

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
Secretaria de Polítiques Educatives
Subdirecció General de Llengües i Entorn
Servei d'Escola i Entorn

PROJECTE DE CONVIVÈNCIA I ÈXIT EDUCATIU

Gener de 2011

INDEX:

1. PRÒLEG.....	3
2. INTRODUCCIÓ	8
2.1 PER QUÈ UN PROJECTE DE CONVIVÈNCIA?	8
2.2 QUÈ SIGNIFICA CONVIURE	10
2.3 QUÈ ÉS EL PROJECTE DE CONVIVÈNCIA?.....	11
3. PRINCIPIS QUE ORIENTEN L'ACCIÓ.....	12
4. OBJECTIUS DEL PROJECTE DE CONVIVÈNCIA.....	13
4.1 OBJECTIUS GENERALS	13
4.2 OBJECTIUS ESPECÍFICS	14
5. GUIA INTERACTIVA.....	17
6. ASPECTES QUE HA DE CONSIDERAR EL PROJECTE DE CONVIVÈNCIA	18
6.1 NIVELLS D'ACTUACIÓ.....	18
6.2 ÀMBITS D'ACTUACIÓ	19
6.3 TEMES QUE ES PODEN DESENVOLUPAR PER NIVELL I ÀMBIT	19
7. AVALUACIÓ.....	30
8. ANNEX - EINA DE SENSIBILITZACIÓ PER L'ELABORACIÓ DEL PROJECTE.....	41
9. ANNEX 2. CONTINGUTS DE L'EINA INTERACTIVA.....	59
10. VALORS I ACTITUDS.....	60
ACOLLIDA	62
COEDUCACIÓ	73
COMPETÈNCIA SOCIAL	87
COMUNICACIÓ.....	97
EDUCACIÓ ANTIRACISTA.....	112
EDUCACIÓ EMOCIONAL	140
EDUCACIÓ PER A LA PAU	152
INCLUSIÓ.....	165
MEDIACIÓ	185
11. RESOLUCIÓ DE CONFLICTES	198
ABSENTISME.....	200
CONFLICTES LLEUS.....	212
CONFLICTES GREUS.....	227
12. ORGANITZACIÓ DE CENTRE	240
PARTICIPACIÓ	242
ESTRUCTURA I GESTIÓ DE RECURSOS	258
NORMA.....	270
9. GLOSSARI	276

1. PRÒLEG

DECLARACIÓ DE LA SEU D'URGELL

Reunits a la Seu d'Urgell per parlar de convivència, en el marc del 4t. Congrés “Educació i entorn”, els participants, individualment i en nom de les nostres organitzacions, entitats i organismes respectius, fem pública la següent DECLARACIÓ amb la voluntat d'impulsar els valors específics de la convivència en l'àmbit educatiu i social del nostre país.

1. La convivència: element central de la societat i de l'educació

En el marc d'una societat tecnològicament complexa, culturalment diversa, socialment líquida i econòmicament desequilibrada amb canvis permanents, importants moviments migratoris i noves i preocupants formes d'exclusió, entenem la convivència, no la simple coexistència, com la necessària relació entre persones basada en xarxes de sentit compartit.

L'escola és el reflex de la societat i, alhora, és un espai privilegiat on tots els ciutadans i ciutadanes adquireixen uns coneixements i uns hàbits de socialització i de relació amb els altres. Un dels seus objectius bàsics ha de ser ensenyar i aprendre a viure i convida; ha de fomentar i liderar la convivència, tant a l'interior del centre educatiu com al seu entorn immediat.

Per educar en la convivència, cal posar l'accent en les relacions, abans que en les diferències. Per això cal potenciar espais oberts i compartits —tant des d'un punt de vista social i cultural com intergeneracional— que facilitin el coneixement i el reconeixement de les persones que viuen en el mateix poble, barri o ciutat per potenciar la confiança mútua i propiciar la conversa, el diàleg i la reflexió.

És bàsic, per a la convivència, parlar molt i escoltar més, i fer-ho amb un to optimista i positiu. El diàleg suposa tenir una actitud d'escolta activa i estar disposat a canviar d'opinió davant els arguments de l'altre. Cal posar l'accent en les relacions i en tot allò que ens uneix més que en el que ens separa. Els lligams afectius són elements bàsics per a la construcció de personalitats equilibrades. En la convivència no es dona un simple contacte passiu, una coincidència en un espai; l'altre hi és present, ens importa i genera emocions i sentiments. El conflicte és inevitable i forma part de les relacions socials d'una societat oberta i complexa. Cal afrontar cada conflicte des de la singularitat, evitant les generalitzacions i a partir de la cultura de la mediació. Aquests són els fonaments d'una escola inclusiva i d'una educació intercultural que han de contribuir a garantir la igualtat i a respectar la diversitat en una societat més cohesionada i menys excloent.

2. Paper de l'escola en la convivència

Tradicionalment, s'ha subratllat la importància de la convivència escolar com a mitjà per aconseguir un bon aprenentatge acadèmic. Ara cal posar també l'accent en la convivència com a finalitat educativa. Reforçar la confiança i la responsabilitat com a base indispensable de les relacions interpersonals, i d'una manera especial dins de la comunitat educativa entre professorat i alumnat, i entre mares, pares i professorat.

La convivència ha de ser un mitjà i un objectiu per a l'escola; per tant, cal educar *amb, en i per a* la convivència. Aquest objectiu implica un esforç de responsabilitat permanent i un creixement personal, cultural i social de tots els membres de la comunitat educativa per transmetre i compartir valors que orientin i ajudin a donar sentit a la vida.

L'educació en la convivència s'ha de basar en la confiança i el reconeixement mutu, la construcció d'una identitat autònoma per part de cada individu i el compromís i l'esforç per relacionar-se positivament. No és suficient partir d'un context de tolerància, ja que aquest concepte no implica necessàriament la construcció compartida basada en el diàleg, en la interculturalitat i en la relació intergeneracional, elements necessaris per a la convivència.

Avui l'escola, que ha deixat de jugar el paper d'institució hegemònica en la transmissió dels coneixements i rep totes les tensions i totes les contradiccions de la societat, continua essent, com deia Bertrand Russell, "la primera línia del front en el combat per la civilitat". L'escola, però, no pot afrontar aquesta situació tota sola i cal entendre l'educació permanent i global al llarg de tota la vida com una exigència social per crear conjuntament una cultura de la pau a favor de la dignitat de les persones, de la sostenibilitat econòmica i mediambiental i de la cohesió social.

Cal promoure un creixement moral de tota la societat i una extensió de les competències socials a tota la societat. I, d'una manera especial, cal involucrar-hi els professionals amb més capacitat d'influència social i les educadores i educadors...

3. Convivència i aprenentatge

La finalitat de l'escola va més enllà de l'assoliment de continguts: l'escola s'ha fet per educar, no solament per instruir, amb la finalitat última d'aconseguir un món més humà i més humanitzador. Les finalitats de l'educació, segons Delors, són aprendre a ser, aprendre a viure, aprendre a fer i aprendre a emprendre. L'aprenentatge va més enllà de l'escola. Aconseguir una escola inclusiva en una societat que no ho és, esdevé complex. Per assolir els objectius educatius, hi ha d'haver una implicació global i coordinada de tots els agents socials, tant els de la comunitat educativa, com les institucions, les famílies i la societat en general. El paper dels equips docents és fonamental i, per tant, és imprescindible que siguin equips cohesionats.

En els centres educatius, la tutoria és un dels espais idonis per treballar els valors i les actituds per a la convivència, tant a l'educació infantil i primària, com a la secundària. És aquí on cal fomentar de manera intensa les habilitats comunicatives i la sensibilització i la reflexió sobre els valors socials.

La convivència implica la participació de tots. Es tracta de donar veu als que han de conèixer per aportar els seus punts de vista sobre les regles de la convivència. Les experiències de mediació i de resolució de conflictes per part de l'alumnat; les d'apadrinament, d'acollida i d'acompanyament; les de participació en la fixació de normes; les d'aprenentatge i d'autoregulació de les seves emocions, etc., indiquen clarament que es pot aprendre a conèixer de manera constructiva i positiva, amb respecte i diàleg, integrant visions i sensibilitats diferents.

L'organització del centre afavoreix o dificulta el clima de convivència i, per tant, l'aprenentatge. Cal una organització que gestioni, articuli i doni sentit a les actuacions i als processos que, en matèria de convivència, s'hi desenvolupin.

La relació entre aprenentatge i convivència en l'àmbit educatiu ha de ser objecte d'especial atenció en la formació permanent del professorat i en la formació inicial dels futurs ensenyants, tant dels que cursin els graus d'educació infantil o d'educació primària, com dels que estudiïn el màster de professor/a d'educació secundària. La universitat hauria d'introduir canvis en els plans d'estudis, perquè el professorat que s'hi forma pugui afrontar amb èxit la nova realitat present a les aules.

4. Família

Un dels elements que semblen essencials per construir la convivència és la col·laboració de les famílies en la funció educativa. Cal afavorir de manera positiva aquesta col·laboració i establir un clima de confiança mútua. Si bé l'escola i la família es mouen en àmbits i esferes autònomes, s'han de trobar punts de complementaritat perquè ambdues incideixin sobre el mateix subjecte. La creació de xarxes esdevé cabdal.

Al llarg del procés educatiu —i de manera especial a secundària— hi ha d'haver ponts de diàleg i de comunicació constants. El paper de les associacions de mares i pares és essencial en aquest procés. Però també ho és que el professorat conegui les famílies i faci un reconeixement explícit de la tasca educadora. La participació de les famílies en activitats educatives formals és una bona via per al treball conjunt i per a la col·laboració entre centres i famílies.

Cada vegada adquireix més importància l'acollida de les famílies en el moment de l'entrada al centre o en el canvi de centre. Un bon pla d'acollida familiar, deixant clars els criteris i convidant a compartir la tasca educadora, és fonamental per a la construcció d'un clima de confiança mútua, que ha de ser a la base de la convivència en el centre educatiu.

5. Paper dels mitjans de comunicació

Els valors que fonamenten la responsabilitat, la convivència i la ciutadania s'ensenyen i s'aprenen, sobretot, amb l'exemple quotidià de persones properes. Tots els agents socials i, d'una manera molt especial els mitjans de comunicació, han de contribuir a difondre aquest missatge.

La funció educadora dels mitjans de comunicació s'ha fet palesa en la demanda que s'informi de manera responsable dels temes educatius. Més enllà de l'imperatiu del

que és noticable, cal no perdre de vista el paper d'agents socialitzadors i educadors que la societat moderna confereix als mitjans de comunicació. Massa sovint hem de lamentar el poc ressò que té la feina abnegada i quotidiana de milers de mestres per educar en la convivència i el gran soroll mediàtic d'un fet aïllat; de manera que el refrany xinès “fa més soroll un arbre que cau, que no pas milers que creixen cada dia” és ben cert aplicat a les notícies sobre la convivència i l'escola.

Al mateix temps, des de l'escola, cal ensenyar els infants i els joves a fer lectures crítiques dels mitjans i, de manera especial, de les notícies i informacions que afecten el món escolar.

6. Paper de les entitats de lleure. Convivència en el lleure

Com més a més, l'educació en el lleure esdevé una part important de l'educació global dels nostres infants i joves. I cada vegada més famílies es fan conscients de la importància que pot tenir aquest fet, ben arrelat a la societat catalana. Reconèixer la funció educativa de les entitats que actuen en aquest espai d'educació no formal i, en conseqüència, el seu treball específic per educar en la convivència ha d'anar paral·lel a la seva implicació en projectes compartits en el marc dels plans educatius d'entorn o projectes similars.

Calen, doncs, mesures per enfortir el teixit associatiu en general i amb la participació dels joves en particular. Per això propostes com l'aprenentatge servei, la difusió d'aquestes entitats entre els joves, així com la invitació explícita a participar-hi, han de ser tingudes molt presents per part de l'administració, dels centres educatius, de les famílies i de tota la comunitat educativa.

7. Paper dels ajuntaments i agents locals

La convivència té lloc en espais i àmbits concrets. Sovint s'ha destacat que determinats entorns socioculturals afavoreixen o dificulten la relació pacífica del veïnat, així com que impulsen a la col·laboració o, al contrari, indueixen a l'aïllament, la segregació, el desconeixement dels altres... Molts d'aquests factors depenen dels agents locals: ajuntaments, entitats, associacions, veïnat.

S'ha de promoure, des dels governs municipals i des del govern de la Generalitat de Catalunya, polítiques integrades i transversals més orientades als objectius i a les necessitats complexes de la ciutadania —en especial de la infància i la joventut— fonamentades en les tradicionals lògiques administratives. Per exemple, agrupar en un mateix àmbit d'influència les polítiques d'educació, infància, joventut...

Molts ajuntaments disposen de plans d'acollida municipal i, malgrat no tenir prou recursos, s'impliquen en tots els aspectes educatius i de convivència de la ciutadania, especialment dels joves. D'altres, col·laboren estretament amb els centres educatius per facilitar tant el coneixement de l'entorn, la relació escola-barrí o escola-municipi, com la transició dels joves al món del treball, etc. Tot aquest treball darrerament s'ha vist plasmat en els projectes de ciutats educadores i, més en concret, en els plans educatius d'entorn. Convindria recollir-ne exemples de bones pràctiques, difondre'ls i impulsar-los arreu del país.

8. Treball interdepartamental: projecte educatiu de país

Per a un projecte de convivència sòlid necessitem que totes les institucions i especialment tots els departaments de l'administració treballin i col·laborin de manera més transversal. L'educació per a la convivència ha de tenir continuïtat en projectes interdepartamentals que facin de la cultura de la pau, de la interculturalitat, del foment actiu dels valors de respecte i reconeixement de l'altre, de l'acollida i de la diversitat, la base d'un projecte educatiu de país. És en aquest aspecte, que fem una crida específica a tots els departaments de la Generalitat i a les diferents administracions a dissenyar, de manera proactiva, actuacions, plans i projectes específics que permetin la convivència en el marc de la societat civil. El treball de l'escola es pot veure afavorit o dificultat a causa d'actuacions d'àmbit superior.

9. Unificació de polítiques: infància, joventut, universitat, educació, lleure, família,...

En una societat en xarxa, cal incorporar nous coneixements socials per tal que ningú no en quedi desconnectat. De manera específica, cal preveure i organitzar xarxes de suport a l'alumnat.

Les polítiques socioeducatives han de tenir més coordinació i una integració específica a través de les xarxes territorials i amb la coordinació entre administracions. Aquest factor incidirà de manera específica en el foment de la convivència. Elements com és ara la distribució equilibrada de l'alumnat nouvingut o el treball de l'educació per al lleure requereixen coordinació i visió unificada de les polítiques socials.

D'altra banda, com han mostrat experiències concretes de projectes educatius de ciutat, de plans educatius d'entorn, etc., comença a ser necessari que ens plantejem la visió integral de les polítiques adreçades a la infància i a la joventut, al lleure, a la família...; de manera que potser és hora d'integrar aquestes polítiques i les d'educació en una sola unitat administrativa, en un sol Departament, com han fet molts altres països.

10. Projecte de convivència

És en aquest context de viure i convida que cal guanyar el repte de la convivència dins d'una concepció educativa global amb la implicació de tota la societat, des de les famílies fins als diferents professionals de l'educació, passant pels diversos agents educatius, les entitats i totes les administracions.

Amb aquesta finalitat el Departament d'Ensenyament vol promoure el desenvolupament de projectes de convivència que reflecteixin, potenciïn i millorin les accions que ja es duen a terme, de manera participativa, global i integradora, tant a dins dels centres educatius com en el seu entorn.

La Seu d'Urgell-Barcelona, maig-juny de 2008.

2. INTRODUCCIÓ

2.1 PER QUÈ UN PROJECTE DE CONVIVÈNCIA?

PER MILLORAR L'ÈXIT EDUCATIU

L'educació integral de les persones ha d'incorporar de manera sistemàtica i rigorosa tots aquells elements que fomenten la comprensió de l'ésser humà i la seva acció en el món. Els centres educatius han d'establir un diàleg permanent amb els diferents agents socials i culturals per teixir plegats xarxes constructores d'educació i de ciutadania. Un bon clima relacional és una de les condicions imprescindibles per a obtenir bons resultats.

PER NECESSITAT

Un projecte de convivència ha de contribuir a la formació de persones capaces de viure en un pla d'igualtat, des del profund respecte a la diferència, en una societat que s'ha definit com a complexa i líquida. Una societat on les exigències del coneixement, l'ús i l'abús de la informació, el consumisme i els desequilibris econòmics i ecològics, la mobilitat accentuada i el *canvi* constant esdevenen quotidians. En aquest marc social es fa cada cop més necessari construir conjuntament nous espais de ciutadania i afrontar, amb creativitat i responsabilitat, els inevitables conflictes que se'n deriven.

La Unió Europea, a la conferència de Lisboa 2000, es defineix per un model econòmic basat en el coneixement i la competitivitat, però alhora orientat a un creixement sostenible i a la consecució d'una major i millor cohesió social. És a dir, aposta per un model social que vol trobar el punt d'equilibri entre la competència i l'esforç individual i la lluita contra les desigualtats, els drets humans i la sostenibilitat.

Aquest equilibri situa els respectius sistemes educatius dels països de la Unió Europea en un difícil repte: preparar ciutadans eficaços i justos, capaços de respondre i de sobreviure a les exigències d'una societat consumista i competitiva i de comprometre's a participar-hi d'acord amb un compromís i uns valors que ens portin a una millor cohesió social i a una bona convivència.

Cal, en primer lloc, garantir l'èxit educatiu de tota la població escolar per poder avançar cap aquest èxit personal, professional i social, i la convivència escolar n'és la condició necessària, per bé que no suficient, per poder assolir aquest necessari èxit acadèmic. Per tant, convivència i èxit són dos conceptes indestriables. Ajudar a construir una nova ciutadania davant les constants amenaces de totes les noves formes d'exclusió i violència vol dir, entre altres coses, aprendre i ensenyar a pensar, a gestionar emocions, a compartir valors i a trobar noves i millors formes de relació.

Les nostres escoles i instituts han de contribuir a aquest procés col·lectiu de creació de coneixement i de revitalització de valors imprescindibles com el rigor, la responsabilitat, el respecte, la dignitat i la solidaritat.

Aquesta necessitat social envers totes les temàtiques relacionades amb la convivència i la conflictivitat en els diferents àmbits de la vida col·lectiva fa que tothom consideri que els centres educatius són un marc imprescindible i molt valuós per aprendre i ensenyar a construir nous models de convivència i de gestió de conflictes.

L'informe de la UNESCO, conegut com a *Informe Delors*, assenyala quatre grans pilars educatius: aprendre a conèixer, aprendre a fer, aprendre a ser i aprendre a viure junts. Els dos darrers, aprendre a ser (construcció de la pròpia identitat i equilibri personal) i aprendre a viure junts (relacions interpersonals i gestió positiva de conflictes) mereixen, encara, un tractament més rigorós i més sistemàtic del que han tingut fins al present.

Cal, doncs, que el sistema educatiu avanci - o s'avanci - a la resta d'agents socials i, d'acord amb les necessitats de les societats del segle XXI, contribueixi a la necessària convivència i cohesió social. En aquest context, el Departament d'Ensenyament assumeix la responsabilitat, compartida amb la resta d'agents educatius, d'educar per a la convivència com una estratègia que permeti progressar individualment cap a l'èxit personal i col·lectiu.

PER COHERÈNCIA AMB ACTUACIONS JA INICIADES

Són moltes les bones pràctiques en matèria de convivència que els centres educatius de Catalunya han anat desenvolupant de manera individual o amb el suport de programes existents. Així mateix el Departament d'Ensenyament ja ha avançat algunes iniciatives, com la carpeta de *Convivència en els centres docents d'educació secundària* (maig, 2003), la carpeta de *Convivència als centres d'educació infantil i primària* (setembre, 2007) . En ambdues carpetes, a més a més de les línies generals d'actuació, hi ha un recull de bones pràctiques i recursos.

Però entenem que les mesures parcel·lades no poden donar resposta a les necessitats de convivència.

És per això que el Departament d'Ensenyament proposa als centres educatius un plantejament integral i coordinat per tota la comunitat educativa, un projecte de convivència global en un procés d'aprenentatge col·lectiu i amb una organització que gestioni, articuli i doni sentit tant a les actuacions com als processos.

PER OPORTUNITAT LEGAL

La Llei Orgànica 2/2006 de 3 de maig, d'Educació (BOE núm. 106) estableix a l'article 121 apartat 2n., l'obligatorietat que tots els centres elaborin un Pla de Convivència i l'incloguin dins el Projecte educatiu de centre.

D'altra banda el Decret 279/2006, de 4 de juliol, sobre drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius no universitaris de Catalunya reforça el caràcter educatiu que han de tenir els processos i les accions que s'empren, tant per prevenir com per corregir conductes inadequades, amb la finalitat de satisfer el dret al desenvolupament personal i el deure d'aprendre i mantenir actituds de responsabilitat per a resoldre conflictes de convivència.

Els Decrets 142/2007 i 143/2007 de 26 de juny (DOGC núm. 4915), d'ordenació dels ensenyaments d'educació infantil i primària i de secundària obligatòria, estableixen que cada centre en el projecte educatiu especificarà els principis bàsics per al desenvolupament curricular i el tractament transversal en les diverses matèries dels objectius de l'educació per la ciutadania i els drets humans.

El projecte educatiu establirà els principis per a l'elaboració del projecte de convivència.

Així mateix els decrets esmentats assenyalen com a competències bàsiques i per tant com a part del currículum obligatori :la competència comunicativa, la competència d'autonomia i iniciativa personal i la competència social i ciutadana .

Cal veure, en aquest marc legal una oportunitat de reconeixement i d'emparament de les diferents actuacions que es realitzen en l'àmbit de l'educació per al desenvolupament personal i col·lectiu.

PER CONTRIBUIR A LA CULTURA DE LA PAU

Convivre significa viure plegats i en harmonia. La pau quotidiana, autèntica llavor de la pau , es fonamenta en els valors de la pluralitat, el respecte a la diferència , la participació democràtica, la inclusió social, a la igualtat de possibilitats, la gestió positiva de conflictes i la cultura del diàleg.

2.2 QUÈ SIGNIFICA CONVIURE

Convivre significa viure plegats i en bona relació. La convivència, entesa com la necessària relació entre persones basada en xarxes de sentit compartit, demana la formació integral de la persona i es fonamenta en els valors de la pluralitat, la participació democràtica, la inclusió social, la igualtat d'oportunitats, el respecte a la diferència, la gestió positiva de conflictes i la cultura de pau. La convivència comporta una consciència de la pròpia identitat que implica l'acceptació de l'altre i un sentit de pertinença i contribució personal a la societat.

Entenem que la convivència gira al voltant de tres eixos fonamentals: construcció de la pròpia identitat, relació amb les altres persones i pertinença a la comunitat. Aquests eixos són difícils de delimitar, ja que la pròpia identitat no es desenvolupa si no és en la relació amb les altres persones en el marc d'una comunitat concreta.

Aprendre a conviure en el context escolar implica un esforç individual i col·lectiu de totes les persones que comparteixen el dia a dia en el centre educatiu que es concreta, sobretot, en la coresponsabilitat, la participació i la millora contínua.

D'altra banda, la confluència en el centre educatiu de moltes persones diverses que comparteixen de manera continuada un mateix espai i temps, però no necessàriament idèntics objectius i interessos, genera l'aparició de conflictes de convivència que cal resoldre en comú.

En la societat de la informació i el coneixement, a més dels àmbits de socialització tradicionals com la família, escola, població, en ràpid procés de transformació, s'hi han de sumar els espais virtuals. Els centres educatius han d'establir un diàleg permanent amb els diferents agents socials i culturals per construir plegats xarxes promotores d'educació i de ciutadania.

2.3 QUÈ ÉS EL PROJECTE DE CONVIVÈNCIA?

El Projecte de convivència és el document que engloba el conjunt d'accions encaminades a la millora de la convivència en el centre educatiu i, per tant, recull les intervencions que el centre educatiu desenvolupa per tal de capacitar tot l'alumnat i la resta de la comunitat educativa per a la convivència i la gestió positiva de conflictes.

Aquestes accions poden anar adreçades a la millora de la convivència a l'aula, al centre o a l'entorn, en el benentès que la permeabilitat entre aquests tres àmbits d'intervenció afavoreix la transferència d'aprenentatges, valors, creences, actituds i hàbits relacionals. També recull els mecanismes que el centre estableix a l'hora de resoldre els conflictes que es produeixen en els tres àmbits als que s'ha fet esment (aula, centre, entorn) i de crear una atmosfera de treball i convivència segura i saludable.

El Projecte de convivència representa per als centres una manera de pensar en com treballar el desenvolupament personal i col·lectiu de cada alumne.

3. PRINCIPIS QUE ORIENTEN L'ACCIÓ

Els principis d'actuació d'un projecte de convivència són:

- **La participació i la corresponsabilització de la comunitat educativa i dels agents educatius de l'entorn** per tal d'aconseguir una actuació compartida i coherent, eficaç i eficient, fonamentada en una cultura dialògica i intercultural, basada en l'acord i la norma i concretada amb fermesa, rigor i afecte.
- **Actuació global i integral** perquè amb mesures parcel·lades no s'aconsegueix un clima necessari per a la convivència. Cal un plantejament integral i coordinat de tota la comunitat educativa amb una organització que gestioni, articuli i doni sentit a les actuacions i als processos.
- **La descentralització** perquè cal que les decisions siguin adequades i contextualitzades. Un projecte de convivència ha de ser fruit d'un procés d'aprenentatge col·lectiu dels agents d'un territori concret.
- **La normalitat**, per tal d'adoptar, sempre que sigui possible, les propostes més clares, més properes i més integradores.
- **La millora constant de les actuacions**, per tal de donar una resposta ajustada a les necessitats més greus i més urgents i establir els instruments i els indicadors que permetin anar ajustant les estratègies, les actuacions i els recursos per a la consecució dels objectius.

4. OBJECTIUS DEL PROJECTE DE CONVIVÈNCIA

MISSIÓ

El Projecte de convivència té com a missió contribuir a l'èxit personal, acadèmic, social i laboral de tot l'alumnat.

4.1 OBJECTIUS GENERALS

- Elaborar un projecte global amb la participació de tota la comunitat educativa per tal de gestionar i orientar les actuacions i els processos.
- Potenciar l'equitat educativa i el respecte a la diversitat.
- Ajudar a cada alumne/a a relacionar-se amb ell mateix, amb els altres i amb el món.
- Promoure la implicació i el compromís de tots els agents educatius en la millora de la convivència en el centre i l'entorn.
- Garantir una aplicació ferma i flexible de les normes.
- Fomentar la cultura de mediació com a eina bàsica en la gestió del conflicte.
- Contribuir a una cultura de la pau i la noviolència, juntament amb els valors que fan possible preservar i enriquir la vida de totes les persones.

4.2 OBJECTIUS ESPECÍFICS

Els centres educatius hauran de formular els objectius específics d'acord amb el seu projecte educatiu. A tall d'orientació es proposen un seguit d'objectius específics relacionats amb cada objectiu general.

- 1. Elaborar un projecte global amb la participació de tota la comunitat educativa per tal de gestionar i orientar les actuacions i els processos.**
 - 1.1 Crear o recrear una comissió de convivència amb un enfocament clarament proactiu i preventiu i un format flexible i plural.
 - 1.2 Elaborar una estructura organitzativa capaç de donar continuïtat i coherència educativa.
 - 1.3 Potenciar la participació, la representativitat i la corresponsabilitat de tots els agents de la comunitat educativa en la vida del centre.
 - 1.4 Afavorir la comunicació en el centre educatiu.
 - 1.5 Potenciar una gestió dels recursos, (humans, temps, espais..) orientada a facilitar la convivència i el bon clima del centre.
 - 1.6 Incrementar la formació de la comunitat educativa en relació a la convivència.
 - 1.7 Promoure la projecció positiva del centre.

- 2. Potenciar l'equitat educativa i el respecte a la diversitat.**
 - 2.1 Garantir la incorporació òptima dels nous membres de la comunitat educativa en la cultura del centre.
 - 2.2 Promoure una cultura de centre inclusiva que respecti i valori les diferències i promogui la igualtat.
 - 2.3 Establir normes de consens que potenciïn i permetin la diversitat, sempre que no s'atempti contra els drets fonamentals de les persones i els principis de l'organització escolar.
 - 2.4 Establir accions a favor de les diferents cultures presents al centre.
 - 2.5 Garantir l'escolarització de tothom i la reincorporació de l'alumnat absentista.
 - 2.6 Garantir la inclusió de les famílies i l'entorn.

3. Ajudar l'alumnat a relacionar-se amb si mateix, amb els altres i amb el món.

- 3.1 Potenciar les competències personals relacionades amb aprendre a pensar, a gestionar les emocions i a assumir valors.
- 3.2 Potenciar la competència en comunicació lingüística de l'alumnat adequant-la als diferents contextos socials i culturals.

4. Promoure la implicació i el compromís de tots els agents educatius en la millora de la convivència en el centre i l'entorn.

- 4.1 Sensibilitzar la comunitat educativa perquè adquireixi l'hàbit del diàleg i posi en pràctica la mediació.
- 4.2 Organitzar el servei de mediació al centre amb la participació dels diferents membres de la comunitat educativa.

5. Garantir una aplicació ferma i flexible de les normes.

- 5.1 Potenciar la gestió participativa de la norma amb la implicació de la comunitat educativa en la seva elaboració.
- 5.2 Garantir la difusió, l'explicació i l'aplicació de la norma.
- 5.3 Garantir l'assistència real a classe de tot l'alumnat.
- 5.4 Concretar en el Reglament de règim interior l'aplicació del règim disciplinari previst al Decret de drets i deures de l'alumnat no universitari (Decret 279/2006, de 4 de juliol de 2006).
- 5.5 Elaborar protocols de seguretat amb coordinació amb altres professionals (seguretat pública i serveis socials del territori).

6. Fomentar la cultura de mediació com a eina bàsica en la gestió del conflicte.

- 6.1 Construir una xarxa educativa i de col·laboració entre el centre i els agents educatius de l'entorn.
- 6.2 Desenvolupar les competències personals i socials mitjançant l'educació en la participació i la ciutadania

7. Contribuir a una cultura de la pau i la noviolència, juntament amb els valors que fan possible preservar i enriquir la vida de totes les persones.

- 7.1. Aconseguir un clima de centre que promogui les relacions harmòniques entre tota la comunitat educativa i la capacitat de tots els actors per a resoldre els conflictes que sorgeixin de manera noviolenta.
- 7.2. Participar en iniciatives i projectes compromesos en la cultura per a la pau.
- 7.3 Formar les persones per a què siguin capaces d'informar-se, entendre analitzar críticament situacions de conflicte social, de violència i de pau

5. GUIA INTERACTIVA

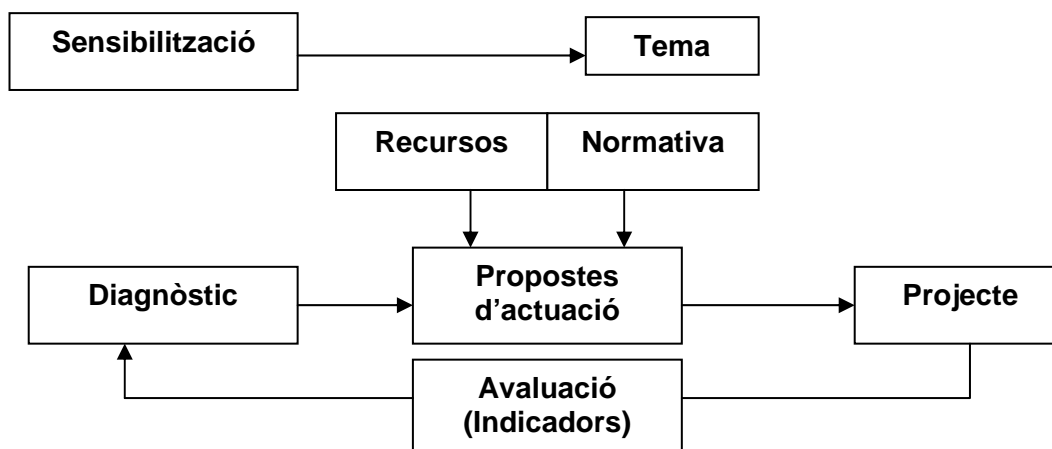
<http://www.xtec.cat/lic/convivencia/projecte.html>

El Departament d'Ensenyament ha posat a l'abast de tots els centres educatius una eina aplicativa informàtica amb instruments de diagnosi, orientació i recursos per facilitar l'elaboració del Projecte de convivència de centre.

Els objectius d'aquesta eina són:

1. Sensibilitzar a tota la comunitat educativa.
2. Facilitar uns instruments de diagnosi que ajudin els centres a detectar la situació de partida i els seus punts forts i febles.
3. Facilitar el procés d'elaboració del PdC al centre educatiu amb actuacions adaptades a les seves necessitats específiques.
4. Crear un banc de coneixement (recursos, formació, experiències, materials, orientacions...) a l'abast de tots els agents educatius.
5. Promoure la cultura avaluativa.
6. Promoure Projectes comunitaris.
7. Detectar i analitzar, per part de l'Administració educativa, la situació dels centres i les seves necessitats en matèria de convivència.
8. Retroalimentar el Sistema educatiu i compartir el coneixement.

Proposa un procediment sistemàtic per a la seva elaboració:

El contingut d'aquesta guia interactiva es troba a l'Annex 2 d'aquest document.

6. ASPECTES QUE HA DE CONSIDERAR EL PROJECTE DE CONVIVÈNCIA

6.1 NIVELLS D'ACTUACIÓ

El plantejament global i integral que proposem comporta abordar el projecte de convivència des dels **nivells** següents:

A- Valors i actituds

Contribuir que tot l'alumnat sigui competent en la relació amb si mateix, amb els altres i amb el món per tal d'aconseguir l'èxit acadèmic, personal, social i laboral.

B- Resolució de conflictes

Quan es produeixen situacions que atempten la convivència calen mecanismes d'actuació. D'acord amb un model integrat de resolució dels conflictes, entenem que per abordar les diferents situacions en què es poden trobar els centres calen orientacions i protocols per recuperar la relació entre les parts, reparar-ne els danys i aportar resolucions positives a aquestes situacions.

C- Marc organitzatiu

No és possible la convivència si no tenim una organització que gestioni, articuli i doni sentit a les actuacions i als processos. L'organització afavoreix o dificulta el clima de convivència.

Per tant, un projecte de convivència ha de preveure actuacions sobre aspectes organitzatius dels centres.

En aquest sentit, és imprescindible que el Projecte de Convivència sigui un document *viu*, interrelacionat i coherent amb la resta de documents de centre.

6.2 ÀMBITS D'ACTUACIÓ

Un plantejament global de la convivència necessita d'una acció coordinada i coherent entre tots els agents educatius que intervenen en els diferents espais i temps dels nostres alumnes. És per això que entenem que el projecte de convivència ha de plantejar-se des de tres àmbits d'intervenció:

- Aula
- Centre
- Entorn

Cal la continuïtat i coherència educativa en les diferents accions que es desenvolupin en els tres àmbits per donar respostes globals i garantir l'èxit.

6.3 TEMES QUE ES PODEN DESENVOLUPAR PER NIVELL I ÀMBIT

Tenint en compte la complexitat d'elements que intervenen en la convivència considerem oportú delimitar l'acció en diferents temes que entenem imprescindibles per al desenvolupament d'un bon clima de convivència.

Els temes del Projecte de convivència es poden desenvolupar seguint aquest quadre de doble entrada:

	ÀMBIT		
NIVELL	AULA	CENTRE	ENTORN
VALORS I ACTITUDS	DESENVOLUPAMENT DE TEMES		
RESOLUCIÓ DE CONFLICTES	DESENVOLUPAMENT DE TEMES		

	AULA	CENTRE	ENTORN
ORGANITZACIÓ DE CENTRE	DESENVOLUPAMENT DEL TEMA		

Els temes que proposem són:

Nivell Intervenció I - Valors i actituds

Acollida

L'acollida és el conjunt sistemàtic d'actituds i actuacions que el centre posa en funcionament per guiar la incorporació òptima dels nous membres de la comunitat educativa en la vida i la cultura quotidiana.

Els processos d'acollida mereixen una atenció especial dins el projecte de convivència del centre perquè afavoreixen l'enriquiment de tots els membres del centre que es relacionen, es coneixen, creen vincles i progressen plegats.

L'arribada constant i nombrosa de famílies novingudes, conjuntament amb la gran mobilitat d'alumnat en els centres, ha posat en evidència la importància dels processos d'acollida. Aquests processos no van adreçats només a l'alumnat i a les famílies novingudes, també van adreçats a la resta de l'alumnat, les seves famílies, al professorat i al personal d'administració i serveis.

Cal remarcar que és imprescindible tenir en compte l'aspecte emocional de l'acollida inicial, especialment en el cas de l'alumnat novingut, a la vista del possible xoc emocional que suposa per a aquest alumnat l'arribada a un entorn social i cultural completament nou.

Coeducació

La coeducació té com a objectiu promoure una educació que potencia la igualtat real d'oportunitats entre nois i noies, entre homes i dones.

La coeducació cerca l'eliminació de tota mena de discriminació per raó de gènere, la integració explícita de la perspectiva de gènere als continguts d'aprenentatge i el respecte per la diversitat de l'alumnat.

La coeducació i el respecte per la diversitat de les diferents opcions sexuals de les persones són elements cabdals per treballar en el respecte i la igualtat. A través del reconeixement, el dret i el respecte a la primera diferència que existeix entre nens i nenes, i nois i noies, s'estableixen les relacions d'igualtat i llibertat entre les persones. La coeducació proporciona a l'alumnat i al professorat estratègies que poden modificar les relacions de poder, d'abús i de limitacions més estereotipades per a cada gènere i transformar-les en relacions més justes, democràtiques i plurals.

De vegades, part de l'alumnat i les famílies presenten una actitud d'estranyament o de rebuig enfront a les propostes del centre. Caldrà dissenyar intervencions socioeducatives diferenciades per trobar formes per avançar conjuntament en la via de la coeducació i de la igualtat efectiva entre homes i dones.

Competència social

La competència social és la capacitat per relacionar-se amb els altres. Es tracta d'un conjunt d'habilitats cognitives i emocionals que possibiliten el desenvolupament personal i la vida en societat.

Les relacions basades en la competitivitat acostumen a crear enfrontaments i dificulten els vincles socials. En canvi, la competència social promou el respecte a les persones i crea comunitat.

Una de les competències bàsiques és la competència social i ciutadana. Aquesta competència fa possible comprendre la realitat social en què es viu, cooperar, conviure i exercir la ciutadania democràtica en una societat plural, així com comprometre's a contribuir en la seva millora.

La relació amb els companys ha estat sempre un dels objectius clau de l'acció tutorial. És, doncs, en aquest espai on cal treballar específicament aquestes habilitats englobades en el nom genèric de "competència social". Amb tot, és imprescindible tractar també aquesta temàtica d'una manera transversal en totes les àrees curriculars que ho permetin. Les mesures organitzatives i de gestió del centre han de propiciar-ne el desenvolupament per la importància pedagògica dels seus continguts.

Els programes sobre aquest tema solen tractar els continguts següents: aprendre a pensar, educació emocional, educació en valors morals i habilitats socials.

Comunicació

Entenem per comunicació, en general, el fet de transmetre informació d'un punt a un altre. En particular definim la comunicació humana com el procés mitjançant el qual unes persones es posen en contacte amb unes altres per expressar saber, un estat d'ànim, un desig, una opinió. La comunicació produeix –o aspira a produir– un intercanvi, una anada i tornada, una mena d'espiral que aporta més informació i més coneixement i estimula noves comunicacions.

Les persones construïm el nostre pensament en interacció amb altres persones. Aprendre és una activitat cognitiva i social en la qual el fet de comunicar-se esdevé una competència clau a l'hora de construir els fonaments de la cultura i de la ciutadania.

Entenem per competència comunicativa lingüística i audiovisual la capacitat de saber comunicar oralment (conversar i escoltar) i expressar-se per escrit i amb els llenguatges audiovisuals, fent servir el propi cos i les TIC, amb la gestió de la diversitat de llengües, l'ús adequat de diferents suports i tipus de text i l'adequació a les diferents funcions.

Educació antiracista

El racisme és un sistema de dominació i d'iniquitat que té a veure sempre amb l'abús de poder. Un abús de poder que comporta discriminació, segregació social i explotació econòmica de ciutadans i ciutadanes. Aquesta discriminació i aquesta segregació es construeixen, es justifiquen i es desenvolupen socialment utilitzant interessadament algunes de les característiques ètniques o culturals de les víctimes.

El racisme pot ser institucional, quan s'exerceix des de les institucions públiques, o bé social, quan s'exerceix en l'àmbit de la vida quotidiana.

L'Educació no-racista treballa per desfer els estereotips i posar en evidència els prejudicis envers persones i grups i combat les agressions i els comportaments racistes, però no actua contra les causes més fondes i estructurals del racisme.

L'Educació antiracista, en canvi, situa la diversitat cultural en el context de la desigualtat social, en les relacions de poder i les desigualtats estructurals lligades a l'origen o a la percepció social de les persones. Té com objectiu la igualtat de drets i d'oportunitats de totes les persones i promou espais d'inclusió basats en la igualtat. Fa èmfasi en els aspectes cognitius i no només en els ètics o comportamentals, es fixa en els aspectes institucionals i organitzatius, qüestiona les bases del racisme d'avui i confronta les finalitats de l'educació amb algunes lleis, normes i estructures, escolars, socials i polítiques, que les limiten o contradueixen.

L'Educació intercultural és la resposta pedagògica a l'exigència de preparar a la ciutadania perquè pugui desenvolupar-se en una societat multicultural i democràtica.

Educació emocional

El desenvolupament i la grandesa de les persones radica en la seva capacitat de comunicar-se, és a dir, de crear símbols i llenguatges que serveixin per establir relacions harmòniques amb un mateix i amb els altres i, també per establir les relacions amb l'entorn.

Les competències personals relacionades amb l'equilibri emocional són cada cop més necessàries a l'hora d'integrar-se en la societat actual i imprescindibles per treballar en equip.

Actualment, des de diferents àmbits, es posa de relleu la necessitat d'una intervenció educativa que faciliti l'equilibri i l'estabilitat emocional, perquè sabem que les emocions i els sentiments guien bona part de la presa de decisions i d'actuacions. Els valors passen a ser integrats només si a més de ser raonats, són sentits. Aquest sentir és saludable, és un procés educatiu que ha de durar tota la vida. Les bases i els recursos d'aquest procés s'han de proporcionar des de tots els àmbits educatius.

Educació per a la pau

L'educació per a la pau té com a objectiu fomentar una cultura de pau i noviolència, juntament amb els valors que fan possible preservar i enriquir la vida de totes les persones.

L'educació per a la pau està conformada per a tots els valors, comportaments, pràctiques, actituds, sentiments i creences que acaben construint-la.

L'articulació de la vida en comú, en pau i harmonia, requereix formació individual i col·lectiva, evolució professional i posada en pràctica d'accions concretes com a ciutadans i ciutadanes que formem part d'un món complex i globalitzat.

La convivència és el valor primordial de tota societat desenvolupada que conrea la pau, és a dir, d'aquella societat que utilitza el diàleg per resoldre les qüestions que es poden plantejar quotidianament. Ara mateix és un dels objectius més valuosos en un món on les distàncies s'escurcen però els desequilibris tendeixen a augmentar.

La cultura de la pau està conformada per tot un seguit de valors, comportaments, actituds, pràctiques, sentiments i creences que cal promoure en tots els nivells del sistema educatiu. Així doncs, és imprescindible que el currículum s'imparteixi d'acord amb els valors propis d'una cultura de pau.

Inclusió

L'educació inclusiva és la que ofereix a tots els infants i joves altes expectatives d'èxit educatiu, independentment de les seves característiques, necessitats o discapacitats.

Un dels reptes de les societats del segle XXI és avançar, col·lectivament, en la igualtat de drets i oportunitats de totes les persones, sense discriminacions per raons d'origen, de sexe o capacitat.

La inclusió, més enllà de la provisió de serveis, implica un canvi en les expectatives d'aprenentatge de l'alumnat, un reconeixement de les possibilitats d'aprendre els uns dels altres i un treball interactiu dels professionals per donar respostes adequades a les necessitats de l'alumnat.

L'educació inclusiva de tot l'alumnat en condicions d'igualtat, en que alumnes diferents comparteixen experiències i situacions d'aprenentatge, i que aquestes esdevenen una oportunitat educativa de creixement personal i social per a tothom, crea nous marcs de convivència i genera noves complicitats que afavoreixen l'equitat i la cohesió social.

La inclusió, també implica una concepció de la diversitat com a font de riquesa i una valoració idèntica de tots els membres de la comunitat educativa: alumnat, professorat, famílies i altres professionals o agents socioeducatius de l'entorn. Suposa, també, incloure'n i augmentar-ne la participació en la cultura de centre, el currículum i les institucions de la comunitat a la qual pertanyen.

Mediació

La mediació és un procés de gestió positiva de conflictes. La mediació parteix del fet que quan es produeix un conflicte no es tracta de guanyar-perdre, sinó d'intentar arribar a un acord cooperatiu i consensuat entre les dues parts. Els processos de mediació resulten especialment efectius a l'hora de gestionar els conflictes que es produeixen entre persones que mantenen una relació quotidiana.

La cultura de mediació promou els canvis necessaris perquè cada persona afronti els conflictes convertint-se en part de la solució. D'aquesta manera es promou l'enfortiment personal i la capacitat d'aprofitar els conflictes per transformar la situació. Els conflictes ajuden a madurar i a créixer i formen part de la vida de totes les persones; no cal esperar que esclatin fins al punt de reclamar una actuació per part dels adults, sinó que es possible facilitar a l'alumnat les eines necessàries per tal que pugui responsabilitzar-se dels conflictes en què participa.

A l'hora d'educar en el conflicte, la majoria de programes de mediació escolar desenvolupen competències relacionades amb: comprensió dels problemes, expressió d'emocions i sentiments, habilitats de pensament reflexiu, creatiu i crític, comunicació basada en el diàleg i les capacitats d'escolta, participació activa, cooperació, convivència pacífica i procés de mediació.

La metodologia més emprada en la formació de mediadors i mediadores és de caire socioafectiva: a partir d'unes dinàmiques participatives, s'extreuen conclusions que poden aplicar-se a situacions reals.

Nivell Intervenció II – Resolució de conflictes

Absentisme

L'absentisme és l'absència reiterada i no justificada, dins de l'horari escolar, de l'alumnat en edat d'escolarització obligatòria en el centre educatiu on està matriculat. Tant mateix, hi ha altres realitats que sovint s'inclouen en aquest terme que són tant o més greus, com: l'abandonament, la no escolarització o la desescolarització.

En alguns casos, són pràctiques que expressen una actitud d'estranyament i desmotivació davant l'escola, formes de transgressió de les normes o formes de desvinculació enfront de la cultura escolar.

La no escolarització sol produir-se en les primeres edats, mentre que l'abandonament escolar i la desescolarització són problemàtiques més presents entre els 12 i els 16 anys. Aparentment, pot resultar difícil destriar quan es passa d'una situació d'absentisme a una situació d'abandonament i desescolarització. Les situacions d'absentisme suposen ruptures i discontinuïtats, trajectòries d'absències i reingressos a l'escola; l'abandonament, en canvi, suposa una ruptura definitiva amb l'escola, es tracta d'alumnes que esdevenen desconeguts per a l'escola tot i estar matriculats; la desescolarització fa referència a aquells alumnes que deixen d'estar matriculats, perduts pel sistema d'informació estadística.

Les respostes davant l'absentisme no poden focalitzar-se en l'alumne/a absentista com a "problema" sinó en l'entorn en què es produeix, incidint i analitzant les causes de l'absentisme més enllà de les intervencions normatives i reactives que poden acabar cronificant-lo. Els plans integrals d'intervenció s'han de situar i entendre en el marc d'una escola inclusiva, acollidora i oberta, lligats a projectes de millora d'estratègies metodològiques i organitzatives adreçades a facilitar la reincorporació de l'alumnat a l'aula.

Conflictes lleus

Els conflictes lleus són el conjunt de conductes contràries a les normes de convivència del centre, totes aquelles interaccions que malgrat no estar tipificades en el Reglament de règim interior de centre són font de malestar o dificulten el dia a dia. Es tracta, majoritàriament, de situacions de conflicte interpersonal que, amb la formació i les eines adients, els nois i noies poden solucionar per si mateixos.

Si plantejem el centre com un espai d'aprenentatge convivencial. Com espai d'aprenentatge podem trobar conflictes de manca de rendiment o de destorb a la classe. Són conductes disruptives que causen molta dedicació de temps i d'esforços amb efectes negatius sobre l'alumnat que els produeix, l'alumnat que els pateix i el professorat. Com espai de convivència podem trobar conflictes de manca de respecte a tota la comunitat, indisciplina, abús de poder entre iguals.

La mediació escolar permet abordar la gran majoria de conflictes que sorgeixen en el dia a dia del centre, especialment quan aquests conflictes es produeixen entre

alumnes i no responen a situacions regulades per la normativa. Es vol evitar que la cronificació de petites actuacions negatives acabi portant a veritables conflictes. Les característiques de la mediació —voluntarietat, confidencialitat, compromís— fan que situacions força complexes trobin manera de desencallar i trobar solucions de futur. Per això, la mediació complementa la gestió de conflictes, com una via paral·lela a la normativa.

Conflictes greus

Els conflictes greus són aquelles situacions de violència verbal o física que perjudiquen notablement la convivència en el centre, perquè generen sentiments d'indefensió, inseguretat i angoixa en els membres de la comunitat educativa.

L'aplicació de mesures correctores i sancionadores de les irregularitats o faltes comeses per l'alumnat que afectin la convivència a la Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació en el seu article 37 i explicitades en el Decret 102/2010, de 3 d'agost, a les normes d'organització i funcionament del centre i, en el seu cas, en la carta de compromís educatiu s'han d'inscriure en el marc de l'acció educativa i té per finalitat contribuir a la millora del seu procés educatiu. Sempre que sigui concordant amb aquesta finalitat, la mesura correctora ha d'incloure alguna activitat d'utilitat social per al centre (mesura reparadora).

En parlar de conflictes greus ens referim a les conductes tipificades en l'esmentat article 37 de la llei d'educació així qualificades en el ja esmentat Decret de drets i deures de l'alumnat: indisciplina, injúries, amenaces, agressions i vexacions personals i danys materials i patrimonials. Aquestes conductes poden afectar qualsevol membre de la comunitat educativa o dependència del centre i es poden produir en el propi centre o en el seu entorn immediat. Els conflictes greus poden tenir com a protagonista qualsevol membre de la comunitat educativa, inclosos els casos d'implicació de l'alumnat en procediments de mediació penal juvenil per danys a les instal·lacions o sostracció de material del centre.

A més de les conductes esmentades, també cal considerar els casos protagonitzats per agents externs però relacionats d'alguna manera amb el centre, com són les lesions i baralles amb armes blanques, les amenaces i agressions per part de grups juvenils violents, el tràfic de drogues, l'evidència de maltractaments físics i psicològics, l'abús sexual, el vandalisme i els robatoris importants.

En els casos esmentats, i tenint sempre en compte l'edat de l'alumnat, cal actuar amb protocols fixos i sense cap tipus d'improvisació. Parlem de protocols de seguretat perquè està en joc la confiança imprescindible que tots els membres de la comunitat educativa necessiten per poder treballar amb èxit. En les situacions més extraordinàries és necessari actuar coordinadament amb altres professionals (seguretat pública, mediació comunitària i serveis socials del territori).

A més a més de la sanció corresponent i de les intervencions en xarxa pertinents, sempre es pot oferir complementàriament, fins i tot en els casos més greus, la mediació escolar com a estratègia de reparació o de reconciliació per tal de restablir la confiança entre les persones.

Nivell Intervenció III - Organització escolar

Estructura i gestió de recursos

Per garantir la bona convivència al centre són necessàries unes estructures horitzontals i flexibles que permetin la participació i la presa de decisions en el si d'una organització que treballa per projectes i comissions, tant internament com amb l'entorn. El projecte de centre no hauria d'interferir amb aquelles iniciatives ja endegades, sinó potenciar i rendibilitzar tot allò que ja funciona. Per tant, només cal aprofitar i potenciar els canals de participació i representació que ja té establerts el centre.

En la gestió dels recursos per a la millora de la convivència cal fer especial atenció, juntament amb els elements humans, espacials, temporals i materials, als elements formals i als no formals, al currículum (explícit i ocult) i al lideratge. Sens dubte, la Comissió de convivència ha de ser l'element motor en tot allò que faci referència a l'impuls de mesures proactives, la resolució de conflictes i l'organització i gestió de recursos en vista a la millora de la convivència al centre.

Tots els centres tenen constituïda una Comissió de convivència, i és cada centre, en base a les necessitats i objectius propis, qui ha d'establir les funcions i la composició d'aquesta comissió, sempre que s'ajusti a la normativa vigent.

A tall orientatiu, podem definir les funcions següents:

- Sensibilitzar sobre les necessitats i les possibilitats de millora en l'àmbit de la convivència.
- Participar activament en la diagnosi, el disseny i la implementació del PdC.
- Formular i recollir propostes a través dels diferents canals del centre.
- Garantir la participació i la representativitat dels diversos agents educatius.
- Proposar mesures de caire eminentment preventiu.
- Coordinar les diferents accions en matèria de convivència, assumint tasques de coordinació interna i externa.
- Convocar reunions periòdiques obertes amb l'assistència d'aquells agents de la comunitat educativa directament implicats en el desenvolupament d'una iniciativa determinada.
- Donar a conèixer la tasca que el centre realitza en vista a la millora de la convivència.
- Generar processos d'aprenentatge col·lectiu, propis d'una organització que aprèn comunitàriament i en xarxa.
- Planificar i gestionar els recursos necessaris a l'hora de dur a terme les actuacions previstes al PdC.
- Avaluar les diferents actuacions i processos i recollir-los en la Memòria anual de centre.
- Elaborar propostes de millora en el Pla anual de centre.

En quant a la composició de la Comissió de convivència, podria respondre a les característiques següents:

- Representativitat de tots els estaments de la comunitat educativa.
- Obertura a l'entorn.
- Pluralitat amb relació a les persones, ètnies, cultures, etc. que integren la comunitat educativa.
- Treball interdisciplinari amb altres serveis de l'entorn (salut, serveis socials, etc.).
- Flexibilitat en el nombre i el perfil dels membres de la comissió, d'acord amb el tema que es tractarà.

Participació

La participació és un dret i un deure de totes les persones en les societats democràtiques. Participar, en l'àmbit educatiu, vol dir, sobretot, ser protagonista del propi procés educatiu.

La participació educativa és el camí per avançar en processos comunitaris de treball i d'aprenentatge en xarxa, orientats a l'èxit educatiu, a afavorir la convivència i a millorar l'entorn.

El fet de participar és un estímul per a la integració i per a l'interès en l'aprenentatge, promou els valors cívics i prepara l'alumnat per a la participació ciutadana. El professorat ha de guiar l'exercici dels drets vinculats a la participació de l'alumnat (drets a la informació, a la llibertat d'expressió, de reunió, d'associació).

El conjunt de la comunitat educativa ha de disposar de moments per a la reflexió i el debat que li permeti construir iniciatives pedagògiques compartides. De la mateixa manera, cal que les famílies participin en la tasca educativa de l'escola. La seva implicació en la vida del centre és un factor que incideix en l'èxit de l'educació dels nois i de les noies.

Norma

La norma és l'instrument regulador de la convivència que té com a finalitat garantir els drets i els deures de tothom.

Els centres educatius han d'incloure en el Reglament de règim interior una normativa compatible i coherent amb la normativa vigent de rang superior, però adaptada a l'especificat de cada centre.

Les normes formalitzen el necessari clima de respecte, seguretat i cordialitat del centre. Es tradueixen en un seguit de drets i deures, compromisos i responsabilitats que regulen i faciliten la vida al centre. La gestió participativa d'aquestes normes comporta, d'una banda, la implicació en la seva elaboració i el compliment per part de les persones afectades. El seu caràcter educatiu promou, també, l'educació per a l'assumpció de les conseqüències dels propis actes i la capacitat de plantejar alternatives.

A l'hora d'establir el marc normatiu del centre cal, en primer lloc, definir els objectius que com a centre es volen assolir. Seguidament, cal redactar aquelles mesures que afavoreixen la consecució d'aquests objectius i decidir, si pot ser per consens, quines d'aquestes mesures s'adoptaran. Finalment, cal preveure la normativa necessària per al seu compliment, que ha de tenir valor educatiu i eficàcia coercitiva. En aquest sentit cal no confondre les normes amb simples orientacions. Les normes de convivència han de ser poques i aclaridores, han d'ajudar a entendre, assumir i reconèixer els límits, s'han de fer públiques i conegudes per a tothom, s'han de complir sense excepcions i s'han de revisar periòdicament.

7. AVALUACIÓ

Cada centre en funció dels seus objectius específics ha de definir els indicadors d'avaluació.
A tall d'orientació presentem la proposta següent:

OBJECTIUS ESPECÍFICS i INDICADORS

MISSIÓ: l'èxit personal, acadèmic, social i laboral de tot l'alumnat.

OBJECTIUS GENERALS	OBJECTIUS ESPECÍFICS	INDICADORS
1- Elaborar un projecte de convivència global amb la participació de tota la comunitat educativa per tal de gestionar i orientar les actuacions i els processos.	<ul style="list-style-type: none">• Crear o recrear una Comissió de convivència amb un enfocament clarament proactiu i preventiu i un format flexible i plural.	<ul style="list-style-type: none">▪ Indicadors sobre la Comissió de convivència:<ul style="list-style-type: none">▪ Representació i participació de tota la comunitat educativa i la seva pluralitat.▪ Participació d'agents externs.▪ Temps dedicat a temes de:<ul style="list-style-type: none">▪ Educació en valors i actituds per a la convivència.▪ Organització del centre.▪ Resolució de conflictes.▪ Existència d'una memòria valorativa amb propostes de millora sobre els tres nivells anteriorment mencionats.▪ Existència, dins l'organigrama, del temps necessari per a les trobades de la Comissió de convivència.

OBJECTIUS GENERALS	OBJECTIUS ESPECÍFICS	INDICADORS
	<ul style="list-style-type: none">▪ Elaborar una estructura organitzativa capaç de donar continuïtat i coherència educativa.▪ Potenciar la participació, la representativitat i la coresponsabilitat de tots els agents de la comunitat educativa en la vida del centre.	<ul style="list-style-type: none">▪ Incorporació dels objectius i valors convivencials al Projecte educatiu i a la resta de documents del centre.▪ Concreció en el Pla anual de centre d'actuacions que donin resposta als objectius de convivència.▪ Relació d'aspectes convivencials tractats en els diferents òrgans de gestió i coordinació (equips docents, comissions...).▪ Incorporació de l'ús de les TAC en la comunicació interna i externa del centre.▪ Relació d'espais de participació i persones que en formen part : (associacions, comissions, web, la revista del centre...)▪ Existència d'espais de participació, diàleg i decisió on l'alumnat pugui fer les seves aportacions.▪ Existència d'una distribució de responsabilitats, càrrecs, tasques i funcions equilibrades:<ul style="list-style-type: none">- Intervenció a l'aula d'homes i dones en l'exercici professional.- Representació paritària en els càrrecs de responsabilitat i representació del centre.- Orientació professional no estereotipada per raons de gènere.▪ Perfil dels delegats i delegades (representativitat, lideratge, capacitat de decisió, prestigi...)▪ Participació de les famílies en les activitats programades relacionades amb la convivència.▪ Participació del personal d'administració i serveis en les activitats programades relacionades amb la convivència.▪ Existència d'una AMPA col·laboradora.

OBJECTIUS GENERALS	OBJECTIUS ESPECÍFICS	INDICADORS
	<ul style="list-style-type: none">▪ Afavorir la comunicació en el centre educatiu.	<ul style="list-style-type: none">▪ Transmissió de la documentació del centre (PEC, PCC, RRI, PAT, PdC., PLC, etc.) a la comunitat educativa.▪ Transmissió efectiva i regular dels acords que es prenen en diferents instàncies del centre educatiu: consell escolar, claustre, junta de delegats...▪ Existència de canals de comunicació entre:<ul style="list-style-type: none">Docent-alumnatL'alumnatDocent-docentDocent-alumnat-famíliaInterdepartamentalDirecció-equip docent/claustreDirecció-serveis educatius-inspeccióCentre educatiu-agentes externs-AMPA-entitats▪ Existència d'eines de comunicació: revistes, webs, blogs, fòrum virtual, correu electrònic, taulell de novetats, bústia de suggeriments i intranet de centre.▪ Existència de comunicació directa i regular amb les famílies.
	<ul style="list-style-type: none">▪ Potenciar una gestió dels recursos, (humans, temps, espais..) orientada a facilitar la convivència i el bon clima del centre.	<ul style="list-style-type: none">▪ Recull de les variables que es tenen en compte a l'hora d'organitzar les aules i els espais, organitzar la docència, distribuir el professorat i el temps escolar.▪ Existència d'espais de relació informal per als diferents col·lectius del centre.▪ Existència d'un mapa de recursos de la zona.▪ Especificació dels rols i responsabilitats dels diferents agents de la comunitat educativa en matèria de convivència.

OBJECTIUS GENERALS	OBJECTIUS ESPECÍFICS	INDICADORS
	<ul style="list-style-type: none">▪ Incrementar la formació de la comunitat educativa en relació a la convivència.▪ Promoure la projecció positiva del centre.	<ul style="list-style-type: none">▪ Relació d'accions formatives en matèria de convivència.▪ Estratègies de promoció del centre.
2- Potenciar l'equitat i el respecte a la diversitat de l'alumnat.	<ul style="list-style-type: none">▪ Garantir l'òptima incorporació dels nous membres de la comunitat educativa en la cultura del centre.	<ul style="list-style-type: none">▪ Actuacions per a l'acollida del nou alumnat en el centre:<ul style="list-style-type: none">- Estratègies didàctiques per atendre l'alumnat nouvingut.- Actuacions específiques per al procés d'acollida de la resta de la comunitat educativa, tant en el moment inicial com al llarg del curs.- Grau de satisfacció dels atesos.▪ Relació d'activitats en el Pla d'acció tutorial per a l'acollida del nou alumnat.

OBJECTIUS GENERALS	OBJECTIUS ESPECÍFICS	INDICADORS
	<ul style="list-style-type: none">Promoure una cultura inclusiva que respecti i valori les diferències i promogui la igualtat.	<ul style="list-style-type: none">Ús habitual d'un llenguatge inclusiu que doni el mateix protagonisme a tot l'alumnat.Programació d'accions preventives per garantir la igualtat d'oportunitats amb especial sensibilitat en les situacions de risc.Relació de materials de suport a la diversitat en cadascuna de les àrees.Recursos d'atenció a la diversitat del centre.Relació de metodologies inclusives per atendre tota la diversitat: treball cooperatiu, grups interactius, aprenentatge dialògic, treball per projectes.Existència de programacions multinivell.Existència de tutoria personalitzada.Percentatge de docència compartida en una mateixa aula.Relació d'estratègies per detectar el rebuig a l'aprenentatge.Orientació professional no estereotipada per raons de gènere.Accions promogudes pel referent de coeducació dins del consell escolar.
	<ul style="list-style-type: none">Establir normes de consens que potenciïn i permetin la diversitat, sempre i quan no s'atempti contra els drets fonamentals de les persones i els principis bàsics de l'organització escolar.	<ul style="list-style-type: none">Concreció de normes.Inclusió en el Reglament de règim interior dels principis de la diversitat i dels límits de la tolerància en el marc dels drets fonamentals de les persones.

OBJECTIUS GENERALS	OBJECTIUS ESPECÍFICS	INDICADORS
	<ul style="list-style-type: none">▪ Establir accions a favor de les diferents cultures existents al centre.	<ul style="list-style-type: none">▪ Activitats que ajudin al coneixement, el respecte i la valoració de la cultura de tot l'alumnat.▪ Existència de continguts dels materials amb estereotips i prejudicis (generalitzacions i interpretacions culturalistes, sexistes, homofòbiques, xenofòbiques...).▪ Divulgació i consideració de les celebracions de les diferents comunitats presents al centre educatiu.▪ Existència de la diversitat en l'ambientació estètica i en els referents de l'aula.▪ Protocols d'actuacions que facilitin les vivències de les diferents realitats culturals, generant una interacció respectuosa i enriquidora amb tota la comunitat educativa.
	<ul style="list-style-type: none">▪ Garantir l'escolarització de tothom i la reincorporació de l'alumnat absentista.	<ul style="list-style-type: none">▪ Estudis valoratius sobre faltes d'assistència▪ Actuacions d'acollida per a l'alumnat que s'incorpora al centre després d'un període d'absentisme.▪ Protocols i estratègies de reincorporació a l'aula per a l'alumnat que s'incorpora al centre després d'un període d'absentisme.
	<ul style="list-style-type: none">▪ Garantir la inclusió de les famílies i l'entorn.	<ul style="list-style-type: none">▪ Existència d'actuacions per a la transició entre les diferents etapes educatives, fent especial atenció a l'alumnat en risc.▪ Existència d'orientacions explícites a les famílies als començaments i finals d'etapes.▪ Disposar d'un protocol de comunicació directe amb les famílies.▪ Relacions específiques d'activitats de suport de les famílies o altres agents de l'entorn en l'aula

OBJECTIUS GENERALS	OBJECTIUS ESPECÍFICS	INDICADORS
3- Ajudar a cada alumne/a a relacionar-se amb ell mateix, amb els altres i amb el món.	<ul style="list-style-type: none">▪ Potenciar les competències personals relacionades amb l'aprendre a pensar, a gestionar les emocions i a assumir valors.	<ul style="list-style-type: none">▪ Accions per a desenvolupar l' autonomia i la seguretat emocional de l'alumnat.▪ Accions per desenvolupar la construcció sobre l'aprendre a pensar, raonar i prendre decisions.▪ Concreció de continguts d'educació en valors a les diferents àrees curriculars.▪ Existència d'espais i temps a l'aula per poder gaudir de períodes de silenci.▪ Activitats i esdeveniments que afavoreixin la creació de lligams afectius entre els membres de tota la comunitat educativa.▪ Existència en el pla d'acció tutorial d'objectius, activitats i metodologies que promoguin el creixement personal (autoestima, confiança...).
	<ul style="list-style-type: none">▪ Potenciar la competència en comunicació lingüística de l'alumnat adequant-la als diferents contextos socials i culturals.	<ul style="list-style-type: none">▪ Concreció del treball de la llengua oral i del mètode comunicatiu a totes les àrees del currículum.▪ Existència de models de diferents registres comunicatius que orientin l'alumnat en diferents situacions comunicatives.▪ Programació d'activitats del PAT que permetin:<ul style="list-style-type: none">- argumentar opinions.- expressar pensaments, emocions i vivències.- interactuar i dialogar amb persones d'altres cultures.- reconèixer diferents cultures i llengües.▪ Relació d'activitats extraescolars relacionades amb aspectes comunicatius.

OBJECTIUS GENERALS	OBJECTIUS ESPECÍFICS	INDICADORS
4- Fomentar la cultura de mediació com a eina bàsica en la gestió del conflicte.	<ul style="list-style-type: none">Sensibilitzar la comunitat educativa perquè adquireixi l'hàbit del diàleg i posi en pràctica la mediació.	<ul style="list-style-type: none">Ús de la mediació i del diàleg a l'aula.Participació dels agents de la comunitat educativa en el procés d'establiment de normes de convivència.Formació de l'alumnat i del professorat per afrontar autònomament els conflictes personals i col·lectius:<ul style="list-style-type: none">- Existència d'alumnat, professorat, pares i mares mediadors.- Participació dels diferents agents de la comunitat educativa en la comissió de mediació del centre.Percentatge de casos resolts mitjançant el diàleg i la mediació.
	<ul style="list-style-type: none">Organitzar el servei de mediació al centre amb la participació dels diferents membres de la comunitat educativa.	<ul style="list-style-type: none">Estratègies per desenvolupar el programa en mediació escolar d'aula, centre i entorn.Presència del centre en els serveis de mediació comunitària i a l'inrevés.Percentatge de participació en el servei de mediació dels diferents sectors de la comunitat educativa.
5- Garantir l'aplicació ferma i flexible de les normes bàsiques.	<ul style="list-style-type: none">Potenciar la gestió participativa de la norma amb la implicació de la comunitat educativa en la seva elaboració.	<ul style="list-style-type: none">Actuacions orientades a motivar i incorporar l'alumnat i a la resta de la comunitat educativa en la participació, confecció i gestió de les normes.
	<ul style="list-style-type: none">Garantir l'explicació i l'aplicació de la norma.	<ul style="list-style-type: none">Canals de difusió de la normativa del centre.Elaboració d'una normativa breu, clara i coherent.Concreció en el Reglament de règim intern de les funcions previstes en matèria de convivència.

OBJECTIUS GENERALS	OBJECTIUS ESPECÍFICS	INDICADORS
	<ul style="list-style-type: none">Garantir l'assistència real a classe de tot l'alumnat.	<ul style="list-style-type: none">Existència d'un protocol de recull de l'assistència diària de l'alumnat i registre setmanal per tal de permetre la intervenció immediata en el casos d'absentisme.Dades quantitatives i qualitatives de seguiment individualitzat de l'alumnat.Existència d'un protocol d'informació directa amb les famílies.Grau de participació en la Comissió local de prevenció de l'absentisme.Existència de protocol d'actuacions.
	<ul style="list-style-type: none">Concretar en el Reglament de règim interior l'aplicació immediata del règim disciplinari previst al Decret de drets i deures de l'alumnat no universitari (Decret 279/2006, de 4 juliol de 2006).	<ul style="list-style-type: none">Concreció en el RRI del centre del procés sancionador establert en el decret mitjançant un protocol d'actuacions fix.Estratègies de difusió a tots els membres de la comunitat educativa dels drets i deures de l'alumnat i del protocol marc d'actuació.Estratègies de detecció de conflictes greus.Canals de comunicació clars i fiables per tal que l'alumnat i les seves famílies puguin contribuir en la detecció de situacions d'injustícia, violència o maltractament i col·laborin en la seva prevenció.Actuacions informatives per fer conèixer a tota la comunitat educativa l'existència i funcionament de la Unitat de Suport a la Convivència Escolar (USCE).Existència de mesures que garanteixin la seguretat de les persones i les instal·lacions del centre.Procés de difusió a la comunitat educativa del procediment de reclamacions.
	<ul style="list-style-type: none">Elaborar protocols de seguretat amb coordinació amb altres professionals (seguretat pública i serveis socials del territori).	<ul style="list-style-type: none">Protocol d'actuacions d'intervenció amb altres professionals externs.

OBJECTIUS GENERALS	OBJECTIUS ESPECÍFICS	INDICADORS
6- Promoure la implicació i el compromís de tots els agents educatius en la millora de la convivència en el centre i l'entorn.	<ul style="list-style-type: none">▪ Construir una xarxa educativa i de col·laboració entre el centre i els agents educatius de l'entorn.	<ul style="list-style-type: none">▪ Relació de grups de treball o comissions en el centre en què hi participen membres de dos o més sectors diferents de la comunitat educativa▪ Relació de trobades formals i informals amb els diferents membres de la comunitat educativa.▪ Incidència participativa de les famílies en l'educació en valors i actituds i la resolució de conflictes.▪ Relació de les actuacions de sensibilització portades a terme en el centre sobre temes de convivència.▪ Relació de grups de treball o comissions en què hi participen membres de l'entorn.▪ Relació de coordinacions i col·laboracions amb el mitjans de comunicació locals▪ Relació de coordinacions i col·laboracions amb l'administració local.▪ Relació de coordinacions i col·laboracions amb entitats locals.▪ Participació de l'alumnat en les activitats que promouen les entitats culturals, esportives i de lleure de l'entorn.▪ Participació en xarxes de centres.
	<ul style="list-style-type: none">▪ Desenvolupar les competències personals i socials mitjançant l'educació en la participació i la ciutadania.	<ul style="list-style-type: none">▪ Actuacions que potencien la coresponsabilitat de l'alumnat de la gestió de la seva aula i la participació en el centre i l'entorn▪ Actuacions que desenvolupin de manera pràctica el currículum de ciutadania.▪ Percentatge d'alumnat que participa en iniciatives i projectes de voluntariat i associacions.
	<ul style="list-style-type: none">▪ Participar en iniciatives i projectes compromesos en la cultura per a la pau.	<ul style="list-style-type: none">▪ Existència d'activitats per fomentar la cultura de pau i els drets humans adreçades a tot el col·lectiu del centre (conflictes locals, nacionals, internacionals, etc., del present i del passat).

7- Fomentar una cultura de la pau i la no violència, juntament amb els valors que fan possible preservar i enriquir la vida de totes les persones.	<ul style="list-style-type: none">• Aconseguir un clima de centre que promogui les relacions harmòniques entre tota la comunitat educativa i la capacitat de tots els actors per a resoldre els conflictes que sorgeixin de manera no violenta.	<ul style="list-style-type: none">• Projectes compartits.• Relació d'accions o campanyes de compromís cívic en el centre.• Relació d'activitats cooperatives:<ul style="list-style-type: none">• Relació d'activitats o tasques organitzades de forma cooperativa entre el professorat, i entre el professorat i altres agents educatius.• Relació de mecanismes, per a la transformació no violenta de conflictes, de que el centre disposi.
	<ul style="list-style-type: none">• Participar en iniciatives i projectes compromesos en la cultura per a la pau.	<ul style="list-style-type: none">• Existència d'activitats per fomentar la cultura de pau i els drets humans adreçades a tot el col·lectiu del centre (conflictes locals, nacionals, internacionals, etc., del present i del passat).• Llistat d'accions de suport o adhesions realitzades des de l'escola a iniciatives de construcció de pau o de denúncia de situacions violentes externes a ella.•
	<ul style="list-style-type: none">• Formar les persones per a què siguin capaces d'informar-se, entendre i analitzar críticament situacions de conflicte social, de violència i de pau.	<ul style="list-style-type: none">• En el currículum estan introduïts coneixements sobre la pau, els drets humans i la comprensió del món.

8. ANNEX - EINA DE SENSIBILITZACIÓ¹ PER L'ELABORACIÓ DEL PROJECTE DE CONVIVÈNCIA DE CENTRE

El projecte de convivència de centre és un document que engloba el conjunt d'accions encaminades a la millora de la convivència. Elaborar aquest projecte global amb la participació de tota la comunitat i de manera coordinada amb l'entorn, comporta un espai previ de reflexió conjunta que anomenem sensibilització.

Aquesta eina de sensibilització té l'objectiu de facilitar un espai per compartir creences, parlar, escoltar, cercar un llenguatge comú i arribar a una concepció de convivència, consensuada per tothom que hi participa. Què entenem per convivència? Què és la convivència? Què pensem sobre la convivència en el nostre centre? Quins són els temes rellevants en el marc de la convivència? Per on i com podem començar a treballar plegats?. Aquestes són algunes de les preguntes que l'activitat planteja.

PROCEDIMENT

Inicialment cada sector reflexionarà de manera separada i, després, entre tots es farà una posada en comú per redactar la nostra definició de convivència.

¹ Adaptació : Nélida Zaitegi . "Guía para la elaboración del PCA . Andalucía. Febrero 2007"

ACTIVITAT 1 : COMPARTINT MARCS CONCEPTUALS

PROFESSORAT

- A) Llegeix detingudament cadascuna de les afirmacions següents.
- B) Valora el teu grau d'acord. D'una escala de l'1 (totalment en desacord) al 4 (completament d'acord).
- C) Completa l'activitat.

AFIRMACIONS	DESAC.	ACORD
1.La convivència no és un fi en si mateixa, sinó un mitjà per garantir l'ensenyament i l'aprenentatge.	1	2 3 4
2.Els nostres pensaments ens condicionen les emocions i sentiments, a partir dels quals actuem d'una manera o d'una altra. La coherència entre pensament, sentiment i acció és fonamental per al benestar individual i col·lectiu.	1	2 3 4
3.La capacitat del professorat per reflexionar sobre la seva pràctica i experimentar noves metodologies que faciliten l'expressió d'inquietuds, anhels, emocions, sentiments i idees de l'alumnat, incideix de manera directa en la convivència de l'aula i del centre.	1	2 3 4
4.Un seguiment sistemàtic de les absències de l'alumnat i una comunicació àgil i immediata amb les famílies, eviten problemes d'absentisme.	1	2 3 4
5.El currículum, la metodologia de gestió de l'aula i la manca de lideratge, poden ser la causa de molts conflictes i no s'ha de donar per suposat que tots es deuen a causes personals de l'alumnat o el professorat.	1	2 3 4
6.L'organització i les estructures del centre són sovint causa de conflictes de difícil solució.	1	2 3 4
7.L'existència de canals de participació reals de tots els estaments del centre, i especialment de l'alumnat, potencia el sentiment de pertinença, la millora del clima i la convivència escolars.	1	2 3 4
8.La convivència positiva requereix l'elaboració conjunta d'unes normes clares i consensuades, que potenciïn l'autonomia, la responsabilitat i la capacitat de canvi i millora de totes les persones de la comunitat educativa.	1	2 3 4
9.El professorat té cura en utilitzar un llenguatge i un tractament de les matèries, que facin visibles totes les diversitats en totes les activitats del centre.	1	2 3 4
10.No podem permetre que l'alumnat porti cap símbol religiós, cultural o de pertinença a un grup que siguin diferents dels que han estat presents tradicionalment en la nostra societat.	1	2 3 4
11 El professorat necessita ajut a l'hora de plantejar i abordar certs problemes de convivència a l'aula o al centre.	1	2 3 4
12.Els espais d'esbarjo, el menjador, els passadissos, l'autobús,... s'autoregulen i no és necessari fer-hi canvis ja que no influeixen en el desenvolupament de l'aprenentatge.	1	2 3 4
13.Quan un conflicte es produeix fora del centre són les famílies o els agents socials externs qui han de resoldre'l.	1	2 3 4
14.Els estils de comunicació que s'estableixen entre el professorat, l'alumnat, les famílies, el personal no docent i els agents de l'entorn poden crear malentesos, distorsions o manques d'informació.	1	2 3 4

OMPLIR INDIVIDUALMENT

Un cop has acabat, tria i ordena les tres afirmacions que consideres fonamentals tenint en compte el moment actual del centre (formula-les de forma positiva i amb claredat).

1a.....
.....

2a.....
.....

3a.....
.....

Observacions i comentaris:

OMPLIR EN PETIT GRUP

Un cop heu acabat de compartir les reflexions, trieu i ordeneu les tres afirmacions que heu acordat que són fonamentals: (formuleu-les de forma positiva i amb claredat).

1a.....
.....

2a.....
.....

3a.....
.....

Observacions i comentaris:

OMPLIR EN GRAN GRUP

Un cop heu posat en comú els acords dels diferents grups, trieu i ordeneu les tres afirmacions que heu acordat que són fonamentals: (formuleu-les de forma positiva i amb claredat)

1a.....
.....

2a.....
.....

3a.....
.....

Observacions i comentaris:

ACTIVITAT 1 : COMPARTINT MARCS CONCEPTUALS

FAMÍLIES

- A) Llegeix detingudament cadascuna de les afirmacions següents
- B) Valora el teu grau d'acord. De l'escala de l'1 (totalment en desacord) al 4 (completament d'acord).
- C) Completa l'activitat.

AFIRMACIONS	DESAC.	ACORD		
1. El professorat ha de solucionar els conflictes que es produeixen a l'aula i al centre, creiem que no és funció ni de les famílies ni de l'alumnat intervenir en la seva solució.	1	2	3	4
2. Hi ha alumnes als quals les famílies no posen cap límit de comportament, cosa que genera problemes, quan han de conviure amb els altres i han de respectar normes de convivència.	1	2	3	4
3. El que s'ha de fer a l'aula i al centre és ensenyar, els nostres fills i filles hi van a aprendre. Els altres assumptes, els resoldrem a casa.	1	2	3	4
4. Estem interessats en què el professorat ens informi sovint del rendiment dels nostres fills i de les nostres filles, per tant creiem que quan el centre ens convoca a una reunió hem de fer tot el possible per assistir-hi.	1	2	3	4
5. El respecte al professorat acompanyat d'una bona disciplina són les millors propostes per una bona convivència.	1	2	3	4
6. El centre és l'encarregat d'ensenyar a l'alumnat a respectar les normes bàsiques, a comportar-se correctament i a respectar els altres.	1	2	3	4
7. L'objectiu ha de ser que no hi hagin problemes de convivència en el centre. Aquest és el millor senyal que les coses van bé.	1	2	3	4
8. El centre ha d'agrupar a l'alumnat en funció del seu rendiment. El fet d'ajuntar en una classe nois i noies de diferents procedències i de diferents capacitats, afecta directament als nostres fills i filles.	1	2	3	4
9. La manera de vestir i els objectes que porta l'alumnat al centre és responsabilitat de les mares i els pares i, per tant, el professorat no ha d'intervenir.	1	2	3	4
10. Demanem als nostres fills i filles les mateixes responsabilitats i obligacions sense tenir en compte la diferència de gènere.	1	2	3	4
11. Un gran nombre de famílies ens sentim perdudes i necessitem ajuda a l'hora de plantejar certs problemes de convivència a casa.	1	2	3	4
12. Els problemes de convivència són normals i és natural que passin a les famílies, als centres i en altres col·lectius. L'objectiu ha de ser aconseguir que els problemes no en dificultin el funcionament normal i puguin ser tractats adequadament a fi que tothom aprengui i s'eduqui en el procés.	1	2	3	4
13. Quan els nostres fills i filles falten a classe és suficient amb la nostra justificació. Nosaltres som els que coneixem els motius i és la nostra responsabilitat.	1	2	3	4
14. Les famílies, mitjançant l'AMPA, hem de participar en activitats, formacions o reunions amb d'altres associacions de famílies d'altres centres per una millora global de la convivència.	1	2	3	4

OMPLIR INDIVIDUALMENT

Un cop has acabat, tria i ordena les tres afirmacions que consideres fonamentals tenint en compte el moment actual del centre: (formula-les de forma positiva i amb claredat)

1a.....
.....

2a.....
.....

3a.....
.....

Observacions i comentaris:

OMPLIR EN PETIT GRUP

Un cop heu acabat de compartir les reflexions, trieu i ordeneu les tres afirmacions que heu acordat que són fonamentals: (formuleu-les de forma positiva i amb claredat)

1a.....
.....

2a.....
.....

3a.....
.....

Observacions i comentaris:

OMPLIR EN GRAN GRUP

Un cop heu posat en comú els acords dels diferents grups, trieu i ordeneu les tres afirmacions que heu acordat que són fonamentals: (formuleu-les de forma positiva i amb claredat)

1a.....
.....

2a.....
.....

3a.....
.....

Observacions i comentaris:

ACTIVITAT 1 : COMPARTINT MARCS CONCEPTUALS

ALUMNAT

- A) Llegeix detingudament cadascuna de les afirmacions següents
 B) Valora el teu grau d'acord. De l'escala de l'1 (totalment en desacord) al 4 (completament d'acord).
 C) Completa l'activitat.

AFIRMACIONS	DESAC.	ACORD		
1. En la nostra aula i en el nostre centre aprenem a conviure perquè complim les normes que posa el professorat.	1	2	3	4
2. Hi ha nois i noies que fan sempre el que volen i no respecten les normes, es crea mal ambient i després ho paguem tota la classe.	1	2	3	4
3. De vegades hem de fer servir la força a l'hora de resoldre els conflictes, per fer-nos respectar pels companys i companyes.	1	2	3	4
4. Molts dels problemes que tenim l'alumnat són deguts a mancances de comunicació entre nosaltres, amb el professorat o amb les nostres famílies.	1	2	3	4
5. Quan els alumnes o les alumnes faltem a classe, és suficient amb la justificació de les mares o dels pares.	1	2	3	4
6. Hi ha companys i companyes que haurien d'anar a classes especials perquè ens molesten i no podem seguir les explicacions del professorat.	1	2	3	4
7. L'origen de molts dels conflictes a les aules o al centre provenen de problemes externs.	1	2	3	4
8. La funció del professorat és preparar-nos pel nostre futur i no parlar-nos d'emocions o de com ens relacionem.	1	2	3	4
9. En el centre l'alumnat i el professorat parlem, discutim i compartim idees sobre com crear un clima de convivència i respecte al centre.	1	2	3	4
10. Els alumnes i les alumnes del centre creiem que hauríem d'elaborar les normes de convivència plegats amb el professorat i les famílies, però no donen l'opció de fer-ho.	1	2	3	4
11. Els alumnes i les alumnes tenim el dret a ser respectats per tota la comunitat, sense diferències de tracte per raó de gènere, origen, creences.	1	2	3	4
12. Els nois i les noies podem vestir com vulguem i el professorat no ha de fer res al respecte. És normal que una noia porti <i>hijab</i> (mocador al cap) o hi hagi alumnat que porti gorres, <i>pirçings</i> , etc.	1	2	3	4
13. Els alumnes i les alumnes podem participar en la gestió dels conflictes formant part dels equips de mediació, de l'alumnat acompanyant, de la tutoria entre iguals.	1	2	3	4
14. Hi ha alumnat que ho passa malament a l'aula, dins del centre o a l'entorn i no ho explica ni a la seva família ni a ningú.	1	2	3	4
15. Quan es produeix una incidència al centre, el professorat ens demana la nostra col·laboració per identificar els culpables. L'alumnat, abans de tot, hem de demostrar solidaritat amb els nostres companys i companyes.	1	2	3	4
16..La direcció del centre i el professorat no han d'intervenir en els conflictes on participa alumnat del centre, però que es produeixen fora del centre.	1	2	3	4

OMPLIR INDIVIDUALMENT

Un cop has acabat, tria i ordena les tres afirmacions que consideres fonamentals tenint en compte el moment actual del centre: (formula-les de forma positiva i amb claredat)

1^a :.....
.....

2^a
.....

3^a
.....

Observacions i comentaris:

OMPLIR EN PETIT GRUP

Un cop heu acabat de compartir les reflexions, trieu i ordeneu les tres afirmacions que heu acordat que són fonamentals: (formuleu-les de forma positiva i amb claredat)

1a.....
.....

2a.....
.....

3a.....
.....

Observacions i comentaris:

OMPLIR EN GRAN GRUP

Un cop heu posat en comú els acords dels diferents grups, trieu i ordeneu les tres afirmacions que heu acordat que són fonamentals: (formuleu-les de forma positiva i amb claredat)

1a.....
.....

2a.....
.....

3a.....
.....

Observacions i comentaris:

ACTIVITAT 1 : COMPARTINT MARCS CONCEPTUALS

PERSONAL NO DOCENT D'ADMINISTRACIÓ I SERVEIS (neteja, menjador, transport, monitors, extraescolars,...).

- A) Llegeix detingudament cadascuna de les afirmacions següents
- B) Valora el teu grau d'acord. De l'escala de l'1 (totalment en desacord) al 4 (completament d'acord).
- C) Completa l'activitat.

AFIRMACIONS	DESAC.	ACORD		
1. El professorat és l'encarregat d'ensenyar a l'alumnat a respectar les normes bàsiques, a comportar-se correctament i a respectar els altres.	1	2	3	4
2. Hem de quedar al marge a l'hora de tractar i solucionar els conflictes que poden sorgir al centre o a l'entorn. Els problemes de convivència o de disciplina corresponen al professorat.	1	2	3	4
3. Els problemes de convivència que es produeixen entre l'alumnat els han de solucionar entre ell.	1	2	3	4
4. Hi ha nens i nenes als quals les famílies o el professorat no posen cap límit quan han de conviure amb els altres i han de respectar les normes de convivència.	1	2	3	4
5. En el centre el personal no docent, les famílies i el professorat parlem, discutim i compartim criteris sobre com crear un clima positiu de convivència i de respecte.	1	2	3	4
6. L'alumnat, en general, i de vegades el professorat, mantenen actituds de poc reconeixement o indiferència vers el nostre treball.	1	2	3	4
7. L'objectiu ha de ser que no hi hagin problemes de convivència en el centre o l'entorn. Aquest és el millor senyal que les coses van bé.	1	2	3	4
8. Els estils de comunicació que establim amb el professorat, l'alumnat i les famílies, poden crear malentesos, distorsions o manques d'informació.	1	2	3	4
9. La convivència ens implica a tots: famílies, professorat, alumnat i personal no docent i s'han de crear vies de participació per definir com volem funcionar i conviure en pau.	1	2	3	4
10. La manera en què acollim les famílies novingudes i l'alumnat de nova incorporació, pot facilitar la seva adaptació al centre o pot ser causa de problemes.	1	2	3	4
11. Sovint necessitem ajut a l'hora de plantejar i abordar certs problemes de convivència al centre o a l'entorn.	1	2	3	4
12. El personal no docent, participant des dels òrgans de gestió, com poden ser el Consell Escolar o la comissió de convivència, pot aportar propostes que ajudin a millorar el clima de centre.	1	2	3	4
13. La nostra participació i col·laboració amb la xarxa educativa d'entorn incideix en la millora de la convivència.	1	2	3	4
14. Els problemes de convivència són normals i és natural que passin a les famílies, als centres, a l'entorn. L'objectiu ha de ser aconseguir que els problemes no en dificultin el funcionament normal i puguin ser tractats adequadament.	1	2	3	4

OMPLIR INDIVIDUALMENT

Un cop has acabat, tria i ordena les tres afirmacions que consideres fonamentals tenint en compte el moment actual del centre: (formula-les de forma positiva i amb claredat)

1a.....
.....

2a.....
.....

3a.....
.....

Observacions i comentaris:

OMPLIR EN PETIT GRUP

Un cop heu acabat de compartir les reflexions, trieu i ordeneu les tres afirmacions que heu acordat que són fonamentals: (formuleu-les de forma positiva i amb claredat)

1a.....
.....

2a.....
.....

3a.....
.....

Observacions i comentaris:

OMPLIR EN GRAN GRUP

Un cop heu posat en comú els acords dels diferents grups, trieu i ordeneu les tres afirmacions que heu acordat són fonamentals: (formuleu-les de forma positiva i amb claredat)

1a.....
.....

2a.....
.....

3a.....
.....

Observacions i comentaris:

ACTIVITAT 1 : COMPARTINT MARCS CONCEPTUALS

XARXA EDUCATIVA

(en cas d'existir Plans educatius d'entorn o alguna xarxa educativa local)

- A) Llegeix detingudament cadascuna de les afirmacions següents
 B) Valora el teu grau d'acord. De l'escala de l'1(totalment en desacord) al 4 (completament d'acord).
 C) Completa l'activitat.

AFIRMACIONS	DESAC.	ACORD		
1. La convivència no és un fi en si mateixa, sinó un mitjà per garantir la cohesió social.	1	2	3	4
2. Els agents educatius locals ens sentim perduts i necessitem ajut a l'hora de plantejar i abordar certs problemes de convivència de la localitat.	1	2	3	4
3. Els conflictes amb i entre la joventut, sovint es produeixen com una manifestació de les situacions personals i són un intent de buscar resposta a la inseguretat, a les necessitats d'atenció o d'afecte...	1	2	3	4
4. Els problemes de convivència són normals i és normal que passin a les famílies, als centres i a l'entorn. L'objectiu ha de ser aconseguir que els conflictes no dificultin el funcionament normal i puguin ser tractats adequadament a fi que tothom aprengui i s'eduqui en el procés.	1	2	3	4
5. Les relacions que s'estableixen entre els joves en el territori (associacionisme, espais de lleure,..) són claus en els processos de conflicte.	1	2	3	4
6. L'existència de canals de participació reals dels joves potencia el sentiment de pertinença i la millora del clima i la convivència en l'entorn.	1	2	3	4
7. La diversitat cultural i els símbols identitaris sovint porten problemes de convivència.	1	2	3	4
8. El procés d'acollida, com a primera actuació de socialització, pot representar un moment clau per prevenir possibles conflictes posteriors.	1	2	3	4
9. Els espais de trobada urbans (parcs, places, etc.) s'autorregulen, no cal gestionar una acció de convivència positiva.	1	2	3	4
10. El centre és l'encarregat d'ensenyar l'alumnat a respectar les normes bàsiques, a comportar-se correctament i a respectar els altres i també l'espai públic.	1	2	3	4
11. El fet que les famílies no posin límits als joves, sovint genera problemes de convivència en els altres.	1	2	3	4
12. La policia local ha de ser la responsable de garantir la convivència i de mantenir l'ordre en els espais públics. Una bona coordinació entre la policia i els agents socials de l'entorn poden facilitar un bon clima convivencial a l'entorn i al centre.	1	2	3	4
13. Els problemes de violència es solucionen amb un bon reglament.	1	2	3	4
14. Quan hi ha queixes contínues de convivència ningú se les pren seriosament ni es planteja com gestionar-les.	1	2	3	4
15. Les mancances en l'urbanisme, mobiliari urbà o enllumenat dels voltants dels centres poden ser una de les causes dels conflictes.	1	2	3	4
16. La convivència requereix un plantejament coordinat de tots els agents educatius que intervenen en un mateix territori. S'han de crear vies de participació per definir com volem funcionar i conviure en pau.	1	2	3	4
17. En els Plans educatius d'entorn, caldria desenvolupar un grup de treball interprofessional que reflexionés sobre el tema.	1	2	3	4

OMPLIR INDIVIDUALMENT

Un cop has acabat, tria i ordena les tres afirmacions que consideres fonamentals tenint en compte el moment actual del centre: (formula-les de forma positiva i amb claredat)

1a.....
.....

2a.....
.....

3a.....
.....

Observacions i comentaris:

OMPLIR EN PETIT GRUP

Un cop heu acabat les reflexions, trieu i ordeneu les tres afirmacions que considereu fonamentals: (formuleu-les de forma positiva i amb la mateixa claredat).

1a.....
.....

2a.....
.....

3a.....
.....

Observacions i comentaris:

OMPLIR EN GRAN GRUP

Un cop heu posat en comú els acords dels diferents grups, trieu i ordeneu les tres afirmacions que considereu fonamentals: (formuleu-les de forma positiva i amb claredat)

1a.....
.....

2a.....
.....

3a.....
.....

Observacions i comentaris:

ACTIVITAT 2 : PARLANT DE LA NOSTRA CONVIVÈNCIA

PROFESSORAT, FAMÍLIES , ALUMNAT, PAS

1. Respon individualment.
2. Posa en comú en petit grup : debate i consensuar en la mesura que sigui possible.
3. Compartiu en gran grup, exposant les conclusions de cada petit grup.

Plantilla individual:

	Situació	Causes	Sentiments	Conseqüències
EM SENTO BÉ QUAN...				
EN SENTO MALAMENT QUAN...				

Plantilla per al petit grup :

ENS SENTIM BÉ QUAN...			
Situacions	Causes	Sentiments	Conseqüències
ENS SENTIM MALAMENT QUAN...			
Situacions	Causes	Sentiments	Conseqüències

Plantilla gran grup :

Situacions en què ens sentim bé	Propostes per mantenir-les	Situacions en què ens sentim malament	Propostes per corregir-les i sentir-nos bé

ACTIVITAT 3 : CONSTRUIM LA NOSTRA CONVIVÈNCIA

PROFESSORAT, FAMÍLIES, ALUMNAT, PAS I ENTORN

Reflexionem al voltant dels aspectes de la convivència.

Què és per a tu UNA BONA CONVIVÈNCIA? Pensa en allò de positiu que té la convivència, imagina com t'agradaria que fos.

--

Què esperes de la convivència? Quines són les teves expectatives? Com t'agradaria sentir-te?

Amb l'alumnat

--

Amb el professorat

--

Amb el PAS i el personal de transport, del menjador...

--

Amb les famílies

--

Què entens com a NORMA DE CONVIVÈNCIA?

--

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
Secretaria de Polítiques Educatives
Subdirecció General de Llengües i Entorn
Servei d'Escola i Entorn

9. ANNEX 2. CONTINGUTS DE L'EINA INTERACTIVA

10. VALORS I ACTITUDS

Accions proactives, afavoridores de la convivència que contribueixen a crear un bon clima escolar, ajuden a fer que l'alumnat sigui competent en la relació amb si mateix, amb els altres i amb el món, i propicien l'èxit acadèmic, personal, social i laboral.

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
Secretaria de Polítiques Educatives
Subdirecció General de Llengües i Entorn
Servei d'Escola i Entorn

ACOLLIDA

ACOLLIDA

QUÈ ENTENEM PER ACOLLIDA?

L'acollida és el conjunt sistemàtic d'actituds i actuacions que el centre posa en funcionament per guiar la incorporació òptima dels nous membres de la comunitat educativa en la vida i la cultura quotidiana.

Els processos d'acollida mereixen una atenció especial dins el projecte de convivència del centre perquè afavoreixen l'enriquiment de tots els membres del centre. Es relacionen, es coneixen, creen vincles i progressen plegats.

INTRODUCCIÓ

L'arribada constant i nombrosa de famílies nouvingudes, conjuntament amb la gran mobilitat d'alumnat en els centres, ha posat en evidència la importància dels processos d'acollida. Aquests processos no van adreçats només a l'alumnat i a les famílies nouvingudes, també van adreçats a la resta de l'alumnat, a les seves famílies, al professorat i al personal de l'administració i serveis.

Cal remarcar que és imprescindible tenir en compte l'aspecte emocional de l'acollida inicial, especialment en el cas de l'alumnat nouvingut, per evitar el possible xoc emocional que suposa l'arribada a un entorn social i cultural completament nou.

MARC NORMATIU

- LLEI ORGÀNICA 2/2006 d'Educació, de 3 de maig (BOE n. 106 de 4/5/2006)

El Preàmbul i el Títol II *Equitat en l'educació*, (articles 78 i 79) estableixen que les administracions públiques han de garantir l'escolarització de l'alumnat nouvingut i el desenvolupament de programes específics per atendre els possibles dèficits, tant des del punt de vista lingüístic com de les seves competències bàsiques.

- LLEI 12/2009, de 10 de juliol, d'educació (DOGC 5422 – 16.7.2009) (Pàg. 56589)

En l'article 2 del Títol Preliminar diu: "El sistema educatiu, en el marc dels valors definits per la Constitució i per l'Estatut, es regeix pels principis generals següents:

(...) La universalitat i l'equitat com a garantia d'igualtat d'oportunitats i la integració de tots els col·lectius (...)"

Segons recull l'article 10, els centres han de proporcionar als alumnes nouvinguts una acollida personalitzada.

A l'article 16 es dóna la possibilitat de emprar llengües no oficials en les comunicacions per a l'acollida de persones nouvingudes.

Article 21. On es diu que l'alumnat té dret a rebre una educació integral i de qualitat.

L'apartat 2 de l'article 77 diu que els centres han d'establir mesures i instruments d'acollida o de formació per tal de facilitar als nous docents el coneixement del projecte educatiu i la pertinent adaptació de llur exercici professional.

A l'apartat 5 de l'article 81, s'estableix que l'Administració educativa ha d'establir i facilitar mesures d'acollida als centres educatius per als alumnes d'incorporació tardana amb necessitats educatives específiques.

- LLEI 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència.

L'article 43 diu que les administracions públiques han de fomentar, mitjançant serveis i programes d'acollida, la integració social dels infants o els adolescents immigrants.

- DECRET 279/2006, de 4 de juliol, sobre drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius no universitaris de Catalunya. (DOGC núm. 4670 - 06/07/2006)

L'article 8 estableix que tot l'alumnat té dret a rebre els ajuts necessaris per compensar les seves possibles mancances per afavorir una igualtat d'oportunitats real.

- DECRET 142/2007, de 26 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària.
- DECRET 143/2007, de 26 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria.

El Decret 142/2007, (Currículum educació primària. Capítol IV, article 11.4) i el Decret 143/2007, (Currículum d'educació secundària obligatòria. Capítol 1, article 4.5 i 4.6. Capítol IV, article 13.5), donen instruccions per a l'acollida personalitzada de l'alumnat.

- DOCUMENT PER A L'ORGANITZACIÓ I EL FUNCIONAMENT DELS CENTRES PÚBLICS I PRIVATS 2010-2011.

A l'article 2 es desplega tota l'organització de funcionament, planificació i línies prioritàries establertes al Pla per a la Llengua i la Cohesió Social per al centre acollidor.

L'apartat 3.4 indica la normativa per a l'acollida i integració de l'alumnat nouvingut.

DIAGNOSI

Diagnosi aula

- Disposem d'estratègies organitzatives i metodològiques concretes d'aula per facilitar l'acollida de l'alumnat nou.
- Preveiem actuacions per treballar la diversitat de l'alumnat, tot afavorint el coneixement mutu i facilitant la cohesió del grup.
- Disposem d'un repertori compartit de recursos i materials didàctics per atendre l'alumnat nouvingut.

Diagnosi centre

- Formem la comunitat educativa en destreses i coneixements per atendre l'alumnat nouvingut.
- Tenim sistematitzats els processos d'acollida per a tot l'alumnat, les seves famílies i per a la resta de la comunitat educativa.
- Tenim mecanismes específics per acollir l'alumnat i les famílies nouvingudes que arriben un cop iniciat el curs.
- Preveiem actuacions específiques per facilitar la transició entre l'aula d'acollida i l'aula ordinària.
- Disposem d'un repertori compartit de recursos i materials didàctics per atendre l'alumnat nouvingut.
- Tenim plantejada l'acollida i la integració de l'alumnat com un procés gradual i ben seqüenciat.
- Tenim una coordinació planificada entre el professorat- tutor de l'aula d'acollida i el de l'aula ordinària.

Diagnosi entorn

- Impliquem les famílies en les activitats relatives a l'acollida dels nous membres de la comunitat educativa.
- Ens coordinem amb entitats de l'entorn per dur a terme actuacions concretes per treballar els processos d'acollida.

- Potenciem que l'alumnat conegui i participi en les activitats que promouen les entitats culturals, esportives i de lleure.
- Tenim en compte l'entorn del centre en la planificació d'estratègies per afavorir l'acollida i integració de tots els membres de la comunitat educativa.
- Tenim en compte els recursos i processos d'acollida municipals o comarcals.

PROPOSTES D'ACTUACIÓ

Propostes d'actuació a l'aula

- Establir mesures organitzatives i metodològiques per afavorir la integració de l'alumnat nou en el grup classe.
- Preveure, en el Pla d'acció tutorial, actuacions per a l'acollida de l'alumnat nou en el centre i l'entorn.
- Impulsar la participació de l'alumnat nou en el grup-classe.
- Preveure activitats que ajudin al coneixement, el respecte i la valoració de la cultura de tot l'alumnat i, més explícitament, la dels que pertanyen a grups minoritaris.
- Elaborar un repertori de recursos didàctics per atendre l'alumnat nouvingut.

Propostes d'actuació al centre

- Sensibilitzar al claustre de la necessitat d'establir una bona acollida.
- Recollir el caràcter acollidor del centre en el Projecte educatiu i en la resta de documents del centre.
- Incloure en el Pla d'acció tutorial la implicació i la coresponsabilització de tota la comunitat educativa en la acollida i integració dels nous membres.
- Elaborar actuacions específiques pel procés d'acollida, tant en el moment inicial com al llarg del curs.
- Concretar en el Pla anual de centre les actuacions d'acollida adreçades a tota la comunitat educativa.
- Recollir i difondre les bones pràctiques d'acollida que el centre realitza.
- Planificar en el Pla de formació de centre la sensibilització i la formació de tota la comunitat educativa per afavorir l'acollida i la integració.

- Tenir en compte en el procés d'acollida instruments per detectar les necessitats (acadèmiques o socio-econòmiques) que es deriven del fet migratori.
- Incloure en el procés d'acollida instruments per detectar la situació emocional que es deriva del fet migratori.

Propostes d'actuació a l'entorn

- Promoure la participació de les famílies en les activitats programades per afavorir l'acollida dels nous membres de la comunitat educativa.
- Promoure que l'associació de mares i pares organitzi activitats que facilitin la integració i el coneixement mutu de totes les famílies.
- Coordinar-se amb les administracions locals a fi que afavoreixin l'acollida i integració de la nova ciutadania.
- Conèixer els recursos del municipi per a l'acollida i facilitar-ne l'aprofitament per part del centre.
- Col·laborar amb les entitats de la zona per tal d'elaborar un projecte comú que faciliti l'acollida de la població nouvinguda.
- Promoure, amb els mitjans de comunicació, actuacions que fomentin la integració de la nova ciutadania.
- Utilitzar els recursos de l'entorn per millorar el procés d'acollida (traductors, mediadors, promotors, entitats, associacions...).

RECURSOS

Sensibilització i reflexió

• Departament d'Educació (2009). Eina de sensibilització per a l'elaboració del Projecte de Convivència del centre. Barcelona. Departament d'Educació.

• Carbonell, F. (2006). L'acollida. Acompanyament d'alumnat nouvingut. Barcelona: Fundació Bofill. Col·lecció Conciutadania Intercultural, núm. 1.

L'autor exposa les actituds i les actuacions més convenients perquè l'acollida, especialment en el context educatiu, faciliti un desenvolupament òptim dels processos d'adaptació i d'inserció social de l'alumnat nouvingut. Entén l'acollida com una actitud humana intrínseca al fet educatiu, que ha de presidir un conjunt d'actuacions i d'estratègies adreçades a afavorir la plena integració de tot l'alumnat als centres.

• Carbonell, F. (2006). L'Omar i l'Aixa. Barcelona: Fundació Bofill. Col·lecció Conciutadania Intercultural, núm. 2.

Aproximació als components culturals i socials bàsics que els educadors han de conèixer ja que influeixen en el procés de socialització dels infants i joves de famílies immigrades, en aquest cas d'origen marroquí.

- Carbonell, F. (2006). Vinguts del centre del món. Barcelona: Fundació Bofill. Col·lecció Conciutadania Intercultural, núm. 3.

L'autor exposa el procés de socialització a Catalunya dels infants i joves de famílies d'origen xinès i presenta el llibre com una eina adreçada als educadors, amb la intenció de facilitar-los un major coneixement d'aquests infants i joves, i de les seves famílies.

- Departament d'Educació (2009). Pla per a la llengua i la cohesió social. Educació i immigració. Annex 1. Aules d'acollida.

- Departament d'Educació (2010). Document marc del Pla Educatiu d'Entorn.

- Departament d'Educació. Caixa d'Eines, núm.3 El centre educatiu acollidor.
- Departament d'Educació. Caixa d'Eines, núm.4 L'aula d'acollida.
- Departament d'Educació. Caixa d'Eines, núm.6 El centre educatiu acollidor II

- Teixidó J. (2009). La acogida al profesorado de nueva incorporación. Barcelona: Editorial Graó.

Un dels processos que contribueix, en major mida, a l'enfortiment institucional resideix en l'acollida del professorat. La millora en l'acollida implica posar atenció en els aspectes tècnics, en els aspectes relacionals i sobretot en les agents d'acollida i els professionals de nova incorporació.

- Teixidó J. L'acollida dels nous professionals als centres educatius. Diversos articles.

Bones pràctiques

- El centre acollidor

L'Institut Miquel Tarradell desenvolupa tot un seguit d'actuacions específiques per donar una resposta acollidora i una educació de qualitat a tot el seu alumnat i per aconseguir-ho té molt en compte les condicions del barri on està ubicat el centre.

- El centre educatiu acollidor II

A Vic, l'escola La Sínia adequa la intervenció educativa a tota la comunitat, amb l'objectiu d'afavorir la relació i intercanvi entre tot l'alumnat, amb plena igualtat de drets. L'alumnat s'ha de desenvolupar com a persona amb una bona autoestima, acceptar socialment els seus companys i entendre i respectar la diversitat cultural que hi ha a l'aula.

- L'aprenentatge integrat de llengües des de totes les àrees a partir de la tipologia textual i mitjançant el treball cooperatiu.

A l'escola Prat de la Manta de l'Hospitalet de Llobregat donem un tractament unificat de les llengües catalana i castellana, des de la que totes les àrees són camps d'aprenentatge de les llengües. Per tal d'atendre la diversitat, s'organitza l'aula a partir de grups de treball cooperatius amb la intervenció de dos mestres a l'aula i la incorporació a l'equip de la tutora de l'aula d'acollida.

- Nens d'arreu

Amb aquest projecte, l'escola Aldric de Cassà de la Selva potencia el respecte i coneixement mutu entre cultures. S'engloba el treball dels països dels alumnes nouvinguts al centre, entrevistes inicials amb les famílies i organització d'una Setmana Cultural.

- L'aula d'acollida

L'alumnat nouvingut de l'aula d'acollida de l'Institut Pere Alsius de Banyoles du a terme projectes amb la col·laboració del professorat de les diferents àrees, l'alumnat de l'aula ordinària i agents externs al centre.

- Parelles lingüístiques

A l'Institut Mercè Rodoreda de L'Hospitalet de Llobregat s'aprofita l'hora de l'esbarjo per formar parelles lingüístiques. El professorat proposa els temes de conversa, i un cop per setmana, funcionen les parelles. D'aquesta manera l'alumnat nouvingut practica la llengua catalana. A més, l'activitat facilita la integració i relació entre els alumnes.

- Experiències de centres

Assemblea de classe (Escola Sant Miquel, de Cornellà de Llobregat)

L'arribada a l'escola (Escola Pere Viver, de Terrassa)

L'exposició oral a l'àrea de ciències socials (Escola del Parc)

- Acollida de les famílies a la comunitat educativa Escola La Sínia de Vic

- Departament d'Educació. Caixa d'Eines, núm.4 Bones Pràctiques

- Departament d'Educació. Caixa d'Eines, núm. 5. Tallers per a la cohesió social a partir de centres d'interès

Formació

- Curs de formació de tutors i tutores d'aula d'acollida.

- Seminaris de tutors i tutores d'aula d'acollida.

- Curs: "De l'aula d'acollida al centre acollidor".

Eines estratègiques i models

- 5 Kxs és un conjunt de recursos, en forma d'activitats, per a formadors i formadores i per als centres que desitgin treballar amb l'alumnat aspectes generals i específics dins dels projectes de convivència. 5Kxs suposa disposar d'un seguit d'activitats i materials per aplicar directament a l'aula, per tant, potser molt útil per treballar aspectes de convivència des d'un punt de vista curricular, atenent a les competències bàsiques. Totes les activitats de 5Kxs són autoavaluables.
- Col·lecció Llengua, immigració i ensenyament del català. Departament de Benestar i Família. Generalitat de Catalunya (10 títols).
- Departament d'acció ciutadana. Col·lecció de sis DVD de suport a l'acollida editats l'any 2008 per facilitar informació sobre Catalunya i la societat catalana a les persones nouvingudes, sobre l'organització i el funcionament dels sistemes públics, així com sobre els drets i deures més elementals.
- Essomba, M.A. (2007) Tot un món. Barcelona: Fundació Bofill. Col·lecció Conciutadania Intercultural núm. 4.

Proposta per treballar a l'aula el fenomen de la immigració, la qual es complementa amb una selecció de reportatges del programa homònim de Televisió de Catalunya. El material s'estructura en 2 parts: una part adreçada al professorat amb informació sobre l'encaix de les propostes didàctiques en el currículum escolar, orientacions i informació complementària; una 2a part amb activitats per a l'alumnat.
- El web d'acollida a Catalunya és una iniciativa de la Secretaria per a la Immigració del Govern de Catalunya per donar informació bàsica a totes les persones que acaben d'arribar a Catalunya o que pretenen fer-ho, sobre la societat catalana i sobre els principals drets i deures que tenen si viuen aquí. El portal es pot consultar en deu llengües: català, castellà, anglès, francès, rus, àrab, xinès, romanès, urdú i rus.
- Jiménez, Yolanda; Pindado, Fernando. (Coordinadors equip d'investigació) (2003) La participació de la població immigrada a la vida social de Granollers. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona
- Lluch, X. (1999) *Plural. Educació Intercultural 12/16*. València: Tàndem.

Aquest llibre s'organitza en diversos apartats i planteja moltes activitats per a treballar la interculturalitat dels 12 als 16 anys.
- Ponsa, Gemma (coordinació). Guia pràctica d'acollida lingüística. Guia de recursos per a l'acollida en llengua catalana destinada als agents educatius i socials. Barcelona:

Plataforma per la llengua; Fundació Lluís Carulla, Departament d'Acció Social i Ciutadania de la Generalitat de Catalunya, 2008.

- Secretaria per a la Immigració. Guia d'acollida. Barcelona. Departament d'acció social i ciutadana. Generalitat de Catalunya.
- Servei de traducció i interpretació oral. Departament d'Ensenyament. Generalitat de Catalunya.

• **Llicències d'estudi**

Autor/a	Títol del treball
<u>Alonso Ortíz del Río, Marta</u>	Anàlisi dels protocols d'acollida i material d'aprenentatge per a l'alumnat nouvingut i d'incorporació tardana.
<u>Caamaño i Ros, Consol</u>	Acollida, aprenentatge i qualificació de la població adulta nouvinguda: eines per a la cohesió social.
<u>Cabré Castellví, M. Pilar</u>	La incorporació tardana de l'alumnat estranger en els iess d'educació secundària obligatòria.
<u>Farjas Bonet, Anna</u>	L'escolarització d'alumnes d'origen gambià a Catalunya i el seu procés d'integració
<u>Farré Sanfeliu, Maria Antònia</u>	Materials d'aprenentatge per a l'alumnat nouvingut en la fase de transició a l'aula ordinària en l'àrea de llengua catalana i la tutoria.
<u>Garcia Pons, Anna</u>	Pla d'acollida en xarxa per a alumnes d'ESO de nacionalitat estrangera. Proposta organitzativa i metodològica.
<u>Garcia Safont, Montserrat</u>	L'aprenentatge accelerat de la llengua com a eina d'acolliment i integració de l'alumnat nouvingut.
<u>Lago Martínez, José Ramon</u>	Anàlisi dels criteris i orientacions per a la millora dels Plans d'acollida i suport als alumnes d'incorporació tardana.
<u>Lino Varela, Emma</u>	La integració dels nouvinguts. Estratègies per afavorir la convivència als centres.
<u>Oliveras Rovira, Anna M.</u>	Les famílies nouvingudes a l'escola. La participació com a eina de cohesió social.
<u>Tardà i Coma, Joan</u>	Ciutat d'acollida, Cornellà de Llobregat. Guia pràctica per a una ràpida integració dels estudiants immigrants a la ciutat d'arribada.

<u>Terés Bonet, Núria</u>	El procés d'ensenyament aprenentatge i de socialització de les alumnes filles de famílies immigrades.
<u>Torres Blanqué, Maite</u>	Pla d'acollida i atenció psicoeducativa a l'alumnat nouvingut des d'un enfocament inclusiu dels centres educatius.

- Servei de traducció i interpretació oral.
- La participació de la població immigrada a la vida social de Granollers
- Guia d'acollida. Secretaria de la Immigració. Generalitat de Catalunya

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
Secretaria de Polítiques Educatives
Subdirecció General de Llengües i Entorn
Servei d'Escola i Entorn

COEDUCACIÓ

COEDUCACIÓ

QUÈ ÉS LA COEDUCACIÓ?

La coeducació té com a objectiu promoure una acció educativa que potencia la igualtat real d'oportunitats entre nois i noies, entre homes i dones.

La coeducació cerca l'eliminació de tota mena de discriminació per raó de gènere, la integració explícita de la perspectiva de gènere als continguts d'aprenentatge i el respecte per la diversitat de l'alumnat.

INTRODUCCIÓ

La coeducació i el respecte per la diversitat de les diferents opcions sexuals de les persones són elements cabdals per treballar en el respecte i la igualtat. A través del reconeixement, el dret i el respecte a la primera diferència que existeix entre nens i nenes, i nois i noies, s'estableixen les relacions d'igualtat i llibertat entre les persones. La coeducació proporciona a l'alumnat i al professorat estratègies que poden modificar les relacions de poder, d'abús i de limitacions estereotipades per a cada gènere i transformar-les en relacions més justes i plurals.

De vegades, part de l'alumnat i les famílies presenten una actitud d'estranyament o de rebuig enfront a les propostes del centre. Caldrà dissenyar intervencions socioeducatives diferenciades per trobar formes per avançar conjuntament en la via de la coeducació i de la igualtat efectiva entre homes i dones.

MARC NORMATIU

- **Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació. BOE núm. 106 de 4.5. 2006**

L'article 126.2 estableix que en tots el Consells escolars es designi una persona que impulsi mesures educatives que fomentin la igualtat real i efectiva entre els homes i les dones.

LLEI 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència.

Article 4. Interpretació de les normes relatives als infants i adolescents. Apartat2: Igualtat en la diferència per tal d'eliminar discriminació sexista.

Article 9. No discriminació.

Article 10. Perspectiva de gènere i de diversitat funcional.

Article 76. Prevenció de l'ablació o la mutilació genital de les nenes i les adolescents.

- **DECRET 142/2007, de 26 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària. DOGC núm. 4915 de 29.06.2007**

- **DECRET 143/2007, de 26 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria. DOGC núm. 4915 de 29.06.2007**

El **Decret 142/2007**, de 26 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària i el **Decret 143/2007**, de 26 de juny pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria, fan esment a l'objectiu de desenvolupar les capacitats afectives en tots els àmbits de la personalitat i en la manera de relacionar-se amb els altres, així com una actitud contrària a la violència, als prejudicis de qualsevol mena i als estereotips sexistes.

- **DECRET 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius**

Article15. Acció tutorial. Apartat 2: Dur a terme la informació i l'orientació de caràcter personal, acadèmic i professional de l'alumnat, tot evitant condicionants lligats al gènere.

Article 24. Mesures correctores i sancionadores.... S'han de considerar especialment greus ... quan impliquin discriminació per raó de gènere, sexe, raça, naixença...

- **DOCUMENT PER A L'ORGANITZACIÓ I EL FUNCIONAMENT DELS CENTRES PÚBLICS I PRIVATS.**

33. Igualtat d'oportunitats per a nens i nenes.

Legislació actual sobre violència de gènere:

- **Llei orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere. BOE núm. 313 de 29.12.2004**

Llei orgànica que desenvolupa un seguit de quatre mesures per protegir la dona contra la violència de gènere.

- **Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista. DOGC núm. 5123 de 2.5.2008. (Correcció d'errades en el DOGC núm. 5424, pág. 57517, de 20.7.2009, pág. 34425**

Llei que té la voluntat d'esdevenir un instrument actiu i efectiu per a garantir els drets de les dones i per a posar les eines jurídiques per a excloure de la nostra societat la violència masclista

DIAGNOSI

Diagnosi aula

- Establim pràctiques que afavoreixen la coeducació.
- Donem les mateixes oportunitats d'expressió i participació a tot l'alumnat, independentment del gènere.
- Establim la mateixa relació educativa i fomentem les mateixes tasques i responsabilitats en nois i noies.
- Apliquem estratègies per detectar situacions de menyspreu, ridiculització, comentaris ofensius i ironies per qüestió de gènere.
- Evitem rols o estereotips discriminatoris en el grup o en el joc.
- Utilitzem un llenguatge inclusiu.
- Intervenim de manera específica per tal d'afavorir una igual implicació dels nois i noies.
- Potenciem l'autoestima i donem les mateixes oportunitats d'establir relacions de convivència equilibrades.
- Parlem amb l'alumnat sobre els conflictes relacionats amb la violència masclista, tant dels casos directes que es viuen al centre com dels que passen fora d'ell.

Diagnosi centre

- Tenim en compte el foment de les relacions entre tot l'alumnat en l'organització dels espais, especialment, els patis.
- Planifiquem estratègies de prevenció de les desigualtats de gènere i relacions d'abús de poder.
- Tenim cura d'utilitzar un llenguatge i unes orientacions que facin visibles totes les diversitats, inclosa la de gènere.
- Potenciem la participació de tot l'alumnat, intervenim i fem propostes en igualtat de condicions i d'oportunitats.
- Tractem les situacions de conflicte de caràcter sexista.
- Promovem la capacitat de lideratge per a tots i totes.
- Quan fem el traspàs d'informació primària-secundària recollim les pràctiques i els recursos treballats en l'àmbit de la coeducació.
- Potenciem l'autoestima i donem les mateixes oportunitats a tothom.
- Formem a la comunitat educativa en coeducació i en prevenció de la violència masclista.
- Recollim i divulguem les bones pràctiques realitzades en coeducació.
- Reconeixem la problemàtica de la violència masclista com una realitat que està patint l'alumnat.
- Parlem amb el professorat i les famílies sobre els conflictes relacionats amb la violència masclista, tant dels casos directes que es viuen al centre com dels que passen fora d'ell.

Diagnosi entorn

- Impliquem les famílies en les activitats i pràctiques coeducatives.
- Quan fem el traspàs d'informació primària-secundària recollim les pràctiques i els recursos treballats en l'àmbit de la coeducació i de la prevenció de la violència masclista.
- Ens coordinem i col·laborem amb l'administració en la prevenció de la violència sexista i amb l'acció coeducadora.

- □ □ □ Ens coordinem amb les entitats esportives, culturals i de lleure de l'entorn escolar per educar en la igualtat de gènere.
- □ □ □ Tenim en compte els recursos del territori per educar a favor de la coeducació.
- □ □ □ Potenciem que l'alumnat conegui i participi en les activitats que promouen les entitats culturals, esportives i de lleure de l'entorn en aquests temes.
- □ □ □ Ens impliquem en activitats de millora de l'entorn i participem en esdeveniments culturals organitzats per altres entitats del barri o municipi.

PROPOSTES D'ACTUACIÓ

Propostes d'actuació a l'aula

- Introduir la coeducació i la prevenció de la violència masclista en el Pla d'acció tutorial.
- Incorporar l'ús habitual d'un llenguatge inclusiu que doni el mateix protagonisme a tot l'alumnat.
- Incloure la coeducació en totes les activitats.
- Establir relacions educatives que respectin la diferència i promoguin la igualtat.
- Planificar i seqüenciar els continguts de la coeducació a les diferents àrees curriculars.
- Potenciar espais de diàleg sobre la diferència i el respecte a la diversitat de gènere.
- Fer una distribució de responsabilitats, càrrecs, tasques i funcions equilibrada.
- Motivar explícitament la intervenció i participació de les noies en els diferents àmbits educatius i àrees de coneixement.
- Proporcionar nous models femenins i masculins a través del currículum.
- Preveure un registre de les incidències i conflictes de caràcter de gènere.
- Procurar que a totes les aules intervinguin homes i dones en l'exercici professional.
- Reconèixer la problemàtica de la violència masclista com una realitat que actualment està patint l'alumnat (i no només com un problema del món dels adults).

- ❑ Parlar obertament amb l'alumnat sobre els conflictes relacionats amb la violència masclista, tant dels casos directes que es viuen al centre com dels que passen fora d'ell.

Propostes d'actuació al centre

- ❑ Sensibilitzar la comunitat educativa en la necessitat del treball en la coeducació i en la prevenció de la violència masclista.
- ❑ Incorporar la coeducació i la prevenció de la violència masclista al Projecte educatiu i a la resta de documents del centre.
- ❑ Promoure la representació paritària en els càrrecs de responsabilitat i representació del centre.
- ❑ Planificar en el Pla de formació de centre la sensibilització i la formació específica de tota la comunitat educativa en matèria de coeducació i de prevenció de la violència masclista².
- ❑ Incorporar en el Consell Escolar un nou membre dedicat a impulsar mesures educatives a favor de la igualtat i contra la violència vers la dona³.
- ❑ Incorporar en el Pla anual del centre la reflexió i participació en els esdeveniments i jornades que són referents coeducatius (la juguina no sexista, la diada internacional contra la violència envers les dones, la diada internacional de la dona, entre d'altres).
- ❑ Elaborar protocols per tal d'executar i avaluar les propostes coeducatives de centre.
- ❑ Potenciar una orientació professional no estereotipada per raons de gènere.
- ❑ Recollir en el traspàs d'informació primària-secundària les pràctiques i els recursos treballats en la coeducació.
- ❑ Reconèixer la problemàtica de la violència de gènere com una realitat que està patint l'alumnat i no només com un problema del món dels adults.
- ❑ Parlar obertament amb el professorat, famílies, sobre els conflictes relacionats amb la violència masclista, tant dels casos directes que es viuen al centre com dels que passen fora d'ell.
- ❑ Recollir i difondre les bones pràctiques realitzades.

² <https://www.gencat.net/diari/5123/08115106.htm>

³ http://www.boe.es/aeboe/consultas/bases_datos/doc.php?coleccion=iberlex&id=2004/21760

Propostes d'actuació a l'entorn

- ❑ Promoure la participació de les famílies en les activitats promotores de nous models de feminitats i masculinitats.
- ❑ Promoure, amb els mitjans de comunicació locals (ràdio, premsa, televisió), campanyes sobre la coeducació.
- ❑ Coordinar-se amb les administracions locals perquè les actuacions culturals, lúdiques i esportives municipals tinguin una dimensió educativa a favor de la coeducació i de la prevenció de la violència masclista.
- ❑ Concretar amb les entitats de l'entorn que en l'organització de les seves actuacions incloguin activitats i tallers sobre la coeducació i sobre prevenció de la violència de gènere.
- ❑ Promoure amb les associacions i entitats de l'entorn accions coeducatives.
- ❑ Convidar agents educatius de l'entorn a participar en les activitats formatives del centre.
- ❑ Potenciar que l'alumnat conegui i participi en les activitats que promouen les entitats culturals, esportives i de lleure de l'entorn en aquests temes.
- ❑ Participar en xarxes de centres coeducadors, tant a escala local com global, a favor de la millora de la igualtat d'oportunitats.

RECURSOS

Sensibilització i reflexió

Beck-Gernsheim, E., Butler J. i Puigvert, L. (2001). *Mujeres y transformaciones sociales*. Barcelona: El Roure.

Aquest llibre planteja el debat sobre les dones i les transformacions socials a partir dels darrers desenvolupaments de la obra de Judith Butler i del seu gir cap a posicions dialògiques, de l'aportació clau de Lúcia Puigvert amb el feminisme dialògic en el que s'incorpora la veu de totes les dones, i del treball d'Elisabeth Beck-Gernsheim sobre les dones immigrants.

DD.AA. (2008). *Las mujeres cambian la educación. Investigar la escuela, relatar la experiencia*. Madrid: Narcea

Col·lecció d'assajos sobre el paper de les dones en l'àmbit educatiu, en els que s'albira com l'educació està sent profundament transformada i enriquida per les pràctiques educatives de les dones.

De Botton, L., Puigvert, L. i Taleb, F. (2004). *El velo elegido*. Barcelona: El Roure
Ciència

Aquesta lectura és una profunda reflexió sobre el reconeixement de qualsevol minoria cultural, com en aquest cas la musulmana. Les autores ens ofereixen arguments que permeten reconstruir la igualtat de i entre les dones. Més enllà del rebuig a la prohibició o a la imposició del vel o hijab, les autores escriuen conjuntament sobre el dret de totes les dones a la igualtat de diferències, al món laboral i a l'educació sense ser discriminades per la forma de vestir o per la religió.

Duque, E. (2006). *Aprendiendo para el amor o para la violencia. Las relaciones en las discotecas*. Barcelona: El Roure

Publicació que recull la recerca sobre què podem fer per evitar tot el que fomenta l'aprenentatge de la violència i potenciar tot el que faculta l'aprenentatge de l'amor. En aquest llibre, l'autora realitza una anàlisi amb una gran rigorositat científica i elabora propostes de superació d'algunes actituds i comportaments que generen acceptació de maltractaments físics i psíquics.

Gómez, J. (2004). *El amor en la sociedad del riesgo. Una tentativa educativa*. Barcelona: El Roure

Publicació sobre un estudi científic sobre l'amor que ens planteja preguntes i respostes sobre qüestions com: Per què sentim atracció cap a determinades persones? Qui satisfà la nostra necessitat d'atraure? Quines són les persones que agraden i per què? A qui escollim i també per què? Qui ens escull a nosaltres i per què? A partir de les principals teories sobre l'amor i el recull de les veus dels adolescents, s'analitzen les conseqüències de concebre l'amor com un instint o química que les persones no podem controlar o bé com un sentiment i un desig entre les persones que viuran un moment o tota una vida de felicitat.

Oliver, E. i Valls, R. (2004). *Violencia de género. Investigaciones sobre quiénes, por qué y cómo superarla*. Barcelona: El Roure Ciència

Les autores d'aquest llibre han fet una exhaustiva revisió i anàlisi de les investigacions sobre la violència de gènere entre joves, persones adultes, violència que es dona en les "cites", en les universitats, en els iess, en les parelles casades i en les no casades. S'exposen també propostes per prevenir la violència de gènere.

Puigvert, L. (2001). *Las otras mujeres*. Barcelona: El Roure

Lídia Puigvert, a partir del desenvolupament científic del feminisme dialògic, ens planteja la necessitat d'obrir espais de participació perquè les veus de les altres dones, les que fins ara no han tingut veu en el discurs feminista, siguin escoltades.

Valls, R., Puigvert, L., i Duque, E. (2008). Gender Violence amongst teenagers: socialization and prevention. *Violence Against Women*, vol. 14, núm. 7, 759-785.

Es tracta d'un article basat en els resultats d'un estudi científic en el què s'ha trobat que alguns adolescents vinculen l'atracció amb la violència. La investigació mostra com els processos de socialització dels i les adolescents promouen aquesta vinculació. Els resultats d'aquesta recerca ens diuen que aquest vincle és una de les possibles causes de les elevades xifres de violència de gènere entre els joves i com els debats entorn d'aquesta investigació han tingut repercussions polítiques, sobretot en la Llei catalana del 2008 sobre el Dret de la Dona per eradicar la violència masclista al considerar i reconèixer aquesta en el si de les "trobadres puntuals" o "cites" i no només en el si de les relacions estables de parelles. La prevenció en la socialització és la principal mesura i aquest estudi proporciona els coneixements fonamentals per a donar suport a aquest propòsit.

[Entrevista a Lynn Margullis](#)

Lynn Margullis és doctora en Genètica, investigadora i microbiòloga preeminent. Ens parla de l'origen de la vida, la simbiogènesi, la Teoria sobre l'Endosimbiosi Serial i la seva defensa de la Teoria Gaia.

Bones pràctiques

- [Carpeta d'experiències i bones pràctiques per a l'educació infantil i primària.](#)

- Nàïades. [Associació jove de dones feministes.](#)

Neix d'un grup d'amigues diverses interessades pel feminisme com a moviment social inclús de totes les dones que lluiten per la superació de les desigualtats de gènere i la solidaritat femenina. Entre les diferents actuacions que porten a terme cal destacar:

- Organitzar i portar a terme activitats de socialització preventiva de la violència de gènere.
- Organitzar i portar a terme debats sobre feminisme i noves masculinitats.

- Tallers, biblioteca virtual, documents i activitats que desenvolupa l'Institut El Palau de Sant Andreu de la Barca en el marc del seu projecte Coral de l'Institut

Els nois i les noies de 3r i 4t d'ESO formen part de la coral del centre. Es potencia l'expressió dels sentiments, l'abolició d'estereotips i evita que es continuïn reproduint els rols socials masclistes.

- Millorem la relació entre iguals

Treball de prevenció de les violències i les relacions abusives en els centres dins el Projecte de Coeducació a l'Institut El Palau de Sant Andreu de la Barca.

- Gravats de coure

Imatges de la col·lecció de gravats fets amb coure per l'alumnat de l'àrea d'educació visual i plàstica, amb motiu del 25 de novembre, dia internacional de la noviolència contra les dones.

- [Programes d'Innovació Educativa.](#) Experiències i bones pràctiques

Projectes de recerca

Brudila Callí. Las mujeres gitanas contra la exclusión. Superación del absentismo y fracaso escolar de las niñas y adolescentes gitanas. Plan Nacional I+D+I. I de la Mujer, Comisión Interministerial de Ciencia y Tecnología, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. Dpt. Teoria i Història de l'Educació. (2000-2003).

- Prevenció de la violència de gènere en el context educatiu a partir de noves formes d'organització escolar. Institut Català de la Dona. Generalitat de Catalunya (2005).

- Educació en valors per la prevenció de la violència de gènere als instituts d'Educació Secundària. Ajuts a la Recerca. Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca. Departament d'Universitats, Investigació i Societat de la Informació (AGAUR). (2004-2005).

Formació

Formació de persones dels Consells Escolars referents de coeducació

El curs s'adreça a les persones referents i responsables de vetllar per la coeducació/igualtat de dones i homes en els centre escolars. Aquesta activitat es realitza a cadascun dels Serveis Territorials.

- Assessoraments a centres docents en coeducació:

L'assessorament s'adreça als centres que volen impulsar la coeducació i la igualtat afectiva de dones i homes i desenvolupar estratègies.

Eines, estratègies i models

- **Tesis doctorals:**

Adriana Aubert (2008). *Brudila Callí (respuesta de la mujer gitana). Del abandono de los estudios de la mujer gitana al éxito escolar de las niñas y adolescentes gitanas.* Departament de Teoria i Història de l'Educació de la Universitat de Barcelona.

Montse Sánchez, (dipositada). *Feminismo gitano. La transformación de las mujeres gitanas. Una aportación al feminismo desde la solidaridad.* Departament d'Antropologia Cultural i d'Història d'Amèrica i d'Àfrica de la Universitat de Barcelona.

Elena Duque (2004). *¿Aprendiendo para el amor o aprendiendo para la violencia? Las relaciones afectivas y sexuales en las discotecas desde una perspectiva feminista.* Departament de Teoria i Història de l'Educació de la Universitat de Barcelona.

Jesús Gómez (2003). *Las relaciones afectivo y sexuales en el segundo ciclo de la Educación Secundaria Obligatoria: Un reto educativo.* Departament de Mètodes d'Investigació i Diagnòstic en Educació de la Universitat de Barcelona.

• **Llicències d'estudi sobre coeducació**

Autor/a	Títol del treball
Arada Acebes, Raquel de la	<u>Evolució històrica de la integració de les dones al sistema educatiu i al món laboral a Catalunya al llarg del segle XX</u>
Beltran Bertomeu, Josefa	La igualtat d'oportunitats entre noies i nois a l'ensenyament en el marc de la reforma educativa i l'acció tutorial
Caba Gusi, Àngels	<u>La infància a Catalunya. Una història oblidada.</u> Proposta didàctica per a les ciències socials
Cabaleiro Manzanedo, Julia	<u>L'educació per a la igualtat d'oportunitats entre els gèneres i el currículum de ciències socials de l'ESO: aplicació de la història de les dones</u>
Caro Blanco, Coral	<u>Relacions afectivo-amoroses a l'adolescència.</u> Elements per a una intervenció preventiva de la violència de gènere
Checa Herranz, Olga	Coeducació i Educació Física: <u>Una proposta didàctica per a la sensibilització i la formació del professorat</u>
Cortada Andreu, Esther	<u>La igualtat d'oportunitats entre nens i nenes a l'escola en el marc de la reforma educativa i l'àrea de ciències socials.</u> Formulacions generals i proposta curricular
Cuenca Villarejo, Ma. Carme	<u>Treballs per a la consecució d'una igualtat d'oportunitats real en l'educació i ocupació</u>

Cuevas Vilchez, Josep	<u>L'educació d'Aquil.les. Propostes d'intervenció en masculinitats</u>
Doltra Tapiola, Marta	<u>Motivació ètica i gènere</u>
Gómez Llobregat, Mercedes	<u>Socialització dels sentiments i emocions d'afecte i ira de les nenes i els nens de l'educació infantil.</u>
Hidalgo Villarroya, Encarna	<u>Segon nivell de concreció del disseny curricular de l'àrea de ciències socials de l'ESO des d'una perspectiva coeducativa propostes per desenvolupar el tercer nivell</u>
Jimeno Fernández, Enrique	<u>Masculinitats</u> (elaboració d'una pàgina web amb materials i activitats interdisciplinàries sobre la identitat masculina i la prevenció dels conflictes de gènere)
Lojo Suárez, Mirta S.	<u>Atenció a la diversitat de l'alumnat de l'ESO des d'una perspectiva de gènere. Orientació i intervenció psicopedagògica</u>
Masó Monclús, Anna M.	<u>Igualtat i diferència: materials per a la coeducació per a les classes de filosofia i ètica</u>
Miralles Guilló, Mercè	<u>La convivència als centres públics de secundària: responsabilitat i autoritat del professorat</u>
Oliveras Prat, Immaculada	<u>El tractament de la dona en el repertori de cançons de primària: anàlisi dels textos i de les il·lustracions de les cançons dels llibres de text des d'una perspectiva de gènere</u>
Pirla Luna, Manuel	<u>25 dones.</u> Quaderns virtuals de material transversal per a l'ESO
Rius Vernet, Núria	<u>La dona: subjecte i objecte de l'obra d'art. 1870-1936</u>
Solsona Pairó, Núria	<u>L'organització de l'aula per a l'ensenyament de les ciències experimentals</u>
Subías de la Fuente, Rafaela	<u>Aprendre a estimar sense prejudicis. Eines i materials curriculars per a l'educació afectiva i sexual</u>
Terés Bonet, Núria	<u>El procés d'ensenyament-aprenentatge i de socialització de les alumnes filles de famílies immigrades</u>
Tomé Gonzalez, Amparo	<u>Estratègies d'intervenció en coeducació en ensenyament secundari.</u> <u>Aplicació i avaluació d'un pla d'acció positiva</u>
Vallejo Calderon, Dolors	<u>Deu anys d'experiències escolars en coeducació a Catalunya (1989/1999).</u> Un recull i recerca relativa a la igualtat d'oportunitats nois i noies a l'escola
Vilajuliu Martínez, Montserrat	<u>Àvies, besàvies i rebesàvies.</u> La dona en la industrialització. Un cas particular: la colònia Güell

- Concurs IRENE: La paz empieza en casa

L'Institut Montserrat Roig de Sant Andreu de la Barca, que desenvolupa un Projecte de Coeducació. Ha estat un dels sis centres premiats pel MEC pels seus projectes sobre educació en igualtat i antiviolença de gènere.

- Premios IRENE: La paz empieza en casa

- Exposicions itinerants Institut Català de les Dones, Ajuntament de Barcelona, Diputació de Barcelona, Consell Comarcals, entre altres

- Centre d'Informació i Recursos de les Dones

- Materials i propostes didàctiques de diferents col·lectius i entitats cíviques

- Fulletons, díptics, etc. de campanyes relacionades amb la coeducació, la igualtat d'oportunitats entre homes i dones promogudes per les administracions públiques

- Enllaços des de la web

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
Secretaria de Polítiques Educatives
Subdirecció General de Llengües i Entorn
Servei d'Escola i Entorn

COMPETÈNCIA SOCIAL

COMPETÈNCIA SOCIAL

QUÈ ÉS LA COMPETÈNCIA SOCIAL?

La competència social és la capacitat de relacionar-se amb els altres. Es tracta d'un conjunt d'habilitats cognitives i emocionals que possibiliten el desenvolupament personal i la vida en societat.

INTRODUCCIÓ

Les relacions basades en la competitivitat acostumen a crear enfrontaments i dificulten els vincles socials. La competència social i ciutadana és una de les competències bàsiques. Fa possible comprendre la realitat social en què es viu, cooperar, conviure i exercir la ciutadania democràtica en una societat plural, així com comprometre's a contribuir a la seva millora.

La competència social és una de les vuit competències bàsiques que permeten participar, prendre decisions, triar com comportar-se en determinades situacions i responsabilitzar-se de les eleccions i decisions adoptades. Pren com a referència un model de persona que pugui ser un element actiu en la construcció d'una societat democràtica, solidària i tolerant.

La relació amb els companys ha estat sempre un dels objectius clau de l'acció tutorial. És, doncs, en aquest espai on cal treballar específicament aquestes habilitats englobades en el nom genèric de "competència social".

Amb tot, és imprescindible tractar també aquesta temàtica d'una manera transversal en totes les àrees curriculars que ho permetin. Les mesures organitzatives i de gestió del centre han de propiciar-ne el desenvolupament per la importància pedagògica dels seus continguts.

Els programes sobre aquest tema solen tractar els continguts següents: aprendre a pensar, educació emocional, educació en valors morals i habilitats socials.

MARC NORMATIU

- **Decret 279/2006, de 4 de juliol, de drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius no universitaris de Catalunya. DOGC núm. 4670 de 6.7.2006**

Els articles 8, 11, 20 i 22) fan referència al dret a una formació que permeti el desenvolupament integral de la personalitat de l'alumnat (habilitats intel·lectuals, conviccions moral i hàbits socials) i al deure de respectar les normes de convivència per garantir l'exercici dels drets i llibertats de tots els membres de la comunitat educativa.

- **DECRET 142/2007, de 26 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària. DOGC núm. 4915 de 29.06.2007**

- **DECRET 143/2007, de 26 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria. DOGC núm. 4915 de 29.06.2007**

El **Decret 142/2007**, de 26 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària i el **Decret 143/2007**, de 26 de juny pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria, defineix la competència d'autonomia i iniciativa personal com l'adquisició de la consciència i l'aplicació d'un conjunt de valors i actituds personals interrelacionades, com la responsabilitat, la perseverança, el coneixement de si mateix i l'autoestima, la creativitat, l'autocrítica, el control emocional, la capacitat d'elegir, d'imaginar projectes i portar endavant les accions, d'aprendre de les errades i d'assumir riscos.

DECRET 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius.

Article 15.1 Acció tutorial. L'acció tutorial té per finalitat contribuir, en col·laboració amb les famílies, al desenvolupament intel·lectual, emocional i moral...

DOCUMENT PER A L'ORGANITZACIÓ I EL FUNCIONAMENT DELS CENTRES PÚBLICS I PRIVATS.

Acció tutorial.

DIAGNOSI

Diagnosi aula

- Establim pràctiques que afavoreixen l'exercici de la competència social.
- El professorat de les diferents matèries curriculars treballem de manera transversal la competència social.
- Desenvolupem estratègies d'autoconeixement i relació amb els altres i els companys i companyes.
- Les relacions que establim els docents amb l'alumnat es basen en el reconeixement i el respecte mutu.
- Establim criteris d'avaluació per valorar la millora de les actituds i capacitats socials de l'alumnat.

Diagnosi centre

- Potenciem espais de relació informal.
- Tenim pautes de relació assertiva i respectuosa entre els membres de la comunitat educativa (reunions amb pares i mares, professorat, entrevistes).
- Formem la comunitat educativa en la competència social.
- Promovem el civisme (patis, passadissos, lavabos).
- Quan fem el traspàs d'informació primària-secundària recollim les pràctiques i els recursos treballats en l'àmbit de la competència social.
- Recollim i divulguem les bones pràctiques realitzades en competència social.

Diagnosi entorn

- Impliquem les famílies en les activitats que tenen a veure amb la millora de les relacions.

- Ens coordinem amb l'administració local per dur a terme actuacions concretes pel foment de la relació assertiva i pacífica.
- Ens coordinem amb les entitats esportives, culturals i de lleure de l'entorn escolar que eduquen a través dels valors per a la millora de les relacions interpersonals.
- Tenim en compte els recursos del territori per educar a favor de la competència social.
- Ens impliquem en activitats de millora de l'entorn i participem en esdeveniments culturals organitzats per altres entitats del barri o municipi.
- Potenciem que l'alumnat conegui i participi en les activitats que promouen les entitats culturals, esportives i de lleure.

PROPOSTES D'ACTUACIÓ

Propostes d'actuació a l'aula

- Incloure al Pla d'acció tutorial elements de competència social.
- Planificar i seqüenciar els continguts de competència social a les diferents àrees curriculars.
- Decidir impartir continguts d'habilitats relacionals per a grups concrets o bé per a tot l'alumnat d'un nivell educatiu determinat.
- Treballar el contingut dels programes de competència social.
- Treballar el contingut de contes i dilemes morals amb la metodologia reflexiva del programa.
- Introduir pràctiques que afavoreixin l'exercici de la competència social com ara la tutoria entre iguals o tasques de responsabilitat.

Propostes d'actuació al centre

- Sensibilitzar al claustre en el treball de la competència social.
- Incorporar els valors de la competència social al Projecte educatiu i a la resta de documents del centre.
- Planificar actuacions transversals de competència social al currículum.

- ❑ Tenir en compte a l'hora d'avaluar, la capacitat que pot tenir l'alumnat per exercir la competència social en el món social, familiar o laboral.
- ❑ Incloure la competència social en el Pla de formació de centre.
- ❑ Elaborar pautes per exercitar les habilitats socials en l'organització de les trobades, tant formals com informals, amb els diferents membres de la comunitat educativa.
- ❑ Preveure espais i temps de relació informal per a tots els professionals.
- ❑ Promoure campanyes d'acció cívica en el centre.
- ❑ Recollir en el traspàs d'informació primària-secundària les pràctiques i els recursos treballats en l'àmbit de la competència social.
- ❑ Recollir i divulgar les bones pràctiques realitzades.

Propostes d'actuació a l'entorn

- ❑ Promoure la participació de les famílies en les activitats a favor de les relacions socials.
- ❑ Promoure la participació, en els mitjans de comunicació (ràdio, premsa, televisió), per tal d'impulsar un estil de relació assertiu i pacífic i fomentar campanyes d'acció cívica.
- ❑ Coordinar-se amb les administracions locals, perquè les actuacions culturals, lúdiques i esportives municipals tinguin una dimensió educativa a favor de la competència social.
- ❑ Promoure i valorar la participació i implicació de l'alumnat en les diferents entitats locals, culturals, esportives i cíviques.
- ❑ Convidar agents educatius de l'entorn a participar en les activitats formatives del centre.
- ❑ Participar en xarxes, tant a escala local com global, a favor de la millora de les relacions socials.
- ❑ Participar en trobades amb els agents socials i empresarials per adequar els continguts en competència social, amb les demandes específiques de cada sector.

RECURSOS

Sensibilització i reflexió

- Bosch, E. (2003). *Educació i vida quotidiana*. Vic: Eumo

Són 28 relats d'experiències viscudes en els que es narra com els descobriments, les intuïcions i les disjuntives plantejades per un nen o per una nena, desdibuixen les fronteres entre un adult i un menor al suscitar la reflexió del primer sobre la seva condició.

- DD.AA. (2003). "Aprender a relacionarse. Competencia social". *Cuadernos de Pedagogía (monogràfic)*, núm. 324
- Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. (2003). *La convivència en els centres docents d'ensenyament secundari. Programa i propostes pedagògiques*. Barcelona: Generalitat de Catalunya (CD Materials de formació: Habilitats cognitives, creixement moral i habilitats socials. Programa de Formació: pp. 21-36. Bibliografia: pp. 79-81)
- Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya. (2007). *La Convivència en els centres d'educació infantil i primària*. Barcelona: Generalitat de Catalunya (CD Materials de formació: Cicle mitjà: Decideix I)
- GREM. *Programa Transversal. Educació Moral 6-16*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- Martí, X i Puig, J. (2007). *Les set competències bàsiques per educar en valors*. Barcelona: Graó.
Aquest llibre presenta un conjunt de competències personals i professionals per educar en valors i, sobretot, ofereix un seguit d'exercicis per entrenar-les.
- D.D.A.A. (2003). *Tutoría. Técnicas, recursos y actividades*. Madrid: Alianza.
- Puig, I. de (2003) Persensar. Percebre, sentir i pensar. Vic: Eumo.
- Puig, J. i Martín, X. (2000). *L'educació moral a l'escola. Teoria i pràctica*. Barcelona: Edebé.
- Puig, J. i Martín, X. (2007). *Ètica 4t ESO*. Barcelona: Enciclopèdia catalana

- Segura, M. (2005). *Enseñar a convivir no es tan difícil. Para quienes no saben qué hacer con sus hijos o con sus alumnos*. Bilbao: Desclée de Brouwer

L'arrel del problema de la convivència està assenyalat per Gardner, al recordar que la intel·ligència interpersonal està en els lòbuls frontals, en la part del nostre cervell que ha estat l'última en desenvolupar-se.

- Terricabras, J. (1998). *Atreveix-te a pensar*. Vic: Eumo
- Carpeta d'infantil i primària. DVD: Aprendre a pensar. Filosofia a l'escola. Filosofia 3-18 Escola Pau Vila (Esparreguera). Escola El Puig (Esparreguera). Ateneu Igualadí (Igualada). Articles "El tractament de la informació: aprendre a pensar" i "El patrimoni cultural al servei de l'escola", pàgines 75-78 i 82-83. Bibliografia: pp. 93-98.
- Programes de Competència Social i Filosofia 3-18 (Aprendre a pensar)
Carpeta pedagògica "La convivència en els centres educatius d'educació infantil i primària" (2007) i "La convivència en els centres docents d'ensenyament secundari" (2003).
- Vídeo: "Programa de Competència Social". Govern de Canàries Conselleria d'Educació, Cultura i Esports, 1998.
- Video-conferència del professor Manuel Segura "Ser persona és relacionar-se bé" (Caixa Fòrum, 14 novembre 2007).
- Video - conferència de Federico Mayor Zaragoza sobre la convivència i la innovació educativa. INEFC, 12 juny 2008.
- CD: "La convivència en els centres docents d'ensenyament secundari" (6 conferències de professors universitaris), 2004.
- DVD: Programa de Competència social. Escola L'Estació. (Sant Feliu de Guíxols) i Escola L'Amistat (Figueres). Article "La competència social", pp. 43-48. Bibliografia: pp. 93-98.

Formació

- Programes formatius de Competència social (professor Manuel Segura) i de Filosofia 3-18 (Grup IREF) (Subdirecció general de Formació i Desenvolupament del Personal Docent).

Bones pràctiques

- CD: "La convivència en els centres docents d'ensenyament secundari. Experiències pràctiques a 16 instituts d'Educació Secundària de Catalunya", 2004.
- Webs dels centres d'educació infantil i primària esmentats a la Carpeta d'infantil i primària Filosofia 3-18 que han implementat el programa de Competència social (Escola L'Estació de Sant Feliu de Guíxols, Escola L'Amistat de Figueres) i de Filosofia a l'escola (Escola Pau Vila d'Esparreguera, Escola El Puig d'Esparreguera i Ateneu Igualadí d'Igualada).
- Pla Català de l'Esport a l'Escola.
- Fundació FC Barcelona. Esport i ciutadania. Educació

Eines, estratègies i models

- **Llicències d'estudi**

Autor/a	Títol del treball
<u>Bofill Malagarriga, Eugènia</u>	<u>L'educació en valors i els eixos transversals des de l'àrea de llengua i literatura. Elaboració de material didàctic, 2000</u>
<u>Carpena Casajuana, Anna</u>	<u>Habilitats socials i educació en valors des de l'acció tutorial, 1998.</u>
<u>Comas Arbós, Anna Maria</u>	<u>Estratègies per a la millora del clima de l'aula, 2007.</u>
<u>De Puig Oliver, Irene De</u>	<u>Elaboració i experimentació de tres crèdits d'ètica, 1997.</u>

<u>Palou Vicens, Silvia</u>	<u>L'educació emocional, una eina per a la convivència en educació infantil (0-6). Una responsabilitat compartida amb les famílies, 2002.</u>
<u>Pérez Viñas, Ana M.</u>	<u>Anàlisi de les estratègies d'aplicació d'un programa de competència social dirigit a millorar la convivència escolar i fomentar la cultura de la mediació en contextos de baix nivell sociocultural, 2002.</u>
<u>Quera Colomina, Pilar</u>	<u>L'educació en valors. Un projecte de centre i aula, 1998.</u>
<u>Rico Serra, Montserrat</u>	<u>La millora de l'autoestima, les habilitats socials i la salut corporal a través del bloc de continguts "control i consciència corporal" en l'educació primària, 2006.</u>
<u>Rodón Borràs, Anna</u>	<u>Un centre d'ensenyament per a la comprensió, 2001.</u>

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
Secretaria de Polítiques Educatives
Subdirecció General de Llengües i Entorn
Servei d'Escola i Entorn

COMUNICACIÓ

COMUNICACIÓ

QUÈ ENTENEM PER COMUNICACIÓ?

Entenem per comunicació, en general, el fet de transmetre informació d'un punt a un altre. En particular definim la comunicació humana com el procés mitjançant el qual unes persones es posen en contacte amb unes altres per expressar saber, un estat d'ànim, un desig, una opinió. La comunicació produeix –o aspira a produir– un intercanvi, una anada i tornada, una mena d'espiral que aporta més informació i més coneixement i estimula noves comunicacions.

Les persones construïm el nostre pensament en interacció amb altres persones. Aprendre és una activitat cognitiva i social en la qual el fet de comunicar-se esdevé una competència clau a l'hora de construir els fonaments de la cultura i de la ciutadania.

Entenem per competència comunicativa lingüística i audiovisual la capacitat de saber comunicar oralment (conversar i escoltar) i expressar-se per escrit i amb els llenguatges audiovisuals, fent servir el propi cos i les TIC, amb la gestió de la diversitat de llengües, l'ús adequat de diferents suports i tipus de text i l'adequació a les diferents funcions.

INTRODUCCIÓ

D'entre els elements que cal tenir en compte a l'hora de comunicar-nos de manera efectiva, cal destacar el coneixement des de la diversitat cultural dels diferents contextos socials i culturals, així com les estratègies necessàries per adequar-nos a les situacions comunicatives.

La competència comunicativa és imprescindible per adoptar decisions i cohesionar els grups humans, acceptar i fer crítiques constructives, posar-se en el lloc de l'altre de manera empàtica, respectar opinions diferents de les pròpies amb sensibilitat i esperit crític; també cal per desenvolupar l'autoestima i la confiança en un mateix i treballar en grup de manera cooperativa. Comunicar-se i conversar són, doncs, accions que suposen habilitats per establir vincles i relacions constructives amb les altres persones i amb l'entorn i apropar-se a cultures noves, que adquireixen consideració i respecte

en la mesura en què es coneixen. Per això, les competències de comunicació són presents en la capacitat efectiva de conviure i de resoldre conflictes.

La majoria d'alguns autors estableixen els següents punts de partida per parlar de la comunicació:

- És impossible no comunicar, perquè en un sistema determinat, qualsevol comportament d'un membre té un valor de missatge per als altres.
- En la comunicació sempre es pot distingir entre aspectes de contingut o semàntics i aspectes relacionals entre emissors i receptors. Segons alguns autors, l'aspecte de relació, és a dir, el nivell emocional del missatge, és el més important.

Quan ens comuniquem mitjançant les paraules, la qualitat de veu i també l'expressió corporal adquireixen una especial rellevància.

Si les paraules són el contingut del missatge, les postures, els gestos, el contacte visual, l'expressió i el to de veu són el context o els components de la comunicació no verbal en què el missatge queda emmarcat, i tots junts donen sentit a la comunicació. És molt important mantenir coherència entre el contingut i el context d'una comunicació per conservar un grau de credibilitat i de confiança elevats entre la persona comunicadora i la persona receptora.

Com a docents utilitzem constantment les nostres habilitats comunicatives i bona part de la nostra eficàcia com a educadors es basa a aprofitar positivament aquestes habilitats.

De la comunicació depèn l'eficàcia en la interacció alumne-docent, per la qual cosa les habilitats en matèria de comunicació són una qualitat fonamental per al professional de l'educació. Una bona comunicació és la base de les relacions i dels aprenentatges.

L'escola és, després de l'entorn familiar, el lloc on s'aprèn a viure i a conviure. El tipus de comunicació que s'estableix en un centre condicionarà la seva capacitat per a ser inclusiu i acollidor. És en la socialització, on, des de petits, construïm la nostra identitat cívica a partir de la comunicació que establim amb el grup d'iguals, amb el professorat

o els educadors i amb el resultat de les experiències viscudes en l'entorn escolar. Desenvolupar unes bones habilitats socials i comunicatives en l'alumnat afavorirà la cohesió social i ajudarà a trencar estereotips i a millorar la convivència, perquè ens resultarà més fàcil cercar alternatives als possibles conflictes. Als centres educatius, cal assegurar:

- * Una bona comunicació amb l'alumnat.
- * Una bona comunicació entre professorat, personal no docent i equip directiu.
- Una bona comunicació del centre amb les famílies i la resta de comunitat educativa.

MARC NORMATIU

ESTATUT D'AUTONOMIA DE CATALUNYA (2006)

Afirma en el Preàmbul que Catalunya és una comunitat de persones lliures on cadascú pot viure i expressar identitats diverses, amb un decidit compromís comunitari basat en el respecte per la dignitat.

També afirma que la tradició cívica i associativa de Catalunya ha subratllat sempre la importància de la llengua i la cultura catalanes, dels drets i els deures, del saber, de la formació, de la cohesió social, del desenvolupament sostenible i de la igualtat de drets, i avui, especialment, de la igualtat entre dones i homes.

(LOE) LLEI ORGÀNICA 2/2006 d'Educació, de 3 de maig (BOE n. 106 de 4/5/2006)

El Preàmbul afirma que tots els ciutadans han de tenir la possibilitat de formar-se dins i fora del sistema educatiu, amb la finalitat d'adquirir, actualitzar, completar i ampliar les seves capacitats, coneixements, habilitats, aptituds i competències per al seu desenvolupament personal i professional.

(LEC) LLEI 12/2009, del 1 de juliol, d'educació. (DOGC 5422 – 16.7.2009) (Pàg. 56589)

La Llei d'educació de Catalunya, que el Parlament va aprovar l'1 de juliol de 2009 i que va entrar en vigor el 17 de juliol de 2009, té l'objectiu de donar resposta a les necessitats de formació humana i instrumental de la societat catalana. És la primera llei d'educació de Catalunya i la primera en contingut integral en allò que es refereix als nivells educatius no universitaris.

- Títol II: Del règim lingüístic del sistema educatiu de Catalunya (articles 9-18)

El títol segon fixa el règim lingüístic del sistema educatiu de Catalunya. Un model que garanteix l'aprenentatge de la llengua catalana i la llengua castellana a tot l'alumnat i el domini de les dues al final de l'etapa obligatòria. El títol recull la garantia que al final d'aquesta etapa caldrà que l'alumnat tingui un domini adequat d'una llengua estrangera. La Llei fixa que la llengua emprada normalment en l'ensenyament és el català i que els pares i mares d'alumnat de llengua familiar castellana podran demanar que en el primer ensenyament els seus fills i filles puguin ser atesos en aquesta llengua.

- Títol V: Ordenació dels ensenyaments (articles 51-71)

El títol cinquè estableix l'ordenació dels ensenyaments i determina que és el Govern de la Generalitat qui fixa el currículum, assumint així una de les competències compartides previstes en l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 2006.

LLEI 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística (DOGC núm. 2553, de 09.01.1998)

Afirma en el Preàmbul que la llengua catalana és un element fonamental de la formació i la personalitat nacional de Catalunya, un instrument bàsic de comunicació, d'integració i de cohesió social dels ciutadans i ciutadanes, amb independència de llur origen geogràfic.

L'article 21 d'aquesta Llei afirma, en el punt 1, que el català s'ha d'utilitzar normalment com a llengua vehicular i d'aprenentatge en l'ensenyament no universitari.

LLEI 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència.

(DOGC núm 5641, de 02.06.2010). La Llei dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, aprovada el maig del 2010, conté articles que recullen aspectes referits a la comunicació i els infants i joves:

L'article 31 fa referència a la llibertat d'expressió, l'article 32 a l'accés a la informació, l'article 36 al dret a la pròpia imatge, l'article 59 a la publicitat adreçada als infants i adolescents i l'article 60 a la publicitat protagonitzada per infants i adolescents.

DECRET 142/2007, de 26 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària. (DOGC núm. 4915 - 29/06/2007).

DECRET 143/2007, de 26 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria. (DOGC núm. 4915 - 29/06/2007).

Ambdós Decrets plantegen la competència comunicativa com a una competència transversal, que és la base de tots els aprenentatges; per tant, el seu desenvolupament és responsabilitat de totes les àrees i matèries del currículum, ja que en totes elles s'han d'utilitzar els llenguatges com a instruments de comunicació per fer possible l'accés i gestió de la informació, la construcció i comunicació dels

coneixements, la representació, interpretació i comprensió de la realitat i l'organització i autoregulació del pensament, les emocions i la conducta.

També afirmen que, d'una manera general, els coneixements, les habilitats i les actituds pròpies d'aquesta competència han de permetre interactuar i dialogar amb altres persones de manera adequada i apropar-se a altres cultures; expressar observacions, explicacions, opinions, pensaments, emocions, vivències i argumentacions; gaudir escoltant, observant, llegint o expressant-se, utilitzant recursos lingüístics i no lingüístics; aprofundir en la interpretació i comprensió de la realitat que ens envolta i el món. D'aquesta manera es potencia el desenvolupament de l'autoestima i la confiança en un mateix per esdevenir un ciutadà o ciutadana responsable preparat per aprendre al llarg de tota la vida.

DECRET 1432/2008, de 15 de juliol, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments del Batxillerat. (DOGC núm. 5183 - 29/07/2008).

Aquest Decret defineix les competències que el jovent ha de desenvolupar i consolidar en finalitzar el batxillerat. Aquestes competències contribueixen al desenvolupament personal de l'alumnat, a la pràctica de la ciutadania activa, a la incorporació a la vida adulta de manera satisfactòria i al desenvolupament de l'aprenentatge al llarg de tota la vida.

En l' Article 3. (Objectius del batxillerat) determina que cal dominar, tant en la seva expressió oral com escrita, la llengua catalana i la llengua castellana, comprendre amb eficàcia una o més llengües estrangeres i expressar-s'hi amb fluïdesa i correcció, Usar amb solvència i responsabilitat les tecnologies de la informació i la comunicació.

En l'Article 4 (la llengua catalana i el tractament de les llengües) determina que :

El català, com a llengua pròpia de Catalunya, serà utilitzat normalment com a llengua vehicular d'ensenyament i aprenentatge i en les activitats internes i externes de la comunitat educativa: activitats orals i escrites de l'alumnat i del professorat, exposicions del professorat, llibres de text i material didàctic, activitats d'aprenentatge d'avaluació, i comunicacions amb les famílies i l'alumnat.

Organització i funcionament dels centres. **Curs 2010-2011**

L'accés de tots els centres educatius a Internet i l'ús de les tecnologies per a l'aprenentatge i el coneixement faciliten que molts centres disposin dels seus propis webs i de mitjans de reproducció digitals mitjançant els quals l'activitat educativa va més enllà dels estrictes límits físics de les aules i pot ser compartida per les famílies, l'entorn i les comunitats d'aprenentatge d'arreu. En conseqüència, la imatge o altres dades que poden identificar els i les alumnes són presents a la xarxa.

Per a la publicació d'imatges, dades personals o materials la propietat intel·lectual dels quals recau en l'alumnat menor d'edat, cal disposar de la corresponent autorització signada per les persones que n'exerceixen la pàtria potestat. L'autorització ha d'especificar de la manera més concisa possible la finalitat a què es destinaran les dades, imatges o materials, la durada de l'autorització i el mitjà de difusió.

DIAGNOSI

Diagnosi aula

- Treballem oralment i per escrit la competència lingüística.
- Utilitzem el llenguatge oral en tots els seus registres (col·loquial, formal, específic).
- Tenim en compte la comunicació verbal i no verbal quan ens comuniquem.
- Treballem les característiques del llenguatge visual i l'alfabetització de l'alumnat en la lectura i creació de missatges audiovisuals.
- Ens fixem en les reaccions que provoca la nostra intervenció a l'alumnat.
- Fomentem el diàleg assertiu i les actituds empàtiques per a millorar la comunicació.
- Possibilitem un ambient de llibertat expressiva.
- Acceptem respostes divergents i creatives.
- Compartim i utilitzem els recursos personals artístics i culturals propis de cada individu en el treball desenvolupat a l'aula.

Diagnosi centre

- Plantegem un tractament global de la llengua catalana com a vehicle de comunicació i eina de convivència al centre.
- Disposem d'espais i de canals de comunicació que permeten a tots els membres de la comunitat educativa expressar la seva opinió i rebre informació.

- Disposem d'espais i de canals de comunicació que faciliten la coneixença personal entre els membres de l'equip docent i la cohesió del grup.
- Tenim espais virtuals per tal de facilitar una comunicació més fluida entre tots els membres de la comunitat educativa.
- Potenciem la competència comunicativa intrapersonal i interpersonal de tot l'equip docent per facilitar i afirmar la pertinença al grup.
- Tenim dissenyada l'estratègia de comunicació del centre cap a l'exterior i ens hem plantejat quina és la imatge que volem projectar.
- Recollim les pràctiques i els recursos treballats en l'àmbit de la competència comunicativa i el traspàs d'informació primària-secundària.
- Recollim i fem difusió de les bones pràctiques realitzades.

Diagnosi entorn

- Impliquem les famílies en la valoració de la comunicació com a eina per la millora de la relació amb els altres.
- Impliquem les famílies en les activitats relatives a la millora de la competència lingüística.
- Mantenim comunicació regular amb la família per informar-la de l'evolució acadèmica i personal de l'alumne/a.
- Potenciem la relació amb altres centres de l'entorn.
- Ens coordinem amb les entitats esportives, culturals i de lleure de l'entorn escolar per transmetre el valor de la comunicació .
- Tenim en compte els recursos del territori que tenen com a objectiu la millora de la comunicació.
- Valorem i fem visible la diversitat lingüística de l'entorn.

PROPOSTES D'ACTUACIÓ

Propostes d'actuació a l'aula

- Introduir la competència lingüística en el Pla d'acció tutorial.
- Planificar i seqüenciar els continguts d'educació de la competència lingüística a les diferents àrees curriculars.
- Incorporar a l'aula activitats d'interacció entre l'alumnat per a la millora de la competència de comunicació oral (conversar, escoltar i parlar).
- Treballar la llengua oral i la comunicació a totes les àrees.
- Fixar-nos en el to de veu que utilitzem, en la fluïdesa verbal i en la claredat en l'exposició quan fem alguna intervenció a l'aula.
- Mantenir el contacte visual amb el nostre alumnat.
- Formar l'alumnat en els diferents tipus de comunicació verbal i no verbal (visual, gestual i corporal) per a la millora de la comunicació.
- Formar l'alumnat en la comunicació audiovisual. Fer-lo capaç d'entendre els missatges audiovisuals i de crear els seus propis missatges.
- Introduir elements de reflexió i anàlisi de material audiovisual per al tractament de la interculturalitat i la diversitat a l'aula.
- Observar la transmissió, als mitjans audiovisuals, dels models dominants a la nostra societat així com els seus valors i creences. (El rol masculí i femení, la invisibilitat de la població immigrada, el racisme ...)
- Deixar que l'alumnat expressi els seus sentiments abans de valorar-lo
- Potenciar el treball cooperatiu entre iguals a l'aula.
- Promoure activitats que permetin expressar i argumentar opinions, pensaments, emocions i vivències.
- Fer activitats amb l'alumnat que permetin interactuar i dialogar amb altres persones de manera competent.
- Incorporar els llenguatges expressius i artístics a la pràctica educativa per aportar-hi una dimensió creativa i transformadora .
- Treballar explícitament l' expressió i la interpretació de diferents tipus de discursos adequats a la situació comunicativa i en diferents contextos socials i culturals.
- Fer servir les tecnologies de la informació i de la comunicació com a eina per enriquir la competència comunicativa

- ❑ Fer activitats per a la cerca, selecció i processament de la informació, a partir de tot tipus de mitjans

Propostes d'actuació al centre

- ❑ Sensibilitzar el claustre i tota la comunitat educativa de l'ús del català com a llengua de cohesió social i d'igualtat d'oportunitats
- ❑ Sensibilitzar el claustre en la necessitat de potenciar la comunicació entre tots els membres de la comunitat educativa .
- ❑ Incorporar els valors de la competència lingüística al Projecte educatiu, al Projecte lingüístic i a la resta de documents interns del centre.
- ❑ Incorporar en el Pla anual del centre les actuacions per promoure les competències comunicatives i concretar-les en les programacions curriculars de cada cicle i nivell educatiu.
- ❑ Establir un protocol que reculli la política comunicativa del centre i donar-lo a conèixer a tots els membres de la comunitat educativa.
- ❑ Establir el marc de comunicació entre la família i el centre a la carta de compromís educatiu.
- ❑ Preveure espais i canals de comunicació que facilitin la relació entre els membres de la comunitat educativa.
- ❑ Incloure propostes de creació i ús de revistes en suport paper o digital, blocs, webs i tot tipus de recursos telemàtics com a eines per a la millora comunicativa de la comunitat educativa.
- ❑ Incorporar en el Pla de formació del centre accions orientades a l'adequació de les competències comunicatives, enteses en el sentit més ampli (llengua, mitjans audiovisuals, habilitats comunicatives, comunicació no verbal, estratègies de comunicació...)
- ❑ Recollir en el traspàs d'informació primària-secundària les pràctiques i els recursos treballats en la competència comunicativa.
- ❑ Recollir i difondre les bones pràctiques realitzades.

Propostes d'actuació a l'entorn

- ❑ Promoure la participació de les famílies en les activitats organitzades pel centre per potenciar la comunicació entre elles i entre els diferents membres de la comunitat educativa.

- ❑ Promoure jornades i grups de treball amb les famílies per parlar i debatre sobre el valor de la comunicació i la seva incidència en les relacions personals, familiars i socials.
- ❑ Fer conèixer a les famílies el Pla educatiu de centre (PEC) i el Projecte lingüístic de centre (PLC).
- ❑ Fomentar la carta de compromís educatiu com a instrument que estableix el marc de comunicació on són possibles les aliances i les complicitats entre la família i el centre.
- ❑ Coordinar-se amb les administracions locals perquè les actuacions culturals, lúdiques i esportives municipals tinguin una dimensió educativa de competència comunicativa.
- ❑ Coordinar-se amb les diferents entitats de l'entorn per tal de promoure la importància dels processos de comunicació en la realització d' activitats.
- ❑ Coordinar-se amb els mitjans de comunicació (ràdio, premsa, televisió) i utilitzar els recursos que ens poden oferir per millorar la competència comunicativa de l'alumnat.
- ❑ Fomentar la formació dels diferents agents educatius en llengua catalana i en la normalització lingüística.
- ❑ Participar en activitats públiques, conjuntament amb alumnat d'altres centres, que permetin desenvolupar la dimensió comunicativa.
- ❑ Participar en xarxes, tant a escala local com global, a favor de la millora de la comunicació.
- ❑ Desenvolupar actuacions orientades a l'aprenentatge i l'aprofundiment de les llengües maternes de l'alumnat.
- ❑ Reflectir en actes i celebracions la diversitat lingüística del centre (per Sant Jordi produir textos narratius i poètics en les llengües d'origen de l'alumnat, fer recitals de poesia i lectura de textos en diferents llengües...)
- ❑ Coordinar-se amb les biblioteques municipals per participar en activitats que visualitzin les diferents llengües, com per exemple l'activitat "conta contes".

RECURSOS

1. Sensibilització i reflexió

1.1 Bibliografia

- Albadalejo, Marta (2007) “ *La comunicació més enllà de les paraules: Què comuniquem quan creiem que no comuniquem*”. Barcelona, Editorial Graó.

Aquest llibre convida a la reflexió sobre la comunicació no verbal i sobre el seu ús com a recurs educatiu. Inclou consells pràctics i exercicis per millorar les habilitats comunicatives.

- Avendaño, F. (2007) “ *El desarrollo de la lengua oral en el aula. Estrategias para enseñar a escuchar y hablar*.” Alcalá de Guadaíra: Trillas Eduforma.

El procés pel qual un nen domina la llengua materna és molt complex i hi intervenen molts factors. Un nen aprèn a parlar perquè li parlen. El procés d'adquisició implica que haurà de fer seu un sistema simbòlic.

- Bassols Mireia, Acebedo Artur....(2003) “ *Expresión-comunicación y lenguajes en la práctica educativa. Creación de proyectos*”. Editorial Octaedro. Barcelona.

L'obra es planteja l'educació de manera transversal i intercultural, i promou un plantejament expressiu i reflexiu, on juga un paper central la comunicació amb tots els seus recursos i llenguatges, mitjançant el treball cooperatiu de les persones que hi participen.

- Cassany, Daniel (1999) “ *Construir l'escriptura*”. Barcelona: Editorial Empúries, 405 p. ISBN: 84-7596-675-6. Hi ha versió castellana. correu@grup62.com

Construir l'escriptura es dirigeix a aquest docent (de Llengua i d'altres matèries) i respon aquestes preguntes: què sabem avui de l'acte d'escriure?, quina és la millor manera d'ensenyar?, i d'avaluar?, què puc fer a l'aula? Aquest volum sintetitza les teories actuals sobre l'escriptura, explora les pràctiques reals dels centres i proposa una alternativa didàctica, teòrica i pràctica, amb trenta exemples d'activitats comentades.

- Palou, J. (2005) “ *La llengua oral a l'escola. 10 experiències didàctiques*”. Biblioteca de Guix. Barcelona: Graó.

Què entenem per llengua oral? La llengua oral, la llengua escrita i els models de producció del discurs. La competència comunicativa · Per què cal ensenyar llengua oral? · La didàctica de la llengua oral.

- Serrat Sallent, Albert (2000). “ *PNL para docentes*”. Editorial Graó.

Serrat està convençut que l'aplicació del model comunicatiu de la PNL en el món docent serà tota una revolució perquè contribuirà a l'eficàcia en l'aprenentatge dels alumnes, a l'optimització del lideratge del professorat i a la resolució positiva dels conflictes.

- Sebastià Serrano (2008)”*El regal de la comunicació*” Barcelona. Editorial La Butxaca.

El regal de la comunicació és una reflexió lúcida i original sobre les maneres que tenim de comunicar-nos, però és també una eina fonamental per aprendre a escoltar els altres, dominar les emocions, observar el món que ens envolta i descobrir valors tan essencials com la lleialtat, el respecte, la confiança o l'amistat..

- Teun A. van Dijk (1998)”*Ideología. Una aproximación multidisciplinaria*” .Barcelona. Editorial Gedisa.

Teun A. van Dijk és un lingüista holandès que ha centrat els seus esforços a confegir una teoria explicativa dels aspectes menys evidents, més amagats, dels discursos dels media. La seva teoria Anàlisi Crítica del Discurs (ACD) compta amb un aparell metodològic molt sòlid, gràcies al qual podem descobrir les estratègies dels emissors per transmetre ideologia, siguin aquests les empreses periodístiques, els poders polítics o el mateix periodista.

1.2 Articles monogràfics i altres documents

- Albadalejo, Marta: “*L'educació més enllà de les paraules*”. Revista Guix núm 51. Octubre 2009
- Gros, Begoña:”Les xarxes i el desenvolupament professional dels docents”

Durant molts anys l'educació ha pogut mantenir, amb poques variacions, el seu model clàssic d'ensenyament. No obstant això, les modificacions derivades de la societat de la informació plantegen nous escenaris que requereixen una revisió profunda dels diversos components de què consta l'educació: metodologies, modalitats d'ensenyament, coneixements, recursos utilitzats, organització, etc

- Lacruz, Albert: “La comunicació en les organitzacions educatives. Comunicació i lideratge (I) (II). Edu21. febrer 2010

Una escola és una organització. És a dir, un conjunt de persones que treballen ordenadament per aconseguir uns objectius comuns. En aquest sentit (en d'altres, ja sabem que sí), una escola no es diferencia en res d'una empresa d'injecció de plàstic. Totes dues saben (haurien de saber), per exemple, que per funcionar bé necessiten tenir cura de la comunicació, interna i externa.

- Pere Marquès Graells, 2001 (última revisió: 24/05/09). “Los videojuegos”
- Revista Consumer “Els adolescents i les xarxes socials”.

1.3 Llicències d'estudis i tesis doctorals

- Lopez, Rosa: "La Programació Neurolingüística i la seva aplicació als entorns educatius".

1.4 pàgines web que tracten el tema

- Educació en comunicació :
AulaMèdia. Educació en Comunicació
- Els audiovisuals a l'aula
Els audiovisuals a l'aula
Recursos en educació audiovisual

2. Eines i estratègies

- Bibliografia específica per a primària
- Bibliografia específica per a secundària
- Edu3.cat Connecta l'aula amb la ràdio i la tv
- EduTec, revista electrònica de tecnologia educativa.
- Els mitjans de comunicació a l'aula
- Caixa d'Eines 2 + CD : Llengua, interculturalitat i cohesió social.
- Recursos del portal educatiu XTEC (radio, vídeo, cinema)
- Procés de producció d'un projecte audiovisual: El quió.
- Laboratori de mitjans interactius (UB)
- Com es fa un programa de TV

3. Pràctica compartida

- Assemblea de classe (Escola Sant Miquel)
- El diàleg a l'aula i la construcció compartida del coneixement (Institut J.Pla i Farreras)

- El rei la reina manen que... (Escola Joan XIII)
- El web de l'escola com a eina pedagògica (Escola Costa i Llobera)
- Expressió i comunicació audiovisual (Escola Gitanjali)
- L'exposició oral a l'àrea de ciències socials (Escola del Parc)
- L'expressió oral al parvulari en una escola de diversitat lingüística (Escola Collaso i Gil)
- La comprensió d'un text a la classe de ciències naturals (Institut Manuel de Blancafort)
- La interacció verbal en la construcció del coneixement (Escola Coves d'en Cimany)
- Parelles lingüístiques (Institut Mercè Rodoreda)
- Ràdio Ràpia (Escola Sant Domènec de La Ràpia)
- Webcam Escola Marià Galí

4. Formació

- Tallers de competència comunicativa audiovisual
- Formació en comunicació per a organitzacions i professionals (Shambala)

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
Secretaria de Polítiques Educatives
Subdirecció General de Llengües i Entorn
Servei d'Escola i Entorn

EDUCACIÓ ANTIRACISTA

EDUCACIÓ ANTIRACISTA

DEFINICIONS

El racisme és un sistema de dominació i d'iniquitat que té a veure sempre amb l'abús de poder. Un abús de poder que comporta discriminació, segregació social i explotació econòmica de ciutadans i ciutadanes. Aquesta discriminació i aquesta segregació es construeixen, es justifiquen i es desenvolupen socialment utilitzant interessadament algunes de les característiques ètniques o culturals de les víctimes.

El racisme pot ser institucional, quan s'exerceix des de les institucions públiques, o bé social, quan s'exerceix en l'àmbit de la vida quotidiana.

L'Educació no-racista treballa per desfer els estereotips i posar en evidència els prejudicis envers persones i grups i combat les agressions i els comportaments racistes, però no actua contra les causes més fondes i estructurals del racisme.

L'Educació antiracista, en canvi, situa la diversitat cultural en el context de la desigualtat social, en les relacions de poder i en les desigualtats estructurals lligades a l'origen o a la percepció social de les persones. Té com objectiu la igualtat de drets i d'oportunitats de totes les persones i promou espais d'inclusió basats en la igualtat. Fa èmfasi en els aspectes cognitius i no només en els ètics o comportamentals; es fixa en els aspectes institucionals i organitzatius, qüestiona les bases del racisme d'avui i confronta les finalitats de l'educació amb algunes lleis, normes i estructures escolars, socials i polítiques, que les limiten o contradiuen.

L'Educació intercultural és la resposta pedagògica a l'exigència de preparar a la ciutadania perquè pugui desenvolupar-se en una societat multicultural i democràtica.

INTRODUCCIÓ

El racisme inclou una sèrie de mecanismes complexos que acaben per classificar les persones en grups, amb una clara jerarquització, per fer creure que unes són millors, superiors o més avançades que altres. Aquesta jerarquia és la que té el poder de:

1. Justificar els privilegis de les persones d'un grup sobre les d'un altre, en termes de béns socials: poder, prestigi i diners.
2. Fer recaure la culpa dels desavantatges en la víctima per una suposada incapacitat personal o grupal.

La immigració estrangera forma part de la complexitat, del pluralisme i de la conflictivitat de les societats actuals. Però ha tingut la virtut de fer-nos adonar dels biaixos de la cultura hegemònica que es vehicula a través de totes les agències de transmissió, singularment els centres educatius i els mitjans de comunicació: la supremacia occidental, en tots els camps —històric, científic, tecnològic, artístic i ètic— i l'oblit, la ignorància o el menysteniment de la cultura, la ciència, les arts o els valors no occidentals.

En l'àmbit educatiu el racisme s'ha combatut tradicionalment des de posicions no-racistes:

1. Educació no-racista: el racisme es treballa mitjançant estratègies didàctiques que ajuden a millorar la convivència a les aules i incideix en la responsabilitat del professorat d'incorporar la mirada no-racista a la seva pràctica:
 - A. Superar el paradigma tradicional guanyar-perdre. Fer sorgir estratègies alternatives orientades cap a la coparticipació responsable, la possibilitat de guanyar conjuntament, desenvolupant les competències i habilitats per a la resolució de conflictes i de resoldre'ls cooperativament entre les parts. Promoure el canvi mitjançant la recerca de solucions consensuades i optar per una estratègia d'intervenció emmarcada en la formació d'actituds i valors relacionats amb la convivència.
 - B. Fer l'educació inclusiva, que ofereix a tots els infants i joves altes expectatives d'èxit educatiu, independentment de les seves característiques, necessitats, interessos o capacitats, i l'oportunitat de créixer conjuntament compartint experiències i situacions d'aprenentatge. Una escola i una aula inclusives són aquelles en les quals aprenen junts alumnes diferents.

2. Des de la pedagogia s'ha desenvolupat una proposta d'educació antiracista que vol oferir pistes per eradicar el racisme des de la seves arrels. Les cinc estratègies bàsiques són⁴:
- A. Introduir de manera explícita el tema del racisme en l'educació: incloure una sensibilització de la comunitat educativa dels prejudicis, els estereotips i la discriminació de base racista, a partir de la revisió dels llibres de text i els materials didàctics del centre, i la incorporació de debats sobre la situació del racisme en l'entorn social del centre oberts a tota la comunitat.
 - B. Transformar possibles estructures del sistema que puguin fomentar el racisme de manera implícita: criteris per a la formació de grups classe, revisar certs plantejaments pedagògics que, instal·lats en l'etnocentrisme, poden acabar derivant en accions discriminatòries i les mesures d'atenció a la diversitat en totes les etapes, inclosa l'educació infantil.
 - C. Orientar una concepció del fet cultural molt vinculada a les relacions de poder: elaboració d'un projecte lingüístic de centre que tingui present la diversitat, animar debats i concretar solucions sobre la presència de determinats símbols ideològics, culturals o religiosos en la comunitat educativa (veure instruccions d'inici de curs).
 - D. Obrir el centre educatiu a la comunitat. Fer accions per posar de manifest un missatge antiracista davant de tota la comunitat. Entrar en contacte amb entitats que siguin susceptibles de portar a terme aquest treball de forma compartida (clubs esportius, associacions artístiques o de veïns, entitats d'emigrants...). És convenient establir contactes amb associacions de ciutadans estrangers, si n'hi ha al territori, perquè puguin contribuir a aportar solucions.
 - E. Qüestionar el plantejament etnocèntric del currículum, qüestionar la llibertat d'elecció de centre per part de les famílies quan pot generar processos de segregació i exclusió i promoure i animar la presència i el contacte amb persones que provenen d'altres entorns socioculturals.
3. L'educació intercultural fa seva la teoria i la pràctica de l'educació antiracista i suposa:

⁴ Essomba M.A., Quan el racisme truca a la porta. Rev. Perspectiva escolar, setembre 2008

- A. Des de la perspectiva del currículum, l'oportunitat d'interrogar-nos sobre si els continguts culturals que presentem als nostres alumnes són els més adients per connectar amb els referents culturals del context, per adquirir les competències bàsiques necessàries per a viure i treballar en el món d'avui i per comprendre el món de manera més humana i científica. Tot això no suposa, en principi, la incorporació de nous continguts, ni d'estratègies didàctiques noves, ni de formes d'organització desconegudes.
- B. Des de l'aplicació de les metodologies, la prioritització d'estratègies i formes organitzatives que estimulen l'aprenentatge, que afavoreixen el sentit de la responsabilitat i que fomenten la comunicació i garanteixen, alhora, la millor educació per a cadascú.

Els tres eixos bàsics sobre els quals s'ha de bastir l'educació intercultural són els següents:

- **Identitat:** educar per contribuir a la construcció de personalitats madures i responsables, amb arrels i sentit de pertinença; capaces d'adoptar criteris que ajudin a prendre decisions i a gestionar complexitats.
- **Igualtat:** garantir una educació bàsica i de qualitat per a tothom i, per tant, destinar més recursos o recursos diferents a aquells que en tinguin més necessitat; que no discrimini ningú per raons de classe, de sexe, d'ètnia o diferència cultural, de territori on es viu. Una educació que treballi per a una educació més eficaç i més integradora.
- **Diversitat:** aprendre a conviure en societats plurals i complexes. Al centre s'han de gestionar els conflictes i resoldre'ls, sempre que sigui possible, per camins no violents. S'han de valorar totes les llengües i cultures en un espai multicultural i multilingüe. Així mateix, s'han de potenciar les capacitats i les possibilitats de tots els alumnes, fent una educació més integral i procurar que els alumnes siguin més competents per comprendre el món en tota la seva diversitat i per participar en un projecte de futur compartit.

Normativa:

- Declaració universal dels drets humans.

L'article 1 de la Declaració universal dels drets humans afirma que Tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i en drets.

L'article 18 de la Declaració universal dels drets humans afirma que tota persona té dret a la llibertat de pensament, de consciència i de religió.

L'article 26 de la Declaració universal dels drets humans fa èmfasi en el fet que l'educació ha de tendir al ple desenvolupament de la personalitat humana i al reforçament del respecte dels Drets Humans i de les llibertats fonamentals.

- Constitució espanyola

L'article 16 de la Constitució espanyola garanteix la llibertat ideològica, religiosa i de culte dels individus i de les comunitats sense cap altra limitació, quan siguin manifestats, que la necessària per al manteniment de l'ordre públic protegit per la llei.

L'article 27 de la Constitució espanyola fa èmfasi en el fet que l'educació tindrà com a objecte el desenvolupament ple de la personalitat humana en el respecte als principis democràtics de convivència i als drets i a les llibertats fonamentals.

- Estatut d'Autonomia de Catalunya

El Preàmbul de l'Estatut de Catalunya afirma que Catalunya és un país ric en territoris i gents, una diversitat que la defineix i l'enriqueix des de fa segles i l'enforteix per als temps venidors.

L'article 4 de l'Estatut de Catalunya afirma que els poders públics de Catalunya han de promoure els valors de la llibertat, la democràcia, la igualtat, el pluralisme, la pau, la justícia, la solidaritat, la cohesió social, l'equitat de gènere i el desenvolupament sostenible.

- Llei orgànica d'Educació 2/2006, de 3 de maig (BOE n. 106, de 4/5/2006)

L'article 17 de la Llei orgànica d'Educació 2/2006, de 3 de maig afirma que un dels objectius de l'educació primària és conèixer, comprendre i respectar les diferents cultures.

L'article 23 de la Llei orgànica d'Educació 2/2006, de 3 de maig afirma que l'educació secundària obligatòria contribuirà a desenvolupar a l'alumnat les capacitats afectives de tots els àmbits de la seva personalitat i en la seva relació amb els altres, rebutjant els prejudicis de qualsevol tipus.

L'article 121 de la Llei orgànica d'Educació 2/2006, de 3 de maig afirma que el projecte educatiu de centre haurà de tenir en compte les característiques de l'entorn social i cultural del centre.

- Lleis 24, 25 i 26/1992 Acord de Cooperació de l'Estat amb la Federació d'Entitats Religioses Evangèliques, Federació de Comunitats Israelites i la Comissió Islàmica d'Espanya.

Art. 12, punt 2, estableixen les condicions per a la dispensa d'assistència a classe. Per tant, les absències a classe durant aquestes festivitats de l'alumnat d'aquestes confessions religioses han d'entendre's sempre com a justificades, essent improcedents, en aquests casos, les sancions o les recriminacions per raó de la no assistència a classe. Caldrà, però, el corresponent justificant familiar.

- Llei 26/1992 on s'aprova l'Acord de Cooperació de l'Estat amb la Comissió Islàmica d'Espanya

Art. 14, punt 4, estableix que l'alimentació dels alumnes musulmans dels centres docents públics i privats concertats que ho sol·licitin, procurarà adequar als preceptes religiosos islàmics. així com l'horari de menjars durant el mes del Ramadà.

- LLEI 12/2009, del 10 de juliol, d'educació. (DOGC 5422 – 16.7.2009) (Pàg. 56589)

L'article 2 afirma que un dels principis que regeix el sistema educatiu és la inclusió escolar i la cohesió social

L'article 4 afirma que tothom té dret a accedir en condicions d'igualtat al sistema educatiu.

L'article 7 afirma que tots els membres de la comunitat escolar tenen el dret a una bona convivència i el deure de facilitar-la.

Els articles 21 i 22 regulen els drets i els deures de l'alumnat.

L'article 30 fa èmfasis en la convivència en el centre.

L'article 32 anomena la mediació com un procediment per a la prevenció i regulació de conflictes.

L'article 47 remarca que els criteris de prioritat mai no poden comportar discriminació per raó de naixença, raça, sexe, religió, opinió, llengua o qualsevol altra condició o circumstància personal de l'alumne o alumna o de la seva família.

L'article 77 afirma els criteris que regeixen a cada centre l'organització pedagògica dels ensenyaments han de contribuir a la integració dels alumnes procedents dels diversos col·lectius, en aplicació del principi d'inclusió

- Decret 279/2006, de 4 de juliol de drets i deures de l'alumnat

L'article 2 anomena els principis generals del Decret.

L'article 3 afirma que l'administració educativa en general i als òrgans de govern dels centres educatius en particular garantir, en el seu respectiu àmbit d'actuació, el correcte exercici i l'estricta observança dels drets i deures de l'alumnat

L'article 4 anomena els òrgans de centre que poden proposar i iniciatives per a millorar la convivència.

L'article 10 del Decret 279/2006, de 4 de juliol de drets i deures de l'alumnat afirma que l'alumnat té el dret al respecte de les seves conviccions religioses, morals i ideològiques.

- [Decret 142/2007, de 26 de juny, sobre l'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària](#)

L'article 3 del Decret 142/2007, de 26 de juny, sobre l'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària estableix que l'educació primària contribuirà a conèixer, comprendre i respectar les diferents cultures i les diferències entre les persones.

- [Decret 143/2007, de 26 de juny, sobre l'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria](#)

L'article 3 del Decret 143/2007, de 26 de juny, sobre l'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria estableix que l'educació secundària obligatòria contribuirà a desenvolupar les habilitats i les competències que permetin als nois i a les noies conèixer, valorar i respectar els valors bàsics i la manera de viure de la pròpia cultura i d'altres cultures.

- [Decret 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius](#)

L'article 5 del Decret 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius estableix que el projecte educatiu de cada centre ha de contenir els principis de l'educació inclusiva.

L'article 7 estableix la carta de compromís educatiu amb les famílies, en el punt 4 afirma que els compromisos s'han de referir al respecte a les conviccions ideològiques i morals de la família en el marc dels principis i valors educatius establerts a les lleis.

L'article 31, afirma que al director o a la directora li correspon assegurar els plantejaments d'inclusió en el projecte de direcció.

DIAGNOSI

Diagnosi aula

- Promovem la comprensió de la diferència i la diversitat cultural en el treball a l'aula, presentat com un fet positiu i no necessàriament com un fet generador de conflictes.
- Tenim en compte la diversitat social, cultural i ètnica en el funcionament diari de l'aula.
- Incloem la diversitat social, cultural i ètnica del centre i de l'entorn com un contingut que cal treballar des de les diverses àrees.

- Tenim els materials didàctics que reflecteixen la diversitat de l'actual societat i del context sociocultural del centre.
- Establim mecanismes per detectar i superar els estereotips culturals del professorat i de l'alumnat en el treball a l'aula.
- Analitzem el fet migratori globalment des del vessant de la societat receptora i el de la societat emissora.
- Parlem de racisme explícitament quan cal.
- Analitzem l'evolució de les actituds racistes al llarg dels temps i aprofundim de quina manera es presenten avui.
- Establim un clima de confiança que afavoreixi la comunicació i l'anàlisi dels conflictes tant per part de l'alumnat com del professorat.

Diagnosi centre

- Incloem la diversitat social, cultural i ètnica en el funcionament del centre (participació, representativitat...)
- Facilitem la participació de tota la comunitat educativa en el debat i la presa de decisions.
- Organitzem espais i temps perquè els diferents professionals puguin treballar d'una manera col·laborativa i poder respondre a la diversitat de l'alumnat.
- Aprofitem l'avaluació per fomentar el progrés i l'èxit educatiu de tot l'alumnat i específicament de l'alumnat nouvingut.
- Organitzem l'esbarjo de manera que s'afavoreixi la relació de l'alumnat en un bon clima de convivència.
- Fomentem espais no formals de convivència.
- Actuem amb rapidesa i eficiència en els casos de conflictes greus.

Diagnosi entorn

- Preveiem i prenem mesures perquè les activitats fora del centre, les extraescolars i les de serveis (servei d'acollida matinal, menjador escolar, etc.) respectin els principis de l'equitat educativa i la igualtat d'oportunitats i siguin accessibles a tot l'alumnat.

- Promovem la participació de les famílies nouvingudes a l'AMPA del centre.
- Les famílies són conscients del repte sociocultural en què es troben.
- Ens coordinem amb l'administració local per dur a terme actuacions concretes que promoguin el respecte a la diferència i la igualtat d'oportunitats de l'alumnat.
- Ens coordinem amb les entitats esportives, culturals i de lleure de l'entorn escolar perquè les actuacions promoguin el respecte a la diferència i la igualtat d'oportunitats de l'alumnat.
- Participem en la difusió i el tractament de temàtiques interculturals a través dels mitjans de comunicació local.
- Participem en xarxes educatives i socials per promoure l'educació antiracista, l'èxit educatiu de tot l'alumnat i la cohesió social.

PROPOSTA D'ACTUACIONS

Propostes d'actuació a l'aula

- Fer ús de mètodes d'aprenentatge cooperatiu (tutoria entre iguals, treball d'investigació, ensenyament recíproc...) i aprenentatge dialògic.
- Reorganitzar periòdicament els grups dins l'aula per fomentar la relació entre l'alumnat.
- Programar activitats perquè l'alumnat de diferents nivells o centres es conegui, es doni suport mutu i pugui intercanviar experiències (padrins de lectura, Aprenentatge Servei,...).
- Establir espais de comunicació personals amb el professorat (tutories individuals i personals).
- Organitzar els grups classe amb la diversitat existent al curs.
- Tenir en compte les intel·ligències múltiples quan es programen les unitats didàctiques.
- Adaptar els materials a un llenguatge que sigui accessible a tot l'alumnat.
- Promoure activitats per al desenvolupament de l'empatia i l'assertivitat (jocs de rol, simulacions, anàlisi de casos...).
- Adreçar-se a tot l'alumnat utilitzant el nom i els cognoms amb una pronunciació correcta.

- Divulgar, explicar i considerar les celebracions de les diferents comunitats presents a l'aula i en el centre.
- Incorporar la diversitat existent en l'ambientació de l'aula.
- Programar activitats on es valorin aspectes i elements positius de totes les cultures, evitant caure en tòpics i elements folklòrics.
- Incorporar en el Pla d'acció tutorial continguts d'educació antiracista.
- Incloure en el Pla d'acció tutorial activitats de diàleg que suposin una reflexió sobre els valors propis i creences, i una formació bàsica sobre el coneixement i el respecte a l'altre.
- Incorporar en el Pla d'acció tutorial l'acompanyament educatiu de l'alumne/a més enllà del seguiment estrictament escolar (família, entorn..).
- Fer present a l'aula la varietat de llengües d'origen i utilitzar-les com un recurs lingüístic per al treball curricular, per valorar-les totes i rebutjar la idea de llengües de primera o segona categoria.
- Presentar i analitzar els fets històrics de dominació, des dels punts de vista del dominador i del dominat. per evitar el reduccionisme històric
- Analitzar fets històrics des de diferents posicions evitant el reduccionisme històric.
- Actuar des de la cosmovisió: introduir continguts d'història, art, literatura, ciència, etc. de cultures no occidentals.
- Analitzar el fenomen de la immigració presentant les diferents visions: paternalista (*"Els hem d'ajudar a integrar-se"*), colorista (*"M'encanta l'estètica exòtica"*), assimilacionista (*"Que s'adaptin o que marxin"*), segregacionista (*"els separem perquè són diferents"*)
- Detectar possibles col·lectius presents a l'aula, al centre o a la nostra societat que siguin invisibilitzats o minoritzats en els materials didàctics per promoure la seva visibilització.
- Tenir en compte el tractament de la diversitat cultural, els estereotips i els prejudicis a l'hora d'elegir llibres de text i material didàctic.
- Plantejar activitats escolars que permetin que l'alumnat d'altres orígens mostri els seus coneixements o habilitats.
- Reconèixer que l'alumnat nouvingut és portador de coneixements previs i fer-lo participar activament en les activitats del grup classe.

- Programar activitats perquè tot l'alumnat tingui l'oportunitat de relacionar-se amb nens i joves d'altres cultures i parts del món per conèixer realitats socials i culturals diferents de les seves.
- Transmetre la idea que les persones poden tenir diverses identitats culturals no excloents.
- Presentar, a través dels materials didàctics, les identitats culturals com a fets permeables, canviants i en contínua construcció i adaptació.
- Analitzar i valorar exemples de materials amb continguts implícitament o explícitament racistes per fer conscients els estudiants de les seves implicacions.
- Promoure l'ús de diferents fonts d'informació per analitzar un mateix fenomen.
- Elaborar conjuntament, a l'inici de curs, les normes de convivència, valorant la importància de tenir-les i les conseqüències del seu incompliment.
- Implicar l'alumnat en actuacions diverses per millorar el clima de treball de l'aula i la resolució de problemes.
- Afavorir que l'alumnat que ha resolt un problema de racisme pugui compartir la seva experiència (en el seu grup, en la comissió de mediació...).
- Intervenir de manera immediata i amb fermesa per eradicar actituds i expressions discriminatòries i reaccionar davant qualsevol acte de racisme o xenofòbia.
- Tenir present l'Acord de Cooperació de l'Estat amb la Federació d'Entitats Religioses Evangèliques, la Federació de Comunitats Israelites i la Comissió Islàmica d'Espanya per demanar, per avançat, el justificant d'absència dels dies de les festivitats de determinada confessió amb l'objectiu de programar i adaptar les activitats docents.
- Introduir en el currículum ordinari (ciències socials, literatura, música, art visual i plàstica,...) referències a les celebracions religioses de les confessions religioses presents al centre.

Propostes d'actuació al centre

- Sensibilitzar el claustre sobre la necessitat de treballar per l'educació antiracista.
- Promoure en la *Carta de compromís* entre les famílies i el centre aspectes concrets que afavoreixin un bon clima de convivència al centre.
- Incorporar el dret a la diferència i l'equitat en el Projecte educatiu i la resta de documents del centre.

- ❑ Garantir, si cal amb el Servei de traducció i interpretació oral, que l'alumnat i la seva família coneguin el funcionament del centre.
- ❑ Incloure en el Pla d'acollida actuacions per promoure la integració social de l'alumnat (activitats extraescolars, del lleure...)
- ❑ Incloure en el Reglament de règim interior els principis de la diversitat i establir els límits de la tolerància en el marc dels drets fonamentals de les persones.
- ❑ Potenciar les comissions amb representants dels diferents estaments de la comunitat educativa per tractar aspectes relacionats amb la diversitat del centre.
- ❑ Promoure des dels Equips Directius estratègies pedagògiques, materials i recursos per atendre millor la diversitat, establint mesures per avaluar els resultats obtinguts
- ❑ Fer un seguiment curós i avaluar els resultats obtinguts en les plans individuals d'adaptacions curriculars.
- ❑ Establir mecanismes per avaluar la progressió acadèmica de tot l'alumnat.
- ❑ Preveure temps per a la realització d'assemblees de classe, de centre i reunions de la junta de delegats.
- ❑ Garantir que la informació sobre el procés d'aprenentatge i els resultats d'avaluació els puguin entendre tot l'alumnat i les seves famílies.
- ❑ Valorar i fer explícit els progressos de l'alumnat nouvingut, tant pel que fa als seus aprenentatges com als aspectes de relació amb el grup.
- ❑ Redactar periòdicament un informe personalitzat que reflecteixi de forma qualitativa, respectuosa i positiva el progrés individual de l'alumnat nouvingut.
- ❑ Fer servir estratègies d'avaluació amb l'objectiu que tot l'alumnat que s'ha incorporat recentment al centre pugui mostrar els seus coneixements i les seves habilitats.
- ❑ Treballar amb el professorat i l'alumnat per generar expectatives altes i fer-les explícites a les famílies.
- ❑ Durant les celebracions del centre, programar activitats lúdiques que recullin la diversitat del centre.
- ❑ Disposar de llibres i materials que tractin sobre les diverses cultures o ètnies de l'alumnat del centre i de l'entorn.
- ❑ Promoure activitats lúdiques i esportives que permetin la creació d'experiències vivencials positives i enriquidores.
- ❑ Ensenyar a l'alumnat un repertori de jocs de pati en els quals hi puguin participar tothom. .

- ❑ Concretar en el Pla anual de centre actuacions que facilitin les vivències de les diferents realitats culturals i generar una interacció respectuosa i enriquidora amb tota la comunitat educativa.
- ❑ Aprofitar els esdeveniments i diades commemoratives de les comunitats presents al centre per reflexionar sobre les identitats.
- ❑ Considerar la possibilitat d'establir al calendari escolar una festa de les anomenades de *lliure disposició* coincidint amb una festivitat important d'algun col·lectiu del centre.
- ❑ Recollir en el traspàs d'informació primària-secundària les pràctiques i els recursos treballats en l'àmbit de l'educació intercultural.
- ❑ Garantir que els professionals del centre coneguin aspectes importants relacionats amb l'alumnat nouvingut i la seva cultura.
- ❑ Reflectir en els representants al Consell Escolar la diversitat del centre.
- ❑ Incorporar en el Pla de formació de centre la sensibilització i la formació de tota la comunitat educativa per afavorir l'acollida i la integració.
- ❑ Fer una formació específica per a l'equip directiu (bloc de formació de les noves direccions) en l'acollida i la integració de tots els membres de la comunitat educativa.
- ❑ Avaluar l'impacte de la formació rebuda i la seva difusió a la resta del professorat o d'altres membres de la comunitat.
- ❑ Disposar d'espais de reflexió per treballar aspectes relacionats amb el fet migratori, la interculturalitat, el racisme, els prejudicis i les actituds de les persones envers aquests temes.
- ❑ Fer conèixer i coordinar amb els diferents serveis del centre (servei d'acollida matinal, menjador escolar, activitats extraescolars...) les orientacions i les propostes pel que fa al dret a la diferència, l'equitat i l'educació antiracista.
- ❑ Fer un recull sistemàtic dels conflictes identitaris i culturals que es produeixen en el centre, fer-ne l'anàlisi i les propostes preventives conseqüents.
- ❑ Disposar i difondre de canals de comunicació perquè la comunitat educativa pugui contribuir en la detecció de situacions racistes i col·labori en la seva prevenció.
- ❑ Elaborar i difondre un protocol d'actuació per als conflictes greus.
- ❑ Fer sentir a tota la comunitat educativa un clima de seguretat i de confiança.
- ❑ Tenir un servei de mediació amb persones formades dels diferents sectors de la comunitat educativa.

- ❑ Recollir i difondre les bones pràctiques.
- ❑ Facilitar l'exercici del dret de llibertat religiosa, amb diferents adaptacions del menú escolar: menú ordinari, menú de règim i menú vegetarià; sense augmentar exageradament el nombre d'opcions.
- ❑ Aprofitar el menjador escolar per aprofundir el coneixement de la diversitat cultural: fer esporàdicament àpats típics d'algun país, la qual cosa afavoreix la comprensió que tothom ha d'aprendre a assaborir i a fruit del menjar d'arreu del món.

Propostes d'actuació a l'entorn

- ❑ Crear, per part de l'AMPA, un servei d'acollida per a les famílies que arriben noves al centre per informar-les dels objectius de l'AMPA i de les activitats que organitzen.
- ❑ Presentar a totes les famílies les diferents formes de participar en el centre i de donar suport al procés educatiu dels seus fills.
- ❑ Promoure la creació de delegats/des de classe de les famílies, tenint en compte la diversitat de l'aula.
- ❑ Promoure la participació de les famílies en activitats destinades a la promoció de la convivència intercultural, el coneixement mutu i l'acceptació del dret a la diferència.
- ❑ Col·laborar amb l'Administració local en la detecció i prevenció de conflictes de caire racista.
- ❑ Coordinar-se amb les administracions locals perquè les actuacions culturals, lúdiques i esportives municipals tinguin una dimensió integradora i convivencial.
- ❑ Coordinar-se amb les administracions per detectar i, si cal, rebutjar actituds racistes en les actuacions culturals, lúdiques i esportives municipals.
- ❑ Coordinar amb les entitats culturals de lleure de l'entorn per organitzar activitats de sensibilització enfront d'actuacions xenòfobes i racistes.
- ❑ Promoure i acompanyar la participació i la implicació de tot l'alumnat en les diferents entitats locals, culturals, esportives i cíviques de l'entorn.
- ❑ Promoure que les diverses entitats de l'entorn tinguin en compte l'educació intercultural i el respecte a la diferència a l'hora de programar i organitzar les seves activitats .
- ❑ Obrir el centre a les entitats de l'entorn perquè les puguin fer conèixer a l'alumnat i a les seves famílies.

- Planificar, conjuntament amb els mitjans de comunicació local (ràdio, premsa escrita, televisió), actuacions per promoure la interculturalitat i la convivència i difondre bones pràctiques.
- Convertir els espais del centre educatiu (biblioteca, aules...) en espais de convivència.
- Coordinar-se amb entitats de l'entorn perquè l'alumnat pugui fer-hi tasques escolars (Biblioteca municipal, esplais...).
- Promoure projectes de convivència locals (intercentres, administració local, policia de proximitat, entitats educatives...).
- Elaborar protocols d'actuació davant de conflictes racistes d'àmbit local.
- Difondre bones pràctiques com a xarxa educativa.

RECURSOS

Sensibilització i reflexió

- Aguado, T. (2006). Racismo, adolescencia e inmigración. Imágenes y experiencias del racismo en adolescentes y jóvenes.
El treball inicialment ha consistit en la realització d'una sèrie d'entrevistes a adolescents d'entre 12 i 18 anys. En total s'han realitzat 20 entrevistes, sent alguna d'elles grupals. Madrid: FETE-UGT y MTAS.
- Álvarez, J.L. (2007) *Educación intercultural e inmigración.* Madrid: Biblioteca Nueva.
Propostes pràctiques per a dur a terme l'educació intercultural a un centre educatiu.
- Badia, X. (2008). *Drets humans, educació i racisme.* Perspectiva escolar, núm. 327, setembre, pp. 11 – 16.
Des de l'Oficina de Promoció de la Pau i dels Drets Humans s'exposen mesures preventives perquè el fenomen del racisme sigui cada cop més difícil de produir-se i també idees per assegurar una sòlida relació entre educació i lluita contra el racisme.
- Besalú, X. i Climent, T. (2004). *Construint identitats. Espais i processos de socialització dels joves d'origen immigrant.* Barcelona: Mediterrània: Fundació Jaume Bofill.
Recull les conclusions de les recerques, amb el denominador comú de la socialització dels joves d'origen immigrant, que es van presentar a Reus el novembre del 2002 i que inclou també els dos documents elaborats pels relators de les dues sessions en què va consistir.
- Bessis S. i Martín Gema (2010) *Mujer y familia en las sociedades árabes actuales.* Barcelona: Bellaterra
Aquesta obra, escrita per diversos autors, coordinats per dues sociòlogues i investigadores de la condició de la dona en el món àrab, posa de manifest el tòpic del paradigma

immutable patriarcal en l'estructura social dels països àrabs. Aquests presenten, certament a ritme molt divers, profundes transformacions que estan alterant els paradigmes tradicionals i patriarcal.

- Blanchard, P. i altres (2008). *La llei de l'embut*. Perspectiva escolar, núm. 327, setembre, pp 17 – 19.
L'article, escrit des de la perspectiva del món de l'esport, explica que els insults racistes per part dels espectadors en els camps ja no són tolerats per les autoritats del futbol i defensa que la severitat respecte a les injúries racistes en el futbol hauria de ser aplicada també en altres casos.
- Buxarrais, M. (1991). L'interculturalisme en el currículum. El racisme. Barcelona: Associació de Mestres Rosa Sensat.
Proposta didàctica per a treballar el racisme emmarcat dins el tema més general. Acompanyades d'indicacions i recomanacions així com d'explicacions sobre les tècniques que hi ha d'interculturalisme. Les activitats estan pensades per als cursos de l'ESO.
- Caninas, J. i Carbonell, F. (2008). Educació i conflictes interculturals. Vic: Eumo: Fundació Jaume Bofill.
Aquesta guia parteix del convenciment, gens retòric, que els conflictes ètics interculturals que es donen als centres educatius són una gran oportunitat per al diàleg crític amb les pròpies conviccions, per a l'aprenentatge de la convivència i per a la comprensió del món que ens ha tocat de viure.
- Carbonell, F.(2006). L'Omar i l'Aixa. Vic: Eumo: Fundació Jaume Bofill.
Aproximació als components culturals i socials bàsics que els educadors han de conèixer ja que influeixen en el procés de socialització dels infants i joves de famílies immigrades, en aquest cas d'origen marroquí.
- Carbonell, F. (2007). Vinguts del centre del món. Vic: Eumo: Fundació Jaume Bofill.
L'autor exposa el procés de socialització a Catalunya dels infants i joves de famílies d'origen xinès i presenta el llibre com una eina adreçada als educadors, amb la intenció de facilitar-los un major coneixement d'aquests infants i joves, i de les seves famílies.
- Centre UNESCOCAT (2009). *Guia de Recursos sobre diversitat religiosa i de conviccions*. Barcelona: UNESCOCAT.
S'ofereixen informacions sobre els materials relacionats amb la diversitat religiosa que es poden trobar al mercat. És el resultat del treball d'experts en ciències de la religió, teòlegs, educadors i de la comissió d'ensenyament de l'Associació UNESCO per al diàleg Interreligiós (AUDIR).
- Centre UNESCOCAT (2010). Les tradicions religioses en els llibres de text. Barcelona: UNESCOCAT.
Publicació que han fet conjuntament l'AUDIR i Unescocat sobre el tractament de la diversitat religiosa en els llibres de text . L'estudi pretén oferir criteris i procediments que ajudin a millorar el tractament de les diverses creences i conviccions en els manuals d'ensenyament que tracten específicament la diversitat religiosa, va especialment adreçat als editors i als autors d'altres publicacions i recull les principals orientacions internacionals sobre el particular.

- Comas, M i altres. (2008). Identitats. Vic: Eumo: Fundació Jaume Bofill, 2008.
Aquest llibre explora les trajectòries d'incorporació social dels fills i filles de famílies de la «nova» migració, centrant-se en la construcció de la seva identitat des d'una òptica educativa. Parteix d'una sèrie de relats de vida que il·lustren la diversitat de situacions amb què es troben aquests joves. El llibre inclou tant una vessant pragmàtica com altres que pretenen informar o ajudar a la reflexió i la formació del professorat que conviu amb aquests infants i joves.
- Essomba, M. A. (2007). Tot un món. Vic: Eumo: Fundació Jaume Bofill.
Proposta per treballar a l'aula el fenomen de la immigració, la qual es complementa amb una selecció de reportatges del programa homònim de Televisió de Catalunya. El material s'estructura en 2 parts: una part adreçada al professorat amb informació sobre l'encaix de les propostes didàctiques en el currículum escolar, orientacions i informació complementària; una segona part amb activitats per a l'alumnat.
- Essomba, M. A.(2003). Construir la escuela intercultural. Barcelona: Graó.
El repte que planteja aconseguir una plena integració de les persones immigrades continua donant que pensar, proposar i experimentar. Sembla lògic que la majoria de reflexions i propostes sorgeixin des de i per al sistema educatiu, ara per ara, potser l'espai social més òptim per a desenvolupar un treball en aquest sentit.
- Essomba, M. A. i altres autors (2008). Educació antiracista, més que mai. Barcelona: Rosa Sensat.
- Essomba, M.A. (2008). Quan el racisme truca a la porta. *Perspectiva escolar*, núm. 327, setembre, pp. 2-10.
Marc teòric sobre els mecanismes i les dinàmiques que condueixen a la discriminació i al racisme i estratègies per eradicar-los en i a partir de l'educació.
- Generalitat de Catalunya (2010). Guia per a la gestió de la llibertat religiosa en els centres educatius.
La guia ofereix uns principis d'actuació que poden servir per orientar en diversos moments les qüestions relacionades amb la diversitat religiosa. Recull també la legislació més rellevant en la matèria, i revisa sintèticament els trets més rellevants de les confessions religioses del país. A més, compta amb un apartat de recomanacions específiques que aborden les qüestions que amb més freqüència requereixen una correcta gestió de la pluralitat.
- Henao, CL. L. (2008). Vivències i percepcions entorn del tema de la discriminació i el racisme. *Perspectiva escolar*, núm. 327, setembre, pp 20 – 28.
L'article recull els testimonis d'un grup de famílies i alumnat d'entre onze i quinze anys, d'origen llatinoamericà, que han arribat a Barcelona en l'última dècada, sobre situacions de discriminació i racisme experimentades en la societat de destí.
- Informe “Racismo, Adolescencia e Inmigración” (2006)
Estudi sobre les percepcions i vivències que joves i adolescents, principalment immigrants, tenen sobre experiències de discriminació i racisme en el seu entorn immediat. Realitzat pel Grup INTER de la Facultat d'Educació de la Universitat Nacional de Educació a Distància (UNED) i dirigit per FETE-UGT.
- Lamrabet, Asma i Carbonell, F (2009). El vel a l'escola. Girona: Observatori d'Ètica Aplicada a la Intervenció Social.
Anàlisi del significat del vel per a les dones que el porten.

- Lluich, X. (1999). *Plural, educació intercultural 12/16*. València: Tàndem.
Propostes pràctiques per treballar la interculturalitat a secundària. Viatjar a altres cultures pot ser una bona manera de reconèixer els altres i de reconèixer-se un mateix com a part d'un col·lectiu, d'un poble.
- Moreras, J. (2008). Simbologies en l'espai públic. Els debats sobre l'ús del hijab a Europa. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
Es presenta la diversitat d'opcions que es donen respecte d'aquests usos vestimentaris i la disparitat d'interpretacions que d'ells en fan les societats europees. També vol avançar-se al debat, suggerint una sèrie de propostes que permetin establir-ne bases.
- Pallarés, V. (2008). Alumnat nouvingut, inclusió i racisme. *Perspectiva escolar*, núm. 327, setembre, pp. 29 – 36.
L'arribada d'una nena a segon de primària a una escola de Vic procedent del nord del Marroc serveix d'exemple per posar de manifest una de les realitats que hi ha a les nostres escoles: la de nens i nenes que han vingut d'altres països i arriben quan el curs ja ha començat.
- **¡Error! Marcador no definido..**
Un espai que ofereix informació sobre els temes relacionats amb el respecte als drets humans, la lluita per la igualtat de drets i oportunitats i la no-discriminació. Una plataforma de difusió de les activitats, accions i campanyes que fomenten l'antiracisme als diferents àmbits de la societat (educatiu; polític; social; laboral; etc.).
- Puig J. M^a. ¿Por qué las personas buenas hacen cosas malas?
La intenció de l'article és reflexionar dels motius del perquè els sers humans som vulnerables i que ha de fer l'educació en valors per a compensar aquesta vulnerabilitat en una societat plural i multicultural.
- Sales, A. (1997). *Programas de educación intercultural*. Bilbao: Desclée.
- Teun, A. V. (2005). *Racismo, discurso y libros de texto. la cobertura de la inmigración en los libros españoles*. Buenos Aires: Underground nerds editora, pp. 15-37.
Anàlisi d'algunes propietats de la reproducció discursiva del racisme en els llibres de text.
- Unescocat: declaració universal sobre diversitat cultural
La Declaració Universal de la UNESCO sobre Diversitat Cultural, aprovada per unanimitat pels 185 estats membres representats en la reunió de la Conferència General l'any 2001. Per primera vegada, la comunitat internacional s'ha dotat d'un instrument normatiu de gran abast per afermar la convicció que el respecte de la diversitat de les cultures i el diàleg intercultural constitueixen una de les millors garanties de desenvolupament i de pau.
- Vilella, X. (2007) *Matemáticas para todos. Enseñar en un aula multicultural*. Barcelona: Horsori.
La primera part del llibre es dedica a la discussió i a l'anàlisi dels problemes a l'aula de matemàtiques. En la segona part, es presenten idees noves, estratègies per a ser utilitzades pel professorat, basades a deixar de costat el model deficitari i passar al desafiament, al repte matemàtic mitjançant activitats riques per a tots.
- Vives, N. (2009). Racisme als centres educatius. Vic: Eumo: Fundació Jaume Bofill.
L'enfocament de la guia parteix del supòsit que el racisme existeix i que cal combatre'l. Ensenyants i centres hem de treballar per la igualtat en totes les dimensions de manera

transversal, des de tots els aspectes de la pràctica educativa, i no solament amb activitats aïllades, sense defugir els problemes i les contradiccions, sense renunciar als valors bàsics, i buscant la màxima coherència entre discurs i pràctica.

- [Caixa d'Eines núm. 1](#) (especialment l'article d'en J. Subirats "Escola i entorn")
- [Caixa d'Eines núm.3](#) (especialment l'article "*La participació de les famílies en un centre acollidor*").
- Caixa d'Eines núm. 7: [La Cultura Gitana al Centre Educatiu](#).
- Caixa d'Eines núm. 8: [Cap a un currículum més inclusiu](#).
- Caixa d'Eines núm. 9: [Cap a un currículum més inclusiu](#).
- Programa *Entre línies* de TVC: [Joves del poble gitano s'obren pas a la Universitat](#).
http://www.edu3.cat/Edu3tv/Fitxa?p_id=40413
- Centro Inter. [Racismo, adolescencia e inmigración. Imágenes y experiencia del racismo en adolescentes y jóvenes](#). Madrid: FETE-UGT y MTAS, 2006.
- Curtmetratges:
 - [Anti-Bullying ad](#) (50'')
 - [El viaje de Said](#) (9'36'')
 - [Proverbio chino](#) (10')
 - [Chino](#) (8' 42'')
 - [Strangers](#) (7')
 - [Salomon](#) (20')
 - [Ni fácil ni difícil](#) (el tenen als CRP) (45')
 - [Hiyab](#). (8')
- Unión romaní. Unión del pueblo gitano
<http://www.unionromani.org>
- [La Convivencia en los Centros Educativos. Módulo 2: Convivencia en la Interculturalidad](#). Zaragoza: Departamento de Educación, Cultura y Deporte, Gobierno de Aragón.
- [Mossos d'esquadra: Guia pràctica per a la Comunitat educativa : racisme i xenofòbia](#).
- [Aproximació a l'anàlisi dels materials didàctics des d'una perspectiva d'educació antiracista](#).

Bones pràctiques

- El projecte d'intercanvi escolar

És una iniciativa que té per objectiu potenciar els intercanvis escolars (epistolars, telemàtics, presencials...) entre alumnes de centres educatius del domini lingüístic del català i l'occità.

- Connectant Mons

Connectant Mons és un espai educatiu alternatiu que es desenvolupa a través d'una plataforma on-line, que promou la participació i l'intercanvi entre estudiants de diferents realitats culturals; a partir d'un tema d'actualitat. El seu objectiu és iniciar processos de treballs cooperatius, participatius i democràtics a través de les noves tecnologies. L'activitat es dirigeix a alumnat de Primària y Secundària.

- Les Escoles Associades a la UNESCO

Des de l'any 2005, les escoles catalanes, actualment prop de 70, es van constituir en associació amb entitat jurídica pròpia, la XEAUC. Unescocat els ofereix el seu suport tècnic i les convida a participar en els projectes educatius que organitza el Departament d'Ensenyament d'Unescocat.

- Red e-Culturas. La Interculturalidad en la Educación

Projecte basat en el treball conjunt on-line entre alumnes de diferents països d'un tema del currículum.

- Projecte DiversiTAC:

Institut Ferrer i Guàrdia de Sant Joan d'Espí: L'experiència es va dur a terme a l'Institut Ferrer i Guàrdia de Sant Joan Despí, on van seguir el projecte DiversiTAC de forma interdisciplinària en diferents àrees.

- Gestió aula Efectiva a Sant Cosme:

Davant la falta d'interès pels aprenentatges i les males conductes, al Escola Sant Cosme es van plantejar que l'equip professorat rebés una formació relacionada amb la gestió de l'aula, la qual consisteix en organitzar l'espai, el lloc i el temps donant especial importància en l'ensenyament del comportament adequat a l'aula perquè els aprenentatges es donin d'una forma eficaç.

- Escola Aldric de Cassà de la Selva:

S'inicia el projecte intercultural "Nens d'arreu" amb l'objectiu de potenciar el respecte i coneixement mutu entre cultures i acollir a l'alumnat nouvingut.

- De tothom, de cadascú. Institut Quercus de Sant Joan de Vilatorrada.

Reportatge documental realitzat per l'alumnat de l'Aula d'Acollida de l'Institut Quercus de Sant Joan de Vilatorrada que mostra la interacció entre protagonistes de diferents onades migratòries a la localitat. El mosaic que resulta ens fa veure que tenim més coses en comú del que pensàvem i que Pequín no és tant lluny de Sevilla com creïem.

- Edició dels contes del concurs Mar de paraules:
L'any 2008 va ser escollit per la Unió Europea com a l'Any Europeu del Diàleg Intercultural. En aquest marc i, conjuntament amb l'Institut Europeu de la Mediterrània, vam convocar el concurs de contes breus anomenat *Un mar de paraules* adreçat a tot l'alumnat d'educació secundària obligatòria, batxillerat i formació professional. Es van publicar *on-line* dels 27 finalistes.
- DiversaCAT: l'edició de documentals. Amics de l'UNESCO.
Edició de documentals realitzats per alumnes de centres de primària i de secundària on es mostren alguns aspectes de la riquesa de la diversitat cultural del barri on està ubicat el centre escolar i explicat a través del llenguatge audiovisual. Els alumnes i les alumnes són els gestors de les diferents tasques que es deriven del projecte.
- El "Concurs de podcasts - Contes del Món"
El concurs vol contribuir al coneixement de les realitats socials d'aquestes cultures, en especial dels països en vies de desenvolupament segons l'Índex de Desenvolupament Humà (IDH), a la potenciació de la tolerància entre qui llegeixin o escoltin els relats i, alhora, ajudar-nos a fer descobrir les semblances i diferències entre totes les persones que compartim la Terra.

Formació

- Educació Intercultural: Fonaments teòrics i aplicació pràctica en el centre educatiu.
Curs telemàtic adreçat a docents de primària i secundària. Té una doble finalitat, amb la clara intenció d'esdevenir una eina útil no només per a la reflexió sinó també per a la pràctica educativa quotidiana: per una banda, vol introduir el professorat en la perspectiva intercultural i en la seva aplicació educativa, a partir de l'anàlisi crítica de la nostra realitat social, entesa des de la complexitat. I d'altra banda, proposa l'elaboració d'un projecte final d'intervenció educativa o d'anàlisi i proposta de millora en l'organització escolar, des de la perspectiva de l'educació intercultural, a partir dels continguts treballats i de l'anàlisi de la realitat immediata del centre/aula.
- Màster d'educació intercultural UAB
- Maleta Pedagògica, un equipatge per a la interculturalitat. Fundació Surt.
Presentació de conceptes bàsics sobre l'Educació Intercultural. Té com a objectius promoure l'educació intercultural i la millora de competències interculturals i d'equitat de gènere dels i les professionals de la docència. Es pretén amb aquest material contribuir per fomentar la cohesió social, l'equitat de gènere i el respecte pels drets humans en l'àmbit educatiu, en un context de diversitat cultural.

Eines, estratègies i models

- Interculturalitat als centres des de les àrees del currículum: Inserir la interculturalitat en totes i cadascuna de les àrees curriculars.

Orientacions didàctiques i materials per a un desenvolupament intercultural del currículum a les següents àrees: Educació per a la ciutadania, Llengua catalana, Treball de síntesis, Producció artística contemporània, Matemàtiques, Ciències Naturals i Ciències Socials.

Matemàtiques

Treball de Síntesi

Educació visual i plàstica

Literatura

Literatura 2

Educació per al desenvolupament personal i la ciutadania

- Associació e-kre@.

Associació sense ànim de lucre constituïda per persones que provenen de diferents cultures i diferents àmbits professionals. De forma interdisciplinària treballen en iniciatives per a la inclusió social, l'educació i la cultura, promovent la utilització de les noves tecnologies.

- Centre de recursos d'educació per al desenvolupament de la FCONGD

Trobareu recursos, materials didàctics i idees per treballar amb infants, joves i adults al voltant de la interculturalitat.

- Drac màgic

Fitxes didàctiques per treballar pel·lícules relacionades amb educació en valors.

- Edualter La interculturalitat a través dels mitjans audiovisuals.

- CAREI: Centro aragonés de recursos para la educación intercultural

- Educació Intercultural coneixement d'altres cultures i països.

- Aules de cinema i drets humans.

Les Aules de Cinema i Drets Humans de ZINHEZBA (Cinema-Educació-Pau) neixen de la necessitat d'algunes escoles i instituts que s'interessen pel Cinema com una eina de reflexió i sensibilització social que permet treballar amb infants i joves per afavorir els espais de diàleg, fomentar el sentit crític i prendre consciència de diferents realitats socials que vulneren els Drets Humans. La guia didàctica que acompanya els curtsmetratges, permet al professorat aprofundir en la temàtica des de diferents vessants.

- Filoètica.

Web de materials i recursos de Filosofia i Ètica per a la reflexió.

- Les migracions humanes

Propostes didàctiques per treballar l'immigració en totes les àrees del currículum.

- Les religions al món: Unitat didàctica multimèdia interactiva.

- Lluç, X. Plural, educació intercultural 12/16. València: Tàndem, 1999

- Museu d'història de la immigració de Catalunya

Acull el projecte que comprèn una sala d'exposicions temporals i el Centre de documentació del MhiC que es gestiona com un centre de recursos atenent les consultes via e-mail. Així mateix l'espai expositiu té una programació anual que treballa la temàtica migratòria i de diàleg intercultural tanmateix el MhiC realitza activitats associades a les mostres i activitats educatives.

- Projecte d'educació antiracista "Construint ponts"

Amb motiu de l'Any Internacional de la Reconciliació (2009) la Xarxa d'Escoles Associades, l'Associació de Mestres Rosa Sensat i Unescocat van dur a terme un projecte educatiu per aprofundir en el tractament de les diferències que es fan a la societat ja sigui per racisme o per altres discriminacions, i dotar el professorat d'eines que els permetin treballar aquest tema a l'aula amb metodologies participatives.

- Prou racisme

Prou racisme.org és un espai web d'acció antiracista. Un espai que ofereix informació sobre els temes relacionats amb el respecte als drets humans, la lluita per la igualtat de drets i oportunitats i la no-discriminació. Una plataforma de difusió de les activitats, accions i campanyes que fomenten l'antiracisme als diferents àmbits de la societat (educatiu, polític, social, laboral etc.).

- Sos Racisme Catalunya

SOS Racisme Catalunya és una associació *no governamental* que lluita des del 1989 en defensa dels drets humans des de l'acció antiracista. A més, pretén difondre el discurs antiracista a Catalunya com un element més en la lluita en defensa dels drets humans.

- UNESCOCAT

Guia de recursos sobre interculturalitat. 2004.

- Programa Escolta'm:

El projecte proposa personalitzar l'escola amb un pla d'intervenció educativa que estableixi una vinculació educativa positiva entre el tutor i l'alumne. És un suport als centres educatius, en l'àmbit de l'acció tutorial, per a una millora de la cohesió social i de l'aprenentatge. El projecte es concreta en les sessions de tutoria personalitzada, *l'Aula petita* i en les reunions dels equips de tutoria.

- Qui no té un familiar que no ha emigrat?

Material per treballar amb l'alumnat el seu origen per tal de comprendre que l'emigració és un fenomen generalitzat.

- Racisme o diàleg.

Unitat de treball adreçada al primer cicle de primària. Planteja activitats per dur a terme davant dues situacions: si s'ha produït algun conflicte racista i si no s'ha produït.

- Una guia per parlar sobre racisme: Racisme què és i com s'enfronta

La Guia s'articula al voltant de diverses preguntes que són claus per entendre i afrontar el racisme com a fenomen social. S'estructura en cinc mòduls que intenten respondre aquestes qüestions, però que sobretot intenten afavorir processos d'anàlisi, reflexió i, perquè les persones usuàries busquin les seves pròpies preguntes i respostes. Destinat per a alumnat de CS de primària i secundària.

- **DiversiTAC**
Els projecte DiversiTAC ofereix materials per a la secundària oberts a tothom, que pretenen treballar de forma col·laborativa tres eixos principals: educació en valors per a la ciutadania crítica i intercultural, educació en comunicació i educació per mitjà de les Tecnologies per a l'Aprenentatge i el Coneixement.
- **L'Esplai : Proposta educativa per la interculturalitat i la fraternitat.**
El propòsit principal de la proposta educativa és promoure l'enfocament intercultural i la fraternitat en l'educació en el lleure, per arribar a desenvolupar les competències necessàries que ens permetin conviure en entorns de diversitat cultural.
- **Guia en drets humans d'Amnistia Internacional de Catalunya.**
Guia dels recursos adreçats a l'educació en drets humans que s'ofereixen des del web del Grup d'educació d'Amnistia Internacional Catalunya
- **La diversidad, nuestra mejor opción**
Fitxes per treballar en grup temes d'Educació intercultural. Per a alumnat de CS de primària i secundària.
- **Raons contra el racisme.**
Aquesta és una recopilació de recursos per a treballar la interculturalitat amb joves. Recursos per a combatre amb raons i arguments les actituds discriminatòries que, sovint, trobem a la nostra societat.
- **Racisme en les imatges.**
Fotografies i orientacions per treballar a l'aula.
- **Vine a casa meva (Linguamón. Casa de les llengües).**
Vine a casa meva es porta a terme amb els alumnes de 12 anys (últim curs de l'ensenyament obligatori). Famílies del municipi acullen durant un dia un alumne a casa seva. Els alumnes comparteixen una jornada amb una família d'origen diferent al seu, amb l'objectiu de conèixer altres models de vida, de comunicació, de llengua, de relació, etc.
- **Les religions en el món. Fundació Atman.**
Material multimèdia interactiu amb l'objectiu de facilitar el coneixement dels diversos aspectes que componen la visió del món de cada religió i la visió global del conjunt de religions.
- **Aules de cinema i drets humans. Zinhezba.**
El Cinema com una eina de reflexió i sensibilització social que permet treballar amb infants i joves per afavorir els espais de diàleg, fomentar el sentit crític i prendre consciència de diferents realitats socials que vulnereu els Drets Humans. La guia didàctica que acompanya els curtsmetratges permet al professorat aprofundir en la temàtica des de diferents vessants.
- **Centre de recursos d'educació per al desenvolupament de la FCONGD.**
Recursos, materials didàctics i idees per treballar amb infants, joves i adults les causes i conseqüències de les desigualtats del món.
- **La cançó de Mesclat Com goses?**
Cançó que reflexiona sobre què vol dir ser emigrant.
- **Fundació SER.GI**
Presentació en format electrònic d'una proposta didàctica sobre educació intercultural que incita a l'anàlisi, la crítica i la reflexió entorn de la possibilitat i la necessitat de la convivència entre persones i comunitats d'origen cultural divers.

- [Mapa de la vergonya.](#)
Aquest material pretén posar a l'abast de professorat i alumnat un seguit d'eines i recursos educatius a fi que l'alumnat compregui la importància de la ciutadania mundial, recerqui informació, en construeixi el significat d'aquesta informació mitjançant l'anàlisi i es plantegi accions i les porti a terme de manera individual i col·lectiva per a transformar el món on viu.
- [Programa Paco Candel a l'aula. Diferents mirades migratòries i un sol fet.](#)
Programa de sensibilització i reflexió sobre els processos migratoris recents. Adreçat a l'alumnat de cycle mitjà i cycle superior de primària, de secundària, de batxillerat, de mòduls professionals i de les aules de formació de persones adultes.
- [Calendari de festes religioses](#)
Totes les tradicions religioses es regeixen per un calendari propi de festes, on estableixen tant el principal dia de la setmana com les solemnitats al llarg de l'any. De vegades, la celebració d'aquestes festes és acompanyada per preceptes de participació en rituals, dejunis o abstinència de determinats aliments o activitats. Per a algunes religions, aquests preceptes estan regulats legalment a través dels Acords de Cooperació amb l'Estat.
- [Aula intercultural: contra el racisme y la xenofobia.](#)
Centre de Recursos Virtual per treballar temes d'interculturalitat i antiracisme.
- Pel·lícules de cinema:
 - *Ciudad de Dios*, Fernando Mereilles. Brasil, 2003.
Explica la història de dos nois que viuen en aquest perillós barri brasiler on cal lluitar per sobreviure.
 - *Estación central de Brasil*, Walter Salles. Brasil, 1998.
Una antiga mestra es guanya la vida escrivint cartes per encàrrec i acaba ajudant un nen a trobar el seu pare.
 - *Hoy empieza todo*, Bertrand Tavernier. França, 1999.
Un director d'una escola francesa d'una zona força deprimida lluita per aconseguir que la comunitat escolar tiri endavant.
 - *Ser y tener (Être et avoir)*, Nicolas Philibert. França, 2004.
Pel·lícula documental sobre l'escola unitària. (reflexió sobre l'educació i el treball cooperatiu)
 - *La boda del Monzón*, Mira Nair. Índia, 2000.
A Nova Delhi, dues famílies preparen casament.
 - *Oriente es oriente (East is east)*, Damien O'Donnell. Anglaterra, 1998.
George és un paquistanès que viu al nord d'Anglaterra amb la seva família i que pretén aferrissadament que segueixin els costums de la seva religió.
 - *Quiero ser como Beckham*, Gurinder Chadha. Anglaterra, 2002.
Jesminder és una noia de 18 anys que viu al barri més hindú de Londres. La seva família la prepara per ser una bona esposa i ella vol ser futbolista.
 - *La boda de Muriel*, P.J. Hogan. Austràlia, 1995.
Pel·lícula sobre una noia que està obsessionada per casar-se i fugir d'una família dominant i d'un entorn que la menysprea.
 - *El buen nombre*. Mira Nair. Índia, 2007.
Història d'una família bengalí als Estats Units. De la directora (Índia) de *La boda del Monzón*.
 - *Princesas*. Fernando León. España. 2005
Sobre l'amistat entre dues prostitutes: Caye, una madrilenya de 30 anys, i Zulema, una princesa desterrada que viu en la desesperació, una immigrant sense papers que busca un futur millor.
 - *El Sr. Ibrahim y las flores del Corán*, François Dupeyron, França- Turquia, 2003
Momo és un noi de 13 anys que només té un amic, el senyor Ibrahim, el botiguer àrab del carrer Bleue.
 - *Flores de otro mundo*, Iciar Bollain, España, 1999
Una festa de solters en un poble molt petit força la trobada de dones que provenen de diferents parts del món i els homes de la localitat.
 - *Las mujeres de verdad tienen curvas*, Patricia Cardoso. 2002.
Explica la història d'una jove llatinoamericana, filla d'immigrants mexicans que viuen a Los Angeles i que lluita per mantenir l'equilibri entre el seu futur acadèmic brillant i el pes de la tradició cultural que ha rebut.

- *El sabor de la sandía*. Tsai Ming Liang. Xina. 2005
 Per solucionar el problema de la sequera, els mitjans de comunicació promocionen el consum del suc de síndria. La gent, en canvi, se les empesquen per trobar aigua.
- *Gato negro, gato blanco*. Emir Kusturica. França, Alemanya, Iugoslàvia. 1998.
 Comèdia fantàstica que té lloc a Serbo-Croàcia. Narra la història de dos padrins de la màfia que es veuran enfrontats per culpa dels seus fills
- *.Kirikú y la bruja*. Dibuixos animats. Michel Ocelot. França 2000
 En un petit poble de qualsevol lloc de l'Àfrica, viu en Kirikou, una criatura molt curiosa i diferent. Llegenda i realitat es barregen en aquest film
- *Babel*. Alejandro González. Espanya 2006
 Al desert del Marroc dos nens desapareixen amb una arma que un turista japonès va regalar a un pastor marroquí. Sense voler, fereixen una turista nord-americana. A tots els uneix el mateix: la incomunicació i el patiment
- *Un franco, 14 pesetas*. Carlos Iglesias, Spain. 2006
 Anys 60, dictadura franquista. Dos amics madrilenys decideixen emigrar a Suïssa per trobar feina. Allà s'obre un món ple de futur.
- *Fucking Amal*. Jodida ciudad. Lukas Moodysson, Suècia. 1998
 Història d'una jove de disset anys. La família es trasllada a una nova ciutat, on ella no s'acaba d'adaptar.
- *Contra la pared*. Fatih Akin, Alemanya i Turquia. 2004
 Història d'amor de Cahit, de 40 anys, i Sibel, una jove turc-alemanya, ofegats per la pressió d'unes famílies conservadores i devotes.

• **Llicències d'estudi**

Autor/a	Títol del treball
Bantulà Janot, Jaume	<i>Recerca de jocs motors tradicionals a Catalunya i arreu del món. Joc i diversitat intercultural a l'educació infantil primària i secundària</i>
Batllori Casadellà, M. Àngels	<i>Educació de les actituds a l'ESO a partir de contes de diferents tradicions culturals elaboració de material didàctic</i>
Carreras De Cabrera, Jordi	<i>L'escriptura del jo. Una proposta d'educació intercultural i tractament de la diversitat per a l'ensenyament secundari obligatori: segon cicle</i>
Garcia Voltà, Gabriel	<i>El racisme i la xenofòbia explicats a alumnes de secundària</i>
González Pérez, Milagros	<i>L'educació intercultural en el currículum de la llengua i la literatura del primer cicle de l'ensenyament secundari obligatori</i>
Gracia Cantador, Sergio	<i>Pla d'acollida matemàtica per a l'alumnat nouvingut d'ESO: metodologies i materials d'aprenentatge</i>
Grau Sanchís, Montserrat	<i>La cançó com a nexa intercultural a l'aula</i>

Martí i Bertran, Pere	<i>Què els fem llegir? (Les lectures escolars i la interdisciplinarietat, la diversitat, la interculturalitat i la coordinació primària-secundària)</i>
Navarro Babiloni, M. Antònia	<i>El conte com a eina pedagògica per a l'adquisició de competències socials i el tractament de la multiculturalitat</i>
Obiols Llandrich, M. Rosa	<i>Introducció a la cultura de l'Àfrica negra: un mitjà per desenvolupar l'educació intercultural a l'escola de secundària</i>
Torramilans i Lluís, Montserrat.	<i>El professorat de secundària de ciències davant la incorporació de l'alumnat immigrant a l'aula ordinària: idees, pràctiques i noves propostes</i>
Velasco Bech, Maria.	<i>Elements facilitadors i obstaculitzadors en el procés d'integració de l'alumnat marroquí.</i>
Vilar Sais, Joaquim	<i>Contes per compartir. Exercicis per a alumnes d'incorporació tardana a través de les tecnologies de la informació i la comunicació</i>
Vilella Gassiot, Xavier	<i>Montserrat: travessa de cultura.</i>
Vilella Miró, Xavier	<i>Millorar l'atenció a la diversitat multicultural des de l'àrea de matemàtiques</i>

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
Secretaria de Polítiques Educatives
Subdirecció General de Llengües i Entorn
Servei d'Escola i Entorn

EDUCACIÓ EMOCIONAL

EDUCACIÓ EMOCIONAL

QUÈ ÉS L'EDUCACIÓ EMOCIONAL?

L'educació emocional fomenta la capacitat de crear símbols i llenguatges que serveixin per establir relacions harmòniques amb un mateix i els altres.

Les competències personals relacionades amb l'equilibri emocional són cada cop més necessàries en la societat actual i imprescindibles per treballar en equip.

INTRODUCCIÓ

Actualment, des de diferents àmbits, es posa de relleu la necessitat d'una intervenció educativa que faciliti l'equilibri i l'estabilitat emocional perquè sabem que les emocions i els sentiments guien bona part de la presa de decisions i de moltes actuacions. Certs valors passen a ser integrats només si a més de ser raonats, són sentits. Aquest sentir és educable i ha de durar tota la vida. Les bases i els recursos d'aquest procés s'han de proporcionar des de tots els àmbits educatius.

MARC NORMATIU

- **Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació. BOE núm. 106 de 4.5. 2006**

La Llei Orgànica d'Educació 2/2006, de 3 de maig, Preàmbul i Títol II Equitat en l'educació (pp. 1296,1298); Capítol I, Principis i fins de l'educació (pp. 1300, 1301), Títol I, capítol I, II i III (pp. 1303-1305). Al Preàmbul es fa èmfasi en l'educació de les capacitats afectives.

- **Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació. DOGC 5422, de 16 de juliol de 2009**

Article 2, apartat a) "... que el sistema educatiu es regeix pels principis específics següents : la formació integral de les capacitats intel·lectuals, ètiques, físiques, emocionals i socials dels alumnes que els permeti el ple desenvolupament de la personalitat ..." i a l'apartat b) "... la vinculació entre pensament, emoció i acció que contribueixi a un bon aprenentatge i condueixi els alumnes a la maduresa i satisfaccions personals..."

Article 21: Drets de l'alumnat. Apartat n) Gaudir de condicions saludables i d'accessibilitat en l'àmbit educatiu.

- **DECRET 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius**

Article 15.1 Acció tutorial. L'acció tutorial té per finalitat contribuir, en col·laboració amb les famílies, al desenvolupament intel·lectual, emocional i moral...

- **Decret 279/2006, de 4 de juliol, de drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius no universitaris de Catalunya. DOGC núm. 4670 de 6.7.2006**

A Catalunya, el **Decret 279/2006**, de 4 de juliol, sobre drets i deures de l'alumnat promou el dret al desenvolupament personal de l'alumnat en la seva dimensió emocional, perquè el capaciti per a les relacions harmòniques amb ell mateix i amb els altres.

- **DECRET 142/2007, de 26 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària. DOGC núm. 4915 de 29.06.2007**

- **DECRET 143/2007, de 26 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria. DOGC núm. 4915 de 29.06.2007**

El **Decret 142/2007**, de 26 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària i el **Decret 143/2007**, de 26 de juny pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria defineixen la competència d'autonomia i iniciativa personal com l'adquisició de la consciència i aplicació d'un conjunt de valors i actituds personals interrelacionats, com la responsabilitat, la perseverança, el coneixement de si mateix i l'autoestima, la creativitat, l'autocrítica, el control emocional, la capacitat d'elegir, d'imaginar projectes i portar endavant les accions, d'aprendre de les errades i d'assumir riscos

DIAGNOSI

Diagnosi aula

- Generem espais que permetin que els infants i joves progressin en l'autocontrol.
- Proposem moments perquè l'alumnat pugui expressar els seus sentiments de manera positiva.
- Proposem activitats que desenvolupin l'autoconcepte, l'autoestima i l'empatia.
- Fem servir diferents tècniques per afavorir el relaxament, la tranquil·litat i el silenci.
- Fomentem la interacció emocional positiva per augmentar el sentit de pertinença al grup – classe.
- Fem especial atenció als temps i ritmes quotidians (situacions com canvis de classe o canvis d'activitats) tant de l'alumnat com del professorat.

- Aprofitem les oportunitats del dia a dia per desenvolupar el benestar dels altres.
- Disposem d'estratègies de detecció de casos relacionats amb la salut emocional.
- Establim relacions entre el professorat i l'alumnat que es basen en l'afecte i la cordialitat.

Diagnosi centre

- Fomentem un bon clima de confiança i suport mutu entre tota la comunitat educativa.
- Tenim cura de mantenir un clima emocional positiu.
- Planifiquem accions d'educació emocional.
- Tenim mecanismes per recollir, canalitzar i tractar a la pràctica diferents situacions de tensió emocional (pors i tabús, pèrdua i dol, vida i mort).
- Entenem que l'atenció individualitzada de l'alumnat també inclou aspectes emocionals i afectius.
- Disposem de recursos i materials que ajuden a aquest desenvolupament emocional i afectiu.
- Formem la comunitat educativa en educació emocional.
- Recollim les pràctiques i els recursos treballats en l'àmbit de l'educació emocional quan es fa el traspàs d'informació primària-secundària.
- Recollim i divulguem les bones pràctiques realitzades.

Diagnosi entorn

- Impliquem les famílies en les activitats relatives a l'educació emocional.
- Ens coordinem amb l'administració local per dur a terme actuacions concretes pel foment de les relacions harmòniques amb un mateix i amb els altres.
- Ens coordinem amb les entitats esportives, culturals i de lleure de l'entorn escolar que eduquen a través dels valors per a la millora de les relacions interpersonals.

- Tenim en compte els recursos de l'entorn que afavoreixen l'educació emocional.
- Potenciem que l'alumnat conegui i participi en les activitats gratificants que promouen les entitats culturals, esportives i de lleure de l'entorn.
- Ens impliquem en activitats de millora de l'entorn i participem en esdeveniments culturals organitzats per altres entitats del barri o municipi.
- Detectem els espais que són afavoridors de la formació de grups amb característiques antisocials i agressives.
- Interaccionem amb les organitzacions i associacions on l'educació emocional és un objectiu compartit.

PROPOSTES D'ACTUACIÓ

Propostes d'actuació a l'aula

- Introduir l'educació emocional en el Pla d'acció tutorial.
- Establir accions per desenvolupar l'autonomia i la seguretat emocional de l'alumnat.
- Aplicar programes d'educació emocional.
- Aplicar els programes que ajudin a la construcció sobre aprendre a pensar, raonar i prendre decisions.
- Planificar i seqüenciar els continguts d'educació emocional a les diferents àrees curriculars.
- Crear un espai i un temps a l'aula per poder gaudir de períodes de silenci.
- Capacitar el professorat en tècniques de creixement personal.
- Crear un marc de participació emocional de l'alumnat que fomenti les comunicacions emocionals positives.
- Acollir els estats anímics i els ritmes de l'alumnat per desenvolupar dins de la tutoria, relacions basades en la confiança.
- Instaurar activitats i esdeveniments que afavoreixin la creació de lligams afectius entre els membres de tota la comunitat educativa.

Propostes d'actuació al centre

- Sensibilitzar i formar el claustre en l'educació emocional.
- Incorporar l'educació emocional en el Projecte educatiu i la resta de documents del centre.
- Decidir la introducció de continguts d'educació emocional per a grups concrets o bé per a tot l'alumnat d'un nivell educatiu determinat.
- Revisar les programacions per veure si hi ha inclosos els temes de la construcció de la identitat i l'educació emocional, el desenvolupament personal i dels grups.
- Incloure en el Pla de formació de centre actuacions formatives per a l'educació emocional.
- Recollir en el traspàs d'informació primària-secundària les pràctiques i els recursos treballats en l'àmbit de l'educació emocional.
- Recollir i difondre les bones pràctiques realitzades.

Propostes d'actuació a l'entorn

- Promoure la participació de les famílies en les activitats a favor de l'educació emocional.
- Coordinar-se amb les administracions locals perquè les actuacions culturals, lúdiques i esportives municipals tinguin una dimensió educativa a favor de l'educació emocional i el desenvolupament personal.
- Concretar, amb les entitats de l'entorn, que en l'organització de les seves actuacions s'inclouguin activitats i tallers sobre els valors per millorar les relacions interpersonals.
- Promoure, amb els mitjans de comunicació locals (ràdio, premsa, televisió), actuacions pel foment de l'educació emocional.
- Promoure accions cíviques amb les associacions i entitats de l'entorn.
- Promoure i valorar la participació i implicació de l'alumnat en les diferents entitats locals, culturals, esportives i cíviques.
- Convidar agents educatius de l'entorn a participar en les activitats formatives del centre.
- Participar en xarxes tant a escala local com global a favor de la millora de les relacions socials.

RECURSOS

Sensibilització i reflexió

- Alonso, N. (2005). *Programa educativo de crecimiento emocional y moral*. Málaga: Aljibe.

La formació integral de les persones exigeix la inclusió dels continguts d'educació socio-afectiva i moral en el currículum ordinari. S'aporten les últimes investigacions sobre la consciència moral i les repercussions que té en el comportament moral.

- Baena, G. (2005). *Cómo desarrollar la inteligencia emocional infantil*. Madrid: Trillas.

Per aconseguir l'educació integral de l'alumnat és necessari conèixer més a fons l'aspecte emocional i els seus principals elements com són: l'avaluació, la intervenció i la presa de consciència de la seva naturalesa multidimensional.

- Bimbela, J.L. i Navarro, B. (2005). *Habilidades emocionales y de comunicación*. Granada: Escuela andaluza de Salud Pública. Junta de Andalucía.

Les habilitats fonamentals per potenciar la motivació són emocionals (intra i interpersonal), de comunicació i de motivació pel canvi. Les habilitats emocionals permeten controlar el desenvolupament i la intensitat de les emocions.

- Boix, C. (2007). *Educar para ser feliz. Una propuesta de educación emocional*. Barcelona: Ceac.

L'ésser humà és emocional. Les nostres emocions, biològicament parlant, són el motor del nostre funcionament. No podem viure sense elles i formen part de la nostra condició humana.

- Carpena, A. (2001). *Educació socioemocional a primària*. Vic: Eumo.

La proposta d'educació basada en el desenvolupament integral de les persones s'estén entre els educadors i apareix com una demanda social en molts països, com una via de desenvolupament de la convivència madura i responsable.

- Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya (2003) *La Convivència en els centres docents d'ensenyament secundari. Programa i propostes pedagògiques*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

(CD Materials de formació).

- Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya (2007). *La Convivència en els centres d'educació infantil i primària*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

(CD de Competència social i materials de formació; DVD Educació en valors i habilitats relacionals, materials audiovisuals).

- Díez M.C. (2002). *El piso de abajo de la escuela. Los afectos y las emociones en el día a día de la escuela infantil*. Barcelona: Graó.

Els afectes, els sentiments i les emocions entre l'alumnat, en el dia a dia a l'escola Infantil.

- Faber, A i Mazlish E. (1997). *Com hem de parlar perquè els fills escoltin i com hem d'escoltar perquè els fills ens parlin*. Barcelona: Medici.

Ofereix mètodes eficaços i innovadors per atendre situacions tant corrents com: escoltar i comprendre les preocupacions dels fills, fomentar la col·laboració familiar, trobar alternatives als càstigs i ajudar als fills a construir-se una imatge positiva.

- Gallego, D., Gallego, M.J. (2004). *Educar la inteligencia emocional en el aula*. Madrid: PPC.

Proposa un seguit d'eines i d'activitats per treballar interdisciplinàriament la intel·ligència emocional a l'aula.

- Gómez, J. (2002). *Educació emocional i llenguatge en el marc de l'escola*. Barcelona: Rosa Sensat.

La importància de l'educació emocional i la seva relació amb la comunicació emocional. Propostes per a l'aula per aconseguir que l'alumnat comuniqui amb diversitat de possibilitats tant els sentiments com les emocions.

- Govern de Navarra (1995). *Guia de salud y desarrollo personal para trabajar con adolescentes*.

Quadern 1: Qui sóc jo. Quadern 2: Els altres, les altres. Quadern 3: Controlo la meva vida. Quadern 4: Relacions interpersonals. Quadern 5 Em comunico millor. Quadern 6: Em cuido.

- Güell, M. i Muñoz, J. (1998). *Desconeix-te tu mateix*. Barcelona: Edicions 62.

Programa d'educació emocional.

- GROU. M. Álvarez; R. Bisquerra (1999). "Actividades de educación emocional" *Manual de orientación y tutoría*. Barcelona: Praxis

Propostes per treballar a l'aula l'educació emocional. Conté un manual per al professorat i relaciona les activitats amb les activitats del PAT.

- McKay, M. i Fanning P. (1991). *Autoestima. Evaluación y mejora*. Barcelona: Martínez Roca.

Aprendre a plantejar les qüestions relacionades amb l'educació socio-personal, afectiva o emocional des del punt de vista de la reflexió i el coneixement tècnic.

- Moreno, A. (2001). *Sentir i pensar*. Barcelona: Cruïlla.

Seguit de contes en format audio que treballen, per l'alumnat d'educació infantil, les emocions: el reconeixement i la seva expressió.

- Murdock M. (1996). *Tú sabes, tú puedes*. Gaia.

Tècniques per desenvolupar i potenciar les aptituds dels nens i les nenes i de la joventut.

- Novara, D., Passerini, E. (2005). *Educación socioafectiva*. Madrid: Narcea.

150 activitats per conèixer-se, comunicar-se i aprendre a fer front als conflictes. És una guia per treballar l'empatia amb l'alumnat.

- Pope A., McHale, S. i Craighead, E. (1996). *Mejora de la autoestima: Técnicas para niños y adolescentes*. Barcelona: Martínez Roca.

Aporta dades que sostenen la hipòtesi de la relació existent entre la imatge que l'alumnat té de si mateix i la selecció d'estratègies d'aprenentatge.

- Sol, N. (2007). *Si et xives et mato*. La Garriga: Malhivern.

Tracta el problema del bullying els factors que influeixen tant en la persona víctima com en l'agressora. Defineix el cercle del bullying. Ajuda a detectar els diversos components que són intrínsecs a l'assetjament escolar.

- Traveset, M. (2007). *La pedagogia sistèmica*. Barcelona: Graó.

La pedagogia sistèmica és una nova forma de mirar que implica canvis profunds en la nostra forma de pensar l'educació i les nostres actituds cap a tots aquells que intervenen en l'acte educatiu: famílies, alumnes, docents, etc. Aquest enfocament pedagògic tracta de crear les condicions idònies perquè l'escola sigui un espai orientat cap al aprenentatge de la vida i que les noves generacions puguin fer quelcom útil amb el llegat que els ha estat tramès pel seus pares.

Vídeos

- ShowPeace. [Programa de convivència i mediació escolar](#)

Bones pràctiques

- [Complicitats i diàlegs per a un clima escolar de convivència](#)

El Escola Estel-Guinardó de Barcelona es planteja quins haurien de ser els elements, actituds, organització humana, temporal i espacial, que permetin a la infància aprendre a conviure.

- Aprendre a pensar: filosofia 3/18

Quatre realitzacions sobre la introducció i el funcionament a les escoles del projecte filosofia infantil, primària i secundària.

Formació

- Educació emocional
- Educació en valors i per a la pau
- Competència social
- Cultura de la mediació per a la resolució de conflictes

Eines, estratègies i models

- **Llicències d'estudi**

Autor/a	Títol del treball
Boix Cases, Carmen	<u>Treballem les emocions a l'escola</u>
Carpna Casajuana, Anna	<u>Habilitats socials i educació de valors des de l'acció tutorial</u>
Carrasco Martínez, Cristina	<u>Experiència d'educació emocional a l'àrea de Ciències Naturals.</u>
Cases Caminal, Rosa	<u>El treball de centrament a l'escola. Intel·ligència emocional a través dels cos</u>
Conangla Marín, M. Mercè	<u>Entrenament en relació d'ajuda i habilitats d'intel·ligència emocional per a la formació en centres de treball, dins l'entorn hospitalari</u>
Dalmau Pujol, Marta	<u>Elaboració de pautes de conducta per millorar els hàbits posturals: com canviar el seu xip</u>
De Pagès Bergès, Eugènia	<u>La ment "zapping". La manca d'atenció i concentració a l'ESO en l'àrea de ciències socials: estudi de la situació i proposta d'intervenció en educació emocional</u>
Gallardo Díaz, Juana	<u>La tutoria com a eina d'alfabetització emocional: Deixar d'esperar, aprendre a voler</u>
Giralt Bolasell, Juana	<u>Valors i felicitat; educar per l'acceptació del fracàs, la pèrdua, el sofriment i la finitud</u>
Gomez Bruguera, Josepa	<u>La construcció de les competències lingüístiques i la seva relació amb la intel·ligència emocional</u>

Güell Barceló, Manuel	<u>Curs d'alfabetització emocional</u>
Larrull Bertran, Concepció	<u>Antropologia de la mort i el dol. Pautes d'intervenció a l'escola</u>
Lladó Esclusa, M.Teresa	<u>El ioga a l'educació, una estratègia per a l'aprenentatge</u>
Martínez Villagrasa, Susanna	Recerca teòrica interdisciplinària per a la realització d'una experiència pilot <u>d'educació en valors i educació per a la salut física, emocional i mental</u> des de l'àrea de filosofia.
Nolla Casals, Anna M.	<u>Pedagogia de la vida i de la mort: eines d'acció tutorial i propostes didàctiques per a l'educació primària.</u>
Palou Vicens, Sílvia	<u>L'Educació emocional, una eina per a la convivència en educació infantil (0-6). Una responsabilitat compartida amb les famílies</u>
Petit Bordes, Núria	<u>Una proposta per aprendre a ser, a viure i a conviure: el monestir cistercenc femení de Vallbona</u>
Rico Serra, Montserrat	<u>La millora de l'autoestima, les habilitats socials i la salut corporal a través del bloc de continguts "control i consciència corporal" en l'educació primària</u>
Sagarra Gadea, Carmina	<u>Les escoles d'agrupament específic de sords: propostes per a la optimització dels seus recursos. Exemples d'activitats realitzades.</u>
Solé Gomez, M. Rosa	<u>L'educació emocional com a eina de millora personal del professorat. Disseny d'un programa formatiu.</u>
Traveset Vilaginés, Mercè	<u>Recursos didàctics d'educació emocional des d'un enfocament sistèmic</u>
Troya Figueroa, Manuel	<u>L'art de viure: l'autoconeixement com a eina de millora personal i professional dels mestres i professors.</u>
Vilavella Gasull, M. Gràcia	<u>Una proposta d'educació moral: càstigs educatius</u>

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
Secretaria de Polítiques Educatives
Subdirecció General de Llengües i Entorn
Servei d'Escola i Entorn

Materials

- Kitscaixa Valors

Identitat, convivència i responsabilitat

- Carpeta de materials "La Convivència en els centres d'educació infantil i primària."
Barcelona: Generalitat de Catalunya: DVD Educació en valors i habilitats relacionals,
materials audiovisuals i bones pràctiques a les escoles

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
Secretaria de Polítiques Educatives
Subdirecció General de Llengües i Entorn
Servei d'Escola i Entorn

EDUCACIÓ

PER A LA PAU

EDUCACIÓ PER A LA PAU

QUÈ ÉS L'EDUCACIÓ PER A LA PAU?

L'educació per a la pau té com a objectiu fomentar una cultura de pau i noviolència, juntament amb els valors que fan possible preservar i millorar la vida de totes les persones.

L'educació per a la pau està conformada per a tots els valors, comportaments, pràctiques, actituds, sentiments i creences que acaben construint-la.

INTRODUCCIÓ

L'articulació de la vida en comú, en pau i harmonia, requereix formació individual i col·lectiva, evolució professional i posada en pràctica d'accions concretes com a ciutadans i ciutadanes que formem part d'un món complex i globalitzat.

La convivència és el valor primordial de tota societat desenvolupada que conrea la pau, és a dir, d'aquella societat que utilitza el diàleg per resoldre les qüestions que es poden plantejar quotidianament. Ara mateix és un dels objectius més valuosos en un món on les distàncies s'escurcen però els desequilibris tendeixen a augmentar.

Així doncs, és imprescindible que el currículum s'imparteixi d'acord amb els valors propis d'una cultura de pau.

MARC NORMATIU

La necessitat del treball per a l'educació per la pau i en valors queda recollida en aquesta normativa:

Declaració universal dels Drets Humans 1948

El 10 de desembre de 1948, la Assemblea General de las Naciones Unidas va aprovar i proclamar la Declaració Universal dels Drets Humans.

Declaració Universal dels Drets dels Infants

Adoptada per L'assemblea General de les Naciones Unidas, per resolució 1.386 (XVI), de 20 de novembre de 1959.

Declaració i Programa d'Acció sobre una Cultura de Pau

L'assemblea General de les Naciones Unidas la va aprovar en 107^a. Sessió plenària de 13 de setembre de 1999.

La Llei d'Educació de Catalunya de 10 de juliol del 2009

En l'article 2 diu que " un dels principis rectors del sistema educatiu és el foment de la pau i el respecte pels drets humans..."

- **Estatut d'Autonomia de Catalunya, 2006**

A Catalunya, l'Estatut d'Autonomia de Catalunya consolida el compromís amb tots els pobles per construir un ordre mundial pacífic i just, i ressaltar la promoció dels valors de la llibertat, la democràcia, la igualtat, el pluralisme, la pau, la justícia i la solidaritat.

- **La Llei Orgànica, 2/2006, de 3 de maig, d'educació. BOE núm. 106 de 4.5. 2006**

El Preàmbul de la Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig proposa l'exercici de l'educació per a la pau, el respecte als drets humans i la vida en comú.

- **Llei 27/2005, de 30 de novembre, de foment de l'educació i la cultura de la pau. BOE núm. 287 de 1.12.2005**

Emmarcada dins la Dècada Internacional per a la Cultura de la Pau (2001-2010), proclamada per les Naciones Unidas, es reconeix el paper absolutament decisiu que juga l'educació com a motor d'evolució, en una societat que pretén ser punt de partida per substituir la cultura de la violència per una cultura de pau que ha de caracteritzar el nou segle.

- **Llei 21/2003, de 4 de juliol, de foment de la pau. DOGC núm. 3924 de 14.07.2003**

També a la Llei 21/2003, de 4 de juliol, de foment de la pau, Catalunya se suma als països impulsors i capdavanters de noves polítiques que ajudin a construir una societat en pau i es compromet a col·laborar en el repte de substituir la cultura de la violència per la cultura de la pau, a través del foment de la pau i l'equitat en les relacions entre persones, pobles, cultures, nacions i estats des de l'educació.

- **Decret 101/2005, de 31 de maig, del Consell Català del foment de la pau. DOGC 4397 de 2.6.2005**

- **Decret 279/2006, de 4 de juliol, de drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius no universitaris de Catalunya. DOGC núm. 4670 de 6.7.2006**

En l'àmbit educatiu, on es promou l'educació per a la pau i la solidaritat entre els pobles.

- **DECRET 142/2007, de 26 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària. DOGC núm. 4915 de 29.06.2007**

- **DECRET 143/2007, de 26 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria. DOGC núm. 4915 de 29.06.2007**

El **Decret 142/2007, de 26 de juny**, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària i el **Decret 143/2007, de 26 de juny** pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria, defineixen la competència social i ciutadana fa possible comprendre la realitat social en què es viu, cooperar, conèixer i exercir la ciutadania democràtica en una societat plural, així com comprometre's a contribuir en la seva millora.

DIAGNOSI

Diagnosi aula

- Afavorim la reflexió sobre la pau basada en l'equitat, la justícia social, els drets humans i la resolució pacífica de conflictes.
- Promovem que l'alumnat relacioni la cultura de la pau amb el respecte i el diàleg entre companys.
- Construïm col·lectivament una reflexió ètica.
- Potenciem l'afirmació individual i col·lectiva en el clima d'aula.
- Fomentem l'esperit crític sobre les actuacions que poden fer superar les desigualtats tant personals com socials.

- □ □ □ Explicitem, a través dels continguts de les diferents mataries, l'anàlisi de l'impacte de la cultura de la pau i els valors en la millora de les actituds i maneres de fer de l'alumnat.
- □ □ □ Tenim pràctiques destinades a afavorir les relacions de cooperació i solidaritat.
- □ □ □ Establim relacions amb l'alumnat que es basen en el reconeixement i el respecte mutu.
- □ □ □ Fomentem la democràcia i la participació a través de l'organització de l'aula.
- □ □ □ Revisem les relacions de poder, dins del clima de l'aula, per ajudar a que siguin solidàries i equitatives.
- □ □ □ Fomentem l'esforç i la capacitat de lluita *noviolenta* en la gestió dels conflictes i la vida d'aula.

Diagnosi centre

- □ □ □ Organitzem periòdicament actuacions globals de centre sobre la pau i els drets humans.
- □ □ □ Animem, des dels equips directius a la implementació d'experiències orientades a afavorir la cultura de la pau.
- □ □ □ Tenim un compromís explícit en relació amb la construcció de la pau (persones, societats i el món).
- □ □ □ Formem la comunitat educativa en la cultura de la pau.
- □ □ □ Expliquem els conflictes del món amb la intervenció d'organitzacions expertes que vetllen per la pau.
- □ □ □ Aprofitem els esdeveniments i diades commemoratives per reflexionar sobre la pau i els drets humans.
- □ □ □ Llitem per identificar, analitzar críticament i superar el currículum ocult que pugui existir en el centre.
- □ □ □ Quan fem el traspàs d'informació primària-secundària recollim les pràctiques i els recursos treballats en l'àmbit de la pau i els drets humans.
- □ □ □ Recollim i divulguem les bones pràctiques realitzades.
- □ □ □ Vetllem pel respecte dels drets humans dins del centre.

- Prenem mesures contra tot tipus de violències dins del centre.
- Recollim les pràctiques i els recursos treballats en l'àmbit de la pau i els drets humans quan fem el traspàs d'informació primària-secundària.
- Fomentem l'ús de la paraula en les relacions interpersonals.

Diagnosi entorn

- Impliquem les famílies en les activitats relatives a la cultura de la pau i els drets humans.
- Ens coordinem amb les entitats esportives, culturals i de lleure de l'entorn escolar que eduquen per a la pau.
- Tenim en compte els recursos del territori per educar a favor de la cultura de la pau.
- Treballem i fem intervencions específiques perquè la formació tingui una dimensió comunitària de compromís per a la pau.
- Potenciem que l'alumnat conegui i participi en les activitats que promouen les entitats culturals, esportives i de lleure de l'entorn en aquest tema.
- Promovem entre les famílies l'ús de les activitats extraescolars impulsades pel teixit cívic del municipi.
- Promovem que les entitats esportives, culturals i de lleure de l'entorn incorporin l'educació per la pau en les activitats extraescolars on participa el nostre alumnat.
- Coneixem i participem en xarxes educatives de foment de la cultura de la pau.
- Treballem des de l'escola perquè la formació tingui una dimensió comunitària de compromís per a la pau.

PROPOSTES D'ACTUACIÓ

Propostes d'actuació a l'aula

- Incloure en el Pla d'acció tutorial els valors necessaris per al desenvolupament de la cultura de pau.

- ❑ Potenciar l'educació per a la pau com a projecte personal i col·lectiu que impregna la vida a l'aula i intenta superar la violència en el camp social.
- ❑ Identificar situacions d'injustícia per establir debats i reflexions a favor d'una societat millor.
- ❑ Valorar i potenciar l'esforç i el compromís personal per a la construcció de la pau.
- ❑ Tractar la pau com a necessitat personal i col·lectiva per concretar i poder incidir-hi en ella a través de totes les propostes curriculars.
- ❑ Promoure metodologies que fomentin l'aprenentatge autònom, cooperatiu, crític i socioafectiu.
- ❑ Planificar i seqüenciar els continguts de l'educació per a la pau i sobre els drets humans a les diferents àrees curriculars.
- ❑ Educar l'alumnat en la capacitat d'esforç, de compromís i de lluita no violenta.
- ❑ Generar pràctiques destinades a afavorir les relacions de cooperació i la solidaritat entre iguals.
- ❑ Aprofitar els esdeveniments puntuals per abordar el tema de la pau.
- ❑ Crear condicions per poder valorar i gaudir del silenci.
- ❑ Assegurar-nos que els materials educatius utilitzats estan impregnats de valors fonamentadors d'una cultura de pau.
- ❑ Acabar les activitats vinculades a educació per a la pau amb propostes d'acció que els infants puguin impulsar.
- ❑ Oferir recursos personals i col·lectius a les persones per evitar la violència en els conflictes.
- ❑ Avaluar les activitats d'educació per la pau per fer seguiment de resultats i impactes.
- ❑ Generar àmbits que afavoreixin relacions interpersonals properes i respectuoses entre el professorat i l'alumnat.

Propostes d'actuació al centre

- ❑ Sensibilitzar el claustre sobre la importància de l'educació per a la pau i els drets humans.
- ❑ Incorporar la cultura de la pau al Projecte educatiu i a la resta de documents del centre.
- ❑ Programar activitats sobre la vivència de la pau adreçades a tot el col·lectiu del centre.

- Introduir pràctiques que afavoreixin l'exercici de la pau social a la tutoria entre iguals o en tasques de responsabilitat.
- Incloure en el Pla de formació de centre actuacions formatives relacionades amb la cultura de la pau.
- Promoure accions concretes en favor de la pau (convidar persones que dediquen els seus esforços a construir la pau en un context de conflicte armat o bé associacions pacifistes autòctones, perquè expliquin el seu testimoniatge i la seva implicació).
- Participar d'algun projecte de foment de la pau com a experiència educativa.
- Introduir bones pràctiques de consum responsable en la vida de centre (ús de paper reciclat, comerç just, consum energètic, recollida selectiva, ús de l'aigua, etc.).
- Posicionar-se en debats socials vinculats a la pau i implicar-se en campanyes o iniciatives de foment de la pau nacionals o internacionals.
- Recollir en el traspàs d'informació primària-secundària les pràctiques i els recursos treballats en la cultura de la pau.
- Recollir i difondre les bones pràctiques realitzades.
- Formular una carta de compromís educatiu en la qual s'expressin els objectius i compromisos per a la creació i el manteniment d'un entorn de convivència i respecte.

Propostes d'actuació a l'entorn

- Promoure la participació de les famílies en activitats a favor de la cultura de la pau.
- Coordinar-se amb les administracions locals perquè les actuacions culturals, lúdiques i esportives municipals tinguin una dimensió educativa a favor dels valors que conformen la pau.
- Acordar amb les entitats de l'entorn la inclusió d'activitats i tallers sobre habilitats cognitives i socials per a la millora de les relacions interpersonals en les seves actuacions.
- Planificar conjuntament amb els mitjans de comunicació locals (ràdio, premsa, televisió) i entitats educatives del barri els esdeveniments, celebracions i reflexions conjuntes per a la consolidació de la cultura de la pau.
- Promoure i valorar la participació i implicació de l'alumnat en les diferents entitats locals, culturals, esportives i cíviques.

- Convidar agents educatius de l'entorn a participar en les activitats formatives del centre.
- Potenciar les relacions de partenariat amb altres entitats de l'entorn per tal d'implicar l'alumnat en accions conjuntes que tinguin com a objectiu la sensibilització i la construcció de la pau.
- Promoure una cultura de pau a través d'impulsar o participar en projectes d'aprenentatge-servei.
- Promoure un projecte de convivència d'àmbit comunitari (intercentres, d'àmbit local, d'entitats educatives,...).
- Participar en xarxes tant a escala local com global.

RECURSOS

Sensibilització i reflexió

- Declaració de principis sobre la Tolerància. UNESCOCAT.
- Declaració Universal dels Drets Humans, 1948
- Manifest de la Cultura de la Pau 2001-2010
- Senderi. Butlletí de l'educació per a la pau i els valors

- Campus per la pau
- Quaderns d'educació per la pau. Introducció de conceptes: pau, violència, conflicte.

Marina Caireta Sampere, Cécile Barbeito Thonon

Bibliografia

- Bastida, A. (2004). "Educar per a la pau des de la guerra". Barcelona: Guix, núm. 303.

- Beltrán del Rey, J. (1997). *Drets humans i ciutadania*. Barcelona: Castellnou.
Aquest llibre, presentat en forma de crèdit, es pot treballar dins de les àrees de socials i/o d'ètica. Consta de sis unitats en les quals es treballen els drets humans en relació amb un tema (justícia, economia, treball, moral, drets personals...). A cada unitat s'estudien alguns dels articles de la Declaració Universal dels Drets Humans, es plantegen temes de debat, es proposen activitats i es donen textos que ajuden a analitzar, reflexionar i prendre consciència dels drets i deures no només dins d'una determinada societat sinó també dins del món.

- Benítez F. i altres (2008). "Deconstruir la guerra". Col·lecció Apunts de drets humans núm.1. Oficina de la promoció de la pau i dels drets humans. Barcelona.

A les escoles catalanes, els joves estudien els successius conflictes que ha conegut el nostre país, especialment la Guerra Civil. Coneixen els principals trets de les dues guerres mundials i la violència perpetrada durant la Guerra Freda no els és desconeguda.

- Cascón, P. (coord.), (2000). "Educar para la paz y la resolución de conflictos". Barcelona: Ciss Praxis, Col. Biblioteca básica para el profesorado, núm, 5.

La biblioteca bàsica del professorat ofereix un breu resum dels títols més significatius, pel seu interès i qualitat, sobre una temàtica educativa concreta. Aquest llibre està dedicat a l'educació per a la pau i la resolució de conflictes. Els resums estan fets per especialistes que comenten la significació de cada llibre dins del context educatiu actual, descriuen els continguts bàsics i fan una valoració crítica dels mateixos. Els 105 llibres i les 106 publicacions diverses(articles, webs i altres recursos i fonts d'informació) que es descriuen en aquest llibre recullen amb un criteri ampli els diagnòstics i propostes que s'han elaborat recentment al voltant d'aquest àmbit temàtic.

- De Puig, I. (2008). *Los derechos de las niñas y los niños*. Barcelona: Editorial Octaedro.

Aquest llibre està pensat per als nens i les nenes. El treball guia pels deu articles de la Declaració dels Drets dels Infants de 1959.

- LE GAL, J. (2005). *Los derechos del niño en la escuela. Una educación para la ciudadanía*. Barcelona: Graó. Biblioteca de aula, 212.

Prenent com a punt de partida la Convenció Internacional dels drets de l'Infant, s'hi troben propostes sobre elements útils i adequats per l'establiment d'una educació per a la ciutadania a l'escola, mitjançant la participació activa i responsable de l'alumnat: assemblees de classe, consell escolar, organització de responsabilitats, procediments participatius, disciplina escolar.

- LÓPEZ, F. i ARÀNEGA, S. (2003). *El mundo en guerra. Propuestas y actividades (3-12 años)*. Barcelona: Graó general, núm. 184.

Recull d'articles, propostes didàctiques i experiències d'aula en els diferents cicles educatius de l'educació primària i l'ESO amb l'objectiu de facilitar al professorat el treball amb l'alumnat en l'àmbit de l'educació per a la pau i la convivència. S'ofereixen moltes possibilitats diferents de tractament del tema, des de l'anàlisi dels elements que provoquen els desajustos socials que propicien les guerres fins a les accions que es poden fer des de l'escola i que possibiliten la creació d'actituds positives en l'alumnat.

- [La Convivència i mediació escolar en els centres d'educació infantil i primària](#). Departament d'Educació.

Reuneix una bona mostra d'experiències i programes entorn dels tres eixos: identitat, relació amb els altres i solidaritat.

Bones pràctiques

- [Programa de convivència i mediació escolar](#)

Educació en valors i per a la pau: solidaritat i responsabilitat.

- [Escola Isidre Martí d'Esplugues de Llobregat i Escola Joan Pelegrí de Barcelona.](#)
- Escoles Alba. **¡Error! Marcador no definido.**
- [Xarxa d'escoles compromeses amb el món.](#)
- [Institut Bruquers de Gavà](#)

Formació

- Cursos de formació per al professorat. Pla de Formació de Zona (2010-2011)
- Educació per la pau.

Eines, estratègies i models

- **Llicències d'estudis**

Autor/a	Títol del treball
Bofill Malagarriga, E.	L'educació en valors i els eixos transversals des de l'àrea de llengua i literatura. <i>Elaboració de material didàctic</i> , 2000.
Quera Colomina, P.	L'educació en valors. Un projecte de centre i aula, 1998.
Rico Serra, M.	La millora de l'autoestima, les habilitats socials i la salut corporal a través del bloc de continguts "control i consciència corporal" en l'educació primària, 2006.
Puig Oliver, I. de.	Elaboració i experimentació de tres crèdits d'ètica, 1997.
Gómez Pérez, M.	Contribucions i aplicació del pensament crític a l'educació en valors, 1997.

Materials

- EDUPAZ [La alternativa del juego I y II](#). Madrid: Asociación Los libros de la Catarata, 2000.
- Cascón, P. *Educación en y para el conflicto*. Cátedra UNESCO sobre Paz y Derechos humanos. Bellaterra. ICE. UAB

- Unitat didàctica 2: La paz en tiempos de guerra. Secundària

- [Fitxes d'educació per la pau](#).

- Kitscaixa Valors: identitat, convivència i responsabilitat

- Material fundació Catalana de l'Esplai: En clau de Pau

- Temps per experimentar la pau

- ShowPeace

Sèrie pensada per fomentar el diàleg positiu entre l'alumnat i explorar i practicar actituds constructives per resoldre els conflictes que es presenten a l'escola, a casa, a la feina i a la vida en general.

- Programa de convivència i mediació escolar

- Educació en valors i per a la pau: solidaritat i responsabilitat

- Carpetes didàctiques Intermon.

- Sedupaz (Seminario de Educación para la Paz de la Asociación Pro Derechos Humanos)

Materials per a la pau i l'educació en valors

- Escola Cultura de Pau. Recursos i materials

- Butlletí d'educació en valors

- Educació en valors, materials i pràctiques

- Videos sobre educació per la pau a edu3.cat

- Pràctiques sobre valors i pau

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
Secretaria de Polítiques Educatives
Subdirecció General de Llengües i Entorn
Servei d'Escola i Entorn

- [Vídeos per l'educació en valors](#)
- [Valors per viure, recursos i materials](#)
- [Una mà de contes](#)

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
Secretaria de Polítiques Educatives
Subdirecció General de Llengües i Entorn
Servei d'Escola i Entorn

INCLUSIÓ

INCLUSIÓ

QUÈ ÉS L'EDUCACIÓ INCLUSIVA?

L'educació inclusiva és la que ofereix a tots els infants i joves altes expectatives d'èxit educatiu, independentment de les seves característiques, necessitats o discapacitats i l'oportunitat de créixer conjuntament compartint experiències i situacions d'aprenentatge.

INTRODUCCIÓ

La inclusió suposa una millora evolutiva respecte a la idea d'integració. Quan es parla d'integració, es pretén facilitar a l'alumnat els suports necessaris perquè pugui participar en el programa del centre educatiu. Es posa l'accent, doncs, en l'adaptació de l'alumnat al centre i a l'entorn. La inclusió pretén que siguin els mateixos centres educatius els que s'adaptin a la diversitat de l'alumnat que tenen escolaritzat. Això implica identificar les barreres que dificulten l'aprenentatge, la socialització i la participació de l'alumnat i cercar-les, eliminar-les o minimitzar-les.

Un model d'escola inclusiva és el requisit previ i indispensable per a la construcció d'una societat inclusiva.

Un dels reptes de les societats del segle XXI és avançar, col·lectivament, en la igualtat de drets i oportunitats de totes les persones, sense discriminacions per raons d'origen, de sexe o capacitat.

La inclusió, més enllà de la provisió de serveis, implica un canvi en les expectatives d'aprenentatge de l'alumnat, un reconeixement de les possibilitats d'aprendre els uns dels altres i un treball interactiu dels professionals per donar respostes adequades a les necessitats de l'alumnat.

L'educació inclusiva de tot l'alumnat crea nous marcs de convivència i genera noves complicitats que afavoreixen l'equitat i la cohesió social.

MARC NORMATIU

DECLARACIÓ UNIVERSAL DELS DRETS HUMANS (art. 1, 2, 26) (1948)

Article 1: "Tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i en drets".

Article 2: "Tothom té tots els drets i llibertats proclamats en aquesta Declaració sense cap distinció".

Article 26 referit a l'educació: "Tota persona té dret a l'educació. L'educació tendirà al ple desenvolupament de la personalitat humana i a l'enfortiment del respecte dels drets humans i de les llibertats fonamentals".

DECLARACIONS DE LES NACIONS UNIDES

Les diverses declaracions de les Nacions Unides en els Programa d'Acció Mundial per a persones amb Discapacitats (1982) i en les Normes Uniformes sobre la Igualtat d'Oportunitats per a les Persones amb Discapacitats (1993), aprovades per l'Assemblea General de les Nacions Unides i en les quals s'insta els Estats a garantir que l'educació de les persones amb discapacitats formin part integral del sistema educatiu general.

CONVENCIÓ SOBRE ELS DRETS DE L'INFANT (1989)

La Convenció sobre els Drets de l'Infant diu: "Els estats reconeixen que l'infant mentalment o físicament impedit haurà de fruir d'una vida plena i decent en condicions que assegurin la seva dignitat, li permetin arribar a valer-se per si mateix i facilitin la participació activa de la comunitat...".

DECLARACIÓN DE SALAMANCA Y MARCO DE ACCIÓN PARA LAS NECESIDADES EDUCATIVAS ESPECIALES. (UNESCO 1994).

La Declaració de Salamanca (UNESCO 1994) és la primera declaració assumida per més de 92 països i 25 organitzacions internacionals, amb el compromís de fer i adaptar les seves polítiques educatives i socials per tal que tothom pugui escolaritzar-se dintre d'un context escolar inclusiu.

LLEI ORGÀNICA 2/2006 d'Educació, de 3 de maig (BOE n. 106 de 4/5/2006)

Al Preàmbul i al Títol II Equitat en l'educació, articles 78 i 79 parla de la inclusió de tot l'alumnat en els centres ordinaris, de l'equitat i de l'atenció a la diversitat i de l'alumnat amb necessitat específica de suport educatiu.

LEY DE INTEGRACIÓN SOCIAL DEL MINUSVÁLIDO (BOE núm. 103, de 30 d'abril de 1982)

És la primera d'àmbit estatal que planteja obertament que els alumnes amb necessitats educatives especials s'han d'escolaritzar amb uns plantejaments similars als de la resta d'alumnes.

LLEI 12/2009, de 10 de juliol, d'Educació. (DOGC 5422 – 16.7.2009) (Pàg. 56589)

Al preàmbul destaca que un dels objectius prioritaris dels "Centres que presten el Servei d'Educació de Catalunya" és promoure la inclusió dels alumnes.

L'article 2, quan parla dels principis rectors del sistema educatiu diu que "el sistema educatiu, en el marc dels valors definits per la Constitució i per l'Estatut, es regeix pels principis següents:

"...la universalitat i l'equitat com a garantia d'igualtat d'oportunitats i la integració de tots els col·lectius..."

"...la inclusió escolar i la cohesió social..."

A l'article 21 es contempla, com a un dret de l'alumnat, ésser atès "amb pràctiques educatives inclusives, i, si s'escau, de compensació".

Article 46. On la inclusió educativa és un dels principis que regeixen els criteris de prioritat per regular el procés d'accés als centres.

A l'article 48 s'indica que els centres s'han de comprometre a fomentar la pràctica de la inclusió pedagògica.

Article 77. "En el marc de l'autonomia dels centres educatius, els criteris que l'organització pedagògica dels ensenyaments han de contribuir al compliment dels principis del sistema educatiu i han de fer possible: la integració dels alumnes procedents dels diversos col·lectius, en aplicació del principi d'inclusió".

A l'article 91 diu que el projecte educatiu ha de contenir l'aplicació dels criteris d'organització pedagògica, les prioritats i els plantejaments educatius, els procediments d'inclusió i altres actuacions que caracteritzen el centre.

DECRET 279/2006, de 4 de juliol, sobre drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius no universitaris de Catalunya. (DOGC núm. 4670 - 06/07/2006).

Parla del dret de l'alumnat a rebre una formació que li permeti aconseguir el desenvolupament integral de la personalitat.

DECRET 142/2007, de 26 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària. (DOGC núm. 4915 - 29/06/2007).

DECRET 143/2007, de 26 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria. (DOGC núm. 4915 - 29/06/2007).

El currículum d'educació primària (capítol IV, article 11.4) i secundària (capítol 1, article 4.5 i 4.6; capítol IV, article 13.5) parlen, concretament, de la inclusió i l'atenció a la diversitat.

DECRET 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius.

L'article 5 indica que el projecte educatiu de cada centre ha de contenir l'aplicació de criteris d'organització pedagògica, prioritats i plantejaments educatius i procediments d'inclusió educativa, valors i objectius que regeixen l'aprenentatge de la convivència i altres actuacions que caracteritzen el centre.

El punt 2 de l'article 12 especifica que el Departament d'Ensenyament ha de prioritzar els acords de coresponsabilitat amb els centres que desenvolupin estratègies orientades a assegurar l'equitat i a millorar els resultats educatius en entorns de característiques socioeconòmiques i culturals especialment desafavorides.

En l'article 22 s'estableix l'atenció de la diversitat de l'alumnat, d'acord amb el principi d'educació inclusiva, com a un dels criteris per a l'organització pedagògica dels centres.

DOCUMENT PER A L'ORGANITZACIÓ I EL FUNCIONAMENT DELS CENTRES PÚBLICS I PRIVATS 2010-2011.

A l'apartat 1 s'estableix com un dels objectius prioritaris dels centres l'escolarització inclusiva de l'alumnat atenent des d'un plantejament global del centre les seves necessitats educatives i prioritzant, sempre que sigui possible i adequat, la màxima participació de tot l'alumnat en els entorns escolars ordinaris.

L'atenció a les necessitats educatives de tot l'alumnat, com indica l'article 3.2., ha de plantejar-se des de la perspectiva global del centre i la participació prioritària de l'alumnat en entorns ordinaris, i ha de formar part de la seva planificació.

A l'article 3.3. s'indiquen estratègies per afavorir la inclusió de tot l'alumnat a l'aula ordinària.

Article 3.6. L'activitat educativa dels programes de diversificació curricular per a la transició a la vida adulta en centres d'educació especial ha d'anar dirigida a facilitar la inclusió de l'alumnat en entorns com més normalitzats millor.

Departament d'Ensenyament. APRENDRE JUNTS PER VIURE JUNTS. Bases per al pla d'acció 2007/2010 per avançar en l'educació inclusiva de l'alumnat amb barreres greus per a l'aprenentatge i la participació.

Amb aquest document el Departament d' Educació posa de manifest el seu interès i la seva voluntat a desenvolupar polítiques clares en relació al model d'escola inclusiva i que aquest sigui un dels eixos bàsics de la qualitat del sistema educatiu a Catalunya.

DIAGNOSI

Diagnosi aula

- Organitzem grups d'ensenyament de manera que tots els estudiants siguin valorats.
- Treballem perquè l'alumnat se senti identificat amb el seu grup classe o grup de tutoria.
- Planifiquem el treball col·laboratiu entre l'alumnat com una estratègia habitual per donar resposta a la diversitat.
- Gestionem l'aula tenint en compte la diversitat de l'alumnat.
- Els professionals de suport actuen majoritàriament dins de les classes ordinàries.
- Intentem donar suport a l'aprenentatge i la participació de tot l'alumnat.
- Elaborem i organitzem els materials didàctics específics per atendre la diversitat i fomentar la inclusió dins l'aula.
- Considerem les faltes d'assistència a una classe concreta com una raó per reflexionar sobre les maneres de millorar l'ensenyament i l'aprenentatge de tot l'alumnat.

- Fomentem que l'alumnat se senti identificat amb el seu grup classe o grup de tutoria.
- Preveiem de manera efectiva que l'organització i la realització de serveis d'educació no formal al centre (servei d'acollida matinal, menjador escolar, etc) respecti també els principis d'equitat educativa.

Diagnosi centre

- Distribuïm els recursos del centre equitativament per donar suport a la inclusió.
- Acolлим i valorem a tots els membres de la comunitat educativa.
- Cerquem que cada àrea del currículum disposi dels recursos i l'organització necessaris per atendre tothom en funció de les seves destreses i capacitats.
- Incorporem al Pla de formació del centre activitats que aporten recursos i estratègies per respondre a la diversitat i fomentar l'aprenentatge i la participació de tot l'alumnat.
- Coordinem, planifiquem i avaluem, a la comissió d'atenció a la diversitat, els recursos necessaris per avançar en la inclusió de tot l'alumnat amb el suport dels serveis educatius.
- Reconeixem l'heterogeneïtat com el criteri bàsic per construir els grups classe.
- Disposem d'espais planificats de coordinació i reflexió sobre la pràctica.
- Treballem amb coordinació i implicació amb els equips d'assessorament externs que incideixen en el desenvolupament del caràcter inclusiu.
- Adoptem les mesures necessàries perquè els factors econòmics no impedeixin la participació de cap alumne/a en les diverses activitats educatives, incloses les extraescolars.
- Preveiem de manera efectiva que la planificació i la realització d'activitats extraescolars respectin també els principis de l'equitat educativa i la igualtat d'oportunitats.
- Tenim previstos els mecanismes de participació de tota la comunitat educativa.

- Procurem que l'accés i la mobilitat per tot el centre sigui fàcil per a tothom.

Diagnosi entorn

- Volem admetre a tots els estudiants de la nostra localitat
- Col·laborem i impliquem les famílies a les activitats que s'organitzen.
- Ens coordinem amb l'administració local per dur a terme actuacions concretes pel foment de l'escola inclusiva.
- Coordinem totes les iniciatives externes que incideixen en el desenvolupament del caràcter inclusiu del centre.
- Estem oberts a la comunitat a partir de propostes d'actuació i col·laboració concretes que permeten progressar en la línia de l'educació inclusiva.
- Ens coordinem amb les entitats esportives, culturals i de lleure de l'entorn escolar que eduquen a través dels valors de la inclusió.
- Tenim en compte els recursos del territori per educar a favor de l'escola inclusiva.
- Potenciem que tot l'alumnat conegui i participi en les activitats que promouen les entitats culturals, esportives i de lleure de l'entorn.
- Els docents ens impliquen en activitats i participem en esdeveniments culturals organitzats per altres entitats del barri o municipi per a la millora de les relacions socials.
- Col·laborem perquè l'escolarització de l'alumnat en risc d'exclusió sociocultural s'equilibri tant com sigui possible entre tots el centres de la seva zona.
- Preveiem els mecanismes perquè totes les famílies tinguin accés a les informacions i a la presa de decisions que afecten els seus fills i a les seves filles.

PROPOSTES D'ACTUACIÓ

Propostes d'actuació a l'aula

- ❑ Incloure en el Pla d'acció tutorial actuacions de participació i cohesió de grup.
- ❑ Introduir materials i eines de suport per atendre la diversitat.
- ❑ Aplicar metodologies inclusives per atendre tota la diversitat (treball cooperatiu, grups interactius, aprenentatge dialògic, treball per projectes...).
- ❑ Realitzar programacions multinivell.
- ❑ Treballar la tutoria personalitzada i entre iguals.
- ❑ Programar activitats perquè els alumnes de diferents edats es coneguin i es donin suport mutu.
- ❑ Organitzar l'espai de l'aula perquè es pugui treballar tant en grups com individualment.
- ❑ Tenir una estratègia flexible d'assignació de llocs per seure a l'aula que afavoreix la coherència social del grup.
- ❑ Fer participar l'alumnat en la decoració i l'organització de la classe.
- ❑ Tenir en compte les opinions de l'alumnat sobre com millorar l'entorn d'aprenentatge.
- ❑ Planificar les sessions de classe perquè l'alumnat pugui demostrar les seves habilitats de maneres diferents: presentacions, debats, exposicions orals, treballs escrits, dibuixos, ús de la biblioteca, mitjans audiovisuals, treballs pràctics, ús de les TIC...
- ❑ Promoure l'autoregulació de l'aprenentatge mitjançant la reflexió individual, en grup reduït sobre l'assoliment dels objectius.
- ❑ Dur a terme activitats de docència compartida: dos professors amb un mateix grup d'alumnes.
- ❑ Implicar el professorat de suport en la planificació, adaptació d'activitats i materials per l'aula i en la revisió de la programació.
- ❑ Buscar diferents tipus d'ajuts externs: estudiants en pràctiques, voluntaris...
- ❑ Facilitar i incloure el suport de les famílies o altres agents de l'entorn en algunes de les activitats de l'aula.

Propostes d'actuació al centre

- Sensibilitzar el claustre en l'educació inclusiva.
- Incorporar els valors de la inclusió al Projecte educatiu i a la resta de documents del centre.
- Organitzar els horaris tenint en compte l'optimització dels recursos i l'atenció a la diversitat.
- Fer de la Comissió d'atenció a la diversitat un espai per a millorar la inclusió de tot l'alumnat a través de analitzar les pràctiques a les aules, fomentar el treball de suport dins les aules, fer propostes de millora en l'organització i les metodologies.
- Concretar en el Pla anual actuacions inclusives per a tota la comunitat educativa.
- Promoure, des de la Comissió d'atenció a la diversitat, espais de treball i reflexió per analitzar i millorar la resposta que es dona a la diversitat, i els passos que es fan i que cal fer per avançar en la inclusió.
- Planificar en el Pla de formació de centre la sensibilització i la formació de tota la comunitat educativa per possibilitar l'educació inclusiva.
- Promoure activitats lúdiques de diferents cultures i ètnies a l'esbarjo, que permetin la creació d'experiències vivencials positives i enriquidores.
- Aprofitar l'experiència de les comunitats d'aprenentatge com a millora del model educatiu inclusiu.
- Desenvolupar, amb la participació de tota la comunitat educativa, estratègies per aconseguir recursos que permetin que tot l'alumnat del centre tingui el material i els llibres de text.
- Acordar estratègies per assegurar les competències bàsiques a l'alumnat i per fer minvar cada any l'índex de fracàs escolar.
- Implicar els serveis d'educació no formal.
- Establir mecanismes efectius de participació i fer-ne el seguiment.
- Disposar de mecanismes perquè les famílies que més ho necessiten tinguin també accés a les informacions i a la presa de decisions que afecten els seus fills.
- Realitzar les adaptacions arquitectòniques necessàries perquè permetin un millor accés a l'edifici i una millor mobilitat interior.
- Recollir i difondre les bones pràctiques del centre.
- Crear un banc de recursos per desenvolupar la inclusió

Propostes d'actuació a l'entorn

- ❑ Promoure la participació de les famílies en les diferents actuacions.
- ❑ Coordinar amb l'Administració local les actuacions culturals, lúdiques i esportives municipals que tinguin una dimensió educativa inclusiva.
- ❑ Implicar les institucions de la localitat en les activitats del centre i implicar-se en les activitats de les institucions de la comunitat.
- ❑ Participar i promoure accions per difondre i millorar l'educació inclusiva a tots els centres del municipi.
- ❑ Promoure, amb els mitjans de comunicació locals, campanyes de sensibilització per a l'educació inclusiva.
- ❑ Promoure, amb les associacions i entitats de l'entorn, accions d'inclusió.
- ❑ Promoure i valorar la participació i la implicació de tot l'alumnat en les diferents entitats locals, culturals, esportives i cíviques.
- ❑ Convidar agents educatius de l'entorn a participar en les activitats formatives del centre.
- ❑ Participar en xarxes tant a escala local com global a favor de la millora de les relacions socials.

RECURSOS

Sensibilització i reflexió

- Ainscow, M. (2001). *Desarrollo de escuelas inclusivas. Ideas, propuestas y experiencias para mejorar las instituciones escolares*. Madrid: Narcea

Aquest llibre ofereix moltes idees, reflexions, propostes i experiències per aconseguir que les escoles i les aules siguin més inclusives, és a dir, perquè arribin a ser contexts en continu desenvolupament, capaces de posar-se a l'abast d'aquell alumnat que trobi dificultats en la seva participació i en el seu aprenentatge.

- Arnau L., Zabala A. (2007). *Idees clau. Com aprendre i ensenyar competències*. Barcelona: Graó

Fins a quin punt un ensenyament basat en competències representa una millora dels models existents? Aquest llibre reflexiona de manera rigorosa sobre això i, al mateix temps, presenta una estructura clara que ajuda a la comprensió de cada idea, plantejant-la des d'una vessant teòrica i pràctica que referma els coneixements previs i aporta continguts.

- Aubert, A., Flecha, A., Garcia, C., Flecha, R. i Racionero, S. (2009). *Aprendizaje dialógico en la sociedad de la información*. Barcelona: Hipatia

Les concepcions d'aprenentatge hegemònic a les nostres aules i als nostres centres van ser elaborades en i per a les societats industrials que ja no existeixen. Avui sabem que l'aprenentatge dels nens i les nenes, del nois i les noies, depèn de totes les seves interaccions, de les que tenen a l'aula i de les que tenen a casa seva. Avui sabem que l'acord entre famílies i centres educatius és molt important i necessitem concepcions de l'aprenentatge que ajudin a coordinar les accions de professionals, familiars, entorns, comunitats i les pròpies de l'alumnat.

- Aubert, A., Duque, E., Fisas, M. i Valls, R. (2004). *Dialogar y transformar. Pedagogía crítica del siglo XXI*. Barcelona: Graó

Aquest llibre recull les teories i les pràctiques que permeten superar la segregació educativa imperant en els últims anys i afrontar críticament els reptes de la societat de la informació. Les autores aporten noves orientacions per abordar els nous reptes: superació del fracàs escolar, prevenció de conflictes, millora de la convivència, qualitat per a totes i tots, drets educatius de la immigració i del poble gitano i igualtat d'oportunitats de tots els gèneres i cultures.

- Carbonell, E., Batllori, M., Muñoz, J. i Saltó, A. (2004). *Inclusió educativa d'alumnat amb greus barreres a l'aprenentatge i la participació, també a l'ensenyament secundari*. *Suports*, vol. 8, núm. 2, Tardor, pp. 132-147

- Del Carmen, M. (2006). *Atención a la diversidad*. Barcelona: Graó.

Elements per reflexionar sobre l'atenció a la diversitat, proposta de recursos i descripció d'experiències de com portar a la pràctica una pedagogia coherent.

- Departament d'Educació. Eina de sensibilització per a l'elaboració del Projecte de Convivència del centre. Barcelona 2009

- Duque, E. i García, C. (2003). Comunidades de aprendizaje: la inclusión de todos los niños y niñas. *Aula de Innovación educativa*, núm. 121, pp. 37-42. Barcelona: Graó.

- Duran, D. (2000). *Tutoría entre iguales. Un recurso para atender a la diversidad* *Cuadernos de Pedagogía*, núm. 288, pp. 36-39.

- DD.AA. (2004). Comunidades de Aprendizaje. *Aula de Innovación Educativa*, núm. 131, pp. 27-68. Barcelona: Graó.

- DD.AA. (2004). *Prácticas contra la exclusión*. *Cuadernos de Pedagogía*, núm. 341, pp. 57-92. Barcelona: Praxis.

- DD.AA. (2002). *Experiencias de éxito*. *Cuadernos de Pedagogía*, núm. 316, pp. 39-67. Barcelona: Praxis.

- Elboj, C., Puigdemívol, I., Soler, M. i Valls, R. (2002). *Comunidades de aprendizaje. Transformar la educación*. Barcelona: Graó

Aquest llibre presenta una alternativa que ja s'està portant a terme a diferents centres en els que les famílies, el professorat i l'entorn social dialoguen, treballen conjuntament i transformen els centres educatius, des de l'horari fins l'aula, perquè tot l'alumnat tingui èxit en els seus estudis.

- Escorsa, M., Esteve, E. (2006). *Tallers integrals*. Barcelona: Graó

Els tallers integrals parteixen de la utilització conjunta de les aules amb una reorganització de l'espai, del temps i dels materials per treballar els continguts de les diferents àrees. El model que es proposa en aquest llibre, centrat en primària, implica canvis organitzatius i metodològics que afavoreixen la comunicació i la col·laboració entre el propi alumnat i també amb el professorat.

- Freire, P. (1997). *A la sombra de este árbol*. Barcelona: El Roure Ciència

El principal autor mundial en educació, planteja en aquest llibre els temes més actuals de les ciències socials (dialogicitat, transformació, superació del fatalisme, reflexivitat) en continuïtat amb totes les seves obres anteriors, però també en una nova perspectiva que fa front als actuals reptes del neoliberalisme i postmodernisme. A la introducció, el seu amic Ramon Flecha, destaca la rellevància d'aquesta obra per a l'educació del segle XXI.

- Guix, D. i Serra, P. (2008). *Donar, rebre i compartir. L'estructura de l'aprenentatge cooperatiu a l'aula*. Girona: Documenta Universitària.

Aquest text tracta de l'aprenentatge cooperatiu, i ho fa donant-ne una visió molt vinculada a l'escola i la pràctica de l'aula en contextos escolars.

- Johnson, D.W., Johnson, R.T. i Holubec, E.J. (1999). *El aprendizaje cooperativo en el aula*. Buenos Aires: Paidós.

Aquest llibre presenta les estratègies per començar a posar en pràctica l'aprenentatge cooperatiu a l'aula o bé per millorar l'ocupació d'aquesta important eina didàctica.

- Johnson, R.T., Johnson, D.W. (1997). "Una visió global de l'aprenentatge cooperatiu". *Suports, Revista Catalana d'Educació Especial i Atenció a la Diversitat*, vol. 1, pp. 54-64.

- Huguet, T. (2006). *Aprender juntos a l'aula. Una proposta inclusiva*. Barcelona: Graó.

L'experiència d'una escola que ens mostra com, des d'una perspectiva inclusiva, s'atenen les necessitats educatives de l'alumnat, tot donant criteris, orientacions i instruments per a la construcció d'escoles més compromeses.

- Marsal, Núria. (2007). *Teoria de les intel·ligències múltiples. Activitats per fomentar l'atenció i la reflexió en l'alumnat de primària*.

- Martín, X. i Rubio, L. (2006). Experiències d'Aprenentatge Servei. Barcelona: Octaedro
- Molina, S. (2007). "Los grupos interactivos: Una práctica de las comunidades de aprendizaje para la inclusión del alumnado con discapacidad". Universitat de Barcelona. Departament de Teoria i Història de l'Educació.
- Monereo, C., Pozo, J.I. (2005). *La práctica del asesoramiento a examen*. Barcelona: Graó.
Què significa assessorar? Les relacions entre assessor i assessorat. Què esperen uns i altres d'aquesta col·laboració? Els processos d'ensenyament i aprenentatge. Competències per assessorar; saber parlar i escoltar. La formació dels assessors
- Montón, M.J. (2003). *La integració de l'alumnat immigrant al centre escolar*. Barcelona: Graó.
El llibre analitza les actituds de la societat d'acollida, la normalització de l'emplaçament escolar, el treball amb les famílies, les estratègies per treballar a l'aula, i fa una valoració d'experiències.
- Onrubia, J. (coord.). (2004). *Criterios psicopedagógicos y recursos para atender la diversidad en secundaria*. Barcelona: Graó.
Ajuda per al professorat de ciències experimentals, llengua i matemàtiques en la tasca d'ensenyar alumnes que presenten capacitats i coneixements previs diversos, així com diferents motivacions i interessos.
- Parrilla, A. (2004). "Grupos de apoyo entre docentes". *Cuadernos de Pedagogía*, núm. 331, pp. 66-69. Barcelona: Wolters Kluwer
- Porter, G.L. (2003). "El reto de la diversidad y la integración en las escuelas". *Aula de Innovación educativa*, núm. 121, pp. 37-42. Barcelona: Graó
- Porter, G.L. (2001). "Elements crítics per a escoles inclusives. Creant l'escola inclusiva: una perspectiva canadenca basada en quinze anys d'experiència". *Suports. Revista catalana d'educació especial i atenció a la diversitat*, vol. 5, núm. 1, pp. 6-14.
- Puig, J.M. i DD.AA. (2006) *Aprenentatge servei*. Barcelona: Octaedro.
Aquesta obra és una introducció panoràmica a l'APS. Se'n presenten l'origen i els trets més característics. Posteriorment s'exposen les teories que el fonamenten, es revisa la metodologia

d'aquests projectes, se'n presenta l'aplicació en els àmbits educatius formals i no formals, i finalment es mostren les condicions per a la seva implantació territorial.

- Puigdemívol, I. (2005). *Educación especial en la escuela integrada. Una perspectiva desde la diversidad*. Barcelona: Graó.

L'autor hi exposa les actuacions que propicien l'atenció a la diversitat i a les necessitats educatives especials de l'alumnat. S'hi analitza la dinamització de la feina en equip, les decisions curriculars, l'ambient de treball, l'agrupació de l'alumnat i la planificació i avaluació. També tracta del procés d'aprenentatge, de les funcions del professor de suport i dels processos d'integració d'alumnes amb discapacitat.

- Puigdemívol, I. i Ortega S. (2004). "Incluir es sumar. Comunidades de Aprendizaje como modelo de escuela inclusiva". *Aula de Innovación educativa*, núm.131, pp. 47-50. Barcelona: Graó.

- Puigdemívol, I. (2003). "Experiencias de inclusión: presentación". *Aula de Innovación educativa*, núm. 121, pp. 37-42. Barcelona: Graó

- Pujolàs, P. (2001). *Atención a la diversidad y aprendizaje cooperativo en la educación obligatoria*. Málaga: Aljibe.

Desenvolupa, com a proposta per a l'educació, tècniques per establir grups d'aprenentatge cooperatiu a l'aula, i aporta en aquest sentit les referències pràctiques necessàries per als mateixos, des de l'organització del currículum a l'organització de l'aula, detallant les pautes a seguir a l'inici, durant i després de les diferents unitats didàctiques.

- Pujolàs, P. (2003). *Aprender juntos alumnos diferentes. Els equips d'aprenentatge cooperatiu a l'aula*. Vic: Eumo.

Aquest llibre es fonamenta en una anàlisi rigorosa de les condicions que han de fer possible una escola per a tothom, tot proposant els equips d'aprenentatge cooperatiu a l'aula com a instrument metodològic i didàctic, però també com a via de pensament filosòfic, ètic i pedagògic per ensenyar a tothom i, sobretot, per ensenyar una nova forma de viure.

- Pujolàs, P. (2008). *9 ideas clave. El aprendizaje cooperativo*. Barcelona: Graó.

Presenta recursos per afavorir l'organització de les tasques acadèmiques en règim d'interacció cooperativa, lluny de tendències individualistes i competitives. L'aprenentatge cooperatiu esdevé així un recurs indiscutible per atendre la diversitat dels estudiants, des d'un enfocament inclús en un sentit ampli, és a dir, sense excloure ni classificar ningú segons la seva capacitat o el seu rendiment.

- Ruíz, R. (1999). "Algunes reflexions i propostes sobre aspectes conceptuals i pràctics de les adequacions curriculars. Disseny de bases curriculars per a tot l'alumnat i adequació personalitzada del currículum". *Suports. Revista catalana per a l'educació especial i atenció a la diversitat*, vol. 3, núm. 2, pp. 121-145.

- Ruiz, R. (2007). *Plans múltiples i personalitzats per l'aula inclusiva*. Vic: Eumo.

L'autor hi presenta formes de planificar (anticipar, preveure, preparar) opcions múltiples i diverses a l'aula ordinària que puguin ser valuoses per a tot l'alumnat. Hi exposa procediments i eines de planificació múltiple, mesures personalitzades d'atenció en el dia a dia i també a llarg termini.

- Sánchez, E. i García, J.R. (2005): *La práctica del asesoramiento a examen*. Barcelona: Graó.

Sobre la noció d'assessorament col·laboratiu: el què es diu i el què es fa.

- Stainback, S. (2001). "L'educació inclusiva: definició, context i motius". *Suports. Revista catalana per a l'educació especial i atenció a la diversitat*, vol. 5, núm. 1, pp. 18-25

- Stainback, S. i Stainback, W. (1999). *Aulas inclusivas. Un nuevo modo de enfocar y vivir el currículo*. Madrid: Narcea.

Aquest llibre se centra en com es pot promoure una educació inclusiva dissenyant, adaptant i proposant un currículum adequat a qualsevol tipus d'aula. Es presenten les experiències més innovadores dels EEUU i del Canadà, i descriu com cada escola pot convertir-se en un lloc on tots els estudiants siguin benvinguts i puguin ser enriquits educativament. L'objectiu de les aules inclusives assegura que tot l'alumnat sigui acceptat i inclòs amb ple dret a la comunitat escolar.

Bones pràctiques

- Web sobre la inclusió a Toronto. Canadà.
DD.AA. (2007). L'escola Riera de Ribes, una comunitat que aprèn. Guix, núm. 339.
Barcelona: Graó.
- Presentació de la creació de Webquest, una metodologia per treballar amb internet a l'aula
- Departament d'Educació. Caixa d'Eines núm. 3. El centre educatiu acollidor.
- Departament d'Educació. Caixa d'Eines núm. 7. Gestió d'aula efectiva: una experiència positiva al barri de Sant Cosme
- Eines per a la inclusió. Servei educatiu d'Esplugues:
En aquesta pàgina hi ha alguns instruments que s'estan utilitzant a diverses escoles d'Esplugues i de Sant Just que poden ser útils per millorar la inclusió de tot l'alumnat en el seu grup classe, dins l'aula i en el centre educatiu.
- Serveis Educatius del Berguedà.

L'atenció a la diversitat des d'un model d'educació inclusiva amb 14 centres educatius implicats.

- Institut Josep Miquel Guàrdia. Alaior (Menorca)

Exemple de centre inclusiu que treballa per l'èxit educatiu de tot l'alumnat

- Escola pública Amara Berri de Donostia (Sant Sebastián)
- Comunitats d'Aprenentatge.
- Escola de persones adultes de la Verneda-Sant Martí
- Escola Mare de Déu de Montserrat. Terrassa
- Escola Salvador Vinyals i Galí. Terrassa
- Escola Dr. Fleming. Viladecans
- Escola Germanes Bertomeu. Mataró
- Escola Dr. Alberich i Casas. Reus
- Escola Bressol de Cappedà. Lleida
- Escola Tanià. Sant Coloma de Gramenet
- Escola Can Besora. Mollet del Vallès
- Escola el Lledoner. Granollers
- Escola Baró de Viver. Barcelona
- Escola Àngel Guimerà. El Vendrell
- Escola La Mercè. Tortosa
- Escola Joan XXIII. Lleida
- Escola Vallgarriga. Sant Miquel de Fluvià
- Escola Els quatre vents. Canovelles
- Escola El Calderí. Caldes de Montbui
- Escola Vila Parietes. Parets del Vallès

Vídeos de Comunitats d'Aprenentatge:

Comunitats d'aprenentatge. Consell escolar d'Euskadi.

<http://www.tv3.cat/videos/1009029/TN-migdia-2022009> (31'21")

Projectes de recerca

- INCLUD-ED. Strategies for inclusion and social cohesion from education in Europe. INTEGRATED PROJECT Priority 7 of Sixth Framework Programme. (2006- 2011).

El projecte *INCLUD-ED* és un Projecte Integrat de la prioritat 7 del VI Programa Marc d'Investigació de la Comissió Europea. Els Projectes Integrats combinen una gran quantitat

d'activitats i recursos necessaris per assolir objectius científics ambiciosos i ben definits. D'aquests projectes s'espera que tinguin un efecte estructurador en el teixit de la Investigació Europea. El projecte *INCLUD-ED* analitza les estratègies educatives que contribueixen a superar les desigualtats i que fomenten la cohesió social, i les estratègies educatives que generen exclusió social, centrant-se especialment en els grups més vulnerables. Europa necessita identificar les estratègies que contribueixin a elaborar noves polítiques que permetin aconseguir els objectius de Lisboa. *INCLUD-ED* se centrarà en l'estudi de les interaccions entre els sistemes educatius, els agents i les polítiques (infantil, primària, secundària, programes de formació professional i programes d'educació especial).

Formació

Formació adreçada al professorat que imparteix docència a les Aules obertes.

Marc teòric, activitats pràctiques d'aula, mostra de projectes i models organitzatius d'Aula oberta i banc de recursos per al professorat de les Aules obertes

Formació adreçada al professorat tutor d'ESO.

Formació adreçada als tutors i tutores dels centres de Secundària que hagin fet el curs d'iniciació o bé per a assessorament a centres.

El programa Aprendre ciències socials i experimentals. Parlar i escoltar, llegir, escriure, té la finalitat de millorar l'aprenentatge de les ciències experimentals i de les ciències socials desenvolupant les competències lingüístiques de l'alumnat.

Pràctica reflexiva: llengua, llengües estrangeres, matemàtiques i ciències.

Eines, estratègies i models

- 5Kxs és un conjunt de recursos, en forma d'activitats, per a formadors i formadores i per als centres que desitgin treballar amb l'alumnat aspectes generals i específics dins dels projectes de convivència.

5Kxs suposa disposar d'un seguit d'activitats i materials per aplicar directament a l'aula, per tant, potser molt útil per treballar aspectes de convivència des d'un punt de vista curricular, atenent a les competències bàsiques.
Totes les activitats de 5Kxs són autoavaluables.

- Aprenentatge Servei. L'aprenentatge servei és una proposta educativa que combina processos d'aprenentatge i de servei a la comunitat en un sol projecte ben articulats en el qual els participants es formen tot treballant sobre necessitats reals de l'entorn amb l'objectiu de millorar-lo.
- Marsal, Núria. Activitats per fomentar l'atenció i la reflexió en l'alumnat de primària. Llicència d'estudis retribuïda pel Departament d'Ensenyament, curs 2006-2007. [Materials de la llicència]
- AINSCOW, M.; BOOTH, T. Índex per a la inclusió. Guia per a l'avaluació i millora de l'educació inclusiva. Traduït i adaptat al català pel Grup de treball sobre escola inclusiva de l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona. Barcelona: ICE UB, 2005. (Edició original: Índex for inclusion. Center for Studies on Inclusive Education (CSIE) 2002.)
- Grup de treball de tutoria de l'ICE de la UB. Projecte Escolta'm: Tutoria personalitzada.

Aquest projecte de l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona i que compta amb el suport del Departament d'Ensenyament - coordinat per Antoni Giner i Carme Saumell sota la supervisió del Dr. Francesc Imbernon - proposa personalitzar l'escola amb un pla d'intervenció educativa que estableixi una vinculació educativa positiva entre el tutor i l'alumne, i que proporcioni a tot l'alumnat factors promotors que els reconeguin i acompanyin en el seu creixement per anar aconseguint cotes de seguretat personal que l'ajudin a desenvolupar-se de forma integral i satisfactòria.

- Presentació Diversitat
- Orellana, Bernat. Escola inclusiva i TIC. Pàgina web amb eines informàtiques afavoridores de processos inclusius.
- LicCinema. Servei Educatiu del Baix Empordà

Shona Auerbach (direcció). Mi querido Frankie. 2004. Durada 105 min.
Història d'un nen de nou anys anomenat Frankie i de la seva mare, Lizzie, que sempre s'estan movent d'un lloc a altre. Com que no vol explicar al seu fill la veritat, Lizzie s'ha inventat una història per satisfer la curiositat del petit Frankie. Cada cert temps envia una carta a Frankie del seu suposat pare, que està embarcat en un vaixell a terres llunyanes .

Temes:

- Nous models d'estructura familiar. Famílies monoparentals.
- La inclusió i les necessitats educatives especials.
- El valor de la veritat.

• **Llicències d'estudi**

Autor/a	Títol del treball
<u>Abril i Ferrer, Carme</u>	A l'Institut tothom ensenya a llegir. Un model de comprensió lectora de centre.
<u>Andrade Platero, M. Carme</u>	Materials d'aprenentatge per a l'alumnat nouvingut en la fase de transició a l'aula ordinària (Àrea de llengua catalana i altres àrees curriculars i la tutoria).
<u>Balanzó de Orovio, Cristina de</u>	Llenguatge gràfic i llenguatge verbal. Programa de dibuix integrador per a alumnes nouvinguts.
<u>Barlam Aspachs, Ramon</u>	La utilització didàctica de les TIC en el tractament a la diversitat (ed. secundària). Desenvolupament de material didàctic i estratègies de treball cooperatiu a partir de la participació en el projecte.
<u>Cabré Castellví, Núria</u>	Les estratègies metodològiques i els recursos didàctics en la lectura de llibres a primer cicle d'ESO.
<u>Carreras De Cabrera, Jordi</u>	L'escriptura del jo. Proposta d'educació intercultural i tractament de la diversitat per a l'ensenyament secundari obligatori. Segon cicle.
<u>Català Agras, Mireia</u>	Materials curriculars per al desenvolupament de les habilitats lectores d'acord amb el marc conceptual utilitzat en l'elaboració de les proves ACL. Per als cicles mitjà i superior de primària.
<u>Coma Dosrius, Ramon</u>	Incidència dels projectes singulars de secundària en l'èxit escolar i la inserció social dels adolescents amb inadaptació.
<u>Dot Padrós, Maria</u>	Tu ets diferent perquè llegeixes (com la lectura pot jugar un paper essencial en la formació dels joves).
<u>Farré Sanfeliu, Maria Antònia</u>	Materials d'aprenentatge per a l'alumnat nouvingut en la fase de transició a l'aula ordinària en l'àrea de llengua catalana i la tutoria.
<u>Fernández Pou, Maria</u>	L'escriptura del jo, una proposta d'educació intercultural i tractament de la diversitat per a l'ensenyament secundari obligatori. Primer cicle.
<u>Ferrer Fàbregas, M. Teresa</u>	Experiències educatives compartides entre els centres de secundària i altres institucions, per donar resposta a les necessitats educatives d'alumnes amb risc d'exclusió, en el tram final de la seva escolarització obligatòria.

<u>Garcia Safont, Montserrat</u>	L'aprenentatge accelerat de la llengua com a eina d'acolliment i integració de l'alumnat nouvingut.
<u>Huguet Comelles, Teresa</u>	Alumnat i professorat aprenem dins l'aula. Una experiència inclusiva.
<u>Huguet Cusí, Maria Pilar</u>	La capacitat lectora: una eina imprescindible per a l'adquisició de les competències bàsiques i el traspàs d'informació.
<u>Martí Cartes, Francina</u>	Llegir, pensar i clicar. Proposta didàctica per millorar la comprensió lectora a l'ESO llegint a Internet.
<u>Martin Toribio, Juana</u>	Estudi de les capacitats necessàries per al desenvolupament reflexiu-crític a l'alumnat d'exclusió dintre de la secundària.
<u>Montón Sales, M. José</u>	Necessitats educatives de l'alumnat d'incorporació tardana a l'ESO: prioritització d'objectius, continguts i competències bàsiques.
<u>Santó Fabregat, Rosa</u>	El nostre entorn: activitats per a alumnes amb necessitats educatives específiques, treballant en projectes i grups cooperatius.
<u>Sol Mauri, Neus</u>	Avaluar en la diversitat: anàlisi i elaboració d'instruments d'avaluació, tenint en compte els estils cognitius dels alumnes.
<u>Sol Puig, Manuel</u>	Les competències en els treballs de projectes matemàtics per una educació equitativa a l'ESO.
<u>Surís Pavón, Pilar</u>	El fracàs escolar a secundària: causes, conseqüències i prevenció.
<u>Vilella Miró, Xavier</u>	Millorar l'atenció a la diversitat multicultural des de l'àrea de matemàtiques.

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
Secretaria de Polítiques Educatives
Subdirecció General de Llengües i Entorn
Servei d'Escola i Entorn

MEDIACIÓ

MEDIACIÓ

QUÈ ÉS LA MEDIACIÓ?

La mediació és un procés de gestió positiva de conflictes. Parteix del fet que quan es produeix un conflicte no es tracta de guanyar o perdre, sinó d'intentar arribar a un acord consensuat i cooperatiu entre les dues parts.

INTRODUCCIÓ

Els processos de mediació resulten especialment efectius a l'hora de gestionar els conflictes que es produeixen entre persones que mantenen una relació quotidiana.

La cultura de mediació promou els canvis necessaris perquè cada persona afronti els conflictes convertint-se en part de la solució. D'aquesta manera es promou l'enfortiment personal i la capacitat d'aprofitar els conflictes per transformar la realitat.

Els conflictes ajuden a madurar i a créixer i formen part de la vida de totes les persones. No cal esperar que esclatin fins al punt de reclamar una actuació per part dels adults, sinó que és possible facilitar a l'alumnat les eines necessàries per tal que pugui responsabilitzar-se dels conflictes en què participa.

A l'hora d'educar en el conflicte, la majoria de programes de mediació escolar desenvolupen competències relacionades amb: comprensió dels problemes, expressió d'emocions i sentiments, habilitats de pensament reflexiu, creatiu i crític, comunicació basada en el diàleg i les capacitats d'escolta, participació activa, cooperació, convivència pacífica i procés de mediació.

La metodologia més emprada en la formació de mediadors i mediadores és de caire socioafectiu: a partir d'unes dinàmiques participatives, s'extreuen conclusions que poden aplicar-se a situacions reals.

MARC NORMATIU

- **Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació. BOE núm. 106 de 4.5.2006**

En el Preàmbul proposa l'exercici de la llibertat, dins dels principis democràtics de convivència i la prevenció de conflictes i la seva resolució pacífica. Al Capítol I, article 1 sobre principis i finalitats de l'educació, fa novament èmfasi en l'educació per a la prevenció de conflictes i la seva resolució pacífica. Aquestes prescripcions es fan extensives tant a l'educació infantil, com a la primària, secundària obligatòria, batxillerat i formació professional (Títol I, capítols I, II, III, IV i V).

- **Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació. DOGC 5422, de 16 de juliol de 2009**

Article 30. Apartat 5. Els centres han d'establir mesures de promoció de la convivència, i en particular mecanismes de mediació per a la resolució pacífica dels conflictes i fórmules per mitjà de les quals les famílies es comprometin a cooperar de manera efectiva en l'orientació, l'estímul i, quan calgui, l'esmena de l'actitud i la conducta dels alumnes en el centre educatiu.

Article 32

1. La mediació és un procediment per a la prevenció i la resolució dels conflictes que es puguin produir en el marc educatiu, per mitjà del qual es dona suport a les parts en conflicte perquè puguin arribar per si mateixes a un acord satisfactori.

2. El Departament ha d'establir les normes reguladores del procediment de mediació, que han de definir les característiques del procediment i els supòsits bàsics en què és procedent d'aplicar-lo.

- **Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en infància i l'adolescència**

Article 39. Els poders públics, a fi de garantir els drets dels infants i els adolescents a relacionar-se amb llurs famílies, han de fixar procediments específics de mediació familiar. El sistema de mediació també ha d'incloure els conflictes que afecten els infants i els adolescents en l'àmbit familiar.

- **Decret 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius**

Article 19 Apartat e. L'aplicació de mesures per a la promoció de la convivència i dels mecanismes de mediació, així com la definició de les irregularitats en què pot incórrer l'alumnat quan no siguin greument perjudicials per a la convivència i l'establiment de les mesures correctores d'aquestes irregularitats i les circumstàncies que poden disminuir o intensificar la gravetat de la conducta de l'alumnat.

Article 23. Apartat 2. Les normes d'organització i funcionament han d'incorporar les mesures de promoció de la convivència establertes en el centre, així com els mecanismes i fórmules per a la prevenció i resolució dels conflictes. Entre aquests mecanismes s'ha de considerar el de la mediació, sense perjudici de les altres iniciatives de foment de la convivència i de la resolució pacífica dels conflictes que adoptin el Departament d'Ensenyament i les persones titulars dels centres.

- **Decret 279/2006, de 4 de juliol, de drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius no universitaris de Catalunya. DOGC núm. 4670 de 6.7.2006**

Promou la mediació com a procés educatiu de gestió de conflictes i assenyala que la direcció dels centres educatius públics ha d'afavorir la convivència en el centre i garantir la mediació en

la resolució dels conflictes (Títol I, Article 4). De la mateixa manera prescriu que els centres que decideixin utilitzar la mediació en el procés de gestió de la convivència han de concretar als seus reglaments de règim interior el procediment de mediació previst en aquest Decret (Títol I, Article 5). També atribueix a la comissió de convivència del centre la funció de col·laborar en la planificació de mesures preventives i en la mediació escolar.

• **DECRET 142/2007, de 26 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària. DOGC núm. 4915 de 29.06.2007**

• **DECRET 143/2007, de 26 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria. DOGC núm. 4915 de 29.06.2007**

El **Decret 142/2007**, de 26 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària i el **Decret 143/2007**, de 26 de juny de pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria, defineixen la competència d'autonomia i iniciativa personal com l'adquisició de la consciència i aplicació d'un conjunt de valors i actituds personals interrelacionats, com la responsabilitat, la perseverança, el coneixement de si mateix i l'autoestima, la creativitat, l'autocrítica, el control emocional, la capacitat d'elegir, d'imaginar projectes i portar endavant les accions, d'aprendre de les errades i d'assumir riscos.

DIAGNOSI

Diagnosi aula

- Formem l'alumnat perquè sigui capaç d'afrontar autònomament els propis conflictes a través d'iniciatives concretes.
- Treballem continguts de gestió positiva dels conflictes en totes les classes i des de les diferents àrees de coneixement.
- Disposem d'eines per gestionar els conflictes que sorgeixen a l'aula (protocols, intercanvi efectiu d'informació, formació...).
- Fem un recull sistemàtic dels conflictes que sorgeixen a l'aula.
- Analitzem les circumstàncies en què es produeixen els conflictes abans de fer propostes de millora.
- Utilitzem la mediació en la gestió de conflictes entre l'alumnat del mateix grup-classe.
- Disposem d'alumnat format en el programa de mediació escolar en el grup-classe.
- Utilitzem l'assemblea de classe com a recurs per tractar sistemàticament els conflictes que es produeixen a l'aula.

- □ □ □ Fomentem que l'alumnat representant de la classe(delegats, sotdelegats,...) col·labori en la gestió positiva dels conflictes del grup.

Diagnosi centre

- □ □ □ Incorporem la cultura de la mediació al Projecte educatiu i a la resta de documents del centre.
- □ □ □ Procurem que els canals habituals de gestió de conflictes al centre estiguin clarament establerts.
- □ □ □ Fem que la gestió dels conflictes recaigui en totes i cadascuna de les persones del centre.
- □ □ □ Disposem de mitjans per detectar si els models predominants a la família afavoreixen la resolució positiva de les situacions conflictives.
- □ □ □ Valorem la mediació com una eina efectiva de resolució de conflictes.
- □ □ □ Participem en el programa de mediació escolar.
- □ □ □ Disposem d'un equip de mediació format i actiu.
- □ □ □ Formem la comunitat educativa en mediació i gestió positiva de conflictes.
- □ □ □ Reconeixem la coordinació de mediació, amb una dotació horària per la gestió i dinamització del servei de mediació.
- □ □ □ Donem impuls a l'equip de mediació com un element de dinamització de l'alumnat, per afavorir la convivència en el centre.
- □ □ □ Recollim les pràctiques i els recursos treballats en l'àmbit de la convivència quan fem el traspàs d'informació primària-secundària.
- □ □ □ Recollim i divulguem les bones pràctiques realitzades.
- □ □ □ Avaluem i actualitzem periòdicament les actuacions que es duen a terme en el servei de mediació..
- □ □ □ Disposem d'una comissió de representants o delegats i delegades de curs i membres de l'equip de mediació que col·laboren en el funcionament del centre pel que fa a la convivència, participant amb les seves opinions i iniciatives.
- □ □ □ Disposem d'un projecte de mediació que orienta i organitza les actuacions corresponents per a tots els membres del centre.

Diagnosi entorn

- Impliquem les famílies en les activitats relatives a la mediació escolar.
- Ens coordinem amb l'administració local per dur a terme actuacions concretes pel foment de la cultura de mediació.
- Ens coordinem amb les entitats esportives, culturals i de lleure de l'entorn escolar que eduquen a través dels valors de convivència.
- Tenim en compte els recursos del territori per educar a favor de la cultura de mediació.
- Potenciem que l'alumnat conegui i participi en les actuacions de resolució positiva de conflictes que promouen les entitats de l'entorn.
- Ens impliquem en activitats promotores del diàleg i la gestió positiva de conflictes i participem en esdeveniments culturals organitzats per altres entitats del barri o municipi.
- Ens coordinem i col·laborem amb els agents o entitats mediadores de la zona.
- Ens coordinem amb la xarxa de centres educatius mediadors de la nostra zona, mitjançant la participació en els seminaris de coordinació.
- Participem de les trobades d'alumnat, professorat i famílies mediadores per fomentar el treball en xarxa.

PROPOSTES D'ACTUACIÓ

Propostes d'actuació a l'aula

- Incorporar al Pla d'acció tutorial formació bàsica adreçada a l'alumnat sobre conflictes i mediació.
- Programar tallers per desenvolupar en l'alumnat competències de gestió positiva de conflictes.
- Introduir, dins les matèries curriculars, eines de gestió positiva de conflictes.
- Compartir i utilitzar, per part del professorat, models de gestió positiva de conflictes.
- Dur un registre sistemàtic dels conflictes de l'aula: freqüència, tipologia, franja horària, matèria... i de les actuacions del professorat en cadascuna de les circumstàncies.

- ❑ Animar l'alumnat a formar part de l'equip de mediació i a sol·licitar mediació quan sigui adient.
- ❑ Fomentar la participació de l'alumnat en un grup per millorar la convivència en el centre.
- ❑ Introduir l'assemblea de classe com a espai de diàleg on tractar conflictes vinculats a la convivència i al treball escolar.
- ❑ Incrementar, a la classe, el treball cooperatiu i el treball per projectes.

Propostes d'actuació al centre

- ❑ Sensibilitzar el claustre en la necessitat de potenciar una cultura de la mediació.
- ❑ Incloure la cultura de la mediació en el Projecte educatiu i en la resta de documents del centre.
- ❑ Concretar en el Pla anual de centre actuacions sobre la cultura de la mediació amb tota la comunitat educativa.
- ❑ Analitzar les dades sobre tipologia de conflictes i fer-ne un retorn al professorat com a base de reflexió i actuació.
- ❑ Clarificar i difondre els canals de gestió de conflictes del centre.
- ❑ Conèixer els models predominants de conflictes i els seus models de gestió.
- ❑ Especificar les funcions de cadascun dels membres del centre a l'hora de gestionar els conflictes.
- ❑ Dotar la coordinació de mediació de disponibilitat horària per gestionar i dinamitzar el servei de mediació.
- ❑ Fomentar la participació de l'equip de mediació en la sensibilització i difusió per aconseguir un bon clima de centre.
- ❑ Incloure, dins del pla de formació, l'assessorament per al professorat en formació sobre gestió d'aula.
- ❑ Incloure dins del Pla de formació de centre la capacitat de l'equip de mediació (alumnes, docents, famílies i altres professionals del centre).
- ❑ Recollir en el traspàs d'informació primària-secundària les pràctiques i els recursos treballats en la cultura de la mediació.
- ❑ Recollir i difondre les bones pràctiques

Propostes d'actuació a l'entorn

- ❑ Promoure la participació de les famílies en les activitats a favor de la gestió positiva de conflictes.
- ❑ Promoure, amb els mitjans de comunicació, campanyes a favor del diàleg i la mediació com a estratègia de solució de conflictes.
- ❑ Coordinar-se, amb les administracions locals, per aconseguir que les actuacions culturals, lúdiques i esportives municipals tinguin una dimensió educativa a favor de la cultura de la mediació.
- ❑ Concretar amb les entitats de l'entorn que en l'organització de les seves actuacions incloguin activitats i tallers sobre habilitats cognitives i socials per millorar les relacions interpersonals.
- ❑ Promoure i valorar la participació i implicació de l'alumnat en les diferents entitats locals, culturals, esportives i cíviques.
- ❑ Col·laborar amb els serveis de mediació comunitària, familiar i penal.
- ❑ Incorporar agents educatius de l'entorn en l'equip de mediació.
- ❑ Convidar agents educatius de l'entorn a participar en les activitats formatives del centre.
- ❑ Participar en xarxes, tant a escala local com global, a favor de la millora de les relacions socials.
- ❑ Promoure la participació de la coordinació de mediació en els seminaris de mediació de cada territori.
- ❑ Fomentar i participar en les trobades d'alumnat, professorat i famílies mediadores de la zona.
- ❑ Participar en les xarxes de centres mediadors.

RECURSOS

Sensibilització i reflexió

- Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya (2003). La convivència en els centres docents d'ensenyament secundari. Programa i propostes pedagògiques. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

- Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya (2007). La convivència en els centres d'educació infantil i primària. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- Carpeta d'experiències i bones pràctiques per a l'educació infantil i primària

Bibliografia

Mediació en general

- Antúñez, S.; Boqué, M.C.; Casamayor, G. *et al.* (2000). *Disciplina y convivencia en la institución escolar*. Barcelona: Graó.

Diferents autors plantegen estratègies de gestió positiva de conflictes aplicades a les etapes infantil, primària i secundària, com per exemple: educació emocional, normes, participació, estils de resposta als conflictes, comunicació, coeducació, assemblea, valors...

- Boqué, M. C. (2003). *Cultura de mediación y cambio social*. Barcelona: Gedisa.

Estudi del procés de mediació tant a nivell teòric com pràctic: orígens i història, revisió del concepte de mediació, models, descripció del procés i cultura de mediació. A causa de la seva versatilitat, es considera la mediació com una estratègia valuosa per a les nostres societats canviants i farcides de conflictes.

- Calcaterra, Rubén A. (2002). *Mediación estratégica*. Barcelona: Gedisa.

L'autor parteix de la teoria del conflicte per proposar el desenvolupament pràctic de les diferents fases del procés de mediació.

- López, M. (dir.) (2004). *Enciclopedia de Paz y Conflictos*. Granada: Universidad de Granada.

Obra en dos volums elaborada per un equip d'experts que facilita la consulta de termes i la clarificació de conceptes relatius a l'àmbit de la gestió positiva dels conflictes i de la cultura de pau.

- Martín, R. (Coord.) (2007). *Las múltiples caras de la mediación. Y llegó para quedarse...* València: Universitat de València.

L'obra revisa el concepte de mediació i la seva aplicació als àmbits escolar, familiar i cultural. Conté un interessant recorregut per la legislació educativa de l'Estat espanyol i l'anàlisi dels programes de mediació més difosos.

- Mulholland, J. (2003). *El lenguaje de la negociación. Manual de estrategias prácticas para mejorar la comunicación*. Barcelona: Gedisa.

Tot procés de negociació és, també, un procés comunicatiu. L'autora analitza els diferents intercanvis (trucada telefònica, entrevista amb els mitjans, comunicació escrita, negociació...) i com, mitjançant estratègies lingüístiques, s'estableixen "esdeveniments" (contingut proposicional), rols, vincles, tons (contingut interpersonal) i coherència, desenvolupament, continuïtat, jerarquitització (organització). Mediació en l'àmbit educatiu

Mediació en l'àmbit educatiu

- Binaburo, J.A. i Muñoz, B. (2007). *Educación desde el conflicto. Guía para la mediación escolar*. Barcelona: CEAC

El Plan Andaluz de educación para la Cultura de Paz Red Andaluza de "Escuela: Espacio de Paz" s'acompanya d'una col·lecció de materials de suport al conreu de la cultura de pau i la mediació. Aquesta obra és el número cinc d'aquesta col·lecció i de manera documentada i pràctica, alhora ofereix pautes per a la pràctica de la mediació escolar. S'acompanya d'un CD-Rom amb materials.

- Bonafé-Schmitt, J.P. (2000). *La médiation scolaire par les élèves*. París: ESF.
L'autor considera que la mediació no pot ser reduïda a una simple tècnica, sinó que la presenta com un paradigma de gestió de les relacions socials fundada en una racionalitat comunicativa. Analitza la crisi del sistema escolar i detalla els diferents passos que cal seguir a l'hora d'implementar la mediació escolar als centres educatius.
- Boqué, M.C.; Corominas, Y.; Escoll, M. i Espert, M. (2005). *Fem les paus. Mediació 3-6. Proposta de gestió constructiva, cooperativa i crítica dels conflictes*. Barcelona: CEAC-Planeta.
Les autores plantegen situacions concretes de treball a l'aula per tal d'anar creant un entorn pacífic i dialogant a l'escola, de manera que els mateixos nens i nenes siguin capaços de solucionar les dificultats amb què es troben en la seva relació amb les altres persones.
- Boqué, M.C. (2005). *Temps de mediació*. Barcelona: CEAC-Planeta.
Taller de 30 hores per formar equips de mediació a l'àmbit educatiu, especialment indicat per a l'etapa secundària. Conté orientacions per a la persona formadora, dossier de treball per a l'alumnat, material fotocopiabla, manual del mediador, 10 situacions de mediació comentades per fer role-playing i presentació de la mediació en Flash.
- Cascón, P. i Beristáin, C. M. (1986). *La alternativa del juego I. Juegos y dinámicas en educación para la paz*. Madrid: La Catarata.
Recull de recursos didàctics basats en el joc cooperatiu per tal de construir grup amb els membres d'una classe, per exemple.
- Community Boards i Alzate, R. (2000). *Resolución del conflicto. Programa para bachillerato y educación secundaria (Tomos I y II)*. Bilbao: Mensajero.
Ramon Alzate ens presenta una adaptació dels programes experimentats des del 1982 als EEUU. Aquests programes tenen com a objectiu primordial contribuir a l'establiment d'una cultura de pau als centres educatius. Els continguts giren al voltant del conflicte, emocions, comunicació, cultura, mediació i implementació de programes.
- Faber, A. i Mazlish, E. (2002). *Com parlar perquè els fills escoltin i com escoltar perquè els fills parlin*. Barcelona: Medici.
Obra adreçada a pares i mares que proposa estratègies per ajudar als fills/es a afrontar sentiments, col·laborar, desenvolupar l'autonomia, millorar l'autoestima, etc. Ofereix consells pràctics i alternatives al càstig com a recurs en front del conflicte.
- Fernández, I. (1999). *Prevención de la violencia y resolución de conflictos. El clima escolar como factor de calidad*. Madrid: Narcea.
Obra dividida en dues parts ben diferenciades: anàlisi de les causes psicològiques i socials de la violència i agressió, i àmbits d'actuació per abordar aquesta temàtica.
- Jares, X.R. (2001). *Educación y conflicto. Guía de educación para la convivencia*. Madrid: Editorial Popular, S.A.
L'autor aborda el conflicte com a forma de sensibilització en front de determinades situacions, com a mecanisme avaluador del funcionament d'un grup o institució, com a recurs per a l'aprofundiment democràtic i com a objectiu educatiu. Tracta: creació de grup, gestió democràtica, disciplina, cultura de pau, negociació i mediació. El capítol final es dedica a l'estudi de casos.

- Johnson, D.W. i Johnson, R.T. (1999). *Cómo reducir la violencia en las escuelas*. Buenos Aires: Paidós.
Obra pràctica i informativa sobre actuacions educatives en la prevenció de la violència i la solució pacífica dels conflictes, entre les què destaca la mediació i el treball cooperatiu.
- Judson, S. (ed.) (2000). *Aprendiendo a resolver conflictos en la infancia. Manual de educación para la paz y la noviolencia*. Madrid: Catarata.
El manual mostra el resultat del treball sobre educació per a la pau realitzat en diverses escoles de Filadelfia. Incideix de forma especial en l'autoestima, autoconcepte, el fet de compartir... i ofereix algunes indicacions a les famílies. Al final presenta una selecció de literatura infantil i de jocs cooperatius.
- Tuvilla Rayo, J. (2004). *Cultura de paz. Fundamentos y claves educativas*. Bilbao: Desclée de Borwer.
L'autor exposa de manera clara i rigorosa els conceptes que sustenten tota educació basada en la pau i proposa models de treball, tipus de programes i projectes susceptibles d'orientar la pràctica educativa.
- Université de Paix (2000). *Graines de médiateurs. Médiateurs en herbe*. Bruxelles: Memor.
El llibre presenta un programa de formació d'alumnat mediador promogut per la Universitat de la Paix de Namur (França).
- VVAA. (2005). *La mediación escolar. Una estrategia para abordar el conflicto*. Barcelona: Graó.
Diferents autors reflexionen al voltant de la mediació escolar. Els capítols estan agrupats atenent a les diferents etapes educatives i aborden temàtiques relatives a autonomia personal, funcions de la mediació escolar, problemes de relació a l'escola, autoestima i adaptació social, diversitat cultural, els conflictes a l'adolescència, la realitat de les aules d'ESO i el projecte de mediació.
- Viñas, J. (2005). *Conflictos en los centros educativos*. Barcelona: Graó.
L'autor contempla la necessitat d'influir en la cultura de l'organització a l'hora de millorar la convivència al centre. Es tracta d'un model orientat a la pràctica de l'acció directiva que aporta recursos, assenyala mecanismes que cal mobilitzar i defineix els processos d'innovació necessaris per fer efectiva la cultura mediatora al centre.

Bones pràctiques

- DVD: *Mediació Escolar*
- DVD: *Educació en valors i habilitats relacionals. Educació infantil i primària*

Algunes webs de centres d'educació secundària mediadors (exemples):

Baix Llobregat:

- Institut Joan Oró Martorell.
- Institut Rubió i Ors. Sant Boi de Llobregat

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
Secretaria de Polítiques Educatives
Subdirecció General de Llengües i Entorn
Servei d'Escola i Entorn

- Institut Lluís de Requesens. Molins de Rei
- Institut El Palau. Sant Andreu de la Barca
- Institut Francesc Ferrer i Guàrdia. Sant Joan Despí

Barcelona-comarques:

- Institut Joaquim Mir. Vilanova i la Geltrú
- Institut La Pineda. Badalona
- Institut Puig Castellar. Santa Coloma de Gramenet

Catalunya Central:

- Institut Montbui. Santa Margarida de Montbui.
- Institut Lluís de Peguera. Manresa.

Consorti d'Educació de Barcelona:

- Institut Joan d'Àustria. Barcelona
- Institut Vila de Gràcia. Barcelona

Girona:

- Institut La Bisbal. La Bisbal d'Empordà
- Institut La Jonquera. La Jonquera

Lleida:

- Institut Manuel de Montsuar. Lleida
- Institut Joan Brudieu. La Seu d'Urgell
- Institut Maria Rúbies. Lleida

Maresme-Vallès Oriental:

- Institut Celestí Bellera. Granollers
- Institut Reguissol. Palautordera
- Institut Arquitecte Manuel Raspall. Cardedeu
- Institut Giola. Llinars del Vallès
- Institut Miquel Biada. Mataró

Tarragona:

- Institut Priorat. Falset
- Institut Joan Amigó i Callau. L'Espluga de Francolí

Terres de l'Ebre:

- Institut Montsià. Amposta

Vallès occidental:

- Institut La Serreta. Rubí
- Institut Castellbisbal. Castellbisbal
- Institut Montserrat Roig. Terrassa
- Institut Arnau Cadell. Sant Cugat

Terres de l'Ebre:

- Institut Montsià. Amposta

Formació

- Programa de Mediació Escolar del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya

Eines, estratègies i models

- **Llicències d'estudi**

Autor/a	Títol del treball
Boqué Torremorell, M. C.	<u>Mediació i elaboració interpersonal dels conflictes, un repte del present.</u>
Dantí Vilalta, F.	<u>Comunicació i mediació: per a la convivència als ies de secundària</u>
Escobar Ruiz, M.C.	<u>Intervenció de l'EAP en la implementació d'un programa de gestió de conflictes i mediació als centres de secundària</u>
Ferrer Barbany, N.	<u>La mediació: una eina per a la convivència</u>

Llop Campanales, F.	<u>Implementació de la mediació a l'Institut Sentmenat</u>
Pérez Pérez, M.J.	<u>La tutoria inclusiva com a eina de mediació i convivència. Recerca educativa d'experiències</u>
Pérez Viñas, A.M.	<u>Anàlisi de les estratègies de l'aplicació d'un programa de competència social, dirigit a millorar la convivència escolar i fomentar la cultura de la mediació en contextos de baix nivell sociocultural</u>
Vela Abella, R.M.	<u>Creació de pautes operatives per aplicar-les als alumnes de 3r de secundària a partir d'una educació en valors i una mediació quotidiana per a la convivència dels centres</u>
Viñas Cirera, J.	<u>Elements organitzatius favorables a la implementació de la cultura de la mediació. La resolució pacífica de conflictes als centres</u>
Villodre Jareño, C.	<u>Convivència i mediació dins el currículum d'educació primària en contextos multiculturals</u>

11. RESOLUCIÓ DE CONFLICTES

Resolució de conflictes per abordar de manera efectiva les tensions inevitables del dia a dia i proposar accions i protocols per a la reconciliació entre les parts, reparar els danys i establir les bases per evitar-ne la repetició.

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
Secretaria de Polítiques Educatives
Subdirecció General de Llengües i Entorn
Servei d'Escola i Entorn

ABSENTISME

ABSENTISME

QUÈ ÉS L'ABSENTISME?

L'absentisme és l'absència reiterada i no justificada, dins de l'horari escolar, d'alumnat en edat d'escolarització obligatòria en el centre educatiu on està matriculat.

INTRODUCCIÓ

Tanmateix, hi ha altres realitats que sovint s'inclouen en aquest terme que són tant o més greus, com: l'abandonament, la no escolarització o la desescolarització. En alguns casos, són pràctiques que expressen una actitud d'estranyament i desmotivació davant l'escola, formes de transgressió de les normes o formes de desvinculació enfront de la cultura escolar.

La no escolarització sol produir-se en les primeres edats, mentre que l'abandonament escolar i la desescolarització són problemàtiques més presents entre els 12 i els 16 anys. Les situacions d'absentisme suposen discontinuïtats, trajectòries d'absències i reingressos a l'escola; l'abandonament, en canvi, suposa una ruptura definitiva amb l'escola, es tracta d'alumnes que esdevenen desconeguts per a l'escola tot i estar matriculats; la desescolarització fa referència a aquell alumnat que deixa d'estar matriculat en un centre educatiu.

L'absentisme té un gran ventall, des del puntual al crònic. El centre educatiu, amb la xarxa del seu entorn, ha de tenir en compte els diferents graus a l'hora de dissenyar protocols d'actuació.

Les respostes davant l'absentisme no poden focalitzar-se en l'alumne/a absentista com a "problema" sinó en l'entorn en què es produeix, incidint i analitzant les causes de l'absentisme més enllà de les intervencions normatives i reactives que poden acabar cronificant-lo. Els centres educatius, en el marc de la comissió de convivència, establiran un espai de coordinació per al tractament de l'absentisme escolar on participaran professionals externs del centre.

Els plans integrals d'intervenció s'han de situar i entendre en el marc d'una escola inclusiva, acollidora i oberta, lligats a projectes de millora d'estratègies metodològiques i organitzatives adreçades a facilitar la reincorporació de l'alumnat a l'aula.

MARC NORMATIU

- **Parlament Europeu. Carta Europea dels Drets del Nen**
En la seva Resolució A 3-0172/92 aprova la Carta Europea dels Drets del Nen, en la qual es recull el dret a l'educació com un dret fonamental de la infància.
- **Constitució Espanyola, 1978** <http://www.parlament.cat/activitat/constitucio.pdf>
Art. 27 : Recull una proclamació del dret a l'educació i de la llibertat d'ensenyament.
- **[Declaració Universal dels drets Humans](#)** **¡Error! Marcador no definido.**, 1948
Estableix que tota persona té dret a l'educació i que l'educació ha de ser gratuïta, almenys en tot allò relatiu a la instrucció elemental i fonamental, fent constar l'obligatorietat en la instrucció elemental (art. 26.1)
- **[Declaració universal dels drets de l'infant](#)**
Principi número 7: indica que l'infant té el dret a rebre educació, que serà gratuïta, almenys en la seva etapa elemental.
- **[Estatut d'Autonomia de Catalunya](#)**.
Art. 21: indica els drets i deures en l'àmbit de l'educació.
- **[Llei Orgànica 2/2006](#)**, de 3 de maig, d'educació. BOE núm. 106 de 4.5. 2006
Títol preliminar, capítol 2, art. 4, assenyala que l'ensenyament bàsic és obligatori i gratuït per a totes les persones. Comprèn deu anys d'escolaritat i es desenvolupa, de forma regular, entre el sis i els setze anys d'edat.

Títol I, capítol 3, art. 27, inclou els programes de diversificació curricular, des del tercer curs d'educació primària fins el quart d'educació secundària, per a l'alumnat que ho requereixi amb l'avaluació corresponent.

Títol II, capítol. 2, art. 80.1, indica que les Administracions públiques desenvoluparan accions de caràcter compensatori.
- **[Llei Orgànica 1/1996](#)**, de 15 de gener, de protecció jurídica del menor, de modificació parcial del codi civil i de la llei d'enjudiciament civil. BOE núm.15 de 17.1.1996

Art. 13. Qualsevol persona o autoritat que tingui coneixement que un menor no està escolaritzat o no assisteix al centre escolar de forma habitual i sense justificació, durant el període obligatori, haurà de posar-ho en coneixement de les autoritats públiques competents, que adoptaran les mesures necessàries per a la seva escolarització.
- **¡Error! Marcador no definido.**, de 2 de abril, reguladora de las bases de règim local (BOE de 03/04/85)

A l'article 25 es concreta que els Municipis tenen competències per a participar en la vigilància del compliment de l'escolaritat obligatòria.

- [Llei 12/2007, d'octubre de serveis socials](#)

La Llei 12/2007, d'11 d'octubre de serveis socials regula i ordena el sistema de serveis socials amb la finalitat de garantir-hi l'accés universal per a fer efectiva la justícia social i promoure el benestar del conjunt de la població. També és objecte d'aquesta llei aconseguir que els serveis socials es prestin amb els requisits i els estàndards de qualitat òptims necessaris per garantir la dignitat i la qualitat de vida de les persones.

- [Llei 14/2010, del 27 de maig](#), dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència.

Article 52. Concreta què s'entén per no-escolarització, absentisme i abandó escolar i indica que són les administracions públiques les que han de detectar els possibles casos i adoptar de manera coordinada les mesures necessàries per a fer-hi front.

- [Llei 12/2009, del 10 de juliol](#), d'educació. DOGC núm. 5422 de 16.07.2009

Títol I, article 5. Ensenyaments obligatoris.

Títol V, capítol 2, art. 57.5. "Els centres que imparteixen l'educació bàsica han d'adoptar les mesures pertinents per a atendre la diversitat de l'alumnat i per a continuar la comesa de detecció i prevenció de les dificultats en l'aprenentatge iniciada a l'educació infantil".

- [Decret 102/2010, de 3 d'agost](#), d'autonomia dels centres educatius.

L'article 24 diu que les normes d'organització i funcionament dels centres han de preveure mesures correctores referides a les faltes injustificades d'assistència a classe i de puntualitat.

- [Decret 279/2006 de 4 de juliol](#), de drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius no universitaris de Catalunya. DOGC núm. 4670 de 6.7.2006

Art. 21. Indica el deure d'assistir a classe i respectar els horaris establerts.

Art. 29.1 Indica el dret a l'educació i a l'escolaritat.

- [DOCUMENT PER A L'ORGANITZACIÓ I EL FUNCIONAMENT DELS CENTRES PÚBLICS i PRIVATS 2010-2011](#)

Especifica que el centre dissenyarà i implementarà estratègies i actuacions per a la prevenció, la diagnosi i l'actuació precoç contra l'absentisme escolar.

- [Pacte Nacional per l'Educació, 2006](#)

Àmbit IV. Indica la coresponsabilitat dels ajuntaments en la responsabilitat de fer complir l'escolaritat obligatòria.

- [Orientacions per a l'elaboració de la carta de compromís educatiu.](#)

Assenyala que les accions per garantir l'assistència de l'alumnat als centres han de ser fruit d'un treball conjunt i un compromís entre les famílies i els centres.

DIAGNOSI

Diagnosi aula

- Registrem l'assistència de l'alumnat.
- Registrem les absències per franges horàries i les analitzem.
- Comuniquem de forma immediata l'absència a les famílies.
- Estimulem l'interès, la participació i l'aprenentatge de tot l'alumnat per afavorir l'assistència.
- Els tutors i les tutores fan el seguiment i acompanyament individualitzat de l'alumnat.
- Fem activitats d'acollida i adaptació per a l'alumnat que s'incorpora després d'un període d'absentisme.
- Analitzem si les faltes d'absentisme són per franja horària i per matèria curricular.

Diagnosi centre

- Sensibilitzem la comunitat educativa en la importància de l'assistència a classe.
- Tenim dissenyades activitats de treball o formació que limitin el risc acadèmic d'absentisme i potenciïn la millora de l'assistència a classe.
- Tenim un plantejament per a l'abordatge integral de l'absentisme.
- Disposem d'un protocol per a la detecció i seguiment de l'absentisme, amb un recull de dades quantitatives i qualitatives (causes, circumstàncies, processos).
- Disposem de mecanismes per analitzar i intervenir en les causes de l'absentisme.
- Realitzem activitats per afavorir l'acostament i la col·laboració amb les famílies i l'alumnat amb risc d'exclusió social.
- Mantenim reunions amb la família i la informem de la situació i de la gravetat del fet que el seu fill/a en edat escolar no assisteixi amb regularitat a l'aula.

- Tenim previstes actuacions d'acompanyament i suport de l'alumnat amb risc d'absentisme i de les seves famílies.
- Dissenyem, conjuntament amb la família, estratègies d'intervenció per millorar la situació d'absentisme que pateix l'alumne/a.
- Ens coordinem de manera fluida i operativa amb els serveis educatius i els serveis socials en l'abordatge de l'absentisme, i també amb altres agents.
- Recollim quan es fa el traspàs d'informació primària - secundària les pràctiques i els recursos treballats per al foment de l'assistència a classe.
- Aprofundim en la redefinició de competències bàsiques per a tot l'alumnat.
- Recollim i divulguem les bones pràctiques realitzades per evitar l'absentisme.
- Detectem les necessitats, tenint en compte els recursos què disposa el territori.

Diagnosi entorn

- Garantim l'acompanyament educatiu en el trànsit de cada etapa educativa.
- Col·laborem amb la Comissió local d'absentisme o similars.
- Els serveis socials de l'entorn, els serveis educatius i el centre tenim dissenyat un pla conjunt per tractar l'absentisme (detecció, anàlisi, intervenció i reflexió).
- Ens coordinem amb les entitats esportives, culturals i de lleure de l'entorn escolar per reforçar la importància de l'assistència a classe.
- Recollim dades a escala municipal de l'assistència a classe de l'alumnat nouvingut.
- Disposem d'un Pla d'acollida municipal que orienti les famílies nouvingudes.
- Tenim en compte els recursos del territori per detectar les necessitats.
- Recollim informació, durant el procés sobre el desenvolupament del pla local contra l'absentisme, per si cal introduir modificacions.

- Impliquem a les famílies en les activitats previstes per fomentar l'assistència a classe.
- Recollim dades que permetin valorar l'impacte objectiu que ha tingut el pla local en els centres de primària i secundària.

PROPOSTES D'ACTUACIÓ

Propostes d'actuació a l'aula

- Motivar explícitament l'assistència des de la tutoria i el Pla d'acció tutorial (PAT).
- Implicar els companys de classe i el professorat en la valoració de la importància de l'assistència a l'aula.
- Fomentar que les tutories i els equips docents esdevinguin l'espai per a l'acompanyament acadèmic personal i social de l'alumnat i les seves famílies.
- Aplicar metodologies inclusives per atendre tota la diversitat (treball cooperatiu, grups interactius, aprenentatge dialògic, treball per projectes, aprenentatge - servei...).
- Dissenyar continguts més propers a les necessitats específiques del conjunt de l'alumnat per tal d'augmentar-ne l'interès per l'aprenentatge.
- Adaptar determinats continguts curriculars per respondre, d'una manera individualitzada, a les necessitats de l'alumnat absentista, procurant que participi i s'impliqui en el procés formatiu.
- Recollir l'assistència diària de l'alumnat i fer-ne un registre setmanal, per tal de permetre la intervenció immediata en el moment de detectar situacions d'absentisme escolar.
- Elaborar i aplicar un registre acumulatiu de les absències amb informacions quantitatives i qualitatives (causes, circumstàncies, processos) per grup-classe que permetin el seguiment de l'alumnat.
- Desenvolupar actuacions d'acollida per a l'alumnat que s'incorpora al centre després d'un període d'absentisme.
- Dur a terme un acompanyament individualitzat pel retorn a l'escolarització amb garanties d'èxit.
- Promoure la carta de compromís educatiu amb les famílies.

Propostes d'actuació al centre

- ❑ Sensibilitzar a tota la comunitat educativa en la necessitat d'evitar l'absentisme.
- ❑ Recollir de forma sistemàtica i informatitzar les dades d'assistència quantitativa i qualitativa de l'alumnat.
- ❑ Analitzar i valorar les dades quantitatives sobre faltes d'assistència.
- ❑ Concretar, dintre del Pla d'acollida del centre, actuacions específiques destinades als alumnes en risc d'absentisme i d'exclusió social.
- ❑ Acordar un referent únic pel seguiment de les situacions d'absentisme, amb reconeixement institucional, per a la gestió de les dades i la coordinació interna i externa.
- ❑ Acordar els professionals de referència (interns i externs) pel seguiment de cada alumne/a absentista, juntament amb la comissió de convivència.
- ❑ Disposar d'indicadors de precondicions de risc per tal de prevenir situacions d'absentisme.
- ❑ Elaborar mecanismes d'indicadors de risc.
- ❑ Establir algunes mesures de flexibilització dels temps i dels espais escolars poden contribuir a la prevenció de l'absentisme.
- ❑ Disposar d'un protocol de comunicació directa amb les famílies.
- ❑ Implementar, en el Pla d'acció tutorial, actuacions d'informació, assessorament, orientació i acompanyament de l'alumnat que finalitza l'ensenyament secundari obligatori, per afavorir la seva transició acadèmica i professional.
- ❑ Planificar en el Pla de formació de centre la sensibilització i la formació de tota la comunitat educativa.
- ❑ Considerar, en la planificació anual, les diferents celebracions de les cultures d'origen de l'alumnat del centre.
- ❑ Establir orientacions explícites sobre el canvi d'etapa a les famílies, especialment a les de l'alumnat de risc.
- ❑ Promoure, especialment, la participació i l'acostament de totes les famílies i, en particular, de les famílies de l'alumnat en risc.
- ❑ Potenciar estratègies de treball col·laboratiu entre el professorat per facilitar respostes actives davant l'absentisme.
- ❑ Establir processos que garanteixin la continuïtat i la coherència de les diferents actuacions.

- Prendre mesures correctores per aconseguir millorar els resultats escolars i l'adquisició de competències socials de l'alumnat més vulnerable.
- Establir un currículum que proporcioni experiències educatives de qualitat per a tot l'alumnat.
- Copsar el grau de coneixença i d'implicació ja existent dels agents externs al centre implicats en l'absentisme i el tipus d'activitats que fan respecte a la millora de l'èxit escolar.
- Recollir, en el traspàs d'informació primària-secundària, les pràctiques i els recursos per afavorir l'assistència a classe de l'alumnat.
- Analitzar anualment, des de les diferents perspectives dels seus membres, la situació de l'absentisme escolar al centre (Consell Escolar).
- Recollir i difondre les bones pràctiques en relació amb la millora de l'escolarització.
- Sensibilitzar tota la comunitat educativa en la necessitat d'evitar l'absentisme.

Propostes d'actuació a l'entorn

- Elaborar actuacions per la participació de les famílies, especialment de l'alumnat en risc.
- Col·laborar amb l'administració local per a la detecció de l'absentisme, l'anàlisi dels factors de risc, la intervenció i reflexió sobre els resultats aconseguits en la millora de l'assistència.
- Col·laborar amb la comissió local d'absentisme.
- Participar en el pla local de transició entre les diferents etapes educatives fent especial atenció a l'alumnat de risc.
- Promoure personal especialitzat en el control horari de l'alumnat, que faciliti l'assistència escolar (per exemple, el monitor despertador).
- Elaborar un pla d'acompanyament municipal que orienti les famílies amb risc d'absentisme.
- Promoure protocols d'intervenció d'àmbit municipal.
- Recollir les intervencions i actuacions que es realitzen en el marc del Pla: el nombre d'alumnes absentistes sobre els quals s'intervé, les accions i el pla de treball desenvolupat, els acords presos, el seguiment de l'escolarització d'aquests i les actuacions de la comissió local.
- Elaborar de forma conjunta entre el centre, els serveis educatius i l'administració local d'un pla coordinat (en xarxa) per a la detecció de l'absentisme, l'anàlisi dels

factors de risc, la intervenció i la reflexió sobre els resultats aconseguits en la millora de l'assistència a classe de l'alumnat absentista.

- Crear una xarxa de centres de primària i secundària que desenvolupin experiències de millora de l'assistència a classe i la lluita contra l'absentisme.
- Recollir informació sobre altres projectes que es realitzen en els centres de primària i secundària del territori (projectes específics per a alumnes amb problemes d'aprenentatge, aules-taller, aules obertes, unitats d'escolarització compartida o similars).

RECURSOS

Sensibilització i reflexió

- Departament d'Educació. Eina de sensibilització per a l'elaboració del Projecte de Convivència del centre. Barcelona 2008

- Consorci d'Educació de Barcelona. Pla integral de millora de l'escolarització i tractament de l'absentisme escolar. Barcelona 2008

- Garcia, M. (2001). L'absentisme escolar en zones socialment desfavorides de la ciutat de Barcelona. PhD tesis (Departament de Sociologia. Universitat Autònoma de Barcelona),

L'objectiu principal de la tesi és conèixer els processos institucionals que contribueixen a la invisibilitat de l'absentisme, en base a l'examen de les pràctiques de detecció i control i els processos que els centres escolars desenvolupen davant del fenomen. S'analitzen les pràctiques d'intervenció dels centres de primària i secundària en relació amb les representacions i atribució de causes d'absentisme i s'interpreten les similituds i diferències entre centres en base a una aproximació heurística a les cultures de treball del professorat.

- Garcia, M.(coord.) (2003). *Abandonament escolar, desescolarització i desafecció*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill Sèrie Finestra Oberta, n. 37, p. 127.

Estudi fruit de les Jornades celebrades a Can Bordoï els dies 3 i 4 d'abril del 2003 amb l'objectiu d'aprofundir, contrastar i analitzar les causes i situacions que provoquen l'absentisme i la desafecció escolar.

- Garcia, M. (2005). "Culturas de enseñanza y absentismo escolar en la enseñanza secundaria obligatoria". Revista de Educación, núm 338, pp. 347-374. Madrid.

L'article examina el fenomen de l'absentisme escolar a l'Ensenyament Secundari Obligatori a les ubicats en zones socialment desfavorides i presenta alguns resultats sobre les seves dimensions, i les similituds i diferències existents entre les pràctiques pedagògiques dels centres estudiats. La investigació desenvolupa part d'una tesi doctoral que analitza les pràctiques i els discursos sobre l'absentisme a l'ensenyament primari i secundari, i que va ser

presentada en el Departament de Sociologia de la UAB sota el títol: "Absentisme escolar en zones socialment desfavorides. Estudi de casos a la ciutat de Barcelona".

- Garcia, M. (2007). *Dificultades en la aproximación a las dimensiones del absentismo; luces y sombras a partir de las voces del profesorado y de algunas tipologías institucionales a Aula Abierta*, n. 86. Oviedo.

Aquest treball presenta els principals resultats de l'anàlisi de 28 entrevistes en profunditat amb tutors, coordinadors/es pedagògics i directors/es de 9 Instituts de secundària i 19 centres de primària, així com un total de 11 entrevistes a tècnics d'educació i serveis socials de diferents districtes de la ciutat de Barcelona, al voltant del fenomen de l'absentisme escolar.

- Garcia, M. (2006) *L'escola i el territori com a sistema de lluita contra el fracàs escolar* (pp. 375-392 en *L'Estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2005*, Bonal, X (dir) Sèrie Polítiques, núm 53. Ed. Mediterrània. Barcelona.

- Garcia, M (2007) "El papel de los Municipios en las Políticas de Educación Inclusiva". *Guix*. núm 332, febrero 2007. Barcelona

- Rue, J. (2005) *El absentismo escolar como reto para la calidad educativa*. Madrid: CIDE. Ministerio de Educación y Ciencia.

Afrontar el problema de l'absentisme escolar des de la perspectiva de la intervenció educativa local integrada amb el propòsit de millorar el que s'anomena l'èxit escolar. Així, partint de la definició operativa de l'absentisme i de l'anàlisi de la seva concreció en quatre localitats de Barcelona (Calella, Martorell, Sabadell i Vic), es tractava de detectar i analitzar aquelles causes sobre les que fóra possible intervenir i desenvolupar una acció concertada en xarxa, a càrrec de diversos agents educatius treballant als mateixos territoris.

- *Prevención y control del Absentismo Escolar*.(2007). Valladolid: Junta de Castilla y León.

En aquest article s'analitza el pla que la Junta de Castella y Lleó que es proposa posar en marxa, pel que fa a l'absentisme escolar en aquesta comunitat autònoma, i que suposarà una exigència concreta als centres respecte a la millora de l'assistència a classe.

Eines, estratègies i models

- Registre d'absències setmanal (infantil, primària, secundària)
- Registre d'absències mensuals (infantil, primària, secundària)
- Alumnat en condicions de risc a l'aula I.
- Alumnat en condicions de risc a l'aula II.
- L'avaluació i el control d'incidències amb dispositius PDA
- Proposta de Funcions dels diferents professionals
- Circuit d'intervenció i d'informació de les situacions d'absentisme.

- Procés intern de tractament de l'absentisme escolar en el centre educatiu
- Protocol seguiment individual
- Model de circuit d'actuació
- Funcions de possibles comissions de treball.
- Avaluació de diagnòstic i necessitats.
- Informació de traspàs primària – secundària.
- Models de carta
- Monitor-despertador: La figura del monitor despertador pot resultar aconsellable en circumstàncies sociofamiliars específiques:

Llicències d'estudi

Pedro García, M. Carme de. Alumnes que presenten risc de marginació social en tres municipis del Vallès Occidental. Itineraris després de l'ESO.

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
Secretaria de Polítiques Educatives
Subdirecció General de Llengües i Entorn
Servei d'Escola i Entorn

CONFLICTES

LLEUS

CONFLICTES LLEUS

QUÈ ENTENEM PER CONFLICTES LLEUS?

Els conflictes lleus són el conjunt de conductes contràries a les normes de convivència del centre. Son totes aquelles interaccions que malgrat no estar tipificades en el Reglament de règim interior de centre són font de malestar o dificulten el dia a dia. Es tracta, majoritàriament, de situacions de conflicte interpersonal que, amb la formació i les eines adients, els nois i noies poden solucionar per si mateixos.

INTRODUCCIÓ

Són conductes disruptives que causen molta dedicació de temps i d'esforços, amb efectes negatius sobre l'alumnat que els produeix, l'alumnat que els pateix i sobre tot al professorat.

La mediació escolar permet abordar la gran majoria de conflictes que sorgeixen en el dia a dia del centre, especialment quan aquests conflictes es produeixen entre alumnes i no responen a situacions regulades per la normativa. Es vol evitar que la cronificació de petites actuacions negatives acabi portant a veritables conflictes. Les característiques de la mediació —voluntarietat, respecte, confidencialitat, compromís— fan que situacions força complexes trobin manera de desencallar i trobar solucions de futur. Per això, la mediació complementa la gestió de conflictes, com una via paral·lela a la normativa.

MARC NORMATIU

- **Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació. BOE núm. 106 de 4.5.2006**

En el Preàmbul proposa l'exercici de la llibertat, dins dels principis democràtics de convivència i la prevenció de conflictes i la seva resolució pacífica. Al Capítol I, article 1 sobre principis i finalitats de l'educació, fa novament èmfasi en l'educació per a la prevenció de conflictes i la seva resolució pacífica. Aquestes prescripcions es fan extensives tant a l'educació infantil, com a la primària, secundària obligatòria, batxillerat i formació professional (Títol I, capítols I, II, III, IV i V).

- [Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació. DOGC 5422, de 16 de juliol de 2009.](#)

Article 30. Apartat 5. Els centres han d'establir mesures de promoció de la convivència, i en particular mecanismes de mediació per a la resolució pacífica dels conflictes i fórmules per mitjà de les quals les famílies es comprometin a cooperar de manera efectiva en l'orientació, l'estímul i, quan calgui, l'esmena de l'actitud i la conducta dels alumnes en el centre educatiu.

Article 32

1. La mediació és un procediment per a la prevenció i la resolució dels conflictes que es puguin produir en el marc educatiu, per mitjà del qual es dona suport a les parts en conflicte perquè puguin arribar per si mateixes a un acord satisfactori.

2. El Departament ha d'establir les normes reguladores del procediment de mediació, que han de definir les característiques del procediment i els supòsits bàsics en què és procedent d'aplicar-lo.

- **Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en infància i l'adolescència**

Article 39. Els poders públics, a fi de garantir els drets dels infants i els adolescents a relacionar-se amb llurs famílies, han de fixar procediments específics de mediació familiar. El sistema de mediació també ha d'incloure els conflictes que afecten els infants i els adolescents en l'àmbit familiar.

- **Decret 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius**

Article 19 Apartat e. L'aplicació de mesures per a la promoció de la convivència i dels mecanismes de mediació, així com la definició de les irregularitats en què pot incórrer l'alumnat quan no siguin greument perjudicials per a la convivència i l'establiment de les mesures correctores d'aquestes irregularitats i les circumstàncies que poden disminuir o intensificar la gravetat de la conducta de l'alumnat.

Article 23. Apartat 2. Les normes d'organització i funcionament han d'incorporar les mesures de promoció de la convivència establertes en el centre, així com els mecanismes i fórmules per a la prevenció i resolució dels conflictes. Entre aquests mecanismes s'ha de considerar el de la mediació, sense perjudici de les altres iniciatives de foment de la convivència i de la resolució pacífica dels conflictes que adoptin el Departament d'Ensenyament i les persones titulars dels centres.

- **Decret 279/2006, de 4 de juliol, de drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius no universitaris de Catalunya. DOGC núm. 4670 de 6.7.2006**

Promou la mediació com a procés educatiu de gestió de conflictes i assenyala que la direcció dels centres educatius públics ha d'afavorir la convivència en el centre i garantir la mediació en

la resolució dels conflictes (Títol I, Article 4). De la mateixa manera prescriu que els centres que decideixin utilitzar la mediació en el procés de gestió de la convivència han de concretar als seus reglaments de règim interior el procediment de mediació previst en aquest Decret (Títol I, Article 5). També atribueix a la comissió de convivència del centre la funció de col·laborar en la planificació de mesures preventives i en la mediació escolar.

• **DECRET 142/2007, de 26 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària. DOGC núm. 4915 de 29.06.2007**

• **DECRET 143/2007, de 26 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria. DOGC núm. 4915 de 29.06.2007**

El **Decret 142/2007**, de 26 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària i el **Decret 143/2007**, de 26 de juny de pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria, defineixen la competència d'autonomia i iniciativa personal com l'adquisició de la consciència i aplicació d'un conjunt de valors i actituds personals interrelacionats, com la responsabilitat, la perseverança, el coneixement de si mateix i l'autoestima, la creativitat, l'autocrítica, el control emocional, la capacitat d'elegir, d'imaginar projectes i portar endavant les accions, d'aprendre de les errades i d'assumir riscos.

DIAGNOSI

Diagnosi aula

- Parlem amb l'alumnat sobre els conflictes, tant els de l'aula com els de fora del centre.
- Fem activitats de desenvolupament de l'assertivitat i de l'empatia.
- Fomentem l'ús de la paraula en les relacions interpersonals.
- Fem una detecció i recull sistemàtic de dades qualitatives i quantitatives sobre els conflictes més freqüents que es produeixen a l'aula.
- Quan hi ha un conflicte a l'aula, l'abordem directament amb els implicats.
- Analitzem, en el grup-classe, les causes dels conflictes que sorgeixen a l'aula i ens plantegem estratègies per a la seva resolució.
- Fomentem la participació i implicació de l'alumnat en la gestió dels conflictes de l'aula.
- Fem activitats a l'aula per afavorir la participació dels alumnes en la gestió, prevenció i resposta davants els petits conflictes.
- Estimulem i valorem la implicació de les famílies per aconseguir un clima d'aula positiu i constructiu.

- A l'equip docent analitzem les causes dels conflictes que sorgeixen a l'aula.
- Fem difusió entre el professorat de les bones pràctiques de gestió de conflictes a l'aula.
- Disposem d'una guia per al professorat sobre estratègies i recursos efectius a l'hora de fer front als conflictes quotidians.
- Practiquem amb l'exemple la resolució positiva del conflictes.
- Fem treball de tutoria sobre conflictes simulats, cercant diverses possibilitats per resoldre'ls.
- Fomentem que tant el professorat com l'alumnat vegin els conflictes com una oportunitat de creixement personal
- Actuem davant dels conflictes relacionats amb la violència: assetjaments, agressions, amenaces, de gènere, racisme ...

Diagnosi centre

- El clima i la cultura de centre fomenten el respecte i les actituds d'acollida.
- Al centre, afavorim l'acceptació de les diferències i considerem la diferència com un valor.
- Hi ha un clima de col·laboració i respecte entre els docents, l'alumnat i les famílies i la resta del personal del centre.
- Acceptem els petits conflictes com a part natural de la convivència i els aprofitem per desenvolupar actituds proactives i estratègies de resolució.
- Fem una detecció i recull sistemàtic de dades qualitatives i quantitatives sobre els conflictes més freqüents que es produeixen en tot l'àmbit escolar: passadissos, pati, menjador, transport, sortides...
- Analitzem el nombre i la tipologia dels petits conflictes en el centre (equip directiu, equips docents, claustre, consell escolar).
- La comissió de convivència analitza les causes dels conflictes que es produeixen habitualment al centre, les analitza i fa propostes d'actuació.

- El Reglament de règim intern conté la tipificació dels petits conflictes, la seva diferenciació amb els conflictes greus, i també les actuacions que cal emprendre en cada cas.
- Oferim informació i formació a tots els membres de la comunitat educativa sobre els temes de resolució de conflictes (maltractament, assetjament, dependència per consum de drogues, baixa autoestima).
- Avaluem l'efectivitat de la mediació en relació amb el grau de conflictivitat.
- Disposem d'una sala o espai de mediació.
- Hi ha una persona responsable de coordinar la mediació en el centre.
- Disposem d'un servei de mediació.
- Intervenim amb diligència quan detectem que s'està iniciant un conflicte amb els indicadors de rumors, provocacions, llenguatge ofensiu, prejudicis...
- Contemplem la reparació i la reconciliació com a eines en la resolució dels conflictes.
- Procurem que hagi personal destinat a vigilar hores d'esbarjo, entrades i sortides, passadissos, lavabos,...

Diagnosi entorn

- Impliquem les famílies en les activitats relatives a la millora de les relacions.
- Fem una detecció i un recull sistemàtic de les dades qualitatives i quantitatives sobre els conflictes més freqüents que es produeixen a l'entorn.
- La comissió de convivència del centre analitza de manera periòdica les causes dels conflictes que es produeixen a l'entorn i fa propostes d'actuació.
- El centre es coordina i col·labora amb els agents o entitats mediadores de la zona.
- Treballem en xarxa i de manera efectiva amb els agents de l'ordre, els mediadors de la zona i altres agents socials.

PROPOSTES D'ACTUACIÓ

Propostes d'actuació a l'aula

- ❑ Programar sessions preventives per desenvolupar l'assertivitat i l'empatia.
- ❑ Elaborar instruments de detecció i registre de les situacions conflictives més habituals.
- ❑ Elaborar una guia per a la gestió efectiva de conflictes a l'aula.
- ❑ Incloure en les reunions de l'equip docent l'anàlisi dels conflictes, les possibles causes i les propostes de millora i prevenció.
- ❑ Fer participar l'alumnat del procés d'establiment de normes de convivència.
- ❑ Afavorir que el docent i especialment el tutor o la tutora puguin disposar de temps i espais per tractar els petits conflictes al més aviat possible.
- ❑ Gestionar la comunicació i col·laboració amb les famílies per afavorir-ne la implicació en la solució dels conflictes.
- ❑ Organitzar, a les sessions de tutoria, assemblees de grup per tal que tot l'alumnat participi en la gestió dels conflictes.
- ❑ Analitzar en assemblees de grup els factors de vulnerabilitat en relació al clima de convivència.
- ❑ Realitzar tallers o sessions de formació adreçades a alumnes a càrrec de professionals sobre: autoestima, maltractament, assetjament, consum i dependència de tòxics.
- ❑ Treballar en el currículum el programa de competència social i esforçar-se per traslladar-lo al dia a dia de l'àmbit escolar.
- ❑ Utilitzar la mediació sempre que sigui possible.
- ❑ Crear un espai de reflexió compartida docent-alumne sobre les situacions conflictives a l'aula.

Propostes d'actuació al centre

- ❑ Sensibilitzar al claustre en la necessitat de tractar els conflictes com a font d'aprenentatge mutu.
- ❑ Afavorir una cultura de centre acollidora i respectuosa amb la diversitat i explicitar-ho en el Projecte educatiu de centre.

- Afavorir un clima relacional positiu, potenciant els espais de col·laboració formals i informals entre docents, alumnat i famílies i explicitar-lo en tots els documents de gestió.
- Informatitzar i sistematitzar la informació relativa als conflictes i al seu seguiment, gestió i resolució.
- Afavorir una cultura de centre acollidora i respectuosa amb la diversitat i explicitar-la en el Projecte educatiu de centre.
- Implicar totes les persones de la comunitat educativa en la gestió de conflictes a través de la comissió de convivència.
- Incorporar en el RRI la tipificació i les propostes d'actuació del centre en cas de petits conflictes, a més de la seva diferenciació amb els conflictes greus.
- Informar el Claustre i el Consell escolar periòdicament de l'evolució quantitativa i qualitativa dels petits conflictes.
- Analitzar, valorar i fer propostes de millora de l'atenció a la diversitat en els diferents òrgans de participació de la comunitat educativa.
- Incorporar en el Pla d'acció tutorial el treball per al desenvolupament de competències pròpies de l'àmbit de la convivència: competència social, dinàmica de grup, educació emocional, coeducació, educació sexual...
- Incorporar en el Pla de formació de centre activitats adreçades a docents, personal d'administració i serveis, alumnat i pares i mares sobre la gestió de petits conflictes.
- Potenciar l'actuació de l'equip de mediació (fer difusió, habilitar un espai de mediació i nomenar coordinador o coordinadora de l'equip de mediació, reconèixer la tasca dels mediadors).

Propostes d'actuació a l'entorn

- Elaborar la carta de compromís educatiu entre les famílies i el centre per afavorir la bona convivència i la implicació conjunta per assolir-la.
- Oferir mediació a les persones que plantegin conflictes amb l'alumnat del centre.
- Utilitzar els serveis de mediació ciutadana en aquells conflictes en què el centre es vegi implicat (particularment en el cas que hi hagi exalumnat implicat).
- Col·laborar estretament amb les administracions locals per promoure actuacions preventives en relació amb els conflictes que es produeixen fora de l'espai del centre.

- Col·laborar amb les entitats i associacions ciutadanes en tot tipus d'iniciatives de prevenció.
- Mantenir relacions de col·laboració amb els mitjans de comunicació locals per tal de difondre la cultura de prevenció de tot tipus de violència.
- Promoure l'elaboració d'un Projecte de convivència comunitari(barri, municipi,...).

RECURSOS

Sensibilització i reflexió

Mediació en general

- Antúñez, S., Boqué, M.C., Casamayor, G. (2000). *Disciplina y convivencia en la institución escolar*. Barcelona: Graó.

Diferents autors plantegen estratègies de gestió positiva de conflictes aplicades a les etapes infantil, primària i secundària, com per exemple: educació emocional, normes, participació, estils de resposta als conflictes, comunicació, coeducació, assemblea, valors, ...

- Boqué, M. C. (2003). *Cultura de mediación y cambio social*. Barcelona: Gedisa.

Estudi del procés de mediació tant a nivell teòric com pràctic: orígens i història, revisió del concepte de mediació, models, descripció del procés i cultura de mediació. A causa de la seva versatilitat, es considera la mediació com una estratègia valuosa per a les nostres societats canviants i farcides de conflictes.

- Calcaterra, Rubén A. (2002). *Mediación estratégica*. Barcelona: Gedisa.

L'autor parteix de la teoria del conflicte per proposar el desenvolupament pràctic de les diferents fases del procés de mediació.

- López, M. (dir.) (2004). *Enciclopedia de Paz y Conflictos*. Granada: Universidad de Granada.

Obra en dos volums elaborada per un equip d'experts que facilita la consulta de termes i la clarificació de conceptes relatius a l'àmbit de la gestió positiva dels conflictes i la cultura de pau.

- Martín, R. (Coord.) (2007). *Las múltiples caras de la mediación. Y llegó para quedarse...* València: Universitat de València.

L'obra revisa el concepte de mediació i la seva aplicació als àmbits escolar, familiar i cultural. Conté un interessant recorregut per la legislació educativa de l'Estat espanyol i l'anàlisi dels programes de mediació més difosos.

- Mulholland, J. (2003). *El lenguaje de la negociación. Manual de estrategias prácticas para mejorar la comunicación*. Barcelona: Gedisa.

Tot procés de negociació és, també, un procés comunicatiu. L'autora analitza els diferents intercanvis (trucada telefònica, entrevista amb els mitjans, comunicació escrita, negociació...) i com, mitjançant estratègies lingüístiques es produeixen "esdeveniments" (contingut proposicional), rols, vincles, tons (contingut interpersonal) i coherència, desenvolupament, continuïtat, jerarquització (organització). Mediació en l'àmbit educatiu.

Mediació en l'àmbit educatiu

- Binaburo, J.A. i Muñoz, B. (2007). *Educación desde el conflicto. Guía para la mediación escolar*. Barcelona: CEAC

El Plan Andaluz de educación para la Cultura de Paz Red Andaluza de "Escuela: Espacio de Paz" s'acompanya d'una col·lecció de materials de suport al conreu de la cultura de pau i la mediació. Aquesta obra és el número 5 d'aquesta col·lecció i de manera documentada i pràctica a l'hora ofereix pautes per a la pràctica de la mediació escolar. S'acompanya d'un CD-Rom amb materials.

- Bonafé-Schmitt, J.P. (2000). *La médiation scolaire par les élèves*. París: ESF.

L'autor considera que la mediació no pot ser reduïda a una simple tècnica, sinó que la presenta com un paradigma de gestió de les relacions socials fundada en una racionalitat comunicativa. Analitza la crisi del sistema escolar i detalla els diferents passos que cal seguir a l'hora d'implementar la mediació escolar als centres educatius.

- Boqué, M.C., Corominas, Y., Escoll, M. i Espert, M. (2005). *Fem les paus. Mediació 36. Proposta de gestió constructiva, cooperativa i crítica dels conflictes*. Barcelona: CEAC-Planeta.

Les autores plantegen situacions concretes de treball a l'aula per tal d'anar creant un entorn pacífic i dialogant a l'escola, de manera que els mateixos nens i nenes siguin capaços de solucionar les dificultats amb què es troben en la seva relació amb les altres persones.

- Boqué, M.C. (2005). *Temps de mediació*. Barcelona: CEAC-Planeta.

Taller de 30 hores per formar equips de mediació a l'àmbit educatiu, especialment indicat per a l'etapa secundària. Conté orientacions per a la persona formadora, dossier de treball per a l'alumnat, material fotocopiabla, manual del mediador, 10 situacions de mediació comentades per fer role playing i presentació de la mediació en flash.

- Cascón, P. i Beristáin, C. M. (1986). *La alternativa del juego I. Juegos y dinámicas en educación para la paz*. Madrid: La Catarata.

Recull de recursos didàctics basats en el joc cooperatiu per tal de construir grup amb els membres d'una classe.

- Community Boards i Alzate, R. (2000). *Resolución del conflicto. Programa para bachillerato y ed. Secundaria (Tomos I y II)*. Bilbao: Mensajero.

Ramon Alzate ens presenta una adaptació dels programes experimentats des del 1982 als EEUU. Aquests programes tenen com a objectiu primordial contribuir a l'establiment d'una cultura de pau als centres educatius. Els continguts giren al voltant del conflicte, emocions, comunicació, cultura, mediació i implementació de programes.

- Faber, A. i Mazlish, E. (2002). *Com parlar perquè els fills escoltin i com escoltar perquè els fills parlin*. Barcelona: Medici.

Obra adreçada a pares i mares que proposa estratègies per ajudar els fills/es a afrontar sentiments, col·laborar, desenvolupar l'autonomia, millorar l'autoestima, etc. Ofereix consells pràctics i alternatives al càstig com a recurs en front del conflicte.

- Fernández, I. (1999). *Prevención de la violencia y resolución de conflictos. El clima escolar como factor de calidad*. Madrid: Narcea.

Obra dividida en dues parts ben diferenciades: anàlisi de les causes psicològiques i socials de la violència i agressió i àmbits d'actuació per abordar aquesta temàtica.

- Jares, X.R. (2001). *Educación y conflicto. Guía de educación para la convivencia*. Madrid: Editorial Popular, S.A.

L'autor aborda el conflicte com a forma de sensibilització en front de determinades situacions, com a mecanisme avaluador del funcionament d'un grup o institució, com a recurs per a l'aprofundiment democràtic i com a objectiu educatiu. Tracta: creació de grup, gestió democràtica, disciplina, cultura de pau, negociació i mediació. El capítol final es dedica a l'estudi de casos.

- Johnson, D.W. i Johnson, R.T. (1999). *Cómo reducir la violencia en las escuelas*. Buenos Aires: Paidós.

Obra pràctica i informativa sobre actuacions educatives en la prevenció de la violència i la solució pacífica dels conflictes, entre les què destaquen la mediació i el treball cooperatiu.

- Judson, S. (ed.) (2000). *Aprendiendo a resolver conflictos en la infancia. Manual de educación para la paz y la no violencia*. Madrid: Catarata.

El manual mostra el resultat del treball sobre educació per a la pau realitzat en diverses escoles de Filadelfia. Incideix de forma especial en l'autoestima, autoconcepte, el fet de compartir... i ofereix algunes indicacions a les famílies. Al final presenta una selecció de literatura infantil i de jocs cooperatius.

- Tuvilla Rayo, J. (2004). *Cultura de paz. Fundamentos y claves educativas*. Bilbao: Desclée de Borwer.

L'autor exposa de manera clara i rigorosa els conceptes que sustenten tota educació basada en la pau i proposa models de treball, tipus de programes i projectes susceptibles d'orientar la pràctica educativa.

- Université de Paix (2000). *Graines de médiateurs. Médiateurs en herbe*. Bruxelles: Memor.

El llibre presenta un programa de formació d'alumnes mediadors promoguts per la Universitat de la Paix de Namur (França).

- VVAA. (2005). *La mediación escolar. Una estrategia para abordar el conflicto*. Barcelona: Graó.

Diferents autors reflexionen al voltant de la mediació escolar. Els capítols estan agrupats atenent a les diferents etapes educatives, i aborden temàtiques relatives a autonomia personal, funcions de la mediació escolar, problemes de relació a l'escola, autoestima i adaptació social, diversitat cultural, els conflictes a l'adolescència, la realitat de les aules d'ESO i el projecte de mediació.

- Viñas, J. (2005). *Conflictos en los centros educativos*. Barcelona: Graó.

L'autor contempla la necessitat d'influir en la cultura de l'organització a l'hora de millorar la convivència al centre. Es tracta d'un model orientat a la pràctica de l'acció directiva que aporta recursos, assenyala mecanismes que cal mobilitzar i defineix els processos d'innovació necessaris per fer efectiva la cultura mediatadora al centre.

- Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. La convivència en els centres docents d'ensenyament secundari. Programa i propostes pedagògiques. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2003.

Document que vertebrava la convivència als centres al voltant de tres eixos principals: formació, prevenció i intervenció. Recull experiències pràctiques en cadascun d'aquests àmbits i s'acompanya d'un CD-ROM amb materials per a la formació en competència social i d'un DVD amb tres experiències de mediació a l'ensenyament secundari.

- Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya. La convivència en els centres d'educació infantil i primària. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2007.

Document que fa extensives les actuacions en l'àmbit de convivència, prèviament iniciades als centres docents d'ensenyament secundari, als centres d'educació infantil i primària. Les diferents propostes i bones pràctiques es desenvolupen en tres apartats: identitat, relació i solidaritat. S'adjunta un CD-ROM amb materials de formació en competència social i un DVD amb experiències de centres sobre educació en valors i habilitats relacionals.

- Joventut i Seguretat a Catalunya. Enquesta als joves escolaritzats de 12 a 18 anys. Departaments d'Ensenyament i d'Interior, curs 2000-2001

- Convivència escolar i Seguretat a Catalunya. Enquesta als joves escolaritzats de 8 a 18 anys (ECESC). Departaments d'Educació i d'Interior, curs 2005-2006

- Consell Escolar de Catalunya. Jornada de Reflexió (28 de gener de 2006). Conviure i treballar junts.

- Show Peace, National Film Board de Canadà
Vídeos sobre resolució de conflictes

Bones pràctiques

- DVD: Mediació Escolar (2003)

Materials audiovisuals al voltant de tres experiències de mediació en centres docents d'educació secundària.

- DVD: Educació en valors i habilitats relacionals (2007)

Materials audiovisuals amb diverses experiències d'educació emocional, educació en valors i per a la pau, competència social i cultura de mediació en centres d'educació infantil i primària.

Webs de centres mediadors

Baix Llobregat:

- [Institut Joan Oró](#) Martorell.
- [Institut Rubió i Ors](#). Sant Boi de Llobregat
- [Institut Lluís de Requesens](#) Molins de Rei
- [Institut El Palau](#) Sant Andreu de la Barca
- [Institut Francesc Ferrer i Guàrdia](#). Sant Joan Despí

Barcelona-comarques:

- [Institut Joaquim Mir](#). Vilanova i la Geltrú
- [Institut La Pineda](#). Badalona
- [Institut Puig Castellar](#). Santa Coloma de Gramenet

Catalunya Central:

- [Institut Montbui](#). Santa Margarida de Montbui.
- [Institut Lluís de Peguera](#). Manresa.

Consorti d'Educació de Barcelona:

- [Institut Joan d'Àustria](#). Barcelona
- [Institut Vila de Gràcia](#). Barcelona

Girona:

- [Institut La Bisbal](#). La Bisbal d'Empordà
- [Institut de La Jonquera](#)

Lleida:

- [Institut Manuel de Montsuar](#). Lleida
- [Institut Joan Brudieu](#). La Seu d'Urgell
- [Institut Maria Rúbies](#) Lleida

Maresme-Vallès Oriental:

- [Institut Celestí Bellera](#). Granollers

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
Secretaria de Polítiques Educatives
Subdirecció General de Llengües i Entorn
Servei d'Escola i Entorn

- Institut Reguissol. Palautordera
- Institut Arquitecte Manuel Raspall. Cardedeu
- Institut Giola. Llinars del Vallès
- Institut Miquel Biada. Mataró

Tarragona:

- Institut Priorat. Falset
- Institut Joan Amigó i Callau. L'Espluga de Francolí

Terres de l'Ebre:

- Institut Montsià. Amposta

Vallès occidental:

- Institut La Serreta. Rubí
- Institut Castellbisbal. Castellbisbal
- Institut Montserrat Roig. Terrassa
- Institut Arnau Cadell. Sant Cugat

Formació

- **Programa de Mediació Escolar del Departament d'Ensenyament**

Programa que ofereix tres modalitats de formació: assessorament a centres, cursos per al professorat i seminaris de coordinadors.

Eines, estratègies i models

- Ministerio de Educación y Ciencia. Buenas prácticas de Convivencia. Premios 2006. Madrid, 2007.

Llicències d'estudi

Autor/a	Títol del treball
<u>Bogué Torremorell, M.C.</u>	<u>Mediació i elaboració interpersonal dels conflictes, un repte del present</u>
<u>Dantí Vilalta, F.</u>	<i>Comunicació i mediació: per a la convivència als ies de secundària</i>
<u>Escobar Ruiz, M.C.</u>	<u>Intervenció de l'EAP en la implementació d'un programa de gestió de conflictes i mediació als centres de secundària</u>
<u>Ferrer Barbany, N.</u>	<u>La mediació: una eina per a la convivència</u>
<u>Llop Campanales, F.</u>	<u>Implementació de la mediació a l'Institut Sentmenat</u>
<u>Pérez Pérez, M.J.</u>	<u>La tutoria inclusiva com a eina de mediació i convivència. <i>Recerca educativa d'experiències</i></u>
<u>Pérez Viñas, A.M.</u>	<u>Anàlisi de les estratègies de l'aplicació d'un programa de competència social, dirigit a millorar la convivència escolar i fomentar la cultura de la mediació en contextos de baix nivell sociocultural</u>
<u>Vela Abella, R.M.</u>	<u>Creació de pautes operatives per aplicar-les als alumnes de 3r de secundària a partir d'una educació en valors i una mediació quotidiana per a la convivència dels centres</u>
<u>Viñas Cirera, J.</u>	<u>Elements organitzatius favorables a la implementació de la cultura de la mediació. <i>La resolució pacífica de conflictes als centres</i></u>
<u>Villodre Jareño, C.</u>	<u>Convivència i mediació dins el currículum d'educació primària en contextos multiculturals</u>

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
Secretaria de Polítiques Educatives
Subdirecció General de Llengües i Entorn
Servei d'Escola i Entorn

CONFLICTES GREUS

CONFLICTES GREUS

QUÈ ENTENEM PER CONFLICTES GREUS?

Els conflictes greus són aquelles situacions de violència verbal o física que perjudiquen notablement la convivència en el centre, perquè generen sentiments d'indefensió, inseguretat i ansietat en els membres de la comunitat educativa.

En cas de conflicte greu es requereix l'aplicació immediata del règim disciplinari previst al Decret de drets i deures de l'alumnat no universitari (DOGC núm. 279/2006, 6.7.2006), i les concrecions que cada centre n'hagi fet al Reglament de règim interior.

L'aplicació de mesures correctores i sancionadores de les irregularitats o falses comeses per l'alumnat que afectin la convivència, establertes a la Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació en el seu article 37, explicitades en el Decret 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomies de centres.

INTRODUCCIÓ

En parlar de conflictes greus ens referim a les conductes tipificades, en l'esmentat Decret de drets i deures de l'alumnat: indisciplina, injúries, amenaces, agressions i vexacions personals i danys materials i patrimonials. Aquestes conductes poden afectar qualsevol membre de la comunitat educativa o dependència del centre i es poden produir en el propi centre o en el seu entorn immediat. Els conflictes greus poden tenir com a protagonista qualsevol membre de la comunitat educativa, inclosos els casos d'implicació de l'alumnat en procediments de mediació penal juvenil per danys a les instal·lacions o sostracció de material del centre.

A més de les conductes esmentades, també cal considerar els casos protagonitzats per agents externs però relacionats d'alguna manera amb el centre, com són les lesions i baralles amb armes blanques, les amenaces i agressions per part de grups juvenils violents, el tràfic de drogues, l'evidència de maltractaments físics i psicològics, l'abús sexual, el vandalisme i els robatoris importants.

En els casos esmentats, i tenint sempre en compte l'edat de l'alumnat, cal actuar amb protocols fixos i sense cap tipus d'improvisació. Parlem de protocols de seguretat

perquè està en joc la confiança imprescindible que tots els membres de la comunitat educativa necessiten per poder treballar amb èxit. En les situacions més extraordinàries és necessari actuar coordinadament amb altres professionals com els agents de seguretat pública i els serveis socials.

A més de la sanció corresponent i de les intervencions en xarxa pertinents, sempre es pot oferir complementàriament, fins i tot en els casos més greus, la mediació escolar com a estratègia de reparació o de reconciliació per tal de restablir la confiança entre les persones.

MARC NORMATIU

- **Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació. BOE núm. 106 de 4.5.2006**

En el Preàmbul proposa l'exercici de la llibertat, dins dels principis democràtics de convivència i la prevenció de conflictes i la seva resolució pacífica. Al Capítol I, article 1 sobre principis i finalitats de l'educació, fa novament èmfasi en l'educació per a la prevenció de conflictes i la seva resolució pacífica. Aquestes prescripcions es fan extensives tant a l'educació infantil, com a la primària, secundària obligatòria, batxillerat i formació professional (Títol I, capítols I, II, III, IV i V).

- **Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors. BOE núm. 11 de 13.1.2000**

Aquesta llei fixa definitivament en 18 anys la majoria d'edat penal a l'Estat espanyol i insisteix en el caràcter primordialment educatiu i responsabilitzador de la jurisdicció de menors enfront del punitiu. Descriu un ampli catàleg de mesures per aplicar abans de decidir la privació de llibertat (internament). Una de les grans novetats és la incorporació del Programa de mediació penal juvenil (articles 19 i 51.2 "conciliació o reparació entre menor i víctima") com a oportunitat educativa que el Ministeri Fiscal promou en determinades condicions i que gaudeix a Catalunya d'una amplíssima i exitosa difusió.

- **Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació. DOGC 5422, de 16 de juliol de 2009**

Article 30. Apartat 5. Els centres han d'establir mesures de promoció de la convivència, i en particular mecanismes de mediació per a la resolució pacífica dels conflictes i fórmules per mitjà de les quals les famílies es comprometin a cooperar de manera efectiva en l'orientació, l'estímul i, quan calgui, l'esmena de l'actitud i la conducta dels alumnes en el centre educatiu.

Article 32

1. La mediació és un procediment per a la prevenció i la resolució dels conflictes que es puguin produir en el marc educatiu, per mitjà del qual es dona suport a les parts en conflicte perquè puguin arribar per si mateixes a un acord satisfactori.
2. El Departament ha d'establir les normes reguladores del procediment de mediació, que han de definir les característiques del procediment i els supòsits bàsics en què és procedent d'aplicar-lo.

- **Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en infància i l'adolescència**

Article 39. Els poders públics, a fi de garantir els drets dels infants i els adolescents a relacionar-se amb llurs famílies, han de fixar procediments específics de mediació familiar. El sistema de mediació també ha d'incloure els conflictes que afecten els infants i els adolescents en l'àmbit familiar.

- **Decret 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius**

Article 19 Apartat e. L'aplicació de mesures per a la promoció de la convivència i dels mecanismes de mediació, així com la definició de les irregularitats en què pot incórrer l'alumnat quan no siguin greument perjudicials per a la convivència i l'establiment de les mesures correctores d'aquestes irregularitats i les circumstàncies que poden disminuir o intensificar la gravetat de la conducta de l'alumnat.

Article 23. Apartat 2. Les normes d'organització i funcionament han d'incorporar les mesures de promoció de la convivència establertes en el centre, així com els mecanismes i fórmules per a la prevenció i resolució dels conflictes. Entre aquests mecanismes s'ha de considerar el de la mediació, sense perjudici de les altres iniciatives de foment de la convivència i de la resolució pacífica dels conflictes que adoptin el Departament d'Ensenyament i les persones titulars dels centres.

- **Decret 279/2006, de 4 de juliol, de drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius no universitaris de Catalunya. DOGC núm. 4670 de 6.7.2006**

Promou la mediació com a procés educatiu de gestió de conflictes i assenyala que la direcció dels centres educatius públics ha d'afavorir la convivència en el centre i garantir la mediació en la resolució dels conflictes (Títol I, Article 4). De la mateixa manera prescriu que els centres que decideixin utilitzar la mediació en el procés de gestió de la convivència han de concretar als seus reglaments de règim interior el procediment de mediació previst en aquest Decret (Títol I, Article 5). També atribueix a la comissió de convivència del centre la funció de col·laborar en la planificació de mesures preventives i en la mediació escolar.

- **DECRET 142/2007, de 26 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària. DOGC núm. 4915 de 29.06.2007**

- **DECRET 143/2007, de 26 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria. DOGC núm. 4915 de 29.06.2007**

El **Decret 142/2007**, de 26 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària i el **Decret 143/2007**, de 26 de juny de pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria, defineixen la competència d'autonomia i iniciativa personal com l'adquisició de la consciència i aplicació d'un conjunt de valors i actituds personals interrelacionats, com la responsabilitat, la perseverança, el coneixement de si mateix i l'autoestima, la creativitat, l'autocrítica, el control emocional, la capacitat d'eleger, d'imaginar projectes i portar endavant les accions, d'aprendre de les errades i d'assumir riscos.

DIAGNOSI

Diagnosi aula

- Establim un clima de confiança que afavoreix la comunicació dels conflictes per part de l'alumnat al professorat corresponent.
- A les sessions de tutoria i en altres matèries parlem de la necessitat de gaudir d'un clima de seguretat i confiança.
- Els tutors i les tutores fem activitats amb el grup-classe en les quals l'alumnat discerneix i identifica les conductes impròpies de les conductes greument perjudicials per a la convivència.
- Fem conèixer el Decret de drets i deures de l'alumnat i les conseqüències previstes quan es produeixen faltes greus.
- En les diferents matèries del currículum treballem casos de conflictes greus d'actualitat internacional i local per a quan es presentin.
- Fem un recull sistemàtic dels conflictes que es donen a l'aula i analitzem les seves causes.
- Informem l'alumnat sobre les competències i el funcionament dels diferents cossos de seguretat pública i els altres serveis d'atenció social que intervenen en casos de conflictivitat greu en la escola i l'entorn escolar.

Diagnosi centre

- Tenim estratègies de detecció de conflictes greus.
- Diferenciem de manera clara entre conflictes lleus i conflictes greus i establim les actuacions que cal seguir en cada cas.
- Fem un recull sistemàtic dels conflictes greus i els analitzem.
- Disposem de protocols d'actuació i canals d'intervenció per als casos de conflictes greus.
- Procurem que tots els membres de la comunitat educativa se sentin protegits davant de casos de violència.
- Actuem amb rapidesa i eficiència en els casos de conflictes greus.
- En el cas d'assetjament escolar atenem la víctima amb celeritat i posem en marxa actuacions immediates per millorar i tractar de solucionar el problema.

- Disposem al centre de persones formades per oferir programes de mediació escolar com a alternativa i/o complement educatiu.
- Reconeixem la importància, que tenen en la detecció dels conflictes, algunes persones del centre que gosen de la confiança de la comunitat.
- L'equip directiu, el professorat, la comissió de convivència i el Consell escolar tenen coneixement suficient de les competències i el funcionament dels cossos de seguretat pública i dels serveis d'assistència social, justícia i protecció de menors.
- L'equip directiu, el professorat, la comissió de convivència i el consell escolar coneixen i apliquen, en cas que sigui necessari, el protocol marc d'actuació en casos d'abusos sexuals i altres maltractaments greus a menors, coordinat pel Departament d'Acció Social i Ciutadania.

Diagnosi entorn

- Detectem, recollim sistemàticament i analitzem els conflictes greus que tenen lloc en l'entorn escolar.
- Les famílies coneixen el Decret de drets i deures de l'alumnat i el Reglament de règim interior del centre.
- L'equip directiu se sent acompanyat pels professionals dels serveis socials locals i protegit pels agents de seguretat pública o la Junta de Seguretat del municipi.
- Ens coordinem amb les entitats culturals i de lleure de l'entorn per organitzar activitats de sensibilització en contra d'actuacions xenòfobes i racistes.
- Mantenim contacte habitual amb els agents de seguretat pública i els professionals dels serveis socials de les administracions locals.
- Participem en plans local de prevenció, associacions de veïns, comissions municipals de convivència i en altres entitats de l'entorn.

PROPOSTES D'ACTUACIÓ

Propostes d'actuació a l'aula

- ❑ Treballar programes de prevenció del conflicte greu que fomenten l'assertivitat i l'empatia.
- ❑ Treballar, en les sessions de tutoria i en la resta d'àrees curriculars, el Decret de drets i deures de l'alumnat i el Reglament de règim interior del centre.
- ❑ Preveure estratègies de detecció de conflictes greus.
- ❑ Fer activitats, a les sessions de tutoria, en què l'alumnat comparteixi i discerneixi clarament els límits entre conductes impròpies i identifiqui conductes greument perjudicials per a la convivència.
- ❑ Presentar els plans de prevenció local i el treball de la policia de proximitat mitjançant xerrades a càrrec de professionals de serveis socials i d'agents dels cossos de seguretat públics.
- ❑ Incloure en el Pla d'acció tutorial el treball sobre les conseqüències dels accidents per infraccions del codi de circulació i de les conductes de risc associades al consum de alcohol i de substàncies tòxiques, i també la violència de gènere.
- ❑ Elaborar materials de registre dels conflictes que es donen a l'aula.
- ❑ Incloure en el Pla d'Acció tutorial materials de sensibilització front la violència (de gènere, xenòfoba, homòfoba, de les Bandes Juvenils Organitzades Violentes,...)

Propostes d'actuació al centre

- ❑ Vetllar per un tractament no alarmista dels temes de violència.
- ❑ Contribuir, amb diferents actuacions i actituds, a fer que l'alumnat i tota la comunitat educativa percebin el clima de seguretat i confiança necessaris per poder treballar i estiguin convençuts que el centre intervé amb rapidesa per protegir els qui pateixen alguna situació de violència o maltractament.
- ❑ Donar a conèixer a tots els membres de la comunitat educativa el Decret de drets i deures de l'alumnat i el Reglament de règim interior del centre, com també el protocol marc d'actuació en casos d'abusos sexuals i altres maltractaments greus a menors.
- ❑ Incloure en el Pla de formació de centre la formació adient per a tota la comunitat.
- ❑ Disposar de canals de comunicació clars i fiables per tal que l'alumnat i les seves

famílies puguin contribuir en la detecció de situacions d'injustícia, violència o maltractament i col·laborin en la seva prevenció.

- Oferir a l'alumnat, sempre que sigui possible, el programa de mediació com a alternativa a un procés sancionador i, en cas contrari, com a actuació educativa complementària.
- Facilitar informació a tota la comunitat educativa sobre les competències i el funcionament de les forces de seguretat i dels serveis socials.
- Elaborar registres per anotar els conflictes que es donen, el lloc on es produeixen i les possibles causes.
- Elaborar i difondre els protocols d'actuació establerts per garantir la seguretat de tots els membres de la comunitat educativa.
- Disposar i difondre de canals de comunicació (mail, bústia, telèfon, persona de confiança,...) per tal que l'alumnat i les seves famílies puguin contribuir en la detecció de situacions racistes i col·laborin en la seva prevenció.
- Fer conèixer a tota la comunitat educativa l'existència i funcionament de la Unitat de Suport a la Convivència Escolar (USCE), una unitat d'assessorament telefònic i si cal també presencial, format per professionals docents, de la Inspecció educativa i de l'Assessoria jurídica del Departament d'Ensenyament
- Instal·lar alarma de seguretat connectada amb la policia local i cambres de vigilància en llocs sensibles.

Propostes d'actuació a l'entorn

- Vetllar per un tractament no alarmista dels temes de violència.
- Promoure que les famílies explicitin la seva implicació en la problemàtica de la convivència mitjançant un contracte educatiu amb el centre que inclogui la seva participació en les mesures previstes de resolució de conflictes.
- Fer sentir a tota la comunitat educativa un clima de seguretat i de confiança coordinant-nos amb els agents de seguretat pública.
- Proposar l'elaboració de protocols d'actuació front les actuacions violentes greus que es donin a l'entorn dels centres educatius i on estiguin implicades persones de la comunitat educativa.
- Coordinar-se amb les administracions locals, perquè les actuacions culturals, lúdiques i esportives municipals tinguin una dimensió educativa a favor de la convivència.

- Mantenir contacte periòdic al llarg de tot el curs escolar amb els agents de seguretat pública i d'atenció social i sanitària del municipi.
- Mantenir contacte periòdic amb els mitjans de comunicació locals per promoure un tractament no alarmista dels temes de violència.
- Proposar l'elaboració de materials de registre i seguiment amb les entitats de l'entorn i els agents de seguretat pública, per l'anàlisi, gestió i seguiment dels conflictes de l'entorn.
- Promoure l'elaboració de Projectes de convivència locals, intercentres,... amb l'administració local i la xarxa social.
- Col·laborar amb les entitats culturals del municipi en temes problemàtics com ara la violència xenòfoba, l'abús de tòxics, els accidents per infraccions del codi de circulació, els grups violents, etc.
- Promoure amb les associacions de veïns i l'Administració local la millora urbanística de l'entorn escolar, particularment l'enllumenat dels carrers.

RECURSOS

Sensibilització i reflexió

Bibliografia específica

- Clèries, N. (dir.) i Compte T. (2005). Coneguem el món de la Justícia. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia,
 - DD.AA. (2000). El model de Justícia Juvenil a Catalunya. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia.
 - DD.AA. (2008). *Adolescencia: Conflicto y decisión*. III Jornadas sobre Ética y Derecho en Psiquiatría: Sant Joan de Déu/Serveis de Salut Mental i Institut Borja de Bioètica (Universitat Ramon Llull). Madrid: Fundación MAPFRE.
- L'adolescència és una fase del desenvolupament especialment vulnerable degut als canvis de tota mena que es presenten en la persona i en la relació amb el seu entorn. Els canvis socioculturals en els que estem immersos són factors significatius, que poden incrementar la fragilitat individual inherents a l'etapa, freqüentment expressats per conductes que poden tenir conseqüències en la salut, en l'educació, en l'àmbit social o en la relació amb la Justícia.
- Feixa, C. (dir.), Porzio, L i Recio, C. (coords.) (2006). *Jóvenes "latinos" en Barcelona. Espacio público y cultura urbana*. Barcelona: Anthropos.

Aquest llibre recull els resultats d'una investigació encarregada pels Serveis de Prevenció de l'Ajuntament de Barcelona amb el propòsit de esbrinar les condicions socials i els estils de vida del joves d'origen llatinoamericà que viuen a Barcelona.

- Olweus, D. (2004). *Conductas de acoso y amenaza entre escolares*. Madrid: Ediciones Morata S.L., 2a ed.

Aquest llibre és el manual de tota investigació sobre el fenomen de l'assetjament escolar. Presenta les característiques del bullying, dels protagonistes i dels espectadors. A més proporciona tant a educadors com a les famílies pautes d'observació, d'actuació i recursos.

- Ortega, R i Mora-Merchán, J.A. (2000). *Violencia escolar. Mito o realidad*. Sevilla: Mergablum.

Planteja totes les manifestacions que es produeixen en els entorns educatius. Analitza tots els factors que intervenen, els protocols a considerar, els espais i els temps de la vida escolar.

- Ortega, R. (coord.) (2000). *Educación en la convivencia para prevenir la violencia*. Madrid: A. Machado Libros.

Presenta la línia d'investigació que els autors han desenvolupat i estan desenvolupant a l'entorn dels problemes de la violència escolar. Aborda la comprensió de les causes i conseqüències que els conflictes poden tenir sobre la convivència.

- Rojas, L. (1995). *Las semillas de la violencia*. Madrid: Espasa Calpe.

Analitza els comportaments violents més comuns dels nostres temps, examina els aspectes que contribueixen al desenvolupament de la violència en les persones. Aporta estratègies preventives i explica l'aptitud de les persones que superen les agressions.

- Smith, P., Pepler, D. i Rigby, K. (2004). *Bullying in schools. How successful can interventions be?* Londres: Cambridge University Press.

Planteja els diferents factors que intervenen en els casos de bullying escolar. Analitza la personalitat tant de la víctima com del agressor i les seves interrelacions. Aporta materials pel professorat i per les famílies per a la detecció i la prevenció.

- Sullivan, K., Cleary, M. i Sullivan, G. (2005). *Bullying en la enseñanza secundaria. El acoso escolar: cómo se presenta y cómo afrontarlo*. Barcelona: CEAC.

Presenta el bullying escolar com un fenomen on intervenen tot tipus d'agressions: físiques, verbals, psicològiques, exclusives... i recomana les línies de prevenció, detecció i actuació front del problema.

Documents diversos

- Programa de Convivència i Mediació Escolar

- Joventut i Seguretat a Catalunya. Enquesta als joves escolaritzats de 12 a 18 anys. Departaments d'Ensenyament i Interior, curs 2000-2001

- Convivència Escolar i Seguretat a Catalunya. Enquesta als joves escolaritzats de 8 a 18 anys (ECESC). Departaments d'Educació i Interior, curs 2005-2006

- Documents i materials del Departament d'Ensenyament del País Basc

Orientacions per a professors, alumnes i famílies.

Bústia d'alumnes.

Materials.

- Vídeos sobre resolució de conflictes

Show Peace, National Film Board de Canadà (especialment el titulat *Bully Dance*).

Està pensada per fomentar el diàleg positiu entre l'alumnat i explorar i practicar actituds constructives per resoldre els conflictes que es presenten a l'escola, a casa i a la vida en general. S'ofereixen quatre propostes de treball i reflexió: *Bully Dance* (Joc d'abusos), *Dinner for two* (Sopar per a dos), *When the dust settles* (Quan tot s'embolica) i *Elbow room* (L'habitació atapeïda). Els Serveis educatius del Pallars i del Gironès han traduït les guies didàctiques per treballar aquests materials

- Maltractament entre alumnes (bullying). Carme Escudé i Jordi Collell

- Fiscalía General del Estado. Instrucción 10/2005, de 6 de octubre de 2005, sobre tratamiento del acoso escolar desde el sistema de Justicia juvenil

- Observatori de la violència a les escoles (GRODE)

Filmografia

- Rebelión en las aulas

- Los chicos del coro

- El Bola

- Cobardes

Bones pràctiques

- Bones pràctiques de centres dels Programes de Convivència i Mediació Escolar, de Ciutadania i d'Aules d'acollida/Centre acollidor.

- Bones pràctiques de centres de Plans Educatius d'Entorn o de premis de convivència, per exemple el Projecte de l'Institut Castellar de Castellar del Vallès (Premi "NAFENT 2006" del Grup de Resolució de Conflictes (GREC).
- GREC resolució de conflictes (Grup de Recerca i Estudis dels Conflictes): vegeu especialment el catàleg de recursos i serveis: Tallers del Pack Escoles de la Generalitat i del Pla Jove de la Diputació de Barcelona; Congrés de Bones pràctiques per al civisme i la convivència (Lleida, març 2007) i Premis NAFENT de projectes d'intervenció per a la convivència a l'entorn social dels joves.
- Programa de Policia de Proximitat i Agents escolars de la Guàrdia Urbana de l'Ajuntament de Badalona.

Formació

- l'Institut de Seguretat Pública de Catalunya

Cursos impartits per l'Escola de Policia de Catalunya i destinats a agents escolars de la Policia local o del Cos de Mossos d'Esquadra.

- Centre d'estudis Jurídics i formació especialitzada del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya:

Cursos impartits per professionals d'educació i de justícia juvenil i destinats a professionals municipals d'educació, joventut, serveis socials i seguretat.

- Oferta del Cos de Mossos d'Esquadra

Sessions de formació adreçades a l'alumnat i a les seves famílies a càrrec d'especialistes en relació al consum de tòxics i les conseqüències de les conductes de risc associades.

Eines, estratègies i models

- Disposar d'un exemplar del Decret de drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius de nivell no universitari de Catalunya (DOGC núm. 4670, de 6 de juliol de 2006) i facilitar a tot l'alumnat la seva localització a Internet.

• **Unitat de Suport a la Convivència Escolar (USCE)**

Els centres educatius són els qui de forma ordinària i habitual gestionen els casos de conflictivitat, a partir dels criteris pedagògics i dels instruments que els proporcionen el seu Projecte educatiu del centre, el Decret de drets i deures de l'alumnat i el seu Reglament de règim intern. És també als centres escolars on, de forma habitual i ordinària, les famílies s'adrecen quan han de tractar algun tema relacionat amb l'educació dels seus fills i filles. En casos particularment complexos o que no es poden resoldre pels canals ordinaris, qualsevol membre de la comunitat educativa pot adreçar-se a la Unitat de Suport a la Convivència Escolar (telèfon: 93 551 69 68; adreça electrònica: info.educacio@gencat.cat), que és una unitat d'assessorament telefònic i si cal també presencial, format per professionals docents, de la Inspecció educativa i de l'Assessoria jurídica del Departament d'Ensenyament.

• **La Inspecció Educativa** col·labora amb els centres oferint-los assessorament i és així mateix un canal ordinari al qual poden acudir les famílies. Dintre de les estratègies de millora dels centres existeix el Projecte de convivència i mediació escolar per a la resolució pacífica dels problemes escolars. Per tal de donar una atenció més directa en situacions de conflicte, el Departament d'Ensenyament va crear des del curs 2005/06 una Unitat de Suport a la Convivència Escolar.

• **Telèfon de la Infància.** Servei d'Orientació i Mediació de la Infància i l'Adolescència (SOMIA)

Telèfon: 932 155 626

• **Violència. Tolerància Zero**

- Programa Educatiu de l'Obra social la Caixa. Primària i Secundària. Barcelona, 2006.
- Parlem de drogues. Una realitat que cal tractar en família
Obra Social la Caixa. Barcelona, 2007.
- Pòsters amb informació dels serveis de Policia de Proximitat del municipi o districte i de l'organització i competències de la Policia Mossos d'Esquadra.
- Vídeos i altres materials del Servei Català del Trànsit sobre educació viària i mobilitat segura.
- Pòsters a les aules amb un manifest per a la convivència i el protocol marc d'actuació integral en cas d'abusos sexuals i altres maltractaments greus a menors.

- Un exemplar i pòsters resumits del protocol marc d'actuació del Departament d'Acció Social i Ciutadania per a casos de maltractaments greus a menors així com la seva web de consulta.
- Pòsters amb un resum dels 12 drets i 12 deures de l'alumnat, i de les conductes contràries i les greument perjudicials per a la convivència i les respectives mesures correctives o sancions (Decret de drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència).
- Pòsters a la sala de professors de guàrdia amb els telèfons d'emergències, forces de seguretat, fiscalia de menors, serveis socials i d'assessorament jurídic i educatiu.
- Instal·lació i manteniment acurat dels elements de seguretat del centre (bona il·luminació de les instal·lacions, alarmes, cambres de videovigilància, extintors, etc).
- Bona il·luminació i neteja a l'entorn de l'edifici i les instal·lacions del centre.
- Serveis Educatius del Departament d'Ensenyament en el territori.
- Serveis socials de l'ajuntament i del consell comarcal. Hospital de zona.
- Serveis territorials de la Secretaria d'Infància i Adolescència i de Justícia Juvenil.
- Biblioteca del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya (bibliografia sobre violència i justícia juvenil)

- Serveis i organismes de seguretat municipals (Junta de Seguretat, Pla de Prevenció Local, Policia de Proximitat). Rondes de vigilància a l'entorn de les instal·lacions del centre.
- Biblioteca municipal (bibliografia sobre conflictivitat i violència juvenil).

12. ORGANITZACIÓ DE CENTRE

Un marc organitzatiu que gestioni, faciliti, articuli i doni sentit tant a les actuacions com als processos i que potenciï un clima participatiu, positiu i creatiu.

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
Secretaria de Polítiques Educatives
Subdirecció General de Llengües i Entorn
Servei d'Escola i Entorn

PARTICIPACIÓ

PARTICIPACIÓ

QUÈ ENTENEM PER PARTICIPACIÓ?

La participació és un dret i un deure de totes les persones en les societats democràtiques. Participar, en l'àmbit educatiu, vol dir, sobretot, ser protagonista del propi procés educatiu.

La participació educativa és el camí per avançar en processos comunitaris de treball i d'aprenentatge en xarxa, orientats a l'èxit educatiu, a afavorir la convivència i a millorar l'entorn.

INTRODUCCIÓ

Convé que l'escola ensenyi a participar i creï les condicions perquè la participació pugui ser una realitat quotidiana en la vida del centre educatiu. Aprendre a participar, tant en la construcció dels coneixements a l'aula com en la vida del centre i de l'entorn, requereix d'actuacions i de metodologies orientades a desenvolupar competències personals per formar persones responsables i una ciutadania compromesa i solidària.

D'altra banda, és molt clar que a participar se n'aprèn participant, per això la participació vol estructures que la facilitin i pràctiques que hi convidin. L'alumnat, el professorat i el conjunt de la comunitat educativa ha de disposar de moments per a la reflexió i el debat que li permetin construir iniciatives educatives compartides. De manera especial, hem d'incidir en la participació de les famílies en la tasca educativa de l'escola. La seva implicació és un factor determinant en l'èxit educatiu dels seus fills i filles.

El centre educatiu ha de guiar l'exercici dels drets vinculats a la participació de l'alumnat: drets a la informació, a la llibertat d'expressió, a la llibertat de reunió i d'associació. Cal promoure estratègies que ajudin i motivin a participar en les activitats de l'aula, del centre i de l'entorn i cal que hi hagi coherència entre aquests tres àmbits.

Finalment, cal no oblidar que l'alumnat aprèn més del que fa el professorat i els adults en general que del que diuen o del que diuen que s'ha de fer.

MARC NORMATIU

LLEI ORGÀNICA 2/2006 D'EDUCACIÓ, de 3 de maig (BOE núm. 106 de 4/5/2006)

L'article 1 diu que els centres han de fomentar la participació de tota la comunitat educativa.

Article 2. Un dels fins de l'educació és educar per a la participació activa a la societat. Els articles 118 i 119 parlen de la participació en el funcionament i govern dels centres.

LLEI 12/2009, DEL 10 DE JULIOL, D'EDUCACIÓ (DOGC 5422 – 16.7.2009)

L'article 2 diu que un dels principis organitzatius del sistema educatiu és la participació de tots els membres de la comunitat educativa.

A l'article 20 s'especifica que la carta de compromís ha de potenciar la participació de les famílies en l'educació dels seus fills.

Els articles 21, 22, 23 i 24 es centren en el drets de l'alumnat, entre els quals hi ha el de participació, i en regulen els mecanismes d'associació.

Els articles 25 i 26 parlen de la participació de les famílies en el procés educatiu dels alumnes i en les activitats dels centres.

A l'article 30 diu que tota la comunitat educativa ha de participar en el control i l'aplicació de les normes de convivència.

L'article 139 estableix els òrgans de govern i participació als centres educatius.

Article 148. El consell escolar és l'òrgan de participació de la comunitat escolar en el govern del centre.

Els articles 152 i 153 regulen els òrgans de participació dels centres privats.

LLEI 14/2010, DEL 27 DE MAIG, DELS DRETS I LES OPORTUNITATS EN LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA (DOGC 5641 – 2/6/2010)

Article 1. Un dels objectes principals és establir estructures de participació.

Article 5. Els infants i adolescents han de participar activament en l'avaluació de les actuacions que derivin de la present llei.

Article 11, sobre el dret dels infants i els adolescents a participar activament en la construcció d'una societat més justa.

L'article 18 parla dels deures i responsabilitats de participar activament en tots els àmbits de la vida.

Article 34, sobre els drets de participació dels infants i adolescents.

L'article 42 parla dels Infants i adolescents que troben limitacions o barreres per al desenvolupament o la participació.

DECRET 102/2010, DE 3 D'AGOST, D'AUTONOMIA DELS CENTRES EDUCATIUS (DOGC 5686 – 5/8/2010)

Article 7, on es detallen els mecanismes de participació de les famílies.

L'article 15 diu que l'acció tutorial ha de facilitar la participació de les famílies.

Els articles 26, 27 i 29 parlen dels òrgans col·legiats de participació als centres.

Als articles 45, 46 i 47 desenvolupen els mecanismes de participació de tots els estaments de la comunitat educativa al consell escolar.

DECRET 142/2008 DE 15 DE JULIOL (DOGC 5183 – 29/7/2008) Batxillerats

DECRET 142/2007, DE 26 DE JUNY (DOGC 4915 – 29/6/2007) Educació Infantil i Primària

DECRET 143/2007 DE 26 DE JUNY (DOGC 4915 – 29/6/2007) Educació Secundària Obligatòria

Aquest Decrets estableixen l'ordenació dels ensenyaments i defineixen les competències bàsiques generals que s'han d'adquirir al llarg de l'educació. Aquestes competències han de contribuir, entre d'altres, a la pràctica de la ciutadania activa.

DECRET 279/2006, DE 4 DE JULIOL, SOBRE DRETS I DEURES DE L'ALUMNAT I REGULACIÓ DE LA CONVIVÈNCIA EN ELS CENTRES EDUCATIUS NO UNIVERSITARIS DE CATALUNYA (DOGC 4670 – 6/7/2006)

A l'article 12 i 13 es desenvolupen els drets de participació i associació dels alumnes.

DECRET 197/1987, DE 19 DE MAIG (DOGC 854 – 19/6/1987)

Aquest Decret regula el dret d'associació dels alumnes dels centres docents de l'ensenyament no universitari i les funcions de les associacions d'estudiants en els centres docents catalans.

DOCUMENT PER A L'ORGANITZACIÓ I EL FUNCIONAMENT DELS CENTRES PÚBLICS I PRIVATS.

Estableix la importància del centre educatiu i de l'entorn en l'educació de l'alumnat i fa referència a l'educació comunitària.

El document considera l'elaboració de la carta de compromís educatiu, com a mitjà per a la participació de les famílies.

DIAGNOSI

Diagnosi aula

- Fomentem que l'alumnat intervingui en la gestió i en l'organització de l'aula.
- Treballem les competències que afavoreixen la participació en la construcció dels coneixements mitjançant els mètodes interactius i de cooperació.
- Estimulem la participació de l'alumnat en el seu propi procés educatiu, com per exemple, en el seguiment i en l'avaluació de les activitats a l'aula.

Diagnosi centre

- Impulsem la participació de tota la comunitat educativa en el debat i la presa de decisions.
- Donem importància a la veu de tota la comunitat educativa.
- Transferim la informació a tota la comunitat educativa i als seus òrgans de participació de forma regular.
- Tenim propostes dissenyades per a la participació de l'alumnat.
- Formem la comunitat educativa en els temes de participació dins del Pla de Formació de centre.
- Disposem d'un pla per impulsar l'educació per a la participació a través de diverses accions en la vida del centres (organització de l'assemblea, eleccions, formació de delegats, etc.).
- Aprofitem els esdeveniments i les diades per reflexionar sobre la democràcia i els drets i deures dels ciutadans.
- Potenciem que els delegats i les delegades de curs valorin, debatin i avaluïn les seves propostes.
- Participem activament com a professorat en les decisions de la vida del centre.
- Recollim les pràctiques en participació dutes a terme quan fem el traspàs d'informació primària-secundària.

- Recollim i difonem les bones pràctiques en participació realitzades en el centre.

Diagnosi entorn

- Impliquem les famílies en les activitats relatives a la millora de la participació.
- Fem especial atenció perquè les famílies disposin de diverses instàncies i canals on fer sentir la seva veu (assemblees de curs, delegats de classe, de nivell, comissions mixtes, consell escolar, associacions de mares i pares de l'alumnat - AMPA -).
- Impulsem el coneixement del medi local i les relacions amb l'entorn a partir de les diverses actuacions de centre.
- Participem en les actuacions de l'administració local per la millora de la participació.
- Formem part d'alguna xarxa de la comunitat local.
- Ens coordinem amb les entitats esportives, culturals i de lleure de l'entorn escolar.
- Potenciem que l'alumnat conegui i participi en les activitats que promouen les entitats culturals, esportives i de lleure.
- Obrim el centre a les iniciatives de la localitat.

PROPOSTES D'ACTUACIÓ

Propostes d'actuació a l'aula

- Incloure en el Pla d'acció tutorial, la corresponsabilitat de l'alumnat de la gestió i l'organització de l'aula.
- Debatre a l'aula el paper i el perfil significatiu dels delegats i delegades.
- Treballar el contingut dels programes de participació de l'alumnat.
- Introduir pràctiques que afavoreixin l'exercici de la participació democràtica.
- Promoure l'elaboració de projectes compartits.
- Implicar l'alumnat en el seguiment i en els processos d'avaluació de les activitats d'aula.

Propostes d'actuació al centre

- Sensibilitzar el claustre en la necessitat de respectar i potenciar el processos de participació.
- Recollir, en el Projecte educatiu, els acords, revisions i presa de decisions en relació amb les temàtiques que es debaten al centre.
- Recollir, en el Projecte educatiu de centre i en el Reglament de règim interior, les responsabilitats que corresponen a cada estament i les responsabilitats que són compartides.
- Regular la transferència periòdica de la informació a tota la comunitat educativa del centre a través de diferents mitjans.
- Fomentar l'aprenentatge en xarxa, com un dels objectius educatius del centre.
- Convertir la pàgina web i la revista del centre en espais de participació de tots els membres de la comunitat educativa.
- Preveure un espai per escoltar i debatre les propostes de cada estament del centre en el Consell escolar.
- Potenciar les comissions mixtes per tractar temes específics de la vida del centre.
- Afavorir una estructura de participació de l'alumnat en la vida del centre i implicar-los en els processos d'avaluació de les activitats.
- Preveure temps per a la realització d'assemblees de classe, de centre i reunions de la junta de delegats.
- Crear un espai físic de trobada de l'associació de l'alumnat dins el centre.
- Valorar i tenir en compte les activitats voluntàries impulsades per l'alumnat.
- Dinamitzar les associacions del centre (associació esportiva escolar, associació d'exalumnes, AMPA i altres).
- Recollir, en el traspàs d'informació primària-secundària, les experiències en participació realitzades.
- Recollir i fer difusió de les bones pràctiques en participació realitzades en el centre.

Propostes d'actuació a l'entorn

- Organitzar la participació activa de les famílies en la vida del centre.
- Col·laborar amb els mitjans de comunicació locals (ràdio, premsa, televisió) per

millorar la participació.

- ❑ Coordinar-se amb les administracions locals perquè les actuacions culturals, lúdiques i esportives municipals tinguin una dimensió educativa a favor de la participació.
- ❑ Promoure i valorar la participació i la implicació de l'alumnat en les diferents entitats locals, culturals, esportives i cíviques.
- ❑ Convidar agents educatius de l'entorn a participar en les activitats formatives del centre.
- ❑ Potenciar les activitats d'aprenentatge-servei per aprendre i contribuir a millorar alguna necessitat de la comunitat local.
- ❑ Fomentar la participació dels representants de l'alumnat del centre en el Consell dels infants o en el Consell de joves del municipi.
- ❑ Estimular la participació dels delegats i les delegades del centre en les trobades comarcals de delegats que organitza la secretaria general de joventut.
- ❑ Informar tota la comunitat educativa dels debats i els acords del Consell escolar municipal.
- ❑ Establir canals de relació amb els altres centres educatius de la zona.
- ❑ Obrir el centre educatiu per a activitats culturals i esportives de lleure adreçades a la comunitat local.
- ❑ Potenciar les xarxes en projectes a diferents escales (local, europea, internacional) com a mitjà per fomentar l'aprenentatge en xarxa.

RECURSOS

Sensibilització i reflexió

a. Bibliografia

- ALEGRE, M.A.; COLLET, J. (2007). Els plans educatius d'entorn: debats, balanç i reptes. Fundació Jaume Bofill. Barcelona: Mediterrània

El Plans educatius d'entorn són concebuts com a estratègia per aconseguir un major èxit acadèmic i social de tot l'alumnat, especialment d'aquell amb més dificultats per motius socioeconòmics, culturals i lingüístics.

Aquest informe repassa les opcions polítiques i metodològiques valorades en el debat previ al disseny dels Plans educatius d'entorn. El treball s'inscriu en la reflexió i la seva relació amb les polítiques de distribució de la diversitat cultural a les escoles.

- AUBERT, A.; FLECHA, A.; GARCIA, C.; FLECHA, R. & RACIONERO, S. (2009). "Aprendizaje dialógico en la sociedad de la información". Barcelona: Hipatia

Les concepcions d'aprenentatge hegemònic a les nostres aules i als nostres centres van ser elaborades en i per a les societats industrials que ja no existeixen. Avui sabem que l'aprenentatge dels nens i les nenes, del nois i les noies, depèn de totes les seves interaccions, de les que tenen a l'aula i de les que tenen a casa seva. Avui sabem que l'acord entre famílies i centres educatius és molt important i necessitem concepcions de l'aprenentatge que ajudin a coordinar les accions de professionals, familiars, entorns, comunitats i les pròpies de l'alumnat.

- DD. AA. (2003) "Més enllà de l'escola. Transformacions socials i noves dinàmiques educatives i professionals". Col·lecció: Polítiques. Núm. 37 Fundació Jaume Bofill.

La nostra societat es troba en ple procés de reestructuració educativa. L'educació haurà de ser entesa, cada cop més, com un espai que requereix la col·laboració de molts actors i moltes instàncies socials, i que no pot quedar circumscrit a les estretors d'una concepció vinculada només a la transmissió de coneixements.

- FLECHA, R. & GARCÍA, C. (2007). "Comunidades de aprendizaje" a Merino, A. & Plana, J. (Coord.) La ciudad educa. Aportaciones para una política educativa local. pp. 307-318. Barcelona: Ediciones del Serbal.

Experiències concretes de política municipal que actuen com l'eix que va de la teoria a la pràctica. Es dona una visió dels Plans educatius d'entorn i una anàlisi de coresponsabilitat des del territori.

- GONZÁLEZ, F.; MESTRES, A. (2010). "Educar en participació, una assignatura pendent". Barcelona: Casal de Joves de Catalunya.

Experiència i contingut d'un crèdit variable sobre ciutadania i participació. Eina pràctica i també teòrica a l'hora de definir els conceptes bàsics de participació.

- GORDÓ AUBARELL, Gené. (2010). Centros educativos: ¿Islas o nodos?. Barcelona: Graó

Ens proposa avançar en un model organitzatiu que traslladi l'acció educativa dels centres a la xarxa educativa i entengui els centres educatius com a organitzacions-xarxa, erigint-se el node com a element bàsic d'una estructura d'abast més gran, la xarxa educativa.

- LEGAL, J. (2005). "Los derechos del niño en la escuela". Barcelona: Graó.

Els infants es converteixen en ciutadans i ciutadanes a través de l'exercici de la ciutadania. Amb una llarga experiència com a educador, formador, investigador i responsable del Moviment Freinet, Jean Le Gal proposa elements útils i adequats per l'establiment d'una educació per la ciutadania a l'escola a través d'una participació activa i responsable dels alumnes: assemblees de classe, consell escolar, organització de les responsabilitats, procediments participatius, normes de vida i disciplina educativa.

- MARSAL, M. MOLINA, JL. (2002). "La gestión del conocimiento en las organizaciones". Libros en Red. Barcelona.

Eines i estratègies per crear una cultura que comparteix coneixement i anàlisi de les eines de gestió del coneixement.

- MARTÍN GARCÍA X.; PUIG ROVIRA, J.M. (2007). "Les set competències per educar en valors". Barcelona: Graó.

Aquest llibre presenta un conjunt de competències personals i professionals per educar en valors i, sobretot, ofereix un seguit d'exercicis per entrenar-les. Per educar en valors cal certa desimboltura en 7 competències: ser un mateix, reconèixer l'altre, facilitar el diàleg, regular la participació, treballar en equip, fer escola i treballar en xarxa.

- MARTÍN, X.; RUBIO, I. (2006) Experiències d'aprenentatge-servei. Barcelona: Octaedro.

Aquest llibre presenta un conjunt d'experiències que contenen elements necessaris per poder ser considerades bones pràctiques d'APS. Les experiències presenten activitats educatives planificades tant pel que fa als aprenentatges que es pretenen assolir com pel servei a la comunitat que es vol desenvolupar amb l'aplicació d'aquests aprenentatges.

- PERRENOUD, P. (2004). "Diez nuevas competencias para enseñar". Barcelona: Graó.

Aquest llibre és un referent coherent, argumentat i orientat cap al futur, tot i que és una guia destinada al professorat de primària i secundària que cerca comprendre cap a on es dirigeix l'ofici d'ensenyar.

- PUIG, J.M.(coord.), BATLLE, R., BOSCH, C., De la CERDA, M., CLIMENT, T., GIJÓN, M., GRAELL, M., MARTÍN, X., MUÑOZ, A., PALOS, J., RUBIO, L., TRILLA, J. (2009). "APRENDIZAJE SERVICIO (ApS). Educación y compromiso cívico". Barcelona: GRAÓ

Aquest llibre situa al lector en l'aprenentatge servei, aquesta obra presenta diversos exemples, l'emmarca en el si de les principals tradicions de la pedagogia contemporània i aborda els elements que el caracteritzen: les necessitats que atén, la idea de servei que proposa i els aprenentatges que proporciona; així com les qüestions que han de tenir-se en compte quan es vol generalitzar l'aprenentatge servei en un territori.

- PUIG, J.M.; MARTÍN, X.; ESCARDÍBUL, S.; NOVELLA, A. (2000). "Com fomentar la participació a l'escola. Propostes d'activitats". Barcelona: Graó.

La participació de l'alumnat a la vida de l'escola és un dels pilars de la formació humana i al mateix temps una contribució insubstituïble a favor d'una escola oberta i democràtica. A través de la participació es poden treballar actituds i valors com la convivència, l'autonomia, la cooperació i el sentit de la justícia o el diàleg.

- PUJOLÀS, P. (2003). "Aprendre junts alumnes diferents. Els equips d'aprenentatge cooperatiu a l'aula". Vic: Eumo.

Durant els darrers anys l'escola inclusiva ha estat el model escolar pensat i dissenyat per tots aquells que creuen en una escola per a tothom, amb atenció a la diversitat i una veritable igualtat d'oportunitats.

- SUBIRATS, J.; ALBAIGÉS, B (2006). Educació i comunitat. Reflexions a l'entorn del treball integrat dels agents educatius. Fundació Jaume Bofill. [Finestra Oberta 48]

Aquest llibre recull els principis bàsics del treball integrat en educació, els condicionants que afecten aquest tipus de treball i propostes per a la dinamització del treball integrat.

- VILLASANTE, T. R. ; MONTAÑÉS, M. i MARTÍ, J. (coords.) (2000). "La investigació social participativa. Construyendo ciudadanía 1". Ed. El Viejo Topo, Barcelona.
- VILLASANTE, T. M. ; MONTAÑÉS, M. i MARTÍ, J (coords.) (2001). "Prácticas locales de creatividad social. Construyendo ciudadanía 2". El Viejo Topo, Barcelona .

Propostes d'investigació participativa com una nova manera d'acostar-se a la realitat social més ajustada i efectiva. Es presenta el disseny de la metodologia de la investigació participativa i es presenten experiències pràctiques realitzades a diverses ciutats.

b.- Articles, monogràfics i altres documents

- ABELLÓ, L.; BOSCH, C.; MARTÍN, X.; NOVELLA, A.; PUIG, J.M. (2006). "Participació i escola democràtica" a Guix, n. 325, Barcelona: Graó.
- Caixa d'Eines, núm. 5. El pla educatiu d'entorn. Departament d'Ensenyament (2006).
- CANALS, R. (2005). "Els valors democràtics a través del diàleg i la participació a l'aula"
Recull d'orientacions sobre com treballar l'educació per a la ciutadania a través del diàleg i la participació a l'aula.
- COLLET, J. (2009). Monogràfic "El treball i l'aprenentatge en xarxa en els Plans educatius d'entorn" a Guix, núm. 356-357, Barcelona: Graó
- COLLET, J. (2009). "El treball en xarxa: una proposta conceptual"
Comunicació sobre el marc conceptual al voltant del treball educatiu en xarxa.
- COMISSIÓ EUROPEA. (2005) La educación para la ciudadanía en el contexto escolar europeo. Brussel·les-Madrid: Eurydice
Estudi sobre l'organització de l'educació per a la ciutadania als centres educatius de 30 països europeus. L'estudi comparatiu se centra en les diferents maneres d'enfocar l'educació per a la ciutadania a escala nacional i analitza si s'ha incorporat, de manera oficial, una dimensió europea o internacional a l'ensenyament d'aquesta matèria en els centres educatius.
- CONSELL D'EUROPA. (2004). L'école: une communauté d'apprentissage de la démocratie. Étude paneuropéenne sur la participation des élèves. Éducation à la citoyenneté démocratique 2001-2004. Dr Karlheinz Dürr Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, Allemagne
Estudi sobre la participació de l'alumnat en la vida de l'escola democràtica reunint un nombre representatiu dels diferents sistemes educatius europeus. L'objectiu d'aquest estudi és de reunir

comentaris, descripcions, bones pràctiques i dades actuals per tal de donar una primera impressió de conjunt dels termes del debat i de la participació de l'alumnat europeu.

- Cuadernos de Pedagogía, núm. 375. Gener 2008 Los Planes educativos de entorno. Diferents articles de Josep Vallcorba, Jordi Collet, Assumpta Bargalló, Ma. Antònia Tardà i Ona Sadurní i Albert de Quintana sobre els Plans educatius d'entorn. I la ressenya de set experiències desenvolupades a diferents municipis catalans en el marc dels Plans educatius d'entorn.
- DD. AA. (2006). "El aprendizaje-servicio". Cuadernos de Pedagogía, núm. 357
- DD. AA. (2007). "Experiències d'aprenentatge-servei". Perspectiva escolar, núm. 315
- DD. AA. (2004). "Comunidades de Aprendizaje". Aula de Innovación Educativa, núm. 131, pp. 27-68. Barcelona: Graó
- Departament d'Ensenyament. Pla per a la Llengua i la cohesió Social. Educació i immigració
 - Document marc del Pla educatiu d'entorn
 - Claus per a l'èxit d'un Pla educatiu d'entorn
 - Aprenentatge, Servei i Ciutadania en el marc dels Plans educatius d'entorn
- FUNDACIÓ PERE TARRÉS (2007). Recerca-acció sobre la participació juvenil als centres de secundària de Catalunya. Síntesi de resultats
L'objectiu d'aquesta recerca-acció és elaborar una diagnosi compartida i consensuada sobre la pràctica de la participació juvenil en els centres educatius de secundària a Catalunya i establir propostes per enfortir aquesta participació.
- GAI RÍN, J. (2000). Educar, núm. 27. "Cambio de cultura y organizaciones que aprenden"
El paper de l'organització i gestió canvia si es concep com a suport, agent educatiu o instrument d'innovació. Aquestes situacions relacionades amb els models d'educació, d'ensenyament i de tipologia de professorat són útils per diagnosticar, millorar i controlar les institucions. També s'analitzen els diferents tipus de cultura relacionant-les amb diversos estadis organitzatius i amb els factors implícits en la "cultura col·laborativa".
- GONZÁLEZ, N.; CANALS, R. (2007). El paper dels alumnes en els centres educatius i les competències lingüístiques
Power point sobre els diferents àmbits de participació de l'alumnat i quines competències són necessàries per poder prendre decisions.
- GRICCSO. (2004). Competències lingüístiques i participació
Quadre resum de les competències lingüístiques relacionades amb la participació. És un document elaborat per un grup de treball de l'Associació de Mestres Rosa Sensat i grup de recerca de la UAB.
- MARTÍ, J. ; REBOLLO, O. (Rev. 2007). Participació ciutadana. Bases, mètodes i tècniques. Quadern Papers núm. 19. Xarxa de Municipis Diputació de Barcelona.
Recull de continguts i d'aspectes metodològics referents al disseny de processos de participació.
- QUINQUER, D. (2007) "Hablar entre iguales". Aula de Innovación Educativa, núm. 159, Barcelona: Graó.
L'increment de situacions on hi ha interacció entre el mateix alumnat fa que hi hagi més probabilitats de construir coneixement i adquirir les competències comunicatives i habilitats socials.
- REBOLLO, O (2007) "Territoris educadors". Guix núm. 333. Març 2007. Barcelona: Graó.
- Revista FORUM. Organització i Gestió Educativa. (2007) "Els Plans educatius d'entorn". Núm. 012. Barcelona: Graó.

- Revista FORUM. Organització i Gestió Educativa. (2009) "Organització en xarxa". Núm. 19. Barcelona: Graó
Recull de diverses experiències de treball en xarxa de centres entre centres i de centres amb l'entorn. Així com reflexions sobre la necessitat i oportunitat de compartir i millorar la pròpia pràctica a partir de la creació de xarxes com a eina de treball compartit.
- SOLER MATA, J. (2007) Papers d'educació, núm. 6 UVIC. Facultat d'Educació. Els tallers d'estudi assistit en el marc dels PEE: una oportunitat per al treball en xarxa entre la universitat i els agents educatius del territori
- TAPIA, M.N. (2005). La pràctica solidària com a pedagogia de la ciutadania activa. Fundació Jaume Bofill. [Debats d'Educació, 6]. Barcelona.
- TONUCCI, F. (2006) "La contribució dels infants al desenvolupament de la comunitat". Perspectiva escolar. Extraordinari d'estiu núm. 308. Rosa Sensat.

c.- Llicències d'estudis i tesis doctorals

- Bonàs Solà, M. (Curs 2008-2009) Nous diàlegs de complicitats ciutadanes. Estratègies d'acció artística comunitària entre l'escola i el seu entorn.
- Brussosa Bassas, J. (Curs 2008-2009) Aprentatge Servei en l'educació secundària. Aplicacions d'APS en el treball de recerca de batxillerat.
- Gordó Aubarell, G. (Curs 2006-2007) "Gestió del coneixement i aprenentatge en xarxa "Centres educatius com a organitzacions-xarxa" "Plans Educatius d'Entorn: Una oportunitat per l'Aprentatge en Xarxa"
- Majó Clavell, M. (Curs 2005-2006) Els plans educatius d'entorn, una xarxa, a Catalunya, de complicitats socioeducatives.
- Tesi de la Universitat de Barcelona, Departament de Teoria i Història de l'Educació de l'àrea de Ciències de l'Educació. VALLS, R. (2000). Comunidades de Aprendizaje. Una práctica educativa de aprendizaje dialógico para la sociedad de la información. Departamento de Teoría e Historia de la Educación de la Universitat de Barcelona.

d.- Webs

- Ajuntament de Lleida. Plenari dels Infants.
Òrgan consultiu, participatiu i de representació de la població infantil i adolescent de la ciutat de Lleida, creat per l'Ajuntament, dins l'àmbit competencial de l'Institut Municipal d'Educació.
 - Comunitats d'aprenentatge:
Red de Comunidades de Aprendizaje
Congreso de Comunidades de Aprendizaje
 - Cooperativa ETCS
 - Departament d'Educació:
Tercer Congrés Educació i Entorn. En el Congrés es va reflexionar sobre l'educació dels nostres infants i joves, que cada vegada està més condicionada pel temps fora escola i, sobretot, per la interacció entre el que es fa en l'educació dita "formal" i el que l'infant o el jove es troba en els espais de lleure, en les activitats tradicionalment anomenades "extraescolars"...; en definitiva, en el temps de l'educació "no formal".
Cinquè Congrés d'Educació i Entorn. Sota el lema Aprendre x PARTICIPAR x Aprendre es vol explorar i valorar quines pràctiques participatives poden ajudar a aconseguir més èxit educatiu i contribuir així a formar persones responsables, professionals competents i ciutadans i ciutadanes compromesos i solidaris.
 - Diputació de Barcelona. Xarxa de projectes de participació infantil
Són projectes adreçats a nois i noies, que mobilitzen a diferents agents de l'entorn municipal: escola, família, ajuntament, entitats.

- Direcció General de Participació Ciutadana.
- Fundación Neuronilla
- Institut d'Educació de l'Ajuntament de Barcelona. XV Audiència Pública als nois i noies de Barcelona
Barcelona diàleg. Propostes per a una ciutadania intercultural. Curs 2008-2009.

L'Audiència Pública als nois i noies de Barcelona és una forma de participació a través de la qual l'alumnat – de 6è de primària, secundària o batxillerat– fa propostes a l'Administració municipal. D'aquesta manera, la ciutat dona veu i participació als ciutadans i ciutadanes més joves i els permet educar-se en la pràctica de la participació cívica.

- Programes educatius internacionals (PAP)
 - COMENIUS: El programa Comenius vol atendre les necessitats d'ensenyament i d'aprenentatge dels participants des d'Educació Infantil a Educació Secundària, així com de les institucions i organitzacions que imparteixen aquesta formació.
 - ERASMUS: Aquest programa té l'objectiu d'atendre les necessitats d'ensenyament i d'aprenentatge dels participants en Educació superior i en Formació professional de nivell terciari, així com de les institucions que imparteixen aquest tipus de formació.
 - LEONARDO DA VINCI: Aquest programa va adreçat a atendre les necessitats d'ensenyament i d'aprenentatge dels participants en Formació professional, excepte les de nivell terciari, així com a les institucions o organitzacions que faciliten aquesta educació.
 - GRUNDTVIG: El programa Grundtvig va adreçat a atendre les necessitats d'ensenyament i d'aprenentatge dels professionals implicats en l'educació de persones adultes en qualsevol de les seves modalitats, així com a totes les institucions i organitzacions que imparteixen aquest ensenyament.
 - eTwinning: El programa d'agermanament eTwinning va adreçat als centres interessats en estrènyer els lligams educatius amb altres institucions escolars i acadèmiques de tots els països europeus. L'associació eTwinning permet treballar conjuntament en partenariats educatius, al voltant de temes i àrees concretes, amb intercanvi de materials, de textos i d'imatges que permeten confeccionar documents consensuats i activitats compartides arreu d'Europa.
- Proyecto Atlántida. "Ciudadanía comunitaria y democrática"

e.- Filmacions

- Departament d'Educació. (2006) Pla educatiu d'entorn
Vídeo institucional de la presentació del projecte de Plans Educatius d'Entorn. Explica set experiències educatives d'acord a set blocs d'actuació.
- Escola Joan Miró de Barcelona. (2007). El clima de centre i l'educació per a la ciutadania.
El projecte de ciutadania es compon de diferents activitats destinades a proporcionar valors que afavoreixin la convivència i la participació dintre de la societat; fer dels alumnes ciutadans democràtics participatius i responsables. En aquest vídeo trobem un resum de les activitats que es realitzen en l'Escola Joan Miró al llarg del curs per assolir aquest objectiu.
- Escola Can Puig. Banyoles. (2007). Treball cooperatiu
Aquest vídeo mostra en què consisteix el treball cooperatiu i com promoure la cooperació, el respecte mutu, la responsabilitat i l'augment de l'autoestima de l'alumnat. Els/les alumnes treballen en grup i el treball en equip promou la coresponsabilitat.
- "Joves i participació", vídeo presentat en el marc del Vè Congrés d'Educació i Entorn sota el lema "AprendreXparticiparXaprendre"
Aquest material mostra la reflexió i opinió dels i de les joves de cinc iess de Catalunya respecte als espais participatius que gaudeixen a l'aula, al centre i a l'entorn, i les dificultats que tenen en l'accés de la informació.

2.- Eines i estratègies

- Exposició "Educació i Participació Ciutadana"
Mostra d'elements que recullen la importància de la participació i les diferents formes de participar, etc. Adequada, principalment, pels nivells de secundària i batxillerat. S'ofereix, de manera gratuïta a centres escolars, centres de recursos, centres cívics, associacions juvenils, etc.

- La Direcció General de Participació Ciutadana. Premi Participa a l'escola
Aquest premi vol reconèixer la tasca de les escoles, el personal docent i l'alumnat que, a banda de tirar endavant la seva activitat habitual, van una mica més enllà i treballen per un projecte comú d'escola, creant espais i dinàmiques de participació, implicant tota la comunitat educativa en l'activitat dels centres, imaginant fórmules noves per engrescar els i les alumnes a fer seva l'Escola, en resum, construint una escola participativa i transmissora dels valors democràtics.
- Activitats didàctiques del Parlament de Catalunya. Formació de l'alumnat de primària i de secundària per conèixer les institucions polítiques i la participació dels ciutadans
- La Secretaria de Joventut té aquesta oferta d'activitats que promouen la participació. Educació i formació
- Plans educatius d'entorn: Promoció de l'associacionisme infantil i juvenil. Actuacions que afavoreixen l'afiliació i participació dels infants i joves a associacions culturals i cíviques. Promoció de les associacions d'estudiants.

Shambala. "Empoderar els joves"

Drac Màgic. "El vídeo del minut"

Avalot. "Construïm la democràcia"

Fundació Escolta Josep Carol:

"Educació en valors: Dinàmica sobre la presa de decisions"

"Compromís i participació: Dinàmica sobre formació de delegats i delegades"

"Educació en valors: Dinàmiques de cooperació i treballs en grup"

"Escola de participació"

Escola lliure El Sol:

"Curs d'iniciació a l'associacionisme"

"La participació: El treball amb infants i joves"

"Participació i joves: Un repte de ciutadania! Proposta formativa per secundària"

- Experiència de formació en participació de l'entitat AVALOT. Projecte "Construïm la democràcia".
Aquesta experiència està adreçada a l'alumnat de batxillerat i cicles formatius. Fomenta la reflexió sobre el sistema democràtic representatiu en contraposició al sistema democràtic participatiu i sobre la importància de les accions dels joves per fer canviar el seu entorn i el seu país.
- Experiència de formació en participació de la FUNDACIÓ JOSEP QUEROL.
Aquesta experiència està adreçada a l'alumnat de l'ESO i de batxillerat. Planteja tres tipus d'activitats en les que es treballen el compromís, la participació i l'educació en valors: treball cooperatiu, presa de decisions i formació de delegats i delegades.
- Fitxes i recursos elaborats per a la participació de l'alumnat: (GRUP DE TREBALL SOBRE EL FOMENT DE LA PARTICIPACIÓ A SECUNDÀRIA. RESULTATS I PROPOSTES)
 - Acollida i acompanyament dels nous alumnes
Aquesta activitat ha de ser realitzada en el marc de la tutoria. L'objectiu és preparar l'acollida i l'acompanyament dels nous companys i companyes de 1r d'ESO
 - Assemblea de classe
Activitat en la que es treballa què és una assemblea, per què serveix i com s'organitza.
 - Autoavaluació de l'alumnat
Activitat adreçada a que l'alumnat aprengui a fer una bona autoavaluació del seu treball incorporant propostes d'actuació per millorar.
 - Elecció del delegat o delegada
Activitat que ajuda a reflexionar sobre els aspectes a tenir en compte a l'hora de triar un delegat/da.
 - Foment de l'associacionisme
Activitats encaminades a induir la reflexió sobre allò que és col·lectiu i sobre la presa de consciència de la participació de l'entorn.
 - Enquesta d'opinió sobre la participació al nostre centre
Enquesta d'opinió adreçada a l'alumnat per conèixer què en pensem sobre la participació a l'aula, al centre i a l'entorn.
 - Què és i com posar en marxa un projecte d'Aprenentatge de Servei
Activitat adreçada a explicar què és i quines són les característiques de l'Aprenentatge Servei, quins agents hi participen, quins són els àmbits d'actuació i les fases que cal seguir per posar en marxa un projecte d'Aprenentatge Servei.
 - Treball cooperatiu

El treball cooperatiu és una estratègia didàctica que afavoreix la construcció dels coneixements a l'aula i

l'adquisició de competències comunicatives i habilitats socials mitjançant la participació activa de l'alumnat. La cooperació optimitza l'aprenentatge propi i el dels altres, estimula la reflexió, l'esperit crític i la capacitat de resoldre situacions diverses entre iguals.

3.- Pràctica compartida

- ACHA, C. (2006). L'educació per a la ciutadania a través del diàleg i la participació a l'aula. Perspectiva escolar. Barcelona.

Article de Carme Acha sobre el projecte d'Educació per a la ciutadania de l'Escola Sant Miquel de Cornellà de Llobregat.

- Institut PEGUERA. Manresa. (2006). El Parlament Verd

L'origen del Parlament Verd fou la necessitat de trobar un mecanisme àgil per implicar l'alumnat en el projecte Escoles Verdes per mitjà d'un lloc de trobada i de discussió amb representants de la Direcció del centre, del professorat, de l'alumnat, del PAS i de l'AMPA. Eina de gran potencial tant en la implicació de l'alumnat en el funcionament del centre com en la seva formació per a la participació democràtica com a ciutadans.

- FERNÁNDEZ, E. (2007) Històries de migració. Sant Adrià 1960-1975.

En el marc del Programa d'Educació per a la Ciutadania del Departament d'Ensenyament, a l'Institut M. Vázquez Montalbán de Sant Adrià de Besòs s'ha realitzat un treball de recuperació de la memòria històrica a partir de l'ús de fonts orals. L'alumnat de 3r d'ESO va recollir i analitzar històries de migració protagonitzades per persones que van arribar a Sant Adrià, des de diferents llocs de l'estat espanyol, en el període 1960-1975.

- Escola Guillem Isarn de La Fuliola. Lleida. (2010) Projecte Obrim l'escola a l'entorn.

En el marc del Programa d'Educació per a la Ciutadania del Departament d'Ensenyament, l'escola Guillem Isarn realitza una experiència que permet apropar l'escola a la realitat que els envolta.

- Municipi de Vic. Consistori infantil

Experiència presentada en el Tercer Congrés Educació i Entorn a La Seu d'Urgell el maig de 2006

4.- Formació

- El Departament d'Ensenyament fa aquesta oferta formativa als diferents Serveis educatius del territori:

- Estratègies per educar a la participació, 30h
- Pla educatiu d'entorn. Aprenentatge i servei en el marc dels PEE (APS), 15h
- Pla educatiu d'entorn. Treball i aprenentatge en xarxa, 15h
- Sensibilització per construir una comunitat d'aprenentatge, 30h
- Dinàmiques de transformació per construir una comunitat d'aprenentatge, 30h
- Consolidació del procés de transformació d'una comunitat d'aprenentatge, 30h
- Fundació Escolta Josep Carol:
- "Escola de participació per agents educatius"

- TRAMA. Treball en xarxa a la formació inicial dels professionals de l'educació.

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
Secretaria de Polítiques Educatives
Subdirecció General de Llengües i Entorn
Servei d'Escola i Entorn

ESTRUCTURA I GESTIÓ DE RECURSOS

ESTRUCTURA I GESTIÓ DE RECURSOS

QUÈ ENTENEM PER ESTRUCTURA I GESTIÓ DE RECURSOS?

Per garantir una bona convivència al centre són necessàries unes estructures horitzontals i flexibles que permetin la participació i la presa de decisions. El projecte de convivència no hauria d'interferir en aquelles iniciatives ja endegades, sinó potenciar i rendibilitzar tot allò que ja funciona. Per tant, no cal reinventar, sinó tan sols aprofitar i potenciar els canals de participació i representació que ja té establerts el centre.

En la gestió dels recursos per a la millora de la convivència cal fer especial atenció, juntament amb els elements humans, espacials, temporals i materials, als elements formals i als no formals, al currículum (explícit i ocult) i al lideratge. La comissió de convivència ha de ser l'element motor en tot allò que faci referència a l'impuls de mesures proactives, la resolució de conflictes i l'organització i gestió de recursos per a la millora de la convivència al centre.

INTRODUCCIÓ

Tots els centres educatius han de constituir una comissió de convivència i és cada centre, en base a les necessitats i objectius propis, qui ha d'acabar d'establir les funcions i la composició d'aquesta comissió, d'acord amb la normativa vigent.

A tall orientatiu, podem definir les funcions següents:

- Sensibilitzar sobre les necessitats i les possibilitats de millora en l'àmbit de la convivència.
- Participar activament en la sensibilització, la diagnosi, les propostes d'actuació, el disseny i la implementació del PdC.
- Formular i recollir propostes a través dels diferents canals de participació del centre i l'entorn.
- Garantir la participació i la representativitat dels diversos agents educatius.
- Proposar mesures de caire eminentment preventiu i educatiu.
- Coordinar i dinamitzar les diferents accions en matèria de convivència, assumint

tasques de coordinació interna i externa.

- Convocar reunions periòdiques obertes amb l'assistència d'aquells agents de la comunitat educativa directament implicats en el desenvolupament d'una iniciativa determinada.
- Donar a conèixer les actuacions que el centre realitza en vista a la millora de la convivència.
- Generar processos d'aprenentatge col·lectiu, propis d'una organització que aprèn comunitàriament i en xarxa.
- Planificar i gestionar els recursos necessaris a l'hora de dur a terme les actuacions previstes al PdC.
- Avaluar les diferents actuacions i processos i recollir-los en la memòria anual de centre.
- Elaborar propostes de millora en el pla anual de centre.

Quant a la composició de la comissió de convivència, podria respondre a les característiques següents:

- Representativitat de tots els estaments de la comunitat educativa.
- Participació de l'equip de mediació amb la persona coordinadora del servei.
- Obertura a l'entorn.
- Pluralitat en relació a les persones, ètnies, cultures, etc. que integren la comunitat educativa.
- Treball interdisciplinari amb altres serveis de l'entorn (salut, serveis socials, etc.).
- Flexibilitat en el nombre i el perfil dels membres de la comissió, d'acord amb el tema a tractar.

MARC NORMATIU

LLEI 12/2009, del 10 de juliol, d'educació. (DOGC 5422 – 16.7.2009) (Pàg. 56589)

Article 2. On s'especifiquen, com a principis rectors del sistema educatiu, l'autonomia i la gestió descentralitzada dels centres i la col·laboració, cooperació i coresponsabilització amb els ajuntaments i altres administracions públiques.

L'Article 19 defineix i determina qui integra la comunitat educativa i la comunitat escolar.

A l'Article 87 es parla de l'Organització dels espais escolars i dels entorns d'aprenentatge.

Article 91. A l'apartat a) s'indica que el Projecte Educatiu ha de contemplar l'aplicació dels criteris d'organització pedagògica.

Articles 98 i 99. On es desenvolupen l'autonomia organitzativa i de gestió.

Article 148. Als apartats 2 i 5 s'especifica la participació del consell escolar en les estructures de gestió dels centres.

DECRET 279/2006, de 4 de juliol, sobre drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius no universitaris de Catalunya. (DOGC núm. 4670 - 06/07/2006).

La Comissió de Convivència té finalitats definides dins la normativa vigent, concretament al Títol 1, article 6 . A la pràctica, aquestes finalitats es veuen sovint limitades a la instrucció d'expedients disciplinaris. Dins l'àmbit de la convivència, però, hi ha moltes iniciatives possibles de caire preventiu i dinamitzador que poden promoure un clima de convivència positiu al centre.

DECRET 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius.

Tant la Llei d'educació, com aquest Decret que la desplega fan una opció decidida perquè sigui en l'àmbit del centre i de la seva direcció on se situï l'eix central de la presa de decisions i que en tot cas sigui des del centre, en exercici dels seus marges d'autonomia, que se situïn les diverses preses de decisió de manera distribuïda entre el seu personal professional.

DOCUMENT PER A L'ORGANITZACIÓ I EL FUNCIONAMENT DELS CENTRES PÚBLICS I PRIVATS 2010-2011.

Estableix les estructures de gestió dels centres i el decret d'autonomia dels centres educatius com a marc normatiu reglamentari per a l'organització de les estructures i gestió de recursos.

DIAGNOSI

Diagnosi aula

- Disposem d'espais de comunicació formal i informal docent-alumne (tutories individuals, activitats compartides, espais informals comuns...).
- Fomentem que l'alumnat entengui el lideratge de forma positiva (es valoren els companys que participen i respecten les normes, es valora l'aprenentatge, el rol de delegat és important...).
- Desenvolupem el sentiment de pertinença al grup i al centre.
- En les entrevistes amb les famílies o tutors abordem qüestions relacionals i de convivència.
- Exercim un lideratge positiu a l'aula (participatiu, dialogant, dinamitzador, suport, ...).
- Preveiem, dins l'horari acadèmic, espais per a la gestió de la convivència.
- Afavorim la bona convivència amb la distribució espacial de la classe.
- Cooperem en el manteniment d'un bon clima d'aula.
- Compartim, entre els docents, estratègies d'organització i conducció del grup-classe.
- Programem l'hora de tutoria en un lloc preeminent dins l'horari setmanal.
- Tenim en compte, a l'hora de l'assignació de tutories, el perfil de cada docent.
- Afavorim, amb la distribució horària de les diferents matèries, tant la convivència com l'aprenentatge.

Diagnosi centre

- Tenim en compte, en l'organigrama del centre, les necessitats i objectius marcats al Projecte de convivència.
- Tenim espais de relació no formals especialment adequats.
- Exercim el nostre lideratge de manera positiva (modelatge, projecció de centre...).
- Organitzem la composició de la Comissió de convivència responant a criteris de representació i pluralitat.

- Promovem des de l'equip directiu la participació a tots els nivells.
- Rebem formació en matèria d'organització i de gestió de recursos.
- Abordem aquelles temàtiques que preocupen i interessen en l'elaboració del Projecte de convivència.
- Podem definir el centre com una organització que aprèn.
- Utilitzem les Tecnologies de l'Aprenentatge i la Comunicació (TAC) per facilitar la comunicació dins el centre.
- Tenim cura de l'estètica i neteja del centre, com a elements que reflecteixen i promouen el clima de convivència.
- Ens responsabilitzem de l'avaluació del Projecte de convivència, en el sí de la comissió de convivència.
- Disposem, a la comissió de convivència, dels recursos necessaris per desenvolupar el Projecte de convivència.
- Ubiquem les classes responenent a criteris consensuats.
- Organitzem l'horari de les classes per tal d'afavorir l'aprenentatge i la convivència.
- Organitzem l'esbarjo per afavorir un bon clima de convivència.
- Disposem d'alternatives fora de l'aula per tal de reconduir educativament conductes negatives.

Diagnosi entorn

- Apropem i impliquem en el funcionament del centre a les famílies de l'alumnat.
- Partim d'un diagnòstic de l'entorn i desenvolupem bones pràctiques organitzatives per incidir-hi.
- Preveiem espais per a la participació real dels diferents sectors de la comunitat educativa i agents educatius de l'entorn.
- Col·laborem i ens impliquem en iniciatives de l'entorn formant part de comissions de treball mixtes.
- Organitzem activitats conjuntes tant per obrir el centre a l'entorn, com per afavorir la continuïtat de la labor educativa fora del centre.
- Utilitzem les TAC per afavorir la participació dels diferents agents educatius de la zona.
- Tenim un mapa de recursos de la zona.

- □ □ □ Optimitzem els recursos entre els centres de la zona i evitem duplicitats.
- □ □ □ Valorem les actuacions solidàries, participatives i de voluntariat del l'alumnat.

PROPOSTES D'ACTUACIÓ

Propostes d'actuació a l'aula

- Emprar estratègies didàctiques que promoguin el lideratge i la participació de l'alumnat.
- Tenir permanentment oberts els canals de comunicació docent-alumne.
- Implicar l'alumnat en propostes organitzatives (gestió de patis, espais...).
- Modelar competències personals i socials per part del docent.
- Incloure les competències actitudinals, comportamentals, emocionals... en la programació quotidiana.
- Afavorir l'autoavaluació i l'avaluació grupal.
- Passar enquestes sobre el funcionament de la classe i el grau de benestar de les persones que l'integren.
- Pactar amb les famílies les actituds necessàries per a una bona dinàmica d'aula i centre.
- Disposar l'espai de l'aula per afavorir al màxim una dinàmica relacional positiva.
- Incloure en les reunions d'equip docent qüestions relatives al clima d'aula per tal de consensuar mesures d'intervenció.
- Potenciar l'espai de tutoria dins la funció docent (debate i establir criteris consensuats sobre adjudicació de tutories).
- Ubicar la tutoria en una bona franja dins l'horari.
- Fer coincidir en el marc horari els espais de tutoria, de manera que es puguin realitzar reunions paral·leles: mediadors, delegats, ajudants...

Propostes d'actuació al centre

- Preveure en el Projecte de direcció mesures organitzatives per afavorir una bona convivència al centre.
- Distribuir els espais del centre tenint en compte les característiques i les necessitats de l'alumnat.

- Potenciar la figura del tutor/a (reconeixement i formació).
- Preveure, dins l'organigrama, l'espai necessari per a les trobades de la comissió de convivència.
- Fomentar campanyes i actes en pro de la millora del clima de convivència del centre.
- Explicar, difondre i documentar les tasques que s'emprenen en l'àmbit de la convivència.
- Proporcionar espais de relació informal per als diferents col·lectius del centre.
- Tenir en compte els desplaçaments, proximitat als serveis, ubicació de despatxos, etc. a l'hora de distribuir les aules.
- Preveure franges horàries per al treball de la convivència en els diferents òrgans de gestió i participació (equips docents, comissions de treball...).
- Incorporar les TIC per compartir i trametre informació sobre absències i conflictes.
- Definir en el Reglament de règim interior les accions previstes en matèria de convivència.
- Sistematitzar processos d'aprenentatge col·lectiu i en xarxa.

Propostes d'actuació a l'entorn

- Col·laborar estretament amb les famílies en temes de convivència.
- Abordar de manera coordinada amb les administracions locals, entitats i mitjans de comunicació de la zona, les problemàtiques del centre i de l'entorn.
- Desenvolupar xarxes de cooperació amb l'entorn: administracions locals, entitats i mitjans de comunicació.
- Afavorir l'ús de les tecnologies de la informació i comunicació (TIC) de manera efectiva en la comunicació dins del centre i amb els agents educatius de l'entorn: bases de dades, comunicació virtual, treball en xarxa...
- Fer una projecció positiva del centre.
- Elaborar un mapa de recursos de la zona.
- Fer conèixer a l'alumnat l'oferta d'entitats de la zona i les activitats que promouen.
- Prendre part en iniciatives i convocatòries d'àmbit català, estatal i europeu sobre temàtiques de convivència.

RECURSOS

Sensibilització i reflexió

- Bolívar, A. (2000). *Los centros educativos como organizaciones que aprenden*. Madrid: La Muralla.

En aquests temps de reestructuració i reconversió del sistema escolar, els centres educatius es veuen obligats a aprendre i a respondre a les demandes de l'entorn. D'aquesta manera es pretén afavorir l'emergència de dinàmiques autònomes de canvi que poden retornar el protagonisme als agents.

- Bolívar, A. (2001) Los centros educativos como organizaciones que aprenden: una mirada crítica. Revista Contexto Educativo.

- Departament d'Educació (2009). Eina de sensibilització per a l'elaboració del Projecte de Convivència del centre.

- Gairín, J. (2000). "Cambio de cultura y organizaciones que aprenden". Bellaterra: Educar 27.UAB. Departament Pedagogia Aplicada

- GORDÓ AUBARELL, Gené. (2010). *Centros educativos: ¿Islas o nodos?*. Barcelona: Graó

Ens proposa avançar en un model organitzatiu que traslladi l'acció educativa dels centres a la xarxa educativa i entengui els centres educatius com a organitzacions-xarxa, erigint-se el node com a element bàsic d'una estructura d'abast més gran, la xarxa educativa.

- Salazar, M.A. (2006). "El liderazgo transformacional ¿modelo para organizaciones educativas que aprenden?" Chile: Unirevista. Universidad Viña de Mar

- Santos Guerra, M.A. (2002). La escuela que aprende. Madrid: Morata.

- Stewart, T.A. (1998). La nueva riqueza de las organizaciones: El Capital Intelectual. Granica: Barcelona.

- Universidad Deusto. Congreso Internacional sobre dirección de centros educativos. (2000). Liderazgo y organizaciones que aprenden Bilbao.

- Universidad de Deusto. Dirección para la innovación: apertura de los centros a la sociedad del conocimiento (2004). Bilbao.

- Universidad Deusto. Los centros educativos como organizaciones que aprenden. Bilbao.
- Villa Sánchez, A. (coordinador). Dirección para la innovación: apertura de los centros a la sociedad del conocimiento (2004). Bilbao. Ediciones Mensajero, S.A.
Conclusions del IV Congrés Internacional sobre direcció de centres educatius, que adopta com a lema la Direcció per a la Innovació i està focalitzat a l'apertura dels centres a la societat del coneixement.

Bones pràctiques

¡Error! Marcador no definido.

L'Institut Lacetània de Manresa, amb més d'un centenar de professors, ha dut a terme un projecte per millorar la comunicació entre equip directiu, equip de professorat i PAS. D'aquesta manera, s'ha avançat en el funcionament diari i en la gestió eficaç de l'Institut.

L'educació per a la pau i la convivència, un projecte de centre.

- [Com millorem la convivència?](#)
- [Com organitzem les normes de convivència?](#)
- [Com aprofitem els temps tutorials?](#)
- [Com aprofitem els espais informals del centre?](#)
- [Com millorem la coordinació i el treball amb els companys de claustre?](#)
- [Com fem que els alumnes participin?](#)
- [Com impliquem les famílies en el projecte educatiu?](#)
- [Com organitzem el nostre temps?](#)

Formació

- Pla Marc de Formació Permanent 2005-2010 (Àmbit 5: Gestió de Centres i Serveis Educatius)

Eines, estratègies i models

- Llicències d'estudi curs 2007-2008

Autor/a	Títol del treball
Anton Calvo, E.	Proposta de millora del suport en xarxa

<u>Barrachina Martínez, R.</u>	<i>Avaluacions.net. Anàlisi i millora de la gestió i l'organització de les reunions d'avaluació en els centres educatius</i>
<u>García Cañadas, M.</u>	<i>De l'escola a l'Institut. Un procés de canvi natural</i>
<u>Laquía Pérez, M.J.</u>	<i>Una USEE, un recurs per a tot el centre</i>
<u>Palau Úngaro, I.</u>	<i>El projecte de direcció, un instrument de millora de la gestió del centre i dels resultats de l'alumnat?</i>
<u>Ribot Blázquez, M.</u>	<i>Cultura de centre i possibilitats de millora a l'Escola de Capacitació Nauticopesquera de Catalunya</i>
<u>Fernández Campelo, P.</u>	<i>L'acció tutorial a l'ESO: una eina per afavorir la cohesió social. Proposta per a una acció continuada de 1r a 4t d'ESO</i>
<u>Pardo Riaño, C.</u>	<i>La col·laboració escola-família en l'acompanyament del treball personal. Com millorar-la des de la pràctica reflexiva</i>
<u>Pons Sabio, M.</u>	<i>Adolescents a les aules: una altra mirada. Gestió de les conductes disfuncionals de l'alumnat per potenciar la inclusió i millorar la convivència en els centres educatius</i>

- **Llicències d'estudi curs 2006-2007**

Autor/a	Títol del treball
<u>Álvarez Domínguez, L.A.</u>	<i>Instrument per a l'assessorament en la gestió de les dades de caràcter personal: una eina per garantir el respecte, la confidencialitat, la custòdia, el dipòsit i la cessió responsable d'aquestes dades en els serveis i centres educatius</i>
<u>Comas Arbós, A.M.</u>	<i>Conviure a l'escola per a viure al món. Estratègies per a la millora del clima de l'aula.</i>
<u>Gordó, Aubarell, G.</u>	<i>Gestió del coneixement i aprenentatge en xarxa "centres educatius com a organitzacions-xarxa" "plans educatius d'entorn: una oportunitat per l'aprenentatge en xarxa"</i>

<u>Masdeu Aspero, J.</u>	<u>El teixit associatiu, recurs clau per a la millora educativa. guia i protocols per a la relació dels Institut amb les entitats</u>
<u>Pujol Panavera, M.</u>	<u>Aprenentatge entre parelles d'iguals: "pair peer learning" programa d'acció tutorial: creació de coneixements i habilitats i millora de la convivència a través de la col·laboració i la cohesió grupal</u>

- **Llicències d'estudi curs 2005-2006**

Autor/a	Títol del treball
<u>Banyuls Llopis, F.</u>	<u>Model de gestió avaluativa de qualitat. <i>Una alternativa als models de gestió iso 9001:2000 i efqm</i></u>
<u>Celorio Prieto, J.M.</u>	<u>Elaboració d'un pla d'organització de centre que permeti optimitzar els recursos i millorar els serveis a la comunitat</u>
<u>Coll Llorens, A.</u>	<u>Intracentre i web de centre: compartir informació i e-learning</u>
<u>Cols Clotet, M.R.</u>	<u>L'escola, un món ric per als infants de 3 a 6 anys</u>
<u>Serra Capallera, J.</u>	<u>Pràctica professional i estructures organitzades de treball conjunt: col·laboració, xarxa, estructura organitzada de pràctica. els serveis educatius com a estructures organitzades de pràctica</u>
<u>Pérez Pérez, M.J.</u>	<u>La tutoria inclusiva com a eina de mediació i convivència. <i>Recerca educativa d'experiències</i></u>

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
Secretaria de Polítiques Educatives
Subdirecció General de Llengües i Entorn
Servei d'Escola i Entorn

NORMA

NORMA

QUÈ IMPLICA LA GESTIÓ PARTICIPATIVA DE LA NORMA?

La norma és l' instrument regulador de la convivència que té com a finalitat garantir els drets i els deures de tothom.

Els centres educatius han d'incloure en el Reglament de règim interior unes propostes compatibles i coherents amb la normativa vigent de rang superior i adaptades a l'especificat de cada centre.

INTRODUCCIÓ

Les normes formalitzen el necessari clima de respecte, seguretat i cordialitat del centre. Es tradueixen en un seguit de drets i deures, compromisos i responsabilitats que regulen i faciliten la vida al centre. La gestió participativa d'aquestes normes comporta, d'una banda, la implicació en la seva elaboració i òbviament el compliment per part de les persones afectades. El seu caràcter educatiu promou, també, l'educació per a l'assumpció de les conseqüències dels propis actes i la capacitat de plantejar alternatives.

A l'hora d'establir el marc normatiu del centre cal, en primer lloc, definir els objectius que com a centre es volen assolir. Seguidament, cal redactar aquelles mesures que afavoreixen la consecució d'aquests objectius i decidir, si pot ser per consens, quines d'aquestes mesures s'adoptaran. Cal preveure la normativa necessària per al seu compliment, que ha de tenir valor educatiu i eficàcia coercitiva. En aquest sentit cal no confondre les normes amb simples orientacions. Les normes de convivència han de ser poques i clares, han d'ajudar a entendre, assumir i reconèixer els límits. Han de ser públiques i conegudes per a tothom, s'han de complir sense excepcions i s'han de revisar periòdicament.

Per interioritzar les normes i vetllar pel seu compliment és important participar en l'elaboració i el debat de les mateixes. Per tant, quantes més persones i col·lectius diferents (alumnat, professorat, familiars, altres professionals, persones d'altres cultures, etc.) participin en aquest procés, més efectiu serà.

MARC NORMATIU

LLEI ORGÀNICA 2/2006 d'Educació, de 3 de maig (BOE núm. 106 de 4/5/2006).

On es proposa la participació com a un valor bàsic per a la formació de ciutadans autònoms, lliures, responsables i per això implica les comunitats educatives com a font de participació en l'organització, el funcionament i l'avaluació. També fa especial esment a l'autonomia de centres en la seva organització de projectes educatius, la gestió econòmica dels recursos i l'elaboració de les normes d'organització i gestió.

LLEI 12/2009, de 10 de juliol, d'educació. (DOGC 5422 – 16.7.2009) (Pàg. 56589)

Article 7. Apartat 2 . Les regles de convivència als centres educatius s'han de basar genèricament en els principis democràtics i específicament en els principis i normes que deriven d'aquesta llei.

Article 20. A la carta de compromís educatiu s'han d'expressar els objectius necessaris per assolir un entorn de convivència.

Article 22, on s'especifica que un dels Deures dels alumnes és el compliment de les normes de convivència.

L'article 25 diu que les famílies tenen el dret de rebre informació sobre les normes d'organització i funcionament del centre, i el deure de contribuir a la convivència entre tots els membres de la comunitat escolar.

A l'article 29 es concreta que els/les mestres i professors/es han de contribuir al desenvolupament de les activitats del centre en un clima de respecte, tolerància, participació i llibertat que fomenti entre els alumnes els valors propis d'una societat democràtica.

L'article 30 dóna a la direcció i al professorat dels centres el control i l'aplicació de les normes de convivència, amb la participació de la resta de membres de la comunitat educativa.

Article 31. L'aplicació de les mesures correctores i sancionadores han de tenir caràcter educatiu, guardar proporció amb els fets i ser d'utilitat social per al centre educatiu.

A l'article 32 s'especifica que el Departament d'Ensenyament ha d'establir les normes reguladores del procediment de mediació.

L'article 33 estableix a qui correspon adoptar mesures normatives contra l'assetjament escolar i les agressions.

A l'article 34 s'indiquen els àmbits d'aplicació de les mesures correctores i de sancions a les quals fa referència la Llei d'educació.

L'article 35 especifica la Tipologia i competència sancionadora de les irregularitats en què incorrin els alumnes.

Article 36, sobre els criteris d'aplicació de mesures correctores i sancions.

A l'article 37 es concreten les possibles faltes i sancions relacionades amb la convivència.

Article 148. Indica la participació del Consell Escolar en l'aplicació de la normativa de convivència.

DECRET 279/2006, de 4 de juliol, sobre drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius no universitaris de Catalunya. (DOGC núm. 4670 - 06/07/2006).

On s'explicita com els centres educatius han de concretar les normes de convivència i les d'organització i participació en la vida del centre, els mecanismes afavoridors de l'exercici dels drets de l'alumnat i els seus deures, així com les correccions que corresponguin per a les conductes contràries a les normes de convivència esmentades, de conformitat amb allò que disposa aquest Decret.

DECRET 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius.

El Decret recull i articula els aspectes reglamentaris en el control i gestió dels centres sostinguts amb fons públics.

L'article 19 concreta que el conjunt de les normes d'organització i funcionament del centre han de promoure la convivència i els mecanismes de mediació, així com la definició d'irregularitats perjudicials per a la convivència i les mesures correctores adequades.

Les línies per acordar mesures de promoció de la convivència han de ser coherents amb el procés educatiu (apartats 1 i 2 de l'article 23).

Article 24, on es concreta que les mesures correctores i sancionadores per causes que afectin la convivència han de contribuir a la millora del procés educatiu.

DOCUMENT PER A L'ORGANITZACIÓ I EL FUNCIONAMENT DELS CENTRES PÚBLICS I PRIVATS 2010-2011.

L'article 32 estableix que cada centre ha de disposar de normes que es mantinguin ajustades a allò que disposa la normativa sobre drets i deures de l'alumnat i la regulació de la convivència. La carta de compromís és el document que expressa els objectius per assolir un entorn de convivència (article 43).

DIAGNOSI

Diagnosi aula

- Tenim normes clares i escrites a l'aula.
- Elaborem les normes d'aula amb l'alumnat i les avaluen periòdicament.
- Apliquem les normes en el dia a dia a l'aula.
- Fem explícites les normes no escrites que entorpeixen el bon funcionament a l'aula i treballem per canviar-les.

Diagnosi centre

- Adeqüem la normativa als objectius del centre.
- Fem conèixer la normativa vigent del centre a tota la comunitat educativa.
- Avaluem periòdicament l'aplicació de la normativa.
- Fomentem la participació de tots els membres de la comunitat educativa en l'elaboració de les normes.
- Apliquem la normativa de manera coordinada i sistemàtica.
- Diferenciem clarament el que és norma del que és orientació.
- Treballem el valor educatiu de la norma.
- Recollim i difonem les bones pràctiques.
- Recollim i ordenem totes les normes d'organització i funcionament del centre.

Diagnosi entorn

- Impliquem les famílies en les activitats relatives al coneixement i la millora de la normativa.
- Fomentem que l'alumnat conegui les normatives ciutadanes en aquells àmbits que l'afecten.
- Ens coordinem amb els diferents agents de l'entorn per donar coherència a la normativa que incideix directament en els infants i els joves.
- Ens coordinem amb les entitats esportives, culturals i de lleure de l'entorn escolar.

PROPOSTES D'ACTUACIÓ

Propostes d'actuació a l'aula

- Motivar i incorporar l'alumnat en la participació, confecció i gestió autònoma de les normes.
- Elaborar, en les assemblees, les normes de funcionament i assegurar el compromís de tothom.
- Aplicar la normativa consensuada de manera consistent.
- Realitzar activitats destinades a interioritzar el sentit de la norma.

Propostes d'actuació al centre

- Sensibilitzar el professorat en el valor educatiu i participatiu de la norma.
- Reunir representants de tots els sectors educatius (delegats/des d'alumnat, pares i mares, professorat, personal administratiu i de serveis i altres professionals del centre) i encetar un procés de debat i revisió a l'entorn del Reglament de règim interior (RRI) del centre.
- Actualitzar la normativa, aprovar-la en el Consell escolar i fer-la conèixer.
- Fer el seguiment de l'impacte educatiu de la norma en la convivència del centre.
- Impulsar el bon funcionament de la normativa del centre des del Consell escolar.
- Realitzar campanyes de difusió i explicació adreçades a tots els sectors de la comunitat educativa.

- Determinar els rols i actuacions en cas d'incompliment de les diferents normes.
- Fer conèixer els protocols d'actuació en cas d'incompliment de la norma.

Propostes d'actuació a l'entorn

- Promoure la participació de les famílies en les activitats relatives al coneixement i la millora de la normativa.
- Col·laborar amb l'Administració local per donar coherència a la normativa que incideix directament en els infants i joves.
- Promoure actuacions de sensibilització que es produeixen fora de l'espai del centre.
- Treballar conjuntament amb els agents ciutadans de l'ordre públic.
- Organitzar xerrades i convidar els diferents agents de l'entorn a participar en les activitats formatives del centre per donar a conèixer normatives d'ús de la via pública.

RECURSOS

Sensibilització i reflexió

- Aubert, A., Flecha, A., Garcia, C., Flecha, R. i Racionero, S. (2009). *Aprendizaje dialógico en la sociedad de la información*. Barcelona: Hipatia

Les concepcions d'aprenentatge hegemònic a les nostres aules i als nostres centres van ser elaborades en i per a les societats industrials que ja no existeixen. Avui sabem que l'aprenentatge dels nens i les nenes, del nois i les noies, depèn de totes les seves interaccions, de les que tenen a l'aula i de les que tenen a casa seva. Avui sabem que l'acord entre famílies i centres educatius és molt important i necessitem concepcions de l'aprenentatge que ajudin a coordinar les accions de professionals, familiars, entorns, comunitats i les pròpies de l'alumnat.

- Aubert, A., Duque, E., Fisas, M. i Valls, R. (2004). *Dialogar y transformar. Pedagogía crítica del siglo XXI*. Barcelona: Graó

Aquest llibre recull les teories i les pràctiques que permeten superar la segregació educativa imperant en els últims anys i afrontar críticament els reptes de la societat de la informació. Les autores aporten noves orientacions per abordar els nous reptes: superació del fracàs escolar, prevenció de conflictes, millora de la convivència, qualitat per a totes i tots, drets educatius de la immigració i del poble gitano i igualtat de diferències de tots els gèneres i cultures.

- Departament d'Educació (2009). Eina de sensibilització per a l'elaboració del Projecte de Convivència del centre.

- Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya (2003). La convivència en els centres docents d'ensenyament secundari. Programa i propostes pedagògiques. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

- Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya (2007). La convivència en els centres d'educació infantil i primària. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

- Elboj, C., Puigdemívol, I., Soler, M. i Valls, R. (2002). *Comunidades de aprendizaje. Transformar la educación*. Barcelona: Graó

Aquest llibre presenta una alternativa educativa que s'està portant a terme a diferents centres en els que les famílies, el professorat i l'entorn social dialoguen, treballen conjuntament i transformen els centres educatius, des de l'horari fins l'aula, per a que tot l'alumnat tingui èxit en els seus estudis.

- Flecha, R. i Garcia, C. (2007). "Prevención de conflictos en las comunidades de aprendizaje". Idea La Mancha. Revista de Educación, núm. 7, pp. 72-76.

- Flecha, R. (2005). "Las comunidades de aprendizaje como expertas en resolución de conflictos". Educación en valores: mi escuela y el mundo.

- Model comunitari de prevenció i resolució de conflictes. Comunitats d'Aprenentatge

- Els temps tutorial

- Com organitzem les normes de convivència

Bones pràctiques

San Antonio Ikastetxe Publikoa. Comunitat d'Aprenentatge del País Vasc

Modelo comunitario de prevención y resolución de conflictos

9. GLOSSARI

Abandonament escolar

L'abandonament escolar és la manca total d'assistència a classe d'un/a menor en edat d'escolarització obligatòria sense causa justificada. És una ruptura definitiva amb el centre escolar.

Absentisme

L'absentisme és l'absència reiterada i no justificada, dins de l'horari escolar, de l'alumnat en edat d'escolarització obligatòria en el centre educatiu on està matriculat.

Acollida

L'acollida és el conjunt sistemàtic d'actituds i d'actuacions que el centre educatiu posa en funcionament per guiar la incorporació òptima de tots els nous membres de la comunitat educativa en la vida i la cultura quotidianes.

Acord

L'acord és la declaració escrita o verbal per la qual dues o més parts manifesten la seva conformitat a l'hora d'assumir unes obligacions i uns drets amb un resultat convenient a cadascú.

Aprenentatge-servei

L'aprenentatge-servei és una metodologia d'ensenyament-aprenentatge que combina el servei a la comunitat amb la formació acadèmica. La participació activa de l'alumnat en tasques que responen a necessitats de l'entorn, desenvolupa el pensament crític i reflexiu i també el compromís cívic.

Aprenentatge en xarxa

L'aprenentatge en xarxa és un procés de creació de coneixement col·lectiu, interprofessional, que es du a terme a partir d'un projecte compartit amb l'objectiu de crear un valor superior a la suma de les parts participants.

Aprendre a pensar

Aprendre a pensar resumeix la intenció última del programa *Filosofia a l'escola* del professor Mathew Lipman, enfocat a despertar les habilitats cognitives dels infants des

dels primers anys de la vida escolar a partir de reflexions filosòfiques adaptades a cada edat. Entre nosaltres s'acostuma a presentar sintèticament com a *Filosofia 3-18*.

Arbitratge

L'arbitratge és la decisió, sobre una qüestió o un conflicte, presa per una o diverses persones que no són jutges ordinaris ni actuen com a òrgans normals del poder judicial.

Assertivitat

L'assertivitat és la capacitat personal d'expressar els sentiments, les emocions o els pensaments propis de manera lliure i amb seguretat, sense negar els drets dels altres i sense que els altres vegin en aquestes expressions conductes agressives o manipuladores.

Aula d'acollida

L'aula d'acollida és un recurs, una estratègia organitzativa i metodològica per atendre l'alumnat nouvingut quan arriba al sistema educatiu a Catalunya. Té una doble finalitat: en primer lloc que l'alumne o alumna se senti ben atès i valorat en els aspectes emocionals i en segon lloc, que disposi de les eines bàsiques per iniciar, al més aviat possible i en les millors condicions, el seu procés d'ensenyament-aprenentatge.

Cinc pensaments cognitius

Els cinc pensaments cognitius són les habilitats intel·lectuals que els professors G. Spivack i M.B. Shure han identificat com a necessàries per poder solucionar problemes interpersonals. Són els següents: el pensament causal o capacitat per determinar i formular el problema; el pensament alternatiu o capacitat de generar el major nombre possible de solucions el pensament conseqüencial o capacitat de preveure les conseqüències de les accions i paraules, pròpies i alienes; el pensament de perspectiva o capacitat de posar-se en el lloc de l'altre; i el pensament mitjans-fi o capacitat de precisar els nostres objectius i saber seleccionar els millors mitjans per aconseguir-los.

Clima de convivència

El clima de convivència és el conjunt de característiques psicosocials d'un centre

educatiu, determinat per tots aquells factors estructurals, personals i funcionals de la institució que, integrats en un procés dinàmic, confereixen un estil peculiar a la institució i que condicionen la tasca educativa. El clima de convivència es valora per la qualitat de les relacions personals i els sentiments d'acceptació o rebuig.

Coeducació

La coeducació té com a objectiu promoure una educació que potencia la igualtat real d'oportunitats entre nois i noies, entre homes i dones cerca l'eliminació de tota mena de discriminació per raó de gènere, la integració explícita de la perspectiva de gènere als continguts d'aprenentatge i el respecte per la diversitat de l'alumnat

Comissió de convivència

La comissió de convivència ha de ser l'element motor en tot allò que faci referència a l'impuls de mesures proactives, la resolució de conflictes i l'organització i gestió de recursos per a la millora de la convivència al centre educatiu.

Competència social

La competència social és la capacitat per relacionar-se amb els altres. Es tracta d'un conjunt d'habilitats cognitives i emocionals que possibiliten el desenvolupament personal i la vida en societat.

Comunicació

La competència comunicativa consisteix a saber expressar i entendre diferents discursos, amb distint nivell de domini i de formalització.

D'entre els elements que cal tenir en compte a l'hora de comunicar-nos efectivament, cal destacar l'adequació a la situació comunicativa i als diferents contextos socials i culturals.

Competició

La competició constitueix una manera determinada d'actuar en la qual cada part prima les posicions pròpies per sobre de les altres. La lògica d'aquesta actuació està centrada en una visió de guanyadors i perdedors en la qual es fa difícil que una persona que actua amb aquesta lògica modifiqui les seves posicions.

Conciliació

La conciliació és un procés de negociació entre dues parts, amb la participació d'una tercera part neutral, orientada a l'acceptació d'una solució acceptable per a les dues parts. Es diferencia de la mediació pel paper menys actiu que hi juga la part neutral.

Conflicte

El conflicte fa referència, tant etimològicament com ideològicament, a aspectes negatius i d'enfrontament i xoc d'idees, interessos o emocions. En el camp educatiu es planteja com un element inherent a la convivència i que cal abordar com a una oportunitat de creixement personal i social.

Conflictes greus

Els conflictes greus són aquelles situacions de violència verbal o física que perjudiquen notablement la convivència en el centre perquè generen sentiments d'indefensió, inseguretat i ansietat en els membres de la comunitat educativa.

En cas de conflicte greu es requereix l'aplicació immediata del règim disciplinari previst al Decret de drets i deures de l'alumnat no universitari (Decret 279/2006, de 4 de juliol de 2006), i les concrecions que cada centre n'hagi fet al Reglament de règim interior.

Conflictes lleus.

Els conflictes lleus són el conjunt de conductes contràries a les normes de convivència del centre, totes aquelles interaccions que malgrat no estar tipificades en el Reglament de règim interior de centre, són font de malestar o dificulten el dia a dia. Es tracta, majoritàriament, de situacions de conflicte interpersonal que, amb la formació i les eines adients, els nois i noies poden solucionar per si mateixos.

Consells d'infants i de joves

El Consell d'infants i de joves és una iniciativa municipal per debatre i fer propostes relacionades amb la vida i les necessitats d'aquest col·lectiu en el marc del poble o la ciutat. L'experiència té com a finalitat posar en pràctica l'exercici de la ciutadania i preparar els infants i els joves per a la participació democràtica.

Convivència

Entenem la convivència en el sentit etimològic de “viure junts” des de la veritable integració i inclusió social, més enllà de la simple coexistència.

Cooperació

La cooperació és una acció en què diverses parts decideixen actuar de manera conjunta i buscar solucions comunes que permetin el benefici mutu. En situacions de conflicte, suposa una actitud de preocupació pels interessos de les altres parts sense oblidar els propis.

Creixement moral

El creixement moral recull l'enfocament evolutiu dels pedagogs Jean Piaget i Lawrence Kohlberg sobre la consciència moral en les persones. Distingeixen sis estadis de raonament moral: heteronomia, egoisme mutu (individualisme), expectatives interpersonals, sistema social i consciència (responsabilitat i compromís), tothom té dret (contracte social) i tots som iguals (principis ètics universals).

Cultura de mediació

La cultura de mediació promou els canvis necessaris perquè cada persona afronti els conflictes i es converteixi en part de la solució. Promou l'enfortiment personal i la capacitat d'aprofitar els conflictes per transformar la realitat.

Currículum

El currículum és la concreció de les línies generals d'un procés educatiu que pren en consideració els destinataris, els objectius cognitius, els continguts culturals, l'organització de les activitats educatives, els mètodes d'aprenentatge i les tècniques d'avaluació.

A l'hora de reflexionar sobre el currículum, cal parar esment no tant a allò que s'ensenya, sinó a com s'ensenya i com s'aprèn, com transcorre el dia a dia al centre i quins elements organitzatius són els que realment estan assumits, les disfuncions que es creen, els buits i els valors de convivència que realment imperen en el context. Convé, doncs, diferenciar entre el currículum explícit i el currículum ocult.

Disputa

La disputa és una controvèrsia verbal que pot donar origen a situacions de conflicte. Seria un primer estadi d'una situació conflictiva per bé que no totes les disputes acaben derivant en conflictes.

Desescolarització

La desescolarització és la situació dels menors en edat escolar sense matrícula.

Educació per a la participació

L'educació per a la participació està orientada a potenciar la presa de decisions responsable dels infants com a futurs ciutadans amb competències democràtiques plenes -aprendre a pensar, argumentar, defensar, negociar...- com una forma de vida, com una forma de societat i com una forma de govern.

Educació per a la pau

L'educació per a la pau té com a objectiu fomentar una cultura de pau i noviolència, juntament amb els valors que fan possible preservar i enriquir la vida de totes les persones.

L'educació per a la pau està conformada per a tots els valors, comportaments, pràctiques, actituds, sentiments i creences que acaben construint-la.

Educació emocional

L'educació emocional fomenta la capacitat de comunicar-nos, és a dir, de crear símbols i llenguatges que serveixin per establir relacions harmòniques amb un mateix i els altres, i també per establir les relacions amb l'entorn.

Les competències personals relacionades amb l'equilibri emocional són cada cop més necessàries a l'hora d'integrar-se en la societat actual i imprescindibles per treballar en equip.

Elements formals

Els elements formals són la conseqüència personal de l'organigrama de funcions i responsabilitats institucionals.

Elements no formals

Els elements no formals són el teixit relacional que es forja en espais i moments no reglats, a més dels vincles personals que es creen entre les persones en converses de passadís, estones de dinar, celebracions, contactes i coneixences fora del marc laboral entre docents, alumnat, famílies, etc.

Gestió de conflictes

La gestió de conflictes és el conjunt de dinàmiques i processos que permeten una orientació constructiva del conflicte.

Habilitats cognitives

Vegeu **Cinc pensaments cognitius**.

Habilitats socials

Les habilitats socials són aquelles conductes, verbals i no verbals, que faciliten la relació interpersonal. Requereixen unes capacitats cognitives i una maduresa moral corresponent a l'edat de cadascú. Entre les conductes hàbils de comunicació interpersonal podem citar: saber escoltar, saber demanar un favor, saber elogiar, saber disculpar-se, saber dir "no", saber presentar una queixa i saber rebre-la, saber mostrar un desacord, saber negociar, saber expressar els sentiments propis, saber fer front a la por, al ridícul, al fracàs...

Inclusió

L'educació inclusiva és la que ofereix a tots els infants i joves altes expectatives d'èxit educatiu, independentment de les seves característiques, necessitats o discapacitats.

Intel·ligències intrapersonal i interpersonal

La intel·ligència intrapersonal és la capacitat d'entendre's un mateix, de controlar-se i motivar-se; mentre que la intel·ligència interpersonal és la capacitat de posar-se en el lloc de l'altre i saber tractar-lo.

Integració

La integració és el procés d'adaptació social i cultural que comporta un ajustament mutu dels diversos grups i individus que formen una societat.

Lideratge

El lideratge és un dels elements clau en la gestió del centre. Com més clars siguin els canals de participació i de decisió, més efectiu és tot l'engranatge. En l'àmbit de la convivència, les organitzacions verticals solen ser menys riques que les horitzontals, on el repartiment de responsabilitats i la capacitat de decisió s'estén als diferents membres. A l'hora de tirar endavant projectes és important tenir en compte el lideratge personal, és a dir, l'ascendència sobre els altres.

Mediació

La mediació és un procés de gestió positiva de conflictes. Parteix del fet que quan es produeix un conflicte no es tracta de guanyar o perdre, sinó d'intentar arribar a un acord consensuat i cooperatiu entre les dues parts.

Els processos de mediació resulten especialment efectius a l'hora de gestionar els conflictes que es produeixen entre persones que mantenen una relació quotidiana.

Mediació escolar

La mediació escolar és una de les estratègies de resolució alternativa de conflictes que s'ha mostrat efectiva en altres àmbits del dret i de la convivència social i que s'aplica com a procés educatiu i voluntari de gestió de conflictes. Es pot oferir prèviament i com a alternativa a la sanció, o també amb posterioritat, quan la sanció s'ha fet necessària i inevitable, com a estratègia de reparació o de reconciliació per restablir la confiança.

Negociació

La negociació és una discussió formal entre parts, sobre un tema determinat, per tractar d'arribar a un acord avantatjós per a tothom.

Norma

La norma és l'instrument regulador de la convivència que té com a finalitat garantir els drets i els deures de tothom.

Els centres educatius han d'incloure en el Reglament de règim interior una normativa compatible i coherent amb la normativa vigent de rang superior, adaptada a l'especificitat de cada centre.

Organització que aprèn

Una organització aprèn quan té institucionalitzats processos mitjançant els quals pot construir significats i coneixements, els difon i els comparteix per prendre decisions.

Pacificació

La pacificació és el procés dirigit a la reducció de tensions, amb la finalitat de promoure una situació de serenitat, que permeti a les parts resoldre els conflictes per si mateixes.

Participació

Participació vol dir millorar en els processos d'aprenentatge col·lectiu. La participació és un dret i un deure de totes les persones en les societats democràtiques.

Pau positiva

Fa referència a la creació de situacions socialment justes que permetin la satisfacció de les necessitats bàsiques. La pau positiva està relacionada amb el desenvolupament de les capacitats humanes.

Plans educatius d'entorn

Els Plans educatius d'entorn són una iniciativa oberta de cooperació educativa que vol donar una resposta integral i comunitària a les necessitats dels infants i dels joves coordinant l'acció educativa més enllà de l'àmbit escolar. Hi participen l'ajuntament, les delegacions de l'administració central, el teixit associatiu local i els centres docents.

Prevenió de conflictes

La prevenió de conflictes és un conjunt de mesures preses per evitar, contrarestar o disminuir un risc.

Protocol

El protocol és un conjunt d'actuacions i pautes que cal desenvolupar de manera ordenada i fixa en situacions especialment complexes per evitar qualsevol tipus d'improvisació. Sovint implica la intervenció de diferents especialitats i administracions.

Reconciliació

La reconciliació consisteix a superar diferències passades per tal de construir alternatives conjuntes de futur.

Reconeixement

El reconeixement és la capacitat que té cada part implicada en un conflicte de veure les necessitats i els interessos dels altres com si fossin propis.

Resolució de conflictes

La resolució de conflictes és la primera denominació que reben els estudis sobre conflictes.

Seguretat

La declaració internacional aprovada per l'Assemblea General de l'ONU del 1948 reconeix la seguretat com un dels drets fonamentals irrenunciables de tota persona com el dret a la vida, a la llibertat, a la lliure associació i a la resistència contra l'opressió.

Sentiment

El sentiment és l'actitud mental relacionada amb la sensació o amb l'emoció. Els sentiments són aspectes bàsics de la vida de les persones i que condicionen bona part de la nostra conducta.

Símbols identitaris

Els símbols identitaris són aquells elements, en les formes de vestir o en els complements corporals, que contribueixen a conformar identitats. Es tracta de símbols que fan visibles creences, idees, valors, fets, projectes, il·lusions i emocions, i que faciliten que les persones es vinculen a un col·lectiu determinat.

Transformació del conflicte

És la terminologia actual que s'utilitza en els estudis del conflicte. El concepte de transformació es vincula als aspectes més positius del conflicte i s'orienta a la possibilitat de crear noves alternatives perquè es converteixi en situacions d'aprenentatge.

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
Secretaria de Polítiques Educatives
Subdirecció General de Llengües i Entorn
Servei d'Escola i Entorn

Violència

Coacció física o moral exercida sobre una persona per obligar-la a una determinada acció o omissió.